

खण्ड १

जिल्ला परिचय

१. दाङ जिल्लाको संक्षिप्त परिचय

दाङ जिल्ला नेपालको प्रदेश नं. ५ अन्तर्गत राप्ती अञ्चलको सबैभन्दा सुगम एवं विकसित जिल्ला हो । यस जिल्लाको दक्षिणमा भारतको उत्तर प्रदेश, पूर्वमा प्यूठान, अर्घाखाँची र कपिलवस्तु जिल्ला, उत्तरमा सल्यान र रोल्पा जिल्ला र पश्चिममा बाँके जिल्लाहरू पर्दछन् । विभिन्न धरातलीय बनावटले घेरिएको यो जिल्ला समुद्र सतहदेखि करिब २१३ मिटर उचाइबाट शुरू भई २०५८ मिटर उचाईसम्म फैलिएको छ । यो जिल्लाको कूल क्षेत्रफल २,९५५ वर्ग किलोमिटर रहेको छ । यस जिल्लाको पूर्व पश्चिम लम्बाइ अधिकतम ९० किलोमिटर र उत्तर दक्षिण चौडाई ७२ किलोमिटर रहेको छ । यस जिल्लामा स्थानीय तह पुनर्संरचना हुनुअघि (अथार्थ मिति २०७३।११।२६ गते सम्म) कूल ३१ वटा गाँउ विकास समिति र ४ वटा नगरपालिका (घोराही, तुलसीपुर, त्रिपुर र लमही) गरी जम्मा ३५ वटा स्थानीय निकायहरू थिए । गाउँपालिका, नगरपालिका, विशेष, स्वायत्त तथा संरक्षित क्षेत्र निर्धारण अयोग बाट स्थानीय तह पुनर्संरचना गरी नेपाल सरकारलाई मिति २०७३।११।२३मा प्रतिवेदन हस्तान्तरण र नेपाल सरकारबाट मिति २०७३।११।२७ गते राजपत्रमा प्रकाशित सूचना अनुसार यस जिल्लाको पुनर्संरचना भइ हाल १० वटा स्थानीय तहहरू रहेका छन्- जस्मा २ वटा उपमहानगरपालिका, १ नगरपालिका र ७ वटा गाउँपालिका रहेका छन् । यस जिल्लाको सबैभन्दा कम उचाइ भएको ठाँउ राप्ती गाउँपालिका(साविक सिसहनिया गा.वि.स.) अन्तर्गत पर्ने भानपुर हो, जुन समुद्री सतहदेखि २१३ मिटर उचाईमा रहेको छ। त्यस्तै यस जिल्लाको सबैभन्दा अग्लो उचाईमा रहेको ठाँउ बंगलाचुली गा.वि.स. (साविक हाँसपुर गा.वि.स.) अन्तर्गत पर्ने अर्खले हो जुन समुद्री सतहदेखि २०५८ मिटरको उचाईमा रहेको छ । भौगोलिक रूपमा यस जिल्लामा भित्री मधेसका समथर फाँटहरू, यी फाँटहरूलाई चारैतिरबाट घेर्ने साना तथा मध्यम पहाडहरू बाट निर्मित दुई उपत्यकाहरू र पहाडी धरातल (महाभारत तथा चुरे) समेत रहेका छन् । यस जिल्लामा रहेका दुई उपत्यकाहरू मध्ये माथिल्लो अर्थात् उत्तरी उपत्यका "दाङ" र तल्लो अर्थात् दक्षिणी उपत्यका "देउखुरी" को नामबाट परिचित छन् ।

२. दाङ जिल्लाको ऐतिहासिक सन्दर्भ/ पृष्ठभूमि

दाङ र देउखुरी दुईवटा उपत्यकाहरूको सँगमबाट दाङ जिल्लाको निर्माण भएको हो । नेपालको स्थानीयतह पुनर्संरचना अन्तर्गत प्रदेश नं. ५ मा पर्ने राप्ती अञ्चलको सबैभन्दा सुगम र विकसित यो जिल्लालाई भौगोलिक हिसाबले पहाडी प्रदेश, चुरे डाँडा र भित्री मधेश गरी तीन भागमा वर्गीकरण गरिएको छ । हालको घोराही उपमहानगरपालिका(साविक हापुर गा.वि.स.)को रतनपुर बगिया निवासी स्व. श्री टेकनाथ गौतमका अनुसार दाङ जिल्ला भन्नाले दाङ र देउखुरी दुवै उपत्यका र पानी ढलो बुझिन्छ । पहाडका मैदानलाई बुझाउने संस्कृतको "द्रोण" शब्दबाट दाङ र पहिलो बस्ती "देवपुर" बाट देवपुरी भन्दा भन्दै अपभ्रंश भई देउखुरी बनेको हो भन्ने भनाइ रहेको छ । पश्चिम-दक्षिणबाट यहाँ आई पहिले बस्ने जाति थारु हुन् । त्यसपछि बाहुन र अनि पछि अरु जातिका पहाडबाट यहाँ आई बसेको बुझिन्छ । वि.सं. २०१४ सालसम्म यहाँ बढी जनसङ्ख्या थारुको, दोस्रो बाहुनको र अन्य जातिको थियो । नयाँ मुलुकहरू (बाँके, बर्दिया, कैलाली, कञ्चनपुर आदि जिल्लाहरू) मा जमिन आवाद गर्न पाइने व्यवस्थाले गर्दा बढी सङ्ख्यामा थारुहरू नयाँ मुलुकतर्फ बसाइ-सराइ गर्न थाले । सो को लगत्तै बिर्ता उन्मूलन तथा छोटो समयको अन्तरालभित्रै भूमि सुधार कार्यक्रम पनि शुरू हुन थाल्यो जसले गर्दा थारुहरूले आफ्नो जमिन धमाधम बेचन लागे । त्यसैबेला दाङबाट औलो उन्मूलन गरियो । औलोको डर रहेकोले थारुले छाडेको जमिनमा पहाडबाट मानिसको ओइरो लाग्यो । फलस्वरूप थारुहरूको सङ्ख्या घट्दै गयो र यस जिल्लामा अन्य जातजातिहरूको उपस्थिति पनि देखिन थाल्यो । अघिदेखि दाङको उत्तरी भाग पहाडी राजाहरूका अधिनमा र दक्षिणको मैदान भाग थारु राजाका अधिनमा थियो । विक्रमको चौधौँ शताब्दीको आखिरतिर यो जुम्लाको अधिनमा थियो । वि.सं. १४८० तिर सवारी कोटका राजा रतनपाण्डेले थारु राज्यलाई आफ्नो राज्यमा मिलाएर रत्न परिक्षित नामले दाङका राजा भए । राजा रत्न परिक्षितका छोरा नभएका कारणले केहि समयपछि उनले बझाङबाट राजकुमार झिकाई आफ्ना ठाँउमा राजा बनाएर आफुले नाथ संप्रदायको दीक्षा लिई त्यसको प्रचारमा

पश्चिमोत्तरभारततिर लागे । रतननाथले छाड्दा दाङ राज्यको विस्तार शिवराज इलाकाको अर्रासोतादेखि पश्चिम राप्तीसम्मको तुलसीपुर भनिने इलाका सम्म थियो । नेपालको एकीकरणका बेला वि.सं. १८४३ मा दाङका राजा नवल सिंहले तापाका लडाइमा (तापा हाल काभ्रे गा.वि.स.मा पर्दछ) वीरगति प्राप्त गरे। पछि उनका राजकुमार दिलेर सिंहले दाङको पुरै क्षेत्रको रक्षा गर्न सकेनन् । आफ्नो आधा राज्य तल्सीपुरको तराई मात्र बचाई त्यहीँका मात्र राजा भै बसे। गोर्खालीले जितेको दाङ देउखुरी पृथ्वीनारायण शाहकी छोरी सल्यानकी युवराज्ञीलाई विर्ता भनी दिए। वि.सं.१८६५ मा सल्यानको राज्य नेपालमा मिल्दा दाङ पनि नेपालमा मिल्यो। वि.सं. १८९४ सालमा दरबारका कुनै कुमारीको विवाह गरिदिँदा सल्यानी राजा बंशज तेजबहादुर शाहलाई राजा पद र पश्चिमी दाङ फलावाङ राजाका नामले प्रदान गरियो र दाङ खण्डित भयो। नेपाल एकीकरण पश्चात् दाङ सल्यान गौँडाका मातहतमा थियो। वि.सं. १९३८ सालमा दाङको मैदानी भागलाई तौलिहवा गोश्वाराका, वि.स. १९९६ सालमा भैरहवा गोश्वाराका, वि.सं. २००३ सालमा नेपालगंज गोश्वाराका मातहतमा गराइएको थियो। वि.सं. २००७ सालसम्म यहाँ माल, अदालत, हुलाक, इन्स्पेक्टर अफिस मात्र थिए। वि.सं. २००८ साल जेठ ३ गतेदेखि दाङलाई छुट्टै जिल्ला मानियो र यहाँ वडा हाकिम रहन थाले। वि.सं. २०१७ सालमा राप्ती अञ्चलको सदरमुकाम दाङ मानिए पछि यहाँ अञ्चलाधिस रहन थाले। फलावा ङ राज्य वि.स. २०१८ सालमा उन्मूलन भएपछि दाङको पश्चिमी भाग र अधिदेखि सल्यानतर्फ रहेको दाङको उत्तरी पानी ढलो वि.सं. २०३० सालतिर दाङमा मিলेपछि दाङ आजको अवस्थामा आयो।

३. भौगोलिक अवस्थिति

दाङ र देउखुरी नामका दुईवटा उपत्यकाहरू मिलेर बनेको दाङ जिल्लामा दाङ उपत्यका महाभारत पर्वत र चुरे श्रृंखलाको बीचमा पर्दछ भने देउखुरी उपत्यका चुरे डाँडाको दक्षिणपाटा र ढुङ्गा डाँडाको श्रृंखलाको बीचमा रहेको छ । दाङ जिल्ला भारतको सीमानासँग जोडिएको मध्य पश्चिमी तराईको एक जिल्ला हो । यो जिल्ला अन्य भारतसँग सीमाना जोडिएका तराईका जिल्लाहरू भन्दा फरक मात्र छैन कि पडाडी भू-भागको बीचमा रहेता पनि पहाडी स्थिति भन्दा फरक रहेको छ । यसको भौगोलिक स्थिति केहि पहाड र केहि तराईसँग मिल्दोजुल्दो छ । यसको दक्षिणमा भावर प्रदेश, ढुङ्गा डाँडा त्यसपछि क्रमशः उत्तरतर्फ देउखुरी उपत्यका, चुरे पर्वत, दाङ उपत्यका र सबैभन्दा उत्तरमा महाभारत पर्वत छन् ।

जिल्लाको दक्षिणमा रहेको ढुङ्गा डाँडा Siwalik Range को सबैभन्दा सबैभन्दा बाहिरको पर्वत हो यो समुन्द्री सतहदेखि करिव ७०० मिटरको उचाई सम्म फैलिएको छ । त्यसैगरी देउखुरी उपत्यकादेखि उत्तरमा रही देउखुरी र दाङ उपत्यकाको बीचमा रहेको चुरे पर्वत करिव १००० मिटरको उचाई सम्म फैलिएको छ भने सबैभन्दा उत्तरमा अवस्थित महाभारत श्रृंखला समुन्द्री सतहदेखि २०५८ मिटरको उचाई सम्म रहेको छ । देउखुरी उपत्यकामा रहेको राप्ती नदी समुन्द्र सतहदेखि करिव २५० मिटरको उचाईमा रहेको छ । त्यसैगरी दाङ उपत्यकामा रहेको बबई नदी समुद्र सतहदेखि करिव ६०० मिटरको उचाईमा रहेको छ जुन दाङ उपत्यकाको समथर भू-भाग मध्येको न्यूनतम उचाई विन्दु मानिन्छ ।

तालिका नं. १.१ दाङ जिल्लाको भौगोलिक अवस्थिति

क्र.स.	विवरण	
१	अक्षांश	२७° ३७' उत्तर देखि २८° २९' उत्तरसम्म
२	देशान्तर	८२° ०२' पूर्व देखि ८२° ५४' पूर्वसम्म
३	सीमाना	पूर्व: कपिलवस्तु, अर्घाखाँची र प्यूठान, पश्चिम: बाँके उत्तर: सल्यान र रोल्पा दक्षिण: भारतको उत्तर प्रदेश
४	क्षेत्रफल	२९५५ वर्ग किलोमीटर
५	अधिकतम लम्बाइ	९० किलोमीटर
६	अधिकतम चौडाइ	७० किलोमीटर
७	जिल्ला सदरमुकाम	घोराही उपमहानगरनगरपालिका
८	राप्ती अञ्चल सदरमुकाम	तुलसीपुर उपमहानगरपालिका

९	भौगोलिक विभाजन	पहाडी भूभाग : हाँसपुर, लोहारपानी, काभ्रे, सैघा (बंगलाचुली गाउँपालिका) र स्यूजा भित्री मधेश : अन्य ६ गाउँपालिका, १ नगरपालिका र २ उपमहानगरपालिका
१०	दाङ उपत्यका अन्तर्गतका गाउँपालिका तथा नगरपालिकाहरू	बबई गाउँपालिका, शान्तिपुर गाउँपालिका, बंगलाचुली गाउँपालिका, दंगीशरण गाउँपालिका, घोराही उपमहानगरपालिका र तुलसीपुर उपमहानगरपालिका सहित जम्मा ६ वटा ।
११	देउखुरी उपत्यका अन्तर्गतका गाउँपालिका तथा	राजपुर गाउँपालिका, गढवा गाउँपालिका, राप्ती गाउँपालिका र लमही नगरपालिका गरी जम्मा ४ वटा ।
१२	सबैभन्दा अग्लो भाग	बंगलाचुली गाउँपालिका को अर्खले (समुद्री सतहदेखि २०५८ मिटरको उचाईमा)
१३	सबैभन्दा होचो भाग	राप्ती गाउँपालिकाको भान्पुर (समुद्री सतहदेखि २१३ मिटरको उचाईमा)

४. राजनैतिक विभाजन

नेपालको प्रदेश न ५ मा अवस्थित दाङ जिल्लाको राजनैतिक विभाजनलाई तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं. १.२ दाङ जिल्लाको राजनैतिक विभाजन

क्र.स.	विवरण	मान	कैफियत
१	गाउँपालिका सङ्ख्या	७ वटा	
२	उपमहानगरपालिका सङ्ख्या	२ वटा	
३	नगरपालिका सङ्ख्या	१ वटा	
४	जम्मा जिल्लाभर वडा सङ्ख्या	१०० वटा	

स्रोत: नेपाल सरकार, राजपत्र भाग ४ प्रकाशित मिति २०७३।११।२७ गते ।

तालिका नं. १.३ दाङ जिल्लाका विभिन्न स्थानहरू(पुनर्संरचना हुनु अघिका गा.वि.स. र न.पा.)बाट सदरमुकाम सम्मको दूरी र सडकको स्थिति

स्थानहरू	सदरमुकाम सम्मकोदूरी (कोष)	सडकको प्रकार	यातायातका साधन	लाग्ने समय
१. घोराही न.पा.	०	कालोपत्रे, ग्राभेल	बस, जिप, टेम्पो आदि	÷
२. सौडियार	३	कालोपत्रे, ग्राभेल	बस, जिप	३० मिनेट
३. हापुर	३	ग्राभेल	बस, जिप	४५ मिनेट
४. स्यूजा	५	कच्ची	बस, जिप	१घ.१५मि.
५. सैघा	६	कच्ची	बस	१घ.३०मि.
६. लक्ष्मपुर	२	कालोपत्रे, ग्राभेल	बस, जिप, टेम्पो आदि	३० मिनेट
७. काभ्रे	७	कच्ची	बस	१घ.१५मि.
८. लोहारपानी	९	कच्ची	बस	२घ.३०मि.
९. लालमटिया	१४	कालोपत्रे	बस, जिप, टेम्पो आदि	१घ.३५मि.
१०. सिसहनिया	१२	कालोपत्रे	बस, जिप, टेम्पो आदि	१घ.२५मि.
११. सोनपुर	१०	कालोपत्रे	बस, जिप, टेम्पो आदि	१ घण्टा
१२. हाँसपुर	१३	कच्ची	जिप, पैदल	५ घण्टा
१३. गोबरडिया	१५	कालोपत्रे, ग्राभेल	बस, जिप आदि	२घ.४५मि.
१४. गढवा	१२	कालोपत्रे, ग्राभेल, कच्ची	बस	१घ.३०मि.

स्थानहरू	सदरमुकाम सम्मकोदूरी (कोष)	सडकको प्रकार	यातायातका साधन	लाग्ने समय
१५. गङ्गापरस्पुर	१४	कालोपत्रे, कच्ची	बस	२ घण्टा
१६. चैलाही(लमही)	८	कालोपत्रे	बस, जिप, टेम्पो आदि	४५ मिनेट
१७. कोइलाबास	२०	कालोपत्रे, कच्ची	बस	४ घण्टा
१८. सतबरिया	१०	कालोपत्रे	बस, जिप, टेम्पो आदि	१घ.०५मि.
१९. राजपुर	१६	कालोपत्रे, कच्ची	बस, पैदल	२घ.४०मि.
२०. बेला	१४	कालोपत्रे, कच्ची	बस, पैदल	१घ.४०मि.
२१. रामपुर	३	ग्राभेल	बस, जिप	४५मिनेट
२२. धर्ना	४	कच्ची	बस	१घ.१५मि.
२३. फुलवारी	१३	कालोपत्रे, ग्राभेल	बस	२ घण्टा
२४. उरहरी	११	कालोपत्रे, ग्राभेल	बस, जिप, टेम्पो आदि	१घ.३०मि.
२५. टरिगाँउ	९	कालोपत्रे, ग्राभेल	बस, जिप, टेम्पो आदि	१ घण्टा
२६. गोल्टाकुरी	१५	कालोपत्रे, कच्ची	बस	२ घण्टा
२७. धनौरी	१५	कालोपत्रे, ग्राभेल	बस	२ घण्टा
२८. श्रीगाँउ	१४	कालोपत्रे, ग्राभेल	बस, जिप	२ घण्टा
२९. हेकुली	१३	कालोपत्रे, ग्राभेल	बस	२ घण्टा
३०. पुरन्धारा	२१	कालोपत्रे, ग्राभेल	बस, जिप	३घ.३०मि.
३१. पञ्चकुले	१८	कालोपत्रे, ग्राभेल	बस, जिप	३घण्टा
३२. बागमारे	१५	कालोपत्रे, कच्ची	बस	२घ.३०मि.
३३. शान्तीनगर	१३	कालोपत्रे, कच्ची	बस	२घ.१५मि.
३४. पवननगर	११	कालोपत्रे, ग्राभेल	बस, जिप	१घ.३०मि.
३५. तुलसीपुर	८	कालोपत्रे	बस, जिप, टेम्पो आदि	४५ मिनेट
३६. हलवार	७	कालोपत्रे	बस, जिप, टेम्पो आदि	३० मिनेट
३७. विजौरी	६	कालोपत्रे	बस, जिप, टेम्पो आदि	२५ मिनेट
३८. नारायणपुर	४	कालोपत्रे	बस, जिप, टेम्पो आदि	२० मिनेट
३९. ढिकपुर	६	कालोपत्रे, ग्राभेल	बस	४५ मिनेट
४०. डुरुवा	७	कालोपत्रे, ग्राभेल	बस	१ घण्टा
४१. मानपुर	७	कालोपत्रे, ग्राभेल	बस	१ घण्टा

नोट: नारायणपुर, ढिकपुर र हापुर गा.वि.स मिलेर साविक त्रिपुर न.पा बनेको; उरहरी, टरिगाँउ र हलवार गा.वि.स. साविक तुलसीपुर न.पा मा समावेश भएको साथै सोनपुर र चैलाही मिलेर साविक लमही न.पा. बनेको ।

तालिका नं. १.४ दाङ जिल्लाका विभिन्न स्थानहरू/पुनर्संरचना पश्चातका गाउँपालिका र नगरपालिकाको केन्द्रबाट सदरमुकाम सम्मको दूरी र सडकको स्थिति

स्थानहरू	सदरमुकाम सम्मकोदूरी (कोष)	सडकको प्रकार	यातायातका साधन	लाग्ने समय
१.घोराही उ.म.न.पा.	०	कालोपत्रे, ग्राभेल	बस, जिप, टेम्पो, अटोरिक्सा	÷
२.तुलसीपुर उ.म.न.पा.	८	कालोपत्रे, ग्राभेल	बस, जिप	३० मिनेट
३.बर्बई गाउँपालिका	२१	कालोपत्रे, ग्राभेल	बस, जिप	३घ.३० मिनेट
४.बगलाचुली गाउँपालिका	७	कच्ची	बस, जिप	१घ.१५मि.
५.शान्तिनगर गाउँपालिका	१३	कालोपत्रे, कच्ची	बस, जिप	२घ.१५मि.

स्थानहरू	सदरमुकाम सम्मकोदूरी (कोष)	सडकको प्रकार	यातायातका साधन	लाग्ने समय
६. राजपुर गाउँपालिका	१६	कालोपत्रे, ग्राभेल, कच्ची	बस, जिप, पैदल, आदि	२ घ.४० मिनेट
७. गढवा गाउँपालिका	१२	कालोपत्रे, ग्राभेल, कच्ची	बस, जिप	१ घ.३० मि.
८. दंगीशरण गाउँपालिका	१३	कालोपत्रे, ग्राभेल	बस, जिप	२ घन्टा
९. राप्ती गाउँपालिका	१४	कालोपत्रे	बस, जिप, टेम्पो आदि	१ घ.३५ मि.
१०. लमही नगरपालिका	८	कालोपत्रे	बस, जिप, टेम्पो आदि	४५ मिनेट

स्रोत: जिल्ला समन्वय समिति, दाङ।

नोट: १ कोस बराबर ३.२ किलोमिटर हुन्छ।

५. प्रमुख प्राकृतिक सम्पदाहरू

दाङ जिल्ला क्षेत्रफलका हिसाबले तराईका जिल्लाहरू मध्ये दोश्रो ठूलो जिल्ला (पहिलो कैलाली) हो। यहाँको विशाल समथर तथा पहाडी भूमिमा विभिन्न प्रकारका विकास निर्माणका क्रियाकलाप गर्न सकिने संभावना संभावनाले भरिपूर्ण ठाँउ हो। जिल्लाको कूल भूमि मध्ये करिव दुई तिहाई क्षेत्रफल (२,०१९ वर्ग कि.मी.) वनजङ्गलले ढाकेको छ। दाङ जिल्लाका वनहरूमा करिव १०० भन्दा बढि प्रजातिका जडिबुटीहरू पाइने अनुमान छ। यहाँ राप्ती र बबई नदीका साथै अन्य साना ठूला र खहरे खोलाहरू गरी करिव ८६ वटा खोलानाला छन्। यो जिल्ला नेपालमै बढी चुनदुङ्गा तथा कोइलाखानी पाइने जिल्ला हो। चुनदुङ्गा र कोइलाका साथै तामा नुन, खनिज तेल को पनि प्रचुर संभावना रहेको विभिन्न अध्ययन, अन्वेषणले देखाएको छ। दाङ जिल्लाका प्रमुख प्राकृतिक सम्पदाहरूलाई तालिकाको रूपमा यसप्रकार उल्लेख गर्न सकिन्छ।

तालिका नं. १.५ दाङ जिल्लाका प्रमुख नदी तथा तालहरू, तथा पर्यटकीय क्षेत्र र व्यापारिक महत्त्वका स्थानहरू

प्रमुख नदीहरू	राप्ती र बबई
प्रमुख तालहरू तथा झरना	बाहकुने दह, चरिङ्गे दह, ज्यामिरे दह, तप्त कुण्ड, भोटे दह, जखेरा ताल, पुरन्धारा झरना आदि।
धार्मिक तथा पर्यटकीय क्षेत्र	चौघेरा रत्ननाथ मन्दिर, अम्बिकेश्वरी मन्दिर, धारपानी मन्दिर, बराह मन्दिर, गढिटाकुरा मन्दिर, कालिका-मालिका, सूदय रामेश्वर मन्दिर, बगरबावा मन्दिर, रिहार, देवीकोट मन्दिर आदि।
व्यापारिक महत्त्वका प्रमुख स्थानहरू	घोराही, तुलसीपुर, लमही, भालुवाङ, नारायणपुर, विजौरी, गढवा, कोइलाबास, पुरन्धारा आदि।
जिल्लामा उत्खनन् गरिएका खानीहरू	कोइला खानी, चुनदुङ्गा खानी।
जिल्लामा पाईने चट्टानहरूको प्रकार	Schists, Quarzites, Fragile Sand Stone, Conglomerates, pabbles/ Boulders Sand Stone calcareous, Thin Lime Stone, Clay/Phyllites आदि।
जिल्लामा पाईने माटोको प्रकार	चिम्ट्याइलो माटो (Clay Soil), बलौटे दुमट (Sandy Loam), दुमट (Loamy Sand) आदि।

स्रोत: जिल्ला समन्वय समिति, दाङ।

६. हावापानी

नेपालको मानचित्रमा दाङ नेपालको दक्षिणमा अवस्थित रही भारतसँग जोडिए तापनि यहाँ अन्य तराईका जिल्लाहरूको दाँजोमा गर्मीको महसुस कम हुन्छ। जिल्लाको दक्षिणमा पर्ने देउखुरी तथा सो भन्दा दक्षिणी क्षेत्रमा उष्ण प्रकारको जलवायु (Tropical Climate) छ भने उत्तरी क्षेत्रमा पर्ने दाङ उपत्यकामा उपोष्ण प्रकारको जलवायु (Sub-Tropical Climate) रहेको छ। त्यसैगरी जिल्लाको उत्तरी पहाडी क्षेत्रमा शितोष्ण प्रकारको जलवायु (Temperate Climate) रहेको छ। यहाँको वायुमण्डलको सापेक्षित आद्रता कम भएका कारण हावा सुख्खा महसुस हुन्छ। यस जिल्लामा औषत सामान्य वर्षहरूमा अधिकतम तापक्रम २०.५ डिग्री सेन्टिग्रेड देखि ३९.९ डिग्री सेन्टिग्रेडसम्म पुग्ने गरेको छ भने न्यूनतम तापक्रम २१.८ डिग्री सेन्टिग्रेड देखि २.५

डिग्री सेन्टिग्रेड सम्म हुन्छ । जिल्लामा ग्रीष्म ऋतुमा केहि गर्मीको र हिउँदमा सामान्य जाडो महसुस हुन्छ । तर, देउखुरी क्षेत्रमा भने गर्मी अलि बढी महसुस हुनुको साथै कहिलेकाही लु (Heats Shock) पनि लाग्ने गर्दछ र जाडोमा कहिलेकाही शीतलहर पनि देखिन्छ । गत वर्ष (२०७३/०७४)को तापक्रम र वर्षा सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ

तालिका नं. १.६ दाङ जिल्लाको औषत हावापानी

क्र.स.	महिना	औषत अधिकतम तापक्रम (डि.सेल्सियस)	औषत न्यूनतम तापक्रम (डि.सेल्सियस)	औषत वर्षा (मिली मिटर)
१	बैशाख	३६.७	२२.५	६७.७
२	ज्येष्ठ	३८.९	२३.८	४८४.६
३	आषाढ	३२.३	२३.८	४०२
४	श्रावण	३२.१	२३	४७१.२
५	भाद्र	३१.८	२१.६	१७२.६
६	आश्विन	२८.७	१८.७	९४.८
७	कार्तिक	२५.८	११.३	०
८	मार्ग	२२.९	७.२	०
९	पौष	२१.२	४.८	८.६
१०	माघ	२३.३	९.६	५७.८
११	फाल्गुण	२९.७	१४	०.२
१२	चैत्र	३३.९	१८.७	४१.२

स्रोत: मध्य तथा सुदुर पश्चिम मौसम तथा जलवायु मापन कार्यालय, विरेन्द्रनगर, सुर्खेत (२०७३/०७४)

७. धार्मिक सन्दर्भ

यस जिल्लामा हिन्दूहरूका लागि दाङ र आसपासका जिल्लाहरूमा समेत ख्याती पाएका मन्दिरहरू रहेका छन् । यसका अलावा बौद्ध, इस्लाम, क्रिष्चियन आदि धर्मसँग सम्बन्धित धार्मिक संस्थाहरू समेत निर्माण भएका छन् । दाङ जिल्लाका केहि प्रमुख धार्मिक स्थलहरू तलको तालिकामा देखाईएको छ ।

तालिका नं. १.७ दाङ जिल्लाका प्रमुख धार्मिक स्थलहरू (मठ, मन्दिर, गुम्बा, चर्च, मस्जिद आदि)

नाम	अवस्थिति	नाम	अवस्थिति
अम्बिकेश्वरी मन्दिर	घोराही उपम.न.पा, अम्बापुर	त्रिसिद्धेश्वरी मन्दिर	तुलसीपुर उ.म.न.पा, बजार
कालिका भगवती मन्दिर	घोराही उपम.न.पा., मसिना	ॐ शिरडी साई मन्दिर	घोराही उ.म.न.पा. काठेकोहल
सिद्धरत्ननाथ पीठ	घोराही उप म.न.पा. चौघेरा	राधाकृष्ण मन्दिर	तुलसीपुर उ.म.न.पा., दुधेना
पाण्डवेश्वर शिव मन्दिर	घो.उ.म.न.पा., धर्ना, धारापानी	सत्यसाई केन्द्र	घोराही उ.म.न.पा., काठेकोहल
बराह क्षेत्र बाहुकुने ताल	घोराही उ.म.न.पा., सेवार	रामजानकी मन्दिर	गढवा गा.पा, कोइलाबास,
गढिटाकुरा मन्दिर	घो.उ.म.न.पा., हापुर, नारेवाड	डुमडुमवा मन्दिर	लमही न.पा. चैलाहि, मध्यनगर
जाल्पादेवी मन्दिर	घो.उ.म.न.पा. रामपुर, हर्नोक	नम छु बौद्ध गुम्बा	घोराही उ.म.न.पा., मजुरे डाँडा
कालिका-मालिका मन्दिर	तु.उ.म.न.पा., बिजौरीछिल्लीकोट	बराहक्षेत्र वासुदेव स्थान लरैना	घो.उ.म.न.पा. ढिकपुर
बगरबाबा मन्दिर	लमही न.पा., सतबरिया, रिहार	ब्रह्म कुमारी इश्वरिय विद्यालय	घोराही उ.म.न.पा. भरतपुर
बागेश्वरी मन्दिर	बंगलाचुली गा.पा. स्यूजा	समयठान	राजपुर गा.पा., बेला
उजादेवीकोट मन्दिर (भद्राक्षीदेवी मन्दिर)	बंगलाचुली गाउँपालिकाको हाँसिपुर, देवीकोट	सरिकोट	घोराही उ.म.न.पा., धर्ना
शुक्रेश्वरी मन्दिर	तु.उ.म.न.पा. उरहरी, सुकौरा	सुन्दरादेवी भगवती मन्दिर	शान्तिनगर गा.पा., सुईकोट
सिद्धेश्वर शिव मन्दिर	तु.उ.म.न.पा. उरहरी, शीतलपुर	सत्य साई केन्द्र	घोराही उ.म.न.पा., घोराही

माथि उल्लेखित हिन्दू धर्मका धार्मिक स्थलहरू बाहेक ईस्लाम धर्मावलम्बीहरूको आस्थाको रूपमा रहेका मस्जिदहरू यस जिल्लाको घोराही उ.म.न.पा., तुलसीपुर उ.म.न.पा. र लमही न.पा.का साथै ग्रामीण क्षेत्रमा समेत स्थापना भएको पाइन्छ । यसै गरी क्रिष्चियन धर्मावलम्बीहरूको चर्चहरू पनि दाङ जिल्लाका शहरी तथा ग्रामीण भेगमा दिनानुदिन बढ्दै गैरहेका छन् । यस जिल्लामा धार्मिक तथा सांस्कृतिक महत्त्वका निकै आकर्षक र बृहत जात्रा एवं मेलाहरू पनि लाग्दछन् । दाङ जिल्लाका केहि विशेष तथा प्रमुख मेलाहरूलाई तलको तालिका मा देखाईएको छ ।

तालिका नं. १.८ दाङ जिल्लाका प्रमुख मेलाहरू

क्र.स.	मेलाको नाम	स्थान	मेला लाग्ने दिन
१	बाह्रकुने दह मेला	घोराही उ.म.न.पा, बाह्रकुने दह क्षेत्र	पौष मसान्त देखि मागसक्रान्ति सम्म
२	रिहार मेला	लमही न.पा.सतबरिया, रिहार	मागे सक्रान्तिको दिनमा
३	पिरफिरे मेला (पीरथापना मेला)	घोराही उ.म.न.पा.सिद्धरत्ननाथ मन्दिर	फाल्गुण कृष्ण एकादशीका दिन
४	काउलेपानी मेला	घो.उ.म.न.पा.रामपुर, काउलेपानी	कोजाग्रत पूर्णिमा
५	धारपानी मेला	घो.उ.म.न.पा.धर्ना, पाण्डवेश्वर शिव मन्दिर	शिवरात्रिको दिन
६	भोटे मेला	तु.उ.म.न.पा.हलवार, कालाखोला	शिवरात्रिमा ५ दिनसम्म

दाङ जिल्ला विभिन्न जातजातिको संगमस्थल हो । जहाँ थारू, ब्राह्मण, मगर, दलित, तथा यादवहरू जस्ता विविध संस्कृति झल्कने नाचहरू बढि प्रचलनमा छन् । यी नाचहरूमा **थारूहरूको बर्का नाच, सख्या-पैयाँ नाच, लडा नाच, ढोलाहा नाच, हुर्दुङ्ग्या नाच, महोट्या नाच, झुमरा नाच** प्रमुख मानिन्छन् । मगर समुदायमा **भूमे नाच, सेरिङ्गे नाच, डाम्फ्या स्याई नाच** आदि प्रचलित छन् । त्यसैगरी नेपाली भाषीहरूको **सोरठी नाच, टप्पा नाच, बयलडाँरी नाच, सिंगारू नाच** आदि नाचहरू दाङ जिल्लामा प्रचलित छन् ।

८. सामाजिक स्वरूप

नेपालका अन्य जिल्लाहरूमा जस्तै दाङमा पनि विभिन्न प्रकारका जातजाति, धर्मावलम्बीहरू र भाषाभाषीहरूको बसोवास रहेको पाइन्छ । वि.स. २०६८ को जनगणना अनुसार नेपालमा १२५ जातजातिहरू रहेका छन् भने यस जिल्लामा ६३ प्रकारका जातजातिहरूको बसोवास रहेको तथ्य पाइन्छ जसमध्ये १८ जाति अल्पसंख्यक जातजातिका रूपमा रहेका छन् । यहाँका प्रमुख जातजातिहरूमध्ये थारू सबैभन्दा धेरै सङ्ख्यामा (२९.५२ प्रतिशत) छन् । त्यसपछि धेरै सङ्ख्यामा रहेका जातजातिहरू क्रमशः क्षेत्री (२४.९१ प्रतिशत), मगर (१३.६ प्रतिशत), ब्राह्मण पहाडे (१०.२५ प्रतिशत), कामी (६.३८ प्रतिशत), दमाई (२.६९ प्रतिशत), सन्यासी (२.३४ प्रतिशत) आदि रहेका छन् । त्यसैगरी जनगणना २०६८ कै अनुसार जिल्लामा २७ भन्दा बढि प्रकारका भाषाभाषीहरू (मातृभाषा र दोस्रोभाषा समेत) को उपस्थिति रहेको पाईएता पनि नेपाली भाषीहरूको बाहुल्य रहेको छ । जिल्लाभित्र बोलिने प्रमुख मातृभाषाहरूमध्ये सबै भन्दा बढि नेपाली (६६.६४ प्रतिशत) र त्यसपछि क्रमशः थारू (२८.१२ प्रतिशत), मगर (०.९६ प्रतिशत) लगायत अन्य १६ भन्दा बढि भाषाहरू मातृभाषाको रूपमा बोलिने गरेको पाईएको छ । धर्मको दृष्टिकोणले यस जिल्लामा हिन्दूहरूको व्यापक बाहुल्यता रहेको पाईएको छ । यहाँ ९६.४६ प्रतिशत हिन्दू, १.३६ प्रतिशत क्रिष्चियन, १.१६ प्रतिशत बौद्ध, ०.८७ प्रतिशत इस्लाम, ०.१५ प्रतिशत अन्य धर्मावलम्बीहरूको बसोवास रहेको राष्ट्रिय जनगणना २०६८ को प्रतिवेदनमा उल्लेख छ ।

९. आर्थिक आधार

राष्ट्रिय कृषि गणना २०६८ अनुसार यस दाङ जिल्लाका ८६,२२३ घर परिवार कृषि कार्यमा संलग्न छन् भने राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार आर्थिक रूपले सक्रिय जनसङ्ख्या मध्ये ६६ प्रतिशतले कृषिलाई आफ्नो रोजगारीको प्रमुख आधारको रूपमा लिएका छन् । र ६३ प्रतिशतले प्रमुख पेशा कृषि अङ्गालेका छन् । त्यसकारण पनि दाङ जिल्लाको आर्थिक मेरुदण्ड मूलतः कृषि नै हो । हालसम्म यो जिल्ला खाद्यान्न उत्पादनको तथा मागको दृष्टिकोणले आत्मनिर्भर मात्र नभै खाद्यान्न बचत (Food balance surplus)को स्थितिमा छ । यस जिल्लामा गरिने कृषि कार्यभित्र पनि अन्नबाली, नगदेबाली, फलफूल खेती, मौरीमालन, कुखुरा पालन, पशुपालन र माछापालन उल्लेखनीय रहेका छन् । गत वर्षदेखि दाङको बिजौरीमा संस्थागत अष्ट्रिज पालन पनि

शुरू भएको छ । माछा मासु, मह, दूध, मैसमी-बेमौसमी तरकारी उत्पादनका लागि यो जिल्ला नेपालकै अग्रणी जिल्लाहरूमध्येमा पर्दछ तापनि यहाँको परम्परागत तथा पछ्यौटे कृषि प्रणालीमा खासै सुधार आउन सकेको छैन । यसका साथै कृषिका अतिरिक्त गैहकृषि व्यावसाय गर्ने परिवारको प्रतिशत पनि उल्लेखनीय रूपमा वृद्धि भएको छ । यसले यहाँका जनताहरू कृषिका अलावा अन्य व्यावसाय तर्फ पनि आकर्षित छन् भन्ने दर्शाउँदछ । दङ्गाली जनताहरू सरकारी सेवा (निजामती, प्रहरी, शिक्षण, सेना आदि), व्यापार-व्यावसाय र वैदेशिक रोजगारमा पनि सक्रिय रहेका भेटिन्छन् ।

घोराही, तुलसीपुर, लमही, भालुवाङ, हापुरे (पुरन्धारा) आदि स्थानहरू यस जिल्लाका प्रमुख व्यापारिक केन्द्रहरू हुन् । औद्योगिक गणना २०६९ अनुसार जिल्लामा १० वा सो भन्दा धेरै कामदारहरू संलग्न भई सञ्चालनमा आएका उत्पादनमूलक उद्योगहरू ८७ वटा रहेका छन् । त्यसैगरी घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय दाङका अनुसार आ.व. २०७३/०७४ सम्म दाङ जिल्ला भित्र उत्पादनमूलक तथा सेवामूलक गरी २,४३२ वटा उद्योगहरू रहेको पाईएको छ । आर्थिक वर्ष २०७३/०७४ सम्म दाङजिल्लामा ३ वटा ठूला सिमेन्ट उद्योगहरू सञ्चालनमा आई उत्पादन शुरू गरिसकेका छन् । यसले दाङ तराईका अन्य जिल्लाहरूको उद्योग तथा व्यापारका क्षेत्रमा भएको विकासको दाँजो सँग-सँगै अगाडि बढिरहेको यथार्थ झल्कन्छ ।

यस जिल्लाको वित्तीय क्षेत्रको पनि द्रुत गतिमा विकास हुन थालेको देखिन्छ । अहिले गाँउ गाँउमा बचत सङ्कलनका उद्देश्यले थुप्रै समूहहरू गठन भएका छन् । यसका साथै यस जिल्लामा सहकारी क्षेत्रको व्यापक विकास भैरहेको छ । डिभिजन सहकारी कार्यालय दाङका अनुसार आ.व. २०७३/०७४ सम्म आईपुग्दा ५६५ भन्दा बढी सहकारी संस्थाहरू दर्ता भैसकेका छन् । त्यसै गरि आ.व. २०७३/०७४ सम्म जिल्लामा ७५ भन्दा बढि बैङ्किङ्ग कारोवार गर्ने बैङ्क तथा वित्तीय संस्थाहरू रहेका छन् । यसका अलावा जिल्लाको ग्रामीण तथा शहरी क्षेत्रमा कृषि विकास बैङ्क, मध्यपश्चिम ग्रामीण विकास बैङ्क र निर्धन बैङ्क लगायतका बैङ्कका शाखाहरूद्वारा गैरबैङ्किङ्ग सेवा प्रदान गरिरहेका छन् । यसबाट दाङ जिल्लामा वित्तीय सुविधाका दृष्टिकोणले विगतभन्दा निकै विकास भएको स्थिति छ तर सो सुविधा जिल्लाको ग्रामीण तथा पहाडि क्षेत्रमा भने पूर्ण रूपमा पुग्न नसकेको स्थिति विद्यमान छ । समग्रमा दाङ जिल्लाको प्रमुख आर्थिक आधार कृषि भएपनि गैरकृषि क्रियाकलापहरूमा पनि यस जिल्लाले तिव्र गतिमा फड्को मार्न लागेको देखिन्छ ।

१०. भौतिक पूर्वाधार

भौतिक पूर्वाधार आफैमा विकासको अङ्ग हुनुका साथै अन्य सम्पूर्ण क्षेत्रको विकास गर्न सहयोग पुऱ्याउने आधार मानिन्छ । जिल्लामा भौतिक पूर्वाधारको विकासको सूचकको रूपमा लिइने सडकको सन्दर्भमा करिव ७३ कि.मी. लामो पूर्व- पश्चिम राजमार्ग, ४७ कि.मी. लामो लमही-तुलसीपुर सडक, राप्ती राजमार्गको प्रस्थान बिन्दु तथा महत्त्वपूर्ण भाग, तुलसीपुर सल्यान सडकका साथै विभिन्न अन्य पक्की कच्ची सडकहरू समेत गरी करिव ५,००० कि.मी. भन्दा बढी सडक निर्माण हुनुका साथै यसको सञ्जाल सबै गाउँपालिकाका वडाहरू तथा न.पा.हरूको वडाहरू सम्ममा पुगेको छ । यहाँ ७० भन्दा बढि सिंचाइ आयोजनाहरू सम्पन्न भैसकेको देखिन्छ जसले दाङ जिल्लाको ४० हजार हेक्टर भन्दा बढि भुमिमा सिंचाइ सुविधा उपलब्ध गराएको छ, जुन जिल्लामा खेतीयोग्य जमिनको करिव ७३ प्रतिशत हो । जिल्लाको सबै गाउँपालिका, नगरपालिका तथा उप.म.न.पा.हरूमा विद्युतीकरण भएको देखिन्छ तर सबै वडाहरूमा भने विद्युत सेवा पुगेको पाईदैन । नेपाल विद्युत प्राधिकरण घोराही, तुलसीपुर र लमही शाखाको विवरण अनुसार यस जिल्लामा जल विद्युतको उपभोग गर्ने सम्बन्धमा करिव ४०,००० भन्दा बढि ग्राहकहरू देखिन्छन् । यसका साथै १० भन्दा बढि एफ.एम. रेडियो स्टेशन, १ लाख ६० हजार भन्दा बढी टेलिफोन तथा मोबाइलको वितरण भएको, सबै गाउँपालिका, उपमहानगरपालिका र नगरपालिकामा स्वास्थ्य संस्थाहरूको स्थापना तथा जिल्लामा १ उपक्षेत्रीय अस्पताल, १ अञ्चल अस्पताल, १ आँखा अस्पताल, १ आयुर्वेद अस्पताल र अन्य ८ भन्दा बढि निजी तथा सामुदायिक अस्पतालहरूको स्थापना भएका छन् । त्यसैगरी ७० भन्दा बढी बैकिङ्ग कारोवार गर्ने शाखाहरू छन् । यस जिल्लामा करिव ६०० (सामुदायिक र संस्थागतसमेत) को हाराहारीमा विद्यालयका साथै ३० भन्दा बढि क्याम्पसहरू सञ्चालित छन् र नेपाल संस्कृत विश्वविद्यालयको केन्द्रीय कार्यालय पनि यसै जिल्लामा रहेको छ । त्यसैगरी खानेपानी तथा सिंचाइ लगायतका क्षेत्रको विकास निरन्तर भइरहेको तथ्य स्पष्ट देख्न र महसुस गर्न सकिन्छ ।

११. सुशासन

दाङ जिल्लामा जनतालाई सेवा पुऱ्याउनका लागि एक उच्च अदालत, १÷१ वटा उपक्षेत्रीय अस्पताल, अञ्चल अस्पताल, आयुर्वेद अस्पताल, आँखा अस्पताल, अञ्चल स्तरिय २ वटा सरकारी कार्यालय, डिभिजन स्तरका ६ वटा सरकारी कार्यालय, २७ भन्दा बढि जिल्लास्तरका सरकारी कार्यालयका साथै थुप्रै आयोजना स्तरीय कार्यालयहरू रहेका छन् । यसका अलावा थुप्रै ईलाका तथा गा.वि.स./न.पा. स्तरका कार्यालय/केन्द्रहरू बाट जनतालाई सेवा पुऱ्याईरहेका छन् । सुरक्षा निकायसँग सम्बन्धित बाहिनी, गण, गुल्म, जिल्ला कार्यालय तथा क्षेत्रीय इकाइस्तरीय तथा क्याम्प गरी सात वटा निकायका साथै अन्य थुप्रै इलाका वा सो भन्दा तल्लो स्तरका निकायहरू रहेका छन् । त्यसैगरी खाद्य संस्थान, कृषि सामग्री कम्पनी, नेपाल आयल निगम, नेपाल टेलिकम, विद्युत प्राधिकरण, साल्ट ट्रेडिङ लिमिटेड, साझा प्रकाशन लगायतका संस्थानहरूले पनि सेवा प्रदान गरिरहेका देखिन्छन् ।

१२. गैरसरकारी संस्था

आ.व. २०७३/०७४ सम्ममा जिल्ला प्रशासन कार्यालय दाङमा दर्ता भएका गैह सरकारी संघसंस्थाहरूको सङ्ख्या करिव १०६० को हाराहारीमा रहेको छ तर स्थलगत रूपमा सर्वेक्षण गर्दा करिव ३०५ मात्र संचालनमा रहेका पाइयो । साथै यस जिल्लामा ६/७ वटा अन्तराष्ट्रियस्तरका गैर सरकारी संस्थाहरू समेत क्रियाशील देखिन्छन् । त्यसो त केन्द्रमा दर्ता गरेर यस जिल्लामा काम गर्ने सामाजिक संघसंस्थाहरू पनि दाङ जिल्लामा थुप्रै रहेका देखिन्छन् । आ.व. २०७३/७४ को अन्तसम्म आइपुग्दा नवीकरण तथा नयाँ दर्ता गरी जिल्लामा करिव ५६५ वटा सहकारी संस्थाहरू क्रियाशील देखिन्छन् । यसै गरी आ.व. २०७३/०७४ अन्तसम्ममा ४५८ वटा सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिहरू रहेका देखिन्छन् । यसका अतिरिक्त कृषि, पशु, महिला तथा बालबालिका लगायतका क्षेत्रहरूमा थुप्रै समूहहरू क्रियाशील देखिन्छन् । यी गैह सरकारी क्षेत्रका संस्था तथा समितिबाट पनि यस क्षेत्रको विकास तथा सशक्तीकरणमा उल्लेखनीय भूमिका खेलेको अनुमान गर्न सकिन्छ ।

१३. अवसरहरू

जिल्लामा प्रशस्त भुमि हुनु (क्षेत्रफल २९५५ वर्ग कि.मी.), प्रशस्त मात्रामा नदी, खोलानाला र ताल तलैया जहाँ प्रशस्त मात्रामा पानी, बालुवा, ढुङ्गा तथा चट्टान हुनु, प्रशस्त मात्रामा वन जङ्गल (२/३ भू-भाग करिव ६६ प्रतिशत), काठ दाउरा तथा जडिबुटी हुनु, चुन ढुङ्गा तथा कोइला लगायतका खनिज प्रशस्त मात्रामा रहेका छन् । त्यसैगरी सबै गाउँपालिका./उप म.न.पा. तथा नगरपालिकाका केन्द्रसम्ममा सडक संजाल पुगनुका साथै देशका प्रमुख शहर तथा क्षेत्रमा यातायात सम्पर्क हुनु, पूर्व-पश्चिम राजमार्ग (७७ कि.मी.), राप्ती राजमार्ग तथा दाङ-सल्यान सडक साथै भारतसँग पनि सडक जोडिनु, विद्युतीकरणको राम्रो विस्तार हुनु, सञ्चारको राम्रो विकास हुनु, बैंक तथा वित्तीय क्षेत्रको राम्रो विकास हुनु, जनशक्ति प्रशस्त मात्रामा हुनु, स्वास्थ्य सेवाको राम्रो विस्तार हुनु दाङ जिल्लाका अवसरहरूमा लिन सकिन्छ । त्यस्तैगरी न धेरै गर्मी न धेरै जाडोको जलवायु हुनु, पर्यटकीय क्षेत्रको विकासको सम्भावना बढि हुनु, कृषि खनिज उद्योग व्यापार तथा सेवा क्षेत्रको विकासको सम्भावना प्रशस्त हुनु, प्रशस्त कलेजहरू, एक विश्वविद्यालय र प्रशस्तै निजी क्षेत्रका विद्यालयहरू हुनु आदि कारणले दाङ जिल्लामा विकासका सम्भावना तथा अवसरहरूको सघनता रहेको पुष्टि हुन्छ । यी सम्भावना तथा अवसरहरूको यथोचित उपयोग तथा प्रयोग गर्न सकेमा दाङ जिल्ला देशभित्रकै अग्रणी जिल्लाका रूपमा परिचित हुन सक्ने देखिन्छ ।

खण्ड २

जनसङ्ख्या

१. आधारभूत जनसाङ्ख्यिक विवरण

राष्ट्रिय जनगणना २०६८ र २०५८ बाट प्राप्त आँकडाहरूको आधारमा तयार गरिएका प्रमुख जनसाङ्ख्यिक विवरणहरूको तुलनात्मक विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. २.१ दाङ जिल्लाको आधारभूत जनसाङ्ख्यिक विवरण

क्र.स	विवरण	एकाई	२०६८ अनुसार	२०५८ अनुसार
१	जम्मा परिवार सङ्ख्या	सङ्ख्या	१,१६,४१५	८२,४९५
२	जनसङ्ख्या	जम्मा	५,५२,५८३	४,६२,३८०
		पुरुष	२,६१,०५९	२,२८,९५८
		महिला	२,९१,५२४	२,३३,४२२
३	जनसङ्ख्या वृद्धिदर	प्रतिशत	१.७८	२.६६
४	जनसङ्ख्या दोब्बर हुन लाग्ने अनुमानित अवधि	वर्ष	३९	२६
५	लैङ्गिक अनुपात	प्रतिसय महिलामा पुरुषको सङ्ख्या	८९.५४	९८.०९
६	अनुपस्थित जनसङ्ख्या (विदेश गएकाहरूको जनसङ्ख्या)	जम्मा	४३,१६०	१६,२२४
		पुरुष	३९,३२८	१४,३३९
		महिला	३,८३०	१,८८५
७	अनुपस्थित परिवार सङ्ख्या	सङ्ख्या	३२,६८६	
८	अपाङ्ग जनसङ्ख्या	जम्मा	१२,८८१	२,४५६
		पुरुष	६,८६०	१,०८१
		महिला	६,०२१	१,३७५
९	संस्थागत परिवार सङ्ख्या	सङ्ख्या	६८	७
१०	संस्थागत जनसङ्ख्या	जम्मा	४,४४२	१,६१८
		पुरुष	३,९६८	१,५५०
		महिला	४७४	६८
११	परिवारको औषत आकार (प्रति परिवार सदस्य सङ्ख्या)	जना	४.७५	५.६
१२	जनघनत्व	जना प्रति वर्ग कि.मी.	१८७	१५६
१३	परिवार घनत्व	परिवार प्रति वर्ग कि.मी.	३९.४	२७.९
१४	५ वर्ष मुनीको जनसङ्ख्या	जम्मा	५३,४७४	६७,६०३
		पुरुष	२७,३३८	३४,८६६
		महिला	२६,१३६	३२,७३७
१५	७५ वर्ष र सो भन्दा माथिको जनसङ्ख्या	जम्मा	६,०७६	३,५४९
		पुरुष	३,०२८	१,८६६
		महिला	३,०४८	१,६८३
१६	आश्रित अनुपात	प्रतिशत	७४.७७	८७.३०

क्र.स	विवरण	एकाई	२०६८ अनुसार	२०५८ अनुसार
१७	बाल आश्रित अनुपात	प्रतिशत	६३.०७	७८.३८
१८	वृद्ध आश्रित अनुपात	प्रतिशत	११.७	१२.०

स्रोत: रा.ज.ग. २०६८ र २०५८, के.त. वि.।

२. विभिन्न जनगणना वर्षहरूमा दाङ जिल्लाको जनसङ्ख्या

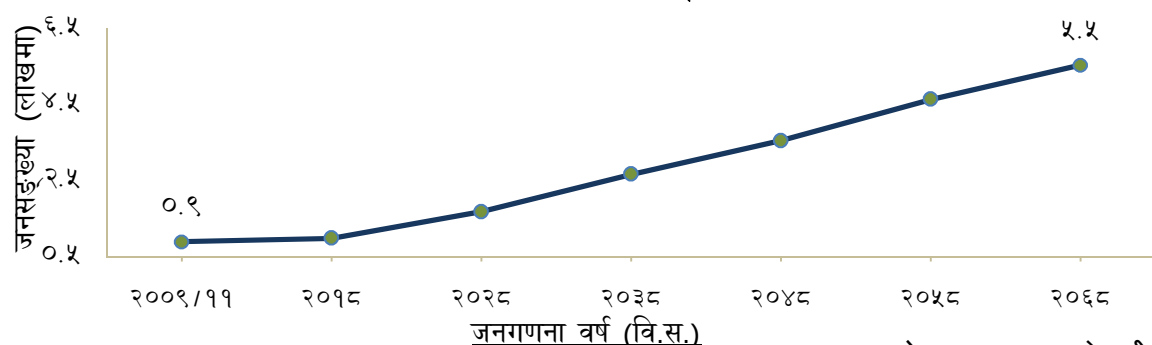
दाङ जिल्लाको जनसङ्ख्याको विवरण पनि नेपालका अन्य जिल्लाहरू झै वि.सं. २००९/११ सालदेखि पछाडिका मात्र उपलब्ध छन् । नेपालमा जनगणना वि.सं. १९६८ (सन् १९११) सालबाट लिइएता पनि राणाकालीन समयमा जिल्ला अनुसारका जनसाङ्ख्यिक विवरणहरू उत्पादन गरिएको थिएन । राणाशासनको अन्त पछाडिमात्र वैज्ञानिक तवरबाट गणना गर्न थालिएको हो । तर त्यसबेला दाङ जिल्लाको क्षेत्रफल अहिलेको क्षेत्रफल सँगै समान रहेको थिएन । इतिहास हेर्दा दाङको क्षेत्रफल विभिन्न कालखण्डमा परिवर्तन भएको पाइएको छ । त्यसैले पनि विभिन्न समयका अन्तरालमा भएका जनगणनाहरूबाट प्राप्त जनसङ्ख्याको तुलनात्मक अध्ययन गर्न सकिने स्थिति छैन । वि.सं. २०३० सालमा मात्र दाङ जिल्लाको क्षेत्रफल अहिलेको स्थितिमा आएको हो अर्थात् त्यसपछि यसको क्षेत्रफलमा परिवर्तन नभएको स्थिति छ । तैपनि वैज्ञानिक जनगणना हुन थालेको समय वि.सं. २००९/११ (सन् १९५२/५४) सालदेखि दाङ जिल्लाको जनसङ्ख्याको आँकडा प्राप्त हुन थालेकोले सो समयदेखि दाङ भनेर चिनिने जिल्लाको जनसङ्ख्या, जनसङ्ख्या वृद्धिदर र नेपालको दौजोमा यस जिल्लाको जनसङ्ख्याको अंश तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं. २.२ वि.सं. २००९/११ को जनगणना देखि वि.सं. २०६८ सम्मको नेपाल र दाङको जनसङ्ख्या

जनगणना वर्ष	नेपालको जनसङ्ख्या	दाङको जनसङ्ख्या	दाङको जनसङ्ख्याको अंश (नेपालको दौजोमा) प्रतिशत	जनसङ्ख्या वृद्धिदर (नेपालको)	जनसङ्ख्या वृद्धिदर (दाङको)
वि.सं. २००९/११	८२,५६,६२५	८९,३१५	१.०८	२.२७	-
वि.सं. २०१८	९४,१२,९९६	९८,६०७	१.०५	१.६४	१.४१
वि.सं. २०२८	१,१५,५५,९८३	१,६७,८२०	१.४५	२.०५	५.३२
वि.सं. २०३८	१,५०,२२,८३९	२,६६,३९३	१.७७	२.६२	४.६२
वि.सं. २०४८	१,८४,९१,०९७	३,५४,४१३	१.९२	२.०८	२.८५
वि.सं. २०५८	२,३१,५१,४२३	४,६२,३८०	२.००	२.२५	२.६६
वि.सं. २०६८	२,६४,९४,५०४	५,५२,५८३	२.०८	१.३५	१.७८

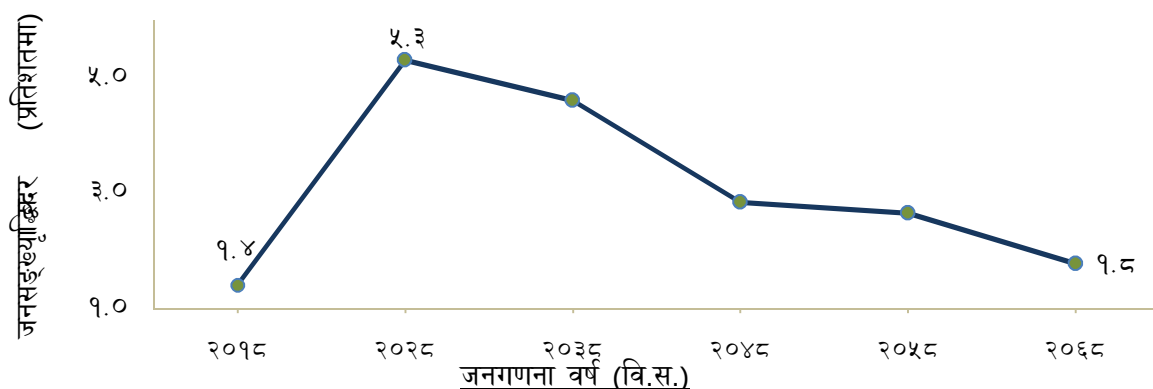
स्रोत: रा.ज.ग. २००९ देखि २०६८, के.त.बी.।

चित्र नं. १: विभिन्न जनगणना वर्षहरूमा दाङ जिल्लाको जनसङ्ख्या

श्रोत: रा.ज.ग. २०६८, के.त.बी.।

चित्र नं. २: विभिन्न जनगणना वर्षहरूमा दाङ जिल्लाको जनसङ्ख्या बृद्धिदर

३. उमेर समूह अनुसार जनसङ्ख्या विवरण

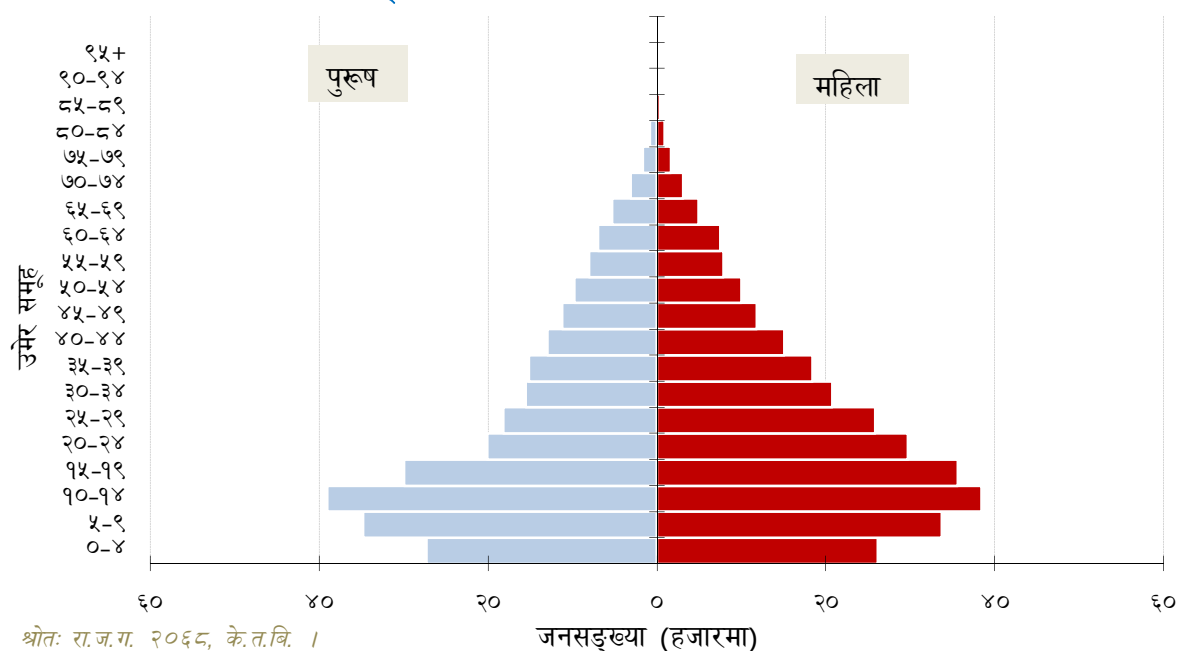
राष्ट्रिय जनगणना २०६८ को नतिजाहरूको आधारमा दाङ जिल्लाको जनसङ्ख्यालाई ५/५ वर्षको उमेर समूहमा विभाजन गरी यस प्रकार प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. २.३ दाङ जिल्लाको जनसङ्ख्या विवरण (५ वर्षको उमेर समूह अनुसार)

उमेर समूह	जम्मा		पुरुष		महिला	
	सङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत
सबै उमेर समूह	५,५२,५८३	१००.००	२,६१,०५९	१००.००	२,९१,५२४	१००.००
००÷०४ वर्ष	५३,४७४	९.६८	२७,३३८	१०.४७	२६,१३६	८.९७
०५÷०९ वर्ष	६८,५०२	१२.४०	३४,८३३	१३.३४	३३,६६९	११.५५
१०÷१४ वर्ष	७७,४३६	१४.०१	३९,०४९	१४.९६	३८,३८७	१३.१७
१५÷१९ वर्ष	६५,५९०	११.८७	२९,९७९	११.४८	३५,६११	१२.२२
२०÷२४ वर्ष	४९,८६०	९.०२	२०,१४५	७.७२	२९,७१५	१०.१९
२५÷२९ वर्ष	४४,०७१	७.९८	१८,२३२	६.९८	२५,८३९	८.८६
३०÷३४ वर्ष	३६,३२१	६.५७	१५,५५४	५.९६	२०,७६७	७.१२
३५÷३९ वर्ष	३३,५४८	६.०७	१५,१७९	५.८१	१८,३६९	६.३०
४०÷४४ वर्ष	२८,०४२	५.०७	१३,०२१	४.९९	१५,०२१	५.१५
४५÷४९ वर्ष	२३,०४०	४.१७	११,२८१	४.३२	११,७५९	४.०३
५०÷५४ वर्ष	१९,७७७	३.५८	९,८०३	३.७६	९,९७४	३.४२
५५÷५९ वर्ष	१५,९२४	२.८८	८,१०६	३.११	७,८१८	२.६८
६०÷६४ वर्ष	१४,४५५	२.६२	६,९८८	२.६८	७,४६७	२.५६
६५÷६९ वर्ष	१०,२२५	१.८५	५,३६०	२.०५	४,८६५	१.६७
७०÷७४ वर्ष	६,२४२	१.१३	३,१६३	१.२१	३,०७९	१.०६
७५÷७९ वर्ष	३,३४३	०.६१	१,७२४	०.६६	१,६१९	०.५६
८०÷८४ वर्ष	१,७२७	०.३१	८४१	०.३२	८८६	०.३०
८५÷८९ वर्ष	६५५	०.१२	३३२	०.१३	३२३	०.११
९०÷९४ वर्ष	२१२	०.०४	७८	०.०३	१३४	०.०५
९५+	१३९	०.०३	५३	०.०२	८६	०.०३

स्रोत: रा.ज.ग. २०६८, के.त.बी. ।

चित्रनं.३ : दाङ जिल्लाको जनसङ्ख्या पिरामिड

४. धर्म अनुसार जनसङ्ख्या विवरण

तालिका नं. २.४ दाङ जिल्लामा मानिने धर्महरू

धर्म	जम्मा		पुरुष		महिला	
	सङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत
हिन्दू	५३३,०४९	९६.४६	२५१,७५३	९६.४४	२८१,२९६	९६.४९
बौद्ध	६,४२९	१.१६	३,०३७	१.१६	३,३९२	१.१६
मुस्लिम	४,७८१	०.८७	२,४५२	०.९४	२,३२९	०.८०
किरात	१६	०.००	८	०.००३	८	०.००३
क्रिस्चियन	७,४३१	१.३४	३३९९	१.३०	४,०३२	१.३८
प्रकृति	३९१	०.०७	१७९	०.०७	२१२	०.०७
बहाई	४९	०.०१	२०	०.०१	२९	०.०१
नखुलेको	४३७	०.०९	२११	०.०८	२२६	०.०८
जम्मा	५५२,५८३	१००.००	२६१,०५९	१००.००	२९१,५२४	१००.००

स्रोत: रा.ज.ग. २०६८, के.त.वि. ।

तालिका नं. २.५ दाङ जिल्लामा मानिने प्रमुख ५ धर्महरूको तुलनात्मक विवरण (२०५८ र २०६८ मा)

धर्म	जनगणना २०६८		जनगणना २०५८		दुई जनगणना बीचको परिवर्तन	
	जनसङ्ख्या	प्रतिशत	जनसङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत
हिन्दू	५,३३,०४९	९६.४६	४,४६,१२५	९६.४८	८६,९२४	१९.४८
क्रिस्चियन	७,४३१	१.३४	६४०	०.१४	६,७९१	१०६१.०९

बौद्ध	६,४२९	१.१६	१०,७२५	२.३२	-४,२९६	-४०.०६
मुस्लिम	४,७८१	०.८७	४६१०	१.००	१७१	३.७१
प्रकृति	३९१	०.०७	*	*	*	

स्रोत: रा.ज.ग. २०६८, २०५८, के.त.बी. ।

(*नोट: प्रकृति धर्म वि.सं. २०६८ सालको जनगणना पछि मात्र छुट्टै धर्मको रूपमा देखिएको हुदा वि.सं. २०५८ सालको जनगणनाको प्रतिवेदनहरूमा प्रकृति धर्मको सङ्ख्या उल्लेख भएको छैन ।)

५. जातजाति (Caste/Ethnic Group) अनुसार जनसङ्ख्या विवरण

तालिका नं. २.६ दाङ जिल्लामा बसोबास गर्ने जनसङ्ख्याको जातजाति अनुसारको विवरण

क्र.स.	जातजाति	जम्मा		पुरुष		महिला	
		सङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत
१	थारू	१,६३,११६	२९.५२	७९,०१५	३०.२७	८४,१०१	२८.८५
२	क्षेत्री	१,३७,६७२	२४.९१	६३,७९७	२४.४४	७३,८७५	२५.३४
३	मगर	७५,१३१	१३.६०	३४,७२२	१३.३०	४०,४०९	१३.८६
४	ब्राह्मण(पहाडे)	५६,६१५	१०.२५	२६,५८८	१०.१८	३०,०२७	१०.३०
५	कामी	३५,२७९	६.३८	१६,१८६	६.२०	१९,०९३	६.५५
६	दमाई/ढोली	१४,८५०	२.६९	६,९०८	२.६५	७,९४२	२.७२
७	दशनामी/सन्ध्यासी	१२,९२४	२.३४	५,९०५	२.२६	७,०१९	२.४१
८	सार्की	१०,४४८	१.८९	४,७१२	१.८०	५,७३६	१.९७
९	कुमाल	८,४४५	१.५३	४,१६०	१.५९	४,२८५	१.४७
१०	यादव	८,१४२	१.४७	४,२८३	१.६४	३,८५९	१.३२
११	ठकुरी	६,७०४	१.२१	३,१४३	१.२०	३,५६१	१.२२
१२	मुसलमान	४,७७७	०.८६	२,४५०	०.९४	२,३२७	०.८०
१३	नेवार	४,५९७	०.८३	२,१८९	०.८४	२,४०८	०.८३
१४	गुरुङ	१,७९५	०.३२	८४३	०.३२	९५२	०.३३
१५	बादी	१,७१८	०.३१	७८६	०.३०	९३२	०.३२
१६	हलुवाई	१,७०६	०.३१	८८४	०.३४	८२२	०.२८
१७	अन्य दलित	१,६५१	०.३०	७९३	०.३०	८५८	०.२९
१८	चमार/हरिजन/राम	८१६	०.१५	४३७	०.१७	३७९	०.१३
१९	गाइने	७६४	०.१४	३५५	०.१४	४०९	०.१४
२०	काठवनिया	६०२	०.११	३१२	०.१२	२९०	०.१०
२१	अन्य	४,८३१	०.८८	२,५९१	०.१०	२,२४०	०.७७
	जम्मा	५,५२,५८३	१००.००	२,६१,०५९	१००.००	२,९१,५२४	१००.००

स्रोत: रा.ज.ग. २०६८, के.त.बी. ।

(नोट: ०.१० प्रतिशत भन्दा कम अंश भएका भएका जातजातिहरूलाई अन्यमा संयोजन गरी राखिएको छ । दाङमा जम्मा जातजाति ६३ वटा, अल्पसंख्यक मा १५ जातजातिहरू र १२ वटा दलित जनजातिका करिव ७०,००० सङ्ख्यामा दलितहरू रहेका छन् । नेपालमा ९८ जातजाति अल्पसंख्यकमा (नेपालमा ०.५ प्रतिशत भन्दा कम भएका) र २२ जातजाति दलितमा समावेश छन् ।

६. भाषा भाषी (Language) अनुसार जनसङ्ख्या विवरण

तालिका नं. २.७ मातृभाषा (Mother Tongue) अनुसारको जनसङ्ख्या विवरण

क्र.स.	मातृभाषा	जम्मा		पुरुष		महिला	
		सङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत
१	नेपाली	३,६८,३२३	६६.६५	१,७१,०९०	६५.५४	१,९७,२३३	६७.६६
२	थारू	१,५५,४१३	२८.१२	७५,३२१	२८.८५	८०,०९२	२७.४७
३	अवधि	१०,३०३	१.८६	५,४१४	२.०७	४,८८९	१.६८
४	मगर	५,३०१	०.९६	२,४०१	०.९२	२,९००	०.९९
५	खाम	५,०७१	०.९२	२,३७२	०.९१	२,६९९	०.९३
६	हिन्दू	२,७९०	०.५०	१,५१२	०.५८	१,२७८	०.४४
७	उर्दु	२,१३९	०.३९	१,०९१	०.४२	१,०४८	०.३६
८	नेवारी	८६३	०.१६	४५९	०.१८	४०४	०.१४
९	मैथली	६६६	०.१२	४४७	०.१७	२१९	०.०८
१०	भोजपरी	३६०	०.०७	२२८	०.०९	१३२	०.०५
११	गुरुङ	२८१	०.०५	१३६	०.०५	१४५	०.०५
१२	छन्त्याल	२२०	०.०४	१०३	०.०४	११७	०.०४
१३	तामाङ	१७७	०.०३	११७	०.०४	६०	०.०२
१४	डोटेली	१०५	०.०२	५०	०.०२	५५	०.०२
१५	साङ्गेतिक भाषा	६१	०.०१	२६	०.०१	३५	०.०१
१६	राई	४८	०.०१	४०	०.०२	८	०.००
१७	शेर्पा	४०	०.०१	३१	०.०१	९	०.००
१८	बङ्गला	२४	०.००	२२	०.०१	२	०.००
१९	कुमाल	२०	०.००	५	०.००	१५	०.०१
२०	लिम्बू	१५	०.००	९	०.००	६	०.००
२१	अन्य	३६३	०.०७	१८५	०.०७	१७८	०.०६
जम्मा		५,५२,५८३	१००.००	२,६१,०५९	१००.००	२,९१,५२४	१००.००

स्रोत: रा.ज.ग. २०६८, के.त.वि. ।

७. अपाङ्गता (Disability)

तालिका नं. २.८ अपाङ्गताको स्थिति (Status of Disability) अनुसार जनसङ्ख्या वितरण

क्र.स.	अपाङ्गताको स्थिति	जम्मा		पुरुष		महिला	
		सङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत
१	अपाङ्गता नभएको	५,३९,७०२	९७.६७	२,५४,१९९	९७.३७	२,८५,५०३	९७.९३
२	शारीरिक अपाङ्गता	४,२२९	०.७७	२,३९८	०.९२	१,८३१	०.६३
३	दृष्टि सम्बन्धी अपाङ्गता	२,५१३	०.४५	१,२७१	०.४९	१,२४२	०.४३
४	सुनाइ सम्बन्धी अपाङ्गता	२,२३६	०.४०	१,०८२	०.४१	१,१५४	०.४०
५	श्रवण-दृष्टिविहीन	६९६	०.१३	३४२	०.१३	३५४	०.१२

६	स्वर बोलाइ सम्बन्धी अपाङ्गता	१,३२८	०.२४	७४४	०.२८	५८४	०.२०
७	मानसिक अपाङ्गता	६०१	०.११	३२६	०.१२	२७५	०.०९
८	बौद्धिक अपाङ्गता	२८४	०.०५	१७९	०.०७	१०५	०.०४
९	बहु अपाङ्गता	९९४	०.१८	५१८	०.२०	४७६	०.१६
जम्मा		५,५२,५८३	१००.००	२,६१,०५९	१००.००	२,९१,५२४	१००.००

स्रोत: रा.ज.ग. २०६८, के.त.बी. ।

तालिका नं. २.९ अपाङ्गताको प्रकार (Types of Disability) अनुसार अपाङ्ग जनसङ्ख्या वितरण

क्र.स.	अपाङ्गताको प्रकार	जम्मा		पुरुष		महिला	
		सङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत
१	शारीरिक अपाङ्गता	४,२२९	३२.८३	२,३९८	३४.९६	१,८३१	३०.४१
२	दृष्टिसम्बन्धी अपाङ्गता	२,५१३	१९.५१	१,२७१	१८.५३	१,२४२	२०.६३
३	सुनाइसम्बन्धी अपाङ्गता	२,२३६	१७.३६	१,०८२	१५.७७	१,१५४	१९.१७
४	श्रवण-दृष्टि विहिन	६९६	५.४०	३४२	४.९९	३५४	५.८८
५	स्वर बोलाईसम्बन्धी अपाङ्गता	१,३२८	१०.३१	७४४	१०.८५	५८४	९.७०
६	मानसिक अपाङ्गता	६०१	४.६७	३२६	४.७५	२७५	४.५७
७	बौद्धिक अपाङ्गता	२८४	२.२०	१७९	२.६१	१०५	१.७४
८	बहु अपाङ्गता	९९४	७.७२	५१८	७.५५	४७६	७.९१
जम्मा		१२,८८१	१००.००	६,८६०	१००.००	६,०२१	१००.००

स्रोत: रा.ज.ग. २०६८, के.त.बी. ।

८. वैवाहिक स्थिति (Marital Status)

तालिका नं. २.१० वैवाहिक स्थिति (Marital Status) अनुसार जनसङ्ख्या विवरण

क्र.स.	वैवाहिक स्थिति	जम्मा		पुरुष		महिला	
		सङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत
१	विवाह नभएको	१,५०,१०७	३४.८६	७८,५५६	३९.५०	७१,५५१	३०.८८
२	एक विवाह	२,४७,५५०	५७.४९	१,०४,६९४	५२.६४	१,४२,८५६	६१.६५
३	बहुविवाह	७,५९८	१.७६	५,५८०	२.८१	२,०१८	०.८७
४	पुनर्विवाह	१२,११२	२.८१	६,६१५	३.३३	५,४९७	२.३७
५	विधुर/विधुवा	११,८८२	२.७६	२,८३९	१.४३	९,०४३	३.९०
६	पारपाचुके भएको	६३६	०.१५	३८१	०.१९	२५५	०.११
जम्मा *		४,३०,६०७	१००.००	१,९८,८८८	१००.००	२,३१,७१९	१००.००

स्रोत: रा.ज.ग. २०६८, के.त.बी. ।

*नोट: जम्मा जनसङ्ख्या = १० वर्ष वा सो भन्दा माथिको जनसङ्ख्या ।

९. पहिलो विवाह गर्दाको उमेर (Age at First Marriage)

तालिका नं. २.११ पहिलो विवाह गर्दाको उमेर (Age at First Marriage) अनुसार जनसङ्ख्या विवरण

क्र.स.	पहिलो विवाह गर्दाको उमेर	जम्मा		पुरुष		महिला	
		सङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत
१	१० वर्ष भन्दा कम	१,१७०	०.४२	१४९	०.१२	१,०२१	०.६४
२	१०-१४	२७,९८०	९.९८	५,०४७	४.१९	२२,९३३	१४.३२
३	१५-१९	१,५७,४८२	५६.१४	५३,९९५	४४.८७	१,०३,४८७	६४.६०

४	२०-२४	७२,३६८	२५.८०	४३,९२९	३६.५०	२८,४४७	९७.७६
५	२५-२९	९६,९५५	६.०४	९३,५०४	९९.२२	३,४५१	२.९५
६	३०-३४	३,२९०	९.९७	२,७९६	२.२६	५७४	०.३६
७	३५-३९	८७५	०.३९	६७५	०.५६	२००	०.९२
८	४०-४४	२४७	०.०९	२०३	०.१७	४४	०.०३
९	४५-४९	८९	०.०३	६८	०.०६	२१	०.०१
१०	५० वर्ष भन्दा माथि	७२	०.०३	५४	०.०४	१८	०.०१
जम्मा *		२,८०,५००	१००.००	१,२०,३३२	१००.००	१,६०,१६८	१००.००

स्रोत: रा.ज.ग. २०६८, के.त.बी. ।

* नोट: जम्मा जनसङ्ख्या = विवाहित जनसङ्ख्या को मात्र विवरण समावेश छ ।

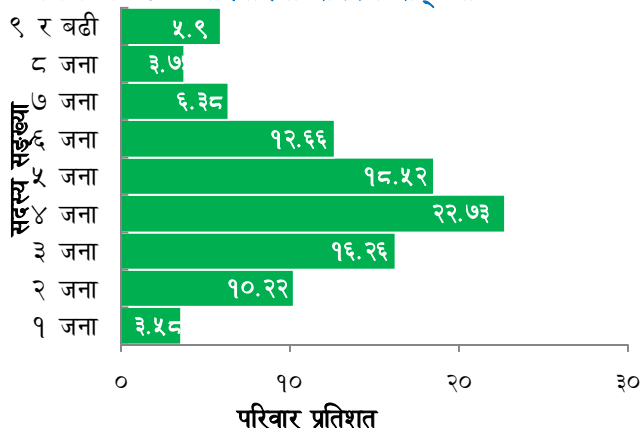
१०. विवरण परिवारको सदस्य सङ्ख्याको आधारमा घरपरिवार

राष्ट्रिय जनगणना २०६८ मा प्रयोग गरिएका शब्दावलीहरूको परिभाषा अनुसार **परिवार** वा **घरपरिवार** वा **आवासीय एकाइ** (Household or Housing Unit) भन्नाले नाता पर्ने वा नपर्ने वा दुवै तर प्रायः एउटै भान्सामा खानपिन गर्ने एउटै आम्दानी खर्चले घरव्यवहार चलाई एकै ठाउँमा बसेका व्यक्तिहरूको समूह बुझिन्छ । एउटा परिवारमा एक मात्र वा दुई वा दुई भन्दा धेरै सदस्यहरू हुन सक्छन् भने एउटै घरमा (घरघुरीमा) एकभन्दा बढि परिवारको बसोवास पनि रहेको हुन सक्छ । यहाँ महत्त्वपूर्ण कुरा के छ भने सामान्य बोलिचालिको भाषामा प्रयोग गरिने **घरघुरी सङ्ख्या** र यहाँ प्रयोग गरिएको **घरपरिवार सङ्ख्या** फरक-फरक शब्दावलीहरू हुन् । जनगणना २०६८ को अन्तिम नतिजा अनुसार दाङ जिल्लामा परिवारमा रहेका सदस्यहरूको सङ्ख्याको आधारमा परिवारको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १२ परिवारको सदस्य सङ्ख्याको आधारमा परिवार सङ्ख्याको विवरण

परिवारको सदस्य सङ्ख्या	परिवार सङ्ख्या	प्रतिशत
१ जना	४,९६७	३.५८
२ जना	११,९०२	१०.२२
३ जना	१८,९२५	१६.२६
४ जना	२६,४६०	२२.७३
५ जना	२९,५६४	१८.५२
६ जना	१४,७३५	१२.६६
७ जना	७,४२७	६.३८
८ जना	४,३६६	३.७५
९ जना वा सो भन्दा धेरै	६,८६९	५.९०
जम्मा	१,१६,४९५	१००.००

चित्र नं. ४ : परिवारमा सदस्य सङ्ख्या

स्रोत: रा.ज.ग. २०६८, के.त.बी. ।

११. बसाइ-सराइको स्थिति

मानिसहरूले प्रायः बसोवास गर्दै आएको स्थान स्थायी वा अस्थायीरूपले परिवर्तन गरी एक प्रशासनिक वा भौगोलिक क्षेत्रबाट अर्को प्रशासनिक वा भौगोलिक क्षेत्रमा सर्नुलाई बसाइँ-सराइ भनिन्छ । प्रशासनिक वा भौगोलिक सीमाका हिसाबले बसाइँ-सराइलाई आन्तरिक र अन्तर्राष्ट्रिय गरी दुई भागमा बाँडिन्छ । केहि छोटो अवधिको लागि विशेष उद्देश्यले बसोवास परिवर्तन गर्नुलाई बसाइँ-सराइ भनिदैन ।

जनसङ्ख्या परिवर्तनका तीनवटा तत्त्व (Component) हरूमा जन्म, मृत्यु र बसाइँ-सराइ पर्दछन् । त्यसैले बसाइँ-सराइ जनसाङ्ख्यिक विश्लेषणको एक महत्त्वपूर्ण भाग हो । बसाइँ-सराइलाई मानिसहरूले एक स्थानबाट अर्को स्थानमा हुने परिभ्रमण (Movement) को रूपमा परिभाषित गरिन्छ । Shyock र Siegel (1975 A.D.) ले बसाइँ-सराइलाई भौगोलिक र क्षेत्रीय वासस्थानको परिवर्तन हुने गरी गरिने भ्रमण भनेर परिभाषित गरेका छन् । कुनै पनि देशको जनसङ्ख्याको ढाँचा, बनोट र वृद्धिमा बसाइ-सराइको गहिरो प्रभाव पर्ने भएकोले यसलाई जनसाङ्ख्यिक अध्ययनको एउटा महत्त्वपूर्ण क्षेत्र मानिन्छ ।

बसाइ-सराइ, जन्म तथा मृत्यु जस्ता तत्त्वहरू जैविक चर (Biological Variable) नभै केहि अपवादबाहेक व्यक्ति अथवा परिवारको चाहनामा भरपर्ने कुरा हो । जुन स्वेच्छिक तथा वाध्यात्मक हुनसक्छ । यसकारण बसाइ-सराइ सामाजिक, आर्थिक, राजनैतिक, धार्मिक, सास्कृतिक, जनसाङ्ख्यिक, वातावरणीय तथा भौगोलिक अवस्थाको मिश्रण हो ।

तालिका नं. २.१३ जन्मस्थान अनुसार दाङ जिल्लाको जनसङ्ख्या विवरण (प्रतिशतमा)

लिङ्ग	जम्मा जनसङ्ख्या	जन्मस्थान			जन्मस्थान उल्लेख नभएको	कैफियत
		दाङ जिल्ला	दाङ बाहेक अन्य जिल्ला	विदेश		
जम्मा	५,५२,५८३	८५.२९	१३.३४	०.५९	०.७८	
पुरुष	२,६९,०५९	८६.०८	१२.५४	०.६०	०.७८	
महिला	२,९९,५२४	८४.५९	१४.०६	०.५७	०.७९	

स्रोत: रा.ज.ग. २०६८, National Report 2011- II, के.त.वि. ।

तालिका नं. २.१४ दाङ भन्दा अन्य जिल्लामा जन्मेका व्यक्ति दाङ जिल्लामा बसाइँ सरी आएर बसेको अवधि अनुसार जनसङ्ख्या विवरण (प्रतिशतमा)

लिङ्ग	जम्मा जनसङ्ख्या *	दाङ जिल्लामा बसेको अवधि					अवधि उल्लेख नभएको
		१ वर्ष भन्दा कम	१-५ वर्ष	६ देखि १० वर्ष	१० वर्ष भन्दा बढि		
जम्मा	७३,१४५	४.०५	२८.०९	१९.००	४०.१७	८.७०	
पुरुष	३२,२३५	४.०५	२८.१२	१८.५३	४१.७३	७.५७	
महिला	४०,९१०	४.०५	२८.०६	१९.३६	३८.९४	९.५८	

स्रोत: रा.ज.ग. २०६८, National Report 2011- II, के.त.वि. ।

नोट: * जम्मा जनसङ्ख्या = दाङ जिल्ला भन्दा अन्य जिल्लामा जन्मेका स्वदेशी व्यक्तिहरूको सङ्ख्या ।

तालिका नं. २.१५ स्वदेशमा जन्मेका व्यक्ति दाङ जिल्लामा बसाइँ सरी आउनुको मुख्य कारण (प्रतिशतमा)

क्र.स.	बसाइँका कारणहरू	जम्मा	पुरुष	महिला	कैफियत
१	कृषि	२३.५५	३०.२०	१८.३१	
२	व्यापार	५.५५	८.०८	३.५६	
३	सेवा	४.३०	७.९६	१.४२	यस तालिकामा देखाईएका प्रतिशतका अङ्कहरू दाङ जिल्ला भन्दा अन्यत्र जन्म भएका तर हाल दाङ जिल्लामा बसोवास गर्ने जम्मा जनसङ्ख्या बाट निकालिएका हुन् ।
४	अध्ययन	११.२६	१३.६९	९.३४	
५	विवाह	१४.०३	०.७८	२४.४८	
६	निर्भरता	२५.९३	२४.०८	२७.३९	
७	द्वन्द	१.४८	१.५९	१.४०	
८	अन्य	६.२०	६.७१	५.८०	
९	कारण उल्लेख नभएको	७.६९	६.९१	८.३२	

स्रोत: रा.ज.ग. २०६८, National Report 2011- II, के.त.वि. ।

१२. जनसङ्ख्या प्रक्षेपण

तालिका नं. २.१६ वि.स. २०६९ सालदेखि वि.स. २०७५ सालसम्मको जनसङ्ख्या प्रक्षेपण

क्र.स.	वर्ष (वि.स.)	प्रक्षेपित जनसङ्ख्या		
		जम्मा	पुरुष	महिला
१	२०६९	५,६२,५०७	२,६५,७४७	२,९६,७६०
२	२०७०	५,७२,६०९	२,७०,५२०	३,०२,०८९
३	२०७१	५,८२,८९३	२,७५,३७८	३,०७,५१५
४	२०७२	५,९३,३६१	२,८०,३२४	३,१३,०३७
५	२०७३	६,०४,०१८	२,८५,३५९	३,१८,६५९
६	२०७४	६,१४,८६६	२,९०,४८३	३,२४,३८२
७	२०७५	६,२५,९०८	२,९५,७००	३,३०,२०८

स्रोत: तथ्याङ्क कार्यलय दाङ, २०७० ।

(*नोट: राष्ट्रिय जनगणना २०६८ बाट प्राप्त दाङ जिल्लाको प्रतिवर्ष सरदर जनसङ्ख्या वृद्धिदर १.७८% को आधारमा वि.स. २०६८ को दाङ जिल्लाको जनसङ्ख्यालाई आधारवर्षको जनसङ्ख्या मानी घाताङ्कीय जनसङ्ख्या वृद्धिदर (Exponential Population Growth) को आधारमा जनसङ्ख्या प्रक्षेपण गरिएको छ

१३. शहरी क्षेत्रको जनसङ्ख्या सम्बन्धी विवरण

तालिका नं. २.१७ शहरी जनसङ्ख्या, जनघनत्व, तथा परिवारको औषत आकार र जनसङ्ख्या वृद्धिदर (वि.स २०५८, २०६८ र २०७४ मा)

क्र.स.	विवरण	एकाई	जनगणना २०५८	जनगणना २०६८	वि.स. २०७४ मा
१	शहरी जनसङ्ख्या	पुरुष सङ्ख्या	३८,४३३	५७,४४२	१६५५९७
		महिला सङ्ख्या	३८,५६९	५९,८८९	१८३९९२
		जम्मा सङ्ख्या	७७,००२	१,१७,३३१	३४९५०९
२	शहरी परिवार सङ्ख्या	सङ्ख्या	१६,००१	२७,७४०	७६१५२
३	शहरी जनघनत्व	जना प्रतिवर्ग कि.मी.	४६२.०	७०३.९७	२९३.२१
४	शहरी परिवार घनत्व	परिवार प्रतिवर्ग कि.मी.	९६.०	१६६.४४	६३.८०
५	परिवारको औषत आकार	जना प्रति परिवार	४.८१	४.२३	४.५८

स्रोत: रा.ज.ग. २०६८, के.त.वि. ।

खण्ड ३

सामाजिक तथ्याङ्क

१. व्यक्तिगत घटना दर्ता सम्बन्धी विवरण

तालिका नं. ३.१ दाङ जिल्लाको व्यक्तिगत घटना दर्ताको अवस्था

क्र.स.	घटना	२०७० मा दर्ता भएको सङ्ख्या			२०७१ मा दर्ता भएको सङ्ख्या			२०७२ मा दर्ता भएको सङ्ख्या		
		महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा
१	जन्म	१४,६७२	१४,८१४	२९,४८६	१२,७७३	१२,६७२	२५,४४५	११,१६८	१०,८५४	२२,०२२
२	मृत्यु	१२८४	१८८७	३१७१	२०१४	१२६०	३२७४	१८८६	११३४	३०२०
३	बसाइ-सराइ	आएको		१०१३९			२११९६			७२६९

	गएको	४३७२	९८८४	३०१७
४ विवाह दर्ता		१४	४०	५९
५ सम्बन्ध विच्छेद		३०१	२२	३७

स्रोत: जिल्ला समन्वय समिति, दाङ २०७४ ।

२. शैक्षिक तथ्याङ्क

शिक्षा विकासको मूल आधार हो । जबसम्म शिक्षाको विकास हुँदैन तबसम्म देशको चौतर्फी विकास हुन सक्दैन । ज्ञान, सिप तथा समसामयिक सूचनाको अधिकतम उपयोग गरी सक्षम, उत्पादनशील, अनुशासित तथा सामाजिक दायित्वप्रति जिम्मेवार नागरिक बनाउने नै शिक्षा हो । शिक्षा क्षेत्रसँग सम्बन्धित सबै सूचनाहरूको सङ्कलन, विश्लेषण तथा प्रकाशन नै शैक्षिक तथ्याङ्क हो । शैक्षिक तथ्याङ्कले सम्बन्धित भौगोलिक क्षेत्रको वर्तमान शैक्षिक अवस्थाको बारेमा तथ्याङ्क प्रयोगकर्ताहरूलाई सूचना प्रवाह गर्दछ । अतः देशमा आवश्यक जनशक्ति विकास गरी सकारात्मक सामाजिक परिवर्तनबाट द्रुततर विकास गर्न शैक्षिक तथ्याङ्क एक अपरिहार्य आधार हो । विशेषतः साक्षरता दर (Literacy Rate), खुद भर्नादर (Net Enrollment ratio), कूल भर्नादर (), विद्यालय परित्याग दर (), शिक्षक-विद्यार्थी अनुपात (-), औषत विद्यालय वर्ष () आदि शैक्षिक क्षेत्रसँग सम्बन्धित सूचकहरू शैक्षिक तथ्याङ्कका विषयवस्तुहरू हुन् । यी र यस्तै विविध सूचकहरूको प्रयोग गरी देशको शैक्षिक स्थितिको वस्तुगत विश्लेषण गरिन्छ ।

नेपालको प्रथम पञ्चवर्षीय योजना (वि.स. २०१३-२०१८) मा भरपर्दो तथ्याङ्कको अभावले यथार्थपरक योजना निर्माण हुन नसकेको कुरा उल्लेख छ, जसले गर्दा तथ्याङ्कको आवश्यकता र महत्त्वलाई थप व्याख्या गरिरहन आवश्यक पर्दैन । कुनै पनि शैक्षिक कार्ययोजनाको प्रभावकारिता समसामयिकता शैक्षिक तथ्याङ्कमा निर्भर गर्दछ । राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा आयोजना गरिने महत्त्वपूर्ण सभा, सम्मेलन, आदिमा तय गरिने शैक्षिक विकास लक्ष्यहरूको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्न पनि शैक्षिक तथ्याङ्कको आवश्यकता पर्दछ । यसै परिप्रेक्ष्यमा सन् २००१ को सहस्राब्दी विकासका लक्ष्यहरूको सन्दर्भमा विचार गर्दा देशमा शैक्षिक विकासका लागि स्पष्टरूपमा जोड दिई यसको महत्त्वको विश्लेषण गरिएको छ । यसमा शैक्षिक तथ्याङ्कहरूको आवश्यकतालाई प्राथमिकता दिई यसको विकास र समयसापेक्ष उपलब्धतालाई विशेष जोड दिइएको छ । अतः शैक्षिक तथ्याङ्कको आवश्यकता तथा महत्त्वहरूलाई निम्नानुसार दर्शाउन सकिन्छ ।

- शैक्षिक विकासको योजनाको तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि ।
- शिक्षा क्षेत्रसँग सम्बन्धित नीति निर्माणको लागि ।
- शिक्षा क्षेत्रसँग सम्बन्धित समस्याहरूको वास्तविक रूपमा पहिचान गरी सही निराकरण गर्नको लागि ।
- विभिन्न आर्थिक, सामाजिक एवं शैक्षिक विकासबीचको अन्तरसम्बन्धको विश्लेषण गर्नका लागि ।
- सामाजिक परिवर्तन तथा ऐतिहासिक विकासक्रमको विश्लेषण गर्नको लागि ।
- शैक्षिक विषय वस्तुको सामान्य जानकारी राख्न तथा अध्ययन गर्नको लागि ।
- शोधकर्ता, प्राज्ञिकहरू, अर्थशास्त्री, विद्यार्थी, सर्वासाधारण आदिको लागि ।
- शैक्षिक विकास र यसले गरिवी निवारणमा पार्ने प्रभावको अन्तरसम्बन्धको विश्लेषण गर्नको लागि ।

क. जिल्लाका आधारभूत शैक्षिक सूचकहरू

तालिका नं. ३.२ तहगत विद्यालय अनुसार दाङ जिल्लाका शैक्षिक सूचकहरू

क्र.स.	विवरण	एकई	प्राथमिक	निम्न माध्यमिक	माध्यमिक	उच्च माध्यमिक
१	कूल भर्ना दर (GER)	प्रतिशत	११९	१०५.३	९६	७४.९
२	खुद भर्ना दर (NER)	प्रतिशत	९६.७	७५.९	५१.८	११.२
३	कक्षा दोह्याउने	प्रतिशत	११.०	४.८	३.७	
४	विद्यालय छाड्ने दर	प्रतिशत	४.२	६.७	६.५	

स्रोत: Flash Report 2073, department of Education ।

ख. शैक्षिक संस्था, शिक्षक तथा विद्यार्थी सङ्ख्या सम्बन्धी विवरण

तालिका नं. ३.३ जिल्लाका शैक्षिक संस्था तथा स्रोतकेन्द्रहरूको सङ्ख्या

क्र.स.	विवरण	एकाई	सामुदायिक	निजी/संस्थागत	जम्मा
१	कूल विद्यालय	सङ्ख्या	४२४	१७८	६०२
२	बाल विकास केन्द्र / पूर्व प्राथमिक	सङ्ख्या	११७	५८६	७०३
३	क्याम्पस	सङ्ख्या			३१
४	विश्वविद्यालय	सङ्ख्या			१
५	मदरसा स्कूल	सङ्ख्या			११
६	गुरुकुल स्कूल (आश्रम)	सङ्ख्या			३
७	स्रोतकेन्द्रहरू	सङ्ख्या			१५

स्रोत: जिल्ला शिक्षा कार्यालय दाङ, २०७४ ।

तालिका नं. ३.४ जिल्लाका विद्यालयहरूको तहगत विवरण

क्र.स.	विवरण	एकाई	सामुदायिक	निजी/संस्थागत	कैफियत
१	प्राथमिक	सङ्ख्या	२५२	५२	
२	निम्न माध्यमिक	सङ्ख्या	८७	४६	
३	माध्यमिक	सङ्ख्या	४९	५९	
४	उच्च माध्यमिक	सङ्ख्या	२५	२१	
	जम्मा		४२४	१७८	

स्रोत: जिल्ला शिक्षा कार्यालय, दाङ, २०७४ ।

तालिका नं. ३.५ जिल्लाका विद्यालयहरू) सामुदायिक र संस्थागत समेत) मा तहगत विद्यार्थी सङ्ख्या विवरण

क्र.स.	विवरण	सङ्ख्या			कैफियत
		छात्र	छात्रा	जम्मा	
१	बाल विकास केन्द्र / पूर्व प्राथमिक	१२,०२६	११,२०९	२३,२३५	
२	प्राथमिक(१-५)	४०,४९६	४०,६४९	८१,१४५	
३	निम्न माध्यमिक(६-८)	२०,३४५	२३,३३६	४३,६८१	
४	माध्यमिक(९-१०)	९,२९६	१०,७३३	२०,०२९	
५	उच्च माध्यमिक(११-१२)	३,३३८	३,४२०	६,७५८	

स्रोत: जिल्ला शिक्षा कार्यालय, दाङ, २०७३ ।

तालिका नं. ३.६ जिल्लाका विद्यालयहरूमा तहगत शिक्षक सङ्ख्या विवरण

क्र.स.	विवरण	प्राथमिक	निम्न माध्यमिक	माध्यमिक	जम्मा
	कूल शिक्षक सङ्ख्या	१,६९५	४१२	२७८	२,३८५
१	दरबन्दीको आधारमा शिक्षक सङ्ख्या				
	स्वीकृत दरबन्दी	!,\$)	@&*	@@@	!,&\$)
	राहत	\$%%	!#\$	%^	^\$%
२	नियुक्तिका आधारमा				
	स्थायी	(^%	!&^	!%&	!,@(^
	अस्थायी	@&%	!)@	^%	\$!@
	निजी स्रोत	#(^	@^\$	!**	!,)*)
३	लिङ्गको आधारमा (राहत समेत)				

	पुरुष	१,०६६	३४६	२६५	१,६७७
	महिला	६२९	६६	१३	७०८
४	श्रेणीको आधारमा				
	प्रथम	#^	\$	#	\$#
	द्वितीय	&^#	(\$	%#	(!)
	तृतीय	* (^	#!\$	@@@	!,\$#!
५	जातिगत आधारमा				
	दलित	(	!)	@	@!
	जनजाति	**	^^	&@	@@^
६	अपाङ्गता भएका शिक्षक	*	^	@	!^

स्रोत: जिल्ला शिक्षा कार्यालय, दाङ, २०७३।

तालिका नं. ३.७ विद्यालय, शिक्षक र विद्यार्थी सम्बन्धी अनुपात

क्र.स.	प्राथमिक	निम्न माध्यमिक	माध्यमिक	कैफियत
१	विद्यालय सङ्ख्या	@%&	*#	*\$
२	शिक्षक सङ्ख्या (राहत सहित)	!,^(%	\$!@	@&*
३	महिला शिक्षक	^@ (	^^	!#
४	विद्यार्थी सङ्ख्या	*) ,)#	#\$,&& (	!%, (^@
५	विद्यालय शिक्षक अनुपात	!#\$	!#@	!##
६	विद्यालय विद्यार्थी अनुपात	१:१५५	१:१५९	१:१५६
७	शिक्षक विद्यार्थी अनुपात	!##\$	!*\$	!%&
८	महिला शिक्षक विद्यार्थी अनुपात	!#@	!%@&	!!!@@*

ग. साक्षरता

तालिका नं. ३.८ दाङ जिल्लाको साक्षरता स्थिति

क्र.स.	विवरण	एकाई	मान	कैफियत
१	पढ्न मात्र जान्ने	पुरुष	सङ्ख्या	५ वर्ष भन्दा माथिको
		महिला	सङ्ख्या	जनसङ्ख्यामा पढ्न मात्र
		जम्मा	सङ्ख्या	जान्ने ।
२	पढ्न र लेख्न दुवै जान्ने	पुरुष	सङ्ख्या	५ वर्ष भन्दा माथिको
		महिला	सङ्ख्या	जनसङ्ख्यामा पढ्न र लेख्न
		जम्मा	सङ्ख्या	दुवै जान्ने ।
३	पढ्न र लेख्न दुवै नजान्ने	पुरुष	सङ्ख्या	५ वर्ष भन्दा माथिको
		महिला	सङ्ख्या	जनसङ्ख्यामा पढ्न र लेख्न
		जम्मा	सङ्ख्या	दुवै नजान्ने ।
४	साक्षरता दर	पुरुष	प्रतिशत	५ वर्ष भन्दा माथिको
		महिला	प्रतिशत	जनसङ्ख्यामा ।
		जम्मा	प्रतिशत	

स्रोत: रा.ज.ग. २०६८, के.त.वि. ।

तालिका नं. ३.९ दाङ जिल्लाको साक्षरता दर (उमेर समूह अनुसार, लिङ्ग खुल्नेगरी)

उमेर समूह	साक्षरता दर (प्रतिशतमा)			कैफियत
	पुरुष	महिला	दुवै	
सबै उमेर समूह	७८.८८	६२.७८	७०.३२	
०५÷०९ वर्ष	८०.५६	८०.७३	८०.६४	
१०÷१४ वर्ष	९७.३३	९७.१५	९७.२४	
१५÷१९ वर्ष	९६.२०	९३.१३	९४.५४	
२०÷२४ वर्ष	९१.१२	७९.३९	८४.१३	
२५÷२९ वर्ष	८६.२४	६५.८३	७४.२८	
३०÷३४ वर्ष	८२.२७	५३.२२	६५.६६	
३५÷३९ वर्ष	७४.७०	३९.१३	५५.२२	
४०÷४४ वर्ष	६८.५४	२७.७७	४६.७०	
४५÷४९ वर्ष	५९.३५	२०.१८	३९.३६	
५०÷५४ वर्ष	५२.६९	१५.८१	३४.०९	
५५÷५९ वर्ष	४८.५३	११.७७	३०.४८	
६०÷६४ वर्ष	३९.८४	७.१६	२२.९६	
६५ र सो भन्दा माथि	३२.२७	५.०७	१९.००	

स्रोत: रा.ज.ग. २०६८, के.त.वी. ।

तालिका नं. ३.१० शैक्षिक स्तर प्राप्ति वा उत्तीर्ण गरेको तह

उत्तीर्ण गरेको तह	जम्मा		पुरुष		महिला	
	सङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत
पूर्वप्राथमिक	१७,९३०	५.०१	९,६४३	५.१३	८,२८७	४.८८
प्राथमिक (१÷५)	१४६,०९२	४०.८६	७५,६८८	४०.३०	७०,४०४	४१.४७
निम्न माध्यमिक (६÷८)	८०,४४५	२२.५०	४०,३९२	२१.५१	४०,०५३	२३.५९
माध्यमिक (९÷१०)	३९,५५९	११.०६	२१,१०६	११.२४	१८,४५३	१०.८७
S.L.C. र सो सरह	२९,९४९	११.०६	१६,७८५	८.९४	१३,१६४	७.७५
प्रमाणपत्र तह र सो सरह	१६,६०३	४.६४	९,७७८	५.२१	६,८२५	४.०२
स्नातह वा सो सरह	६,००५	१.६८	४,३१०	२.२९	१,६९५	१.००
स्नाकोत्तर वा सो सरह	१,५८६	०.४४	१,३३३	०.७१	२५३	०.१५
अन्य	३२२	०.०९	१६१	०.०९	१६१	०.०९
अनौपचारिक शिक्षा	१७,५३१	४.९०	७,८३८	४.१७	९,६९३	५.७१

स्रोत: रा.ज.ग. २०६८, के.त.वी. ।

तालिका नं. ३.११ एस.एल.सी. भन्दा माथिको अध्ययनको मुख्य क्षेत्र

अध्ययनको मुख्य क्षेत्र	जम्मा		पुरुष		महिला	
	सङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत
मानविकी तथा कला	७,४२७	३०.७०	४,८८०	३१.६५	२,५४७	२९.०३
वाणिज्य	४,०६९	१६.८२	२,९८१	१९.३३	१,०८८	१२.४०
शिक्षा	५,५३६	२२.८८	२,६७५	१७.३५	२,८६१	३२.६१
विज्ञान	१,२०८	४.९९	९३७	६.०८	२७१	३.०९

अध्ययनको मुख्य क्षेत्र	जम्मा		पुरुष		महिला	
	सङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत
स्वास्थ्य	५४७	२.२६	२२४	१.४५	३२३	३.६८
इन्जिनियरिङ्ग	१३९	०.५७	१२५	०.८१	१४	०.१६
कानून	३२४	१.३४	२८४	१.८४	४०	०.४६
सामाजिक तथा व्यवसायिक विज्ञान	८८८	३.६७	६४९	४.२१	२३९	२.७२
गणित तथा तथ्याङ्क	३०९	१.२८	२६८	१.७४	४१	०.४७
कृषि तथा फरेष्ट्री	१०३	०.४३	८५	०.५५	१८	०.२१
Computing	३०	०.१२	२४	०.१६	६	०.०७
पत्रकारिता तथा सूचना	१२	०.०५	९	०.०६	३	०.०३
अन्य	२	०.०१	२	०.०१	०	०.००

स्रोत: रा.ज.ग. २०६८, के.त.वि. ।

३. स्वास्थ्य तथ्याङ्क

नेपालमा समय र आवश्यकता अनुसार विभिन्न किसिमका राष्ट्रिय स्तरका तथ्याङ्कहरूको सङ्कलन, प्रशोधन र विश्लेषण गर्ने कार्य केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागले लामो समयदेखि सम्पन्न गर्दै आइरहेको छ । स्वास्थ्य तथ्याङ्क सङ्कलन, प्रशोधन र विश्लेषण एवं प्रचार प्रसार गर्ने कार्य केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग लगायत विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी संघ एवं संस्थाहरूबाट हुँदै आएको पाइन्छ । स्वास्थ्य तथ्याङ्क भन्नाले जन्म, मृत्यु, अपाङ्गता, कुपोषण तथा स्वास्थ्य सेवाको पहुँच आदि सम्बन्धी तथ्याङ्कहरूलाई जनाउँदछ (Health Statistics is defined as "Numerical data that characterized the health of a population & the influences that affects it's health" these influences include the environment; genetic and other biological characteristics, health services and community attributes.) ।

केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागले सञ्चालन गर्ने जनगणना तथा स्वास्थ्यसम्बन्धी सर्वेक्षणहरू राष्ट्रिय स्तरका स्वास्थ्य तथ्याङ्कका मुख्य स्रोतहरू हुन् । यस बाहेक Ministry of Health, HMIS, BCHIMES, Demographic Health Survey (DHS), Family Planning Studies, Hospital Based Reports and Survey र जनसङ्ख्या तथा पञ्जीकरण व्यवस्थापन शाखा (स्थानीय विकास मन्त्रालय) एवं गृह मन्त्रालय आदि स्वास्थ्य तथ्याङ्कका स्रोतहरू हुन् ।

स्वास्थ्य सेवा विभागले UNFPA र केहि अन्य संस्थाहरूको प्राविधिक तथा आर्थिक सहयोगमा एकीकृत स्वास्थ्य व्यवस्थापन सूचना प्रणालीको विकास गरेर सन् १९९४ देखि मुलुकभरि नै लागु गर्दै आएको छ । यस प्रणालीअन्तर्गत मुख्यतया सरकारी संस्थामार्फत प्रदान गरिने सबै प्रकारका स्वास्थ्य सेवाहरूको सूचनालाई एकीकृत रूपमा व्यावस्थापन गर्ने गरिन्छ ।

क. जिल्लाको स्वास्थ्य सम्बन्धी सूचकहरू

तालिका नं. ३.१२ दाङ जिल्लाका स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी प्रमुख सूचकहरू

१. खोप

क्र.स.	खोपको नाम	लक्षित समूह	खोप पाएको सङ्ख्या	लक्ष्य अनुसार प्रगती (प्रतिशत)	कैफियत
१	बी.सी.जी.	१ वर्ष मूनी	१३,०४९	९१.४९	
२	डी.पी.टी./हेप.बी./हिप - तेस्रो	१ वर्ष मूनी	१२,९०३	९०.४६	
३	पोलियो तेस्रो	१ वर्ष मूनी	१२,९०३	९०.४६	
४	दादुरा	१ वर्ष मूनी	१२,२४९	८५.८८	
५	जे.ई. (जापनिज ईन्सिफलाईटिस)	१-२ वर्ष भित्र	९,६३३	७१.१२	
६	टि.टि.	१५-४९ वर्षका	६,६५९	४०.०२	

गर्भवती महिला

खोप खेर गएको दर (Drop out Rate)

वि.सि.जी विरूद्ध दादुरा	६.१३
डि.पि.टी. पहिलो विरूद्ध डि.पि.टी तेस्रो	०.३९

स्रोत: जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय, दाङ ।

२स्वास्थ्य संस्थामा परीक्षण गराईएका प्रमुख १० रोगहरू (आ.व. २०७३/०७४ मा दाङ जिल्लाका शीर्षरोगहरू)

क्र.स.	रोगको नाम	सङ्क्रमितको सङ्ख्या	प्रतिशत	कैफियत
१	ग्यास्ट्रिक (Gastritis)	२४,५४९	६.२	
२	स्वास प्रस्वास सम्बन्धी (URTI)	२१,८५८	५.७	
३	टाउको दुख्ने (Headache)	१८,०५९	४.७	
४	टाईफाइड (Typhoid or Enteric Fever)	१४,९४२	४.२	
५	फोक्सो सम्बन्धी (LRTI)	१२,९९४	३.४२	
६	घाउ, खटिरा सम्बन्धी (Impetigo)	१२,५६६	३.४१	
७	पखाला सम्बन्धी (-)	१२,१४४	३.१२	
८	छाला सम्बन्धी (Other Superficial Mycosis)	११,७५३	३.०१	
९	पेट दुखाई सम्बन्धी (Abdominal Pain)	१०,७३२	२.८२	
१०	जुका सम्बन्धी (Intestinal Worms)	१०,७३०	२.७६	

स्रोत: जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय, दाङ , २०७३ ।

ख. जिल्लामा स्वास्थ्यका पूर्वाधार

तालिका नं. ३.१३ दाङ जिल्लाका स्वास्थ्य संस्था सम्बन्धी विवरण

क्र.स.	विवरण	एकाई	मान	कैफियत
१	अस्पताल			
	i. राप्ती उपक्षेत्रीय अस्पताल	सङ्ख्या	१	
	ii. राप्ती अञ्चल अस्पताल	सङ्ख्या	१	
	iii. मध्यपश्चिम क्षेत्रीय आयुर्वेदिक चिकित्सालय	सङ्ख्या	१	
	iv. राप्ती अञ्चल आयुर्वेदिक औषधालय	सङ्ख्या	१	
	v. आँखा अस्पताल	सङ्ख्या	२	नेपाल सरकारको आर्थिक सहयोगमा NABP नर्वे द्वारा सञ्चालित
	vi. निजी तथा सामुदायिक अस्पतालहरू	सङ्ख्या	७	
२	अस्पताल बाहेक अन्य स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने निकायहरू			
	i. स्वास्थ्य चौकी	सङ्ख्या	२०	
	ii. उपस्वास्थ्य चौकी	सङ्ख्या	१६	
	iii. प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र	सङ्ख्या	३	
	iv. गाँऊघर स्वास्थ्य क्लिनिक	सङ्ख्या	१३१	आ.व. २०७३/०७४ मासञ्चालन भएका
	v. खोप क्लिनिक	सङ्ख्या	१९७	"
	vi. आँखा उपचार केन्द्र	सङ्ख्या	१	
	vii. आयुर्वेदिक औषधालय (आयुर्वेद केन्द्र)	सङ्ख्या	३	
	viii. प्रसूती सेवाकेन्द्र (Birthing Center)	सङ्ख्या	३६	२ वटा अस्पताल सहित

स्रोत: जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय, दाङ ।

तालिका नं. ३.१४ सरकारी अस्पतालहरूको विवरण

क्र.स.	संस्थाको नाम, ठेगाना	चिकित्सक		अन्य कर्मचारी	बेड सङ्ख्या
		कार्यरत	दरबन्दी		
१	राप्ती उपक्षेत्रीय अस्पताल, घोराही	१४	२०	३६	५०
२	राप्ती अञ्चल अस्पताल, तुलसीपुर	८	२१	४०	५०
३	क्षेत्रीय आयुर्वेदिक चिकित्सालय, विजौरी	१	१	२	
४	राप्ती आँखा अस्पताल, तुलसीपुर	१	१	११	५०
५	लमही आँखा अस्पताल	१	१	६	५०

स्रोत: सम्बन्धित अस्पताल, २०७३ ।

तालिका नं. ३.१५ दाङ जिल्लाका निजी अस्पतालहरूको विवरण

क्र.स.	संस्थाको नाम	ठेगाना	स्वास्थ्य प्राविधिक विवरण		बेड सङ्ख्या	कैफियत
			चिकित्सक	अन्य		
१	राप्ती लाइफ केयर अस्पताल	तुलसीपुर	२	२६	५५	
२	दिपज्योति अस्पताल	घोराही	६	१५	१५	
३	गोर्खा अस्पताल प्रा.ली.	घोराही	८	२५	५५	
४	चिनारी अस्पताल प्रा.ली.	घोराही	२	१२	१५	
५	घोराही अस्पताल प्रा.ली.	घोराही	३	१३	१५	
६	आयु हस्पिटल प्रा.ली.	रतनपुर				
७	देउखुरी सामुदायिक अस्पताल	लमही	४	७	५१	

स्रोत: सम्बन्धित अस्पताल, २०७३ ।

तालिका नं. ३.१६ दाङ जिल्लाका स्वास्थ्य क्षेत्रमा काम गर्ने अन्तर्राष्ट्रिय गैर सरकारी संस्था (INGO) हरूको विवरण

क्र.स.	संस्थाको नाम	ठेगाना	काम गर्ने क्षेत्र	कैफियत
१	हेल्थ फर लाइफ (Health For Life)	घोराही	मातृ/शिशु स्वास्थ्य	
२	UNFPA	घोराही	जन स्वास्थ्य	
३	International Nepal Fellowship (INF)	घोराही	बाल स्वास्थ्य	
४	Max-Pro	घोराही	पोषण	
५	Population Service International (PSI)	घोराही	परिवार नियोजन	

स्रोत: जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय, वार्षिक प्रतिवेदन पुस्तिका २०६९/०७०, दाङ ।

तालिका नं. ३.१७ दाङ जिल्लाका स्वास्थ्य क्षेत्रमा काम गर्ने राष्ट्रिय स्तरका अग्रणी गैर सरकारी संस्था (NGO) हरूको विवरण

क्र.स.	संस्थाको नाम	ठेगाना	काम गर्ने क्षेत्र
१	नेपाल परिवार नियोजन संघ	घोराही	परिवार नियोजन, HIV AIDS
२	मेरी स्टोप्स सेन्टर	तुलसीपुर	परिवार नियोजन, सुरक्षित गर्भपतन
३	ग्रामीण महिला उत्थान केन्द्र	घोराही	
४	दाङ प्लस	घोराही	HIV, प्रवासी कामदार
५	एनसार्क	तुलसीपुर	HIV, परिवार नियोजन, योन स्वास्थ्य
६	रेडक्रस	तुलसीपुर	HIV लगाएत अन्य
७	निल हिरा समाज	घोराही	HIV, समलिङ्गी/तेस्रो लिङ्गी

स्रोत: जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय, दाङ, २०७३ ।

४. खानेपानी तथा सरसफाइ

तालिका नं. ३.१८ पिउने पानीको स्रोत सम्बन्धी विवरण

क्र.स.	पिउने पानीको स्रोत	परिवार सङ्ख्या	प्रतिशत	कैफियत
१	धारा/पाईप	४७,५७०	४०.८९	
२	ट्यूबेल/हाते पम्प	१६,७४१	१४.३९	
३	ढाकिएको इनार/ कुवा	१४,८२०	१२.७४	
४	खुला इनार/कुवा	२४,४१५	२०.९८	
५	मुलधारा	५,३३६	४.५९	
६	नदीखोला	४,८६८	४.१८	
७	अन्य	२,५९७	२.२३	
जम्मा		११६,३४७	१००	

स्रोत: रा.ज.ग. २०६८, के.त.वि. ।

तालिका नं. ३.१९ शौचालयको सुविधा सम्बन्धी विवरण

आ.व. २०७०/०७१ बाट दाङ जिल्ला (साविक सबै ३१वटै गाउँ विकास समितिहरू र ४ वटै नगरपालिकाहरू) खुला दिशा मुक्त घोषणा भैसकेको छ । तसर्थ सबै परिवारमा कुनै न कुनै प्रकारको सौचालय रहेको देखिन्छ ।

५. भवन तथा आवास

तालिका नं. ३.२० दाङ जिल्लामा घर परिवारले प्रयोग गरिरहेको घरको स्वामित्व सम्बन्धी विवरण

क्र.स.	घरको स्वामित्व	परिवार सङ्ख्या	प्रतिशत
१	आफ्नै	१०३,७६२	८९.१८
२	भाडामा	१०,७२४	९.२२
३	संस्थागत	४१८	०.३६
४	अन्य	१,४४३	१.२४

स्रोत: रा.ज.ग. २०६८, के.त.वि. ।

तालिका नं. ३.२१ दाङ जिल्लामा घर परिवारले प्रयोग गरिरहेको घरको जगको बनावट सम्बन्धी विवरण

क्र.स.	घरको जगको बनावट	परिवार सङ्ख्या	प्रतिशत
१	माटोको जोडाई भएको ईट्टा/दुङ्गा	७६,२७९	६५.५६
२	सिमेन्टको जोडाई भएको ईट्टा/दुङ्गा	१०,२०२	८.७७
३	पिलर सहितको ढलान	९,५७४	८.२३
४	काठको खम्बा गाडेको	१५,९५९	१३.७२
५	अन्य	३,५०४	३.०१

तालिका नं. ३.२२ दाङ जिल्लामा घर परिवारले प्रयोग गरिरहेको घरको बाहिरी गारोको बनावट सम्बन्धी विवरण

क्र.स.	बाहिरी गारोको बनावट	परिवार सङ्ख्या	प्रतिशत
१	माटोको जोडाई भएको ईट्टा/दुङ्गा	५२,३६१	४५.००
२	सिमेन्टको जोडाई भएको ईट्टा/दुङ्गा	२१,६०६	१८.५७
३	काठ/फल्याक	४,९१४	४.२२
४	बाँस	८,९७७	७.७२
५	काँचो ईट्टा	२३,२९४	२०.०२
६	अन्य	४,३१०	३.७०

स्रोत: रा.ज.ग. २०६८, के.त.वि. ।

तालिका नं. ३.२३ दाङ जिल्लामा घर परिवारले प्रयोग गरिरहेको घरको छानोको बनावट सम्बन्धी विवरण

क्र.स.	घरको जगको बनावट	परिवार सङ्ख्या	प्रतिशत
१	खर/पराल/छवाली	४१,३०६	३५.५०
२	जस्ता/टिन/च्यादर	३९,१६७	३३.६६
३	टायल/दुङ्गा/खपडा/झिगटी	१४,९९५	१२.८९
४	सिमेन्ट/ढलान	१९,४०६	१६.६८
५	काठ/फल्याक	३९१	०.३४
६	अन्य	१०८	०.०९

स्रोत: रा.ज.ग. २०६८, के.त.वि. ।

५. मानव विकास सूचकाङ्क तथा गरिबी

मानव विकास सूचकाङ्क प्रतिवेदन २०१४ (सन्) मा मानव विकास सूचकाङ्क २ वटा विधिबाट निकालिएको छ । पहिलो अङ्कगणितीय विधि र दोस्रो ज्यामितीय विधि । ज्यामितीय विधिलाई आधुनिक र अलि भरपर्दो विधि मानिन्छ , जस अनुसार नेपालको मानव विकास सूचकाङ्क (HDI) ०.४९ रहेको छ । अङ्क गणितीय विधिबाट हेर्दा यो सूचकाङ्क (HDI) ०.५४ छ । HDI को मान न्यूनतम ० देखि अधिकतम १ सम्म हुन्छ । विकसित र उच्च सामाजिक समृद्धि भएका मुलुकहरूको HDI मान १ को नजिक हुन्छ । मानव विकास सूचकाङ्क प्रतिवेदन २०१४ मा प्रकाशित गरिएका जिल्ला स्तरका सूचकहरूबाट निकालिएका दाङ जिल्लाका मानव विकास सूचकाङ्क र सो सम्बन्धित अन्य सूचकहरूलाई तलको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. ३.२४ मानव विकास सूचकाङ्क र सम्बन्धित अन्य सूचकहरू

क्र.स.	विवरण	दाङ	नेपाल	कैफियत
१	औषत आयु			
	मान	६७.३३	६८.८	
	सूचक	०.७०५	०.७३	
२	युवा साक्षरता			
	मान	६२.४१	५९.५७	
	सूचक	०.६२	०.६०	
३	विद्यालय जाने औषत उमेर			
	मान	३.८३	३.९	
	सूचक	०.२५५	०.२६	
४	प्रति व्यक्ति आय			
	मान	११२७	११६०	
	सूचक	०.४०	०.४१	
५	मानव विकास सूचकाङ्क (HDI)			
	अंकगणितिय	०.५३७	०.५४१	
	ज्यामितीय	०.४८५ (नेपालमा ३३ स्थानमा)	०.४९०	

स्रोत: Nepal Human Development Report 2014 .

तालिका नं. ३.३५ गरिबीको दर सम्बन्धी सूचकहरू

क्र.स.	विवरण	दाङ	नेपाल
१	गरिबीको दर (Poverty Rate)	२५.०५	२५.१६
२	गरिबीको विषमता (Poverty Gap)	५.९	५.४३
३	गरिबीको गहनता (Square Poverty Gap)	२.०३	१.८१

स्रोत: नेपालमा गरिबीको लघुक्षेत्र अनुमान २०६८, के.त.बी. ।

नोट: गरिबीको दर: $\frac{v_f B}{t_y f u} \frac{v_f B}{p_k e f j s f} \frac{c f m f}{d f u l / a l s f} / \frac{y f s f o d u l}{k t} ; o h g f d f u l / a l s f / \frac{y f d l g}{x f f} h g ; \frac{v o f n f o}{u l / a l s f} b / e l g 5$.

गरिबीको विषमता: $\frac{u l / a l s f}{j i f d t f n} \frac{u l / a l s f}{y f d l g} / \frac{x f f}{h g} ; \frac{v o f d o}{s i t} / \frac{y f g l h s}{j f s i t} \frac{6 f 9 f}{5 g e g} s / f s f d f k g u b 5$.

गरिबीको गहनता: $\frac{u l / a l s f}{u x g t f n} \frac{u l / a x ? s f}{j l r s} \frac{s l t}{c} ; \frac{d f g t f s}{f s f d f k g u b 5} / o ; \frac{n f o}{k t z t d f} \frac{J o Q}{u l / 5}$.

खण्ड ४

आर्थिक तथ्याङ्क

१. आर्थिक निर्भरता सम्बन्धी सूचकहरू

तालिका नं. ४.१ दाङ जिल्लाका केहि प्रमुख निर्भरता दरहरू (आश्रित अनुपातहरू)

क्र.स.	विवरण	एकाई	मान	कैफियत
१	जिल्लाको जम्मा जनसङ्ख्या	सङ्ख्या	५,५२,५८३	
२	बाल निर्भरता दर (०÷१४ वर्ष)	प्रतिशत	६३.०७	
३	वृद्ध निर्भरता दर (६० वर्ष र सो भन्दा माथि)	प्रतिशत	११.७०	
४	कूल निर्भरता दर (०÷१४ वर्ष र ६० र सो भन्दा माथि)	प्रतिशत	७४.७७	

स्रोत: रा.ज.ग. २०६८, के.त.वि. ।

२. आर्थिक सक्रियता तथा रोजगारी

तालिका नं. ४.२ दाङ जिल्लाको आर्थिक सक्रियता सम्बन्धी विवरण

क्र.स.	विवरण	एकाई	मान	कैफियत
१	१० वर्ष वा सोभन्दा माथिको जनसङ्ख्या	सङ्ख्या	४,२६,४११	
२	आर्थिक रूपले सक्रिय जनसङ्ख्या (EAP)	सङ्ख्या	२३९,१८७	
	अक्सर आर्थिक रूपले सक्रिय भएका जनसङ्ख्या	सङ्ख्या	२०३,६६९	
	अक्सर आर्थिक रूपले सक्रिय नभएका जनसङ्ख्या	सङ्ख्या	३५,५१८	
३	रोजगार जनसङ्ख्या	सङ्ख्या	२,०१,२५३	
४	बेरोजगार जनसङ्ख्या	सङ्ख्या	२,४१६	
५	आर्थिक रूपले निष्कृय जनसङ्ख्या	सङ्ख्या	१,८४,५५२	
६	आर्थिक सक्रियता दर	प्रतिशत	५६.४५	
७	अक्सर आर्थिक सक्रियता दर	प्रतिशत	८५.१५	
८	रोजगारीको दर	प्रतिशत	९८.८०	
९	बेरोजगारीको दर	प्रतिशत	१.२०	

स्रोत: रा.ज.ग. २०६८, के.त.वि. ।

तालिका नं. ४.३ १० वर्ष वा सो भन्दा माथिको जनसङ्ख्याले विगत १२ महिनामा गरेको आर्थिक क्रियाकलाप सम्बन्धी विवरण

क्र.स.	निष्कृयताका कारणहरू	जम्मा		पुरुष		महिला	
		जनसङ्ख्या	प्रतिशत	जनसङ्ख्या	प्रतिशत	जनसङ्ख्या	प्रतिशत
२	कृषि/ आफ्नै खेतीपाती	१,६५,५६३	३८.८३	७९,५६४	४०.७९	८६,०००	३७.१८
३	तलब/ज्याला	६७,६०२	१५.८५	५१,१७४	२६.२३	१६,४२८	७.१०
४	आफ्नै गैहकृषी व्यावसाय	३८,८७२	९.१२	२१,५१२	११.०३	१७,३६०	७.५०
५	विस्तारित आर्थिक काम	४९,५२१	११.६१	१४,८०६	७.५९	३४,७१५	१५.०१
६	कामको खोजि	१३,८६२	३.२५	९,७०२	४.९७	४,१६०	१.८०
७	घरधन्दा	१,५४,४१६	३६.२१	२६,८६३	१३.७७	१२७,५५३	५५.१४
८	अध्ययन	१,३६,४७५	३२.०१	६६,५९५	३४.१४	६९,८८०	३०.२१
९	कुनै काम नगरेको	४,४,७१७	१०.४९	२२,८३१	११.७०	२१,८८७	९.४६
१०	उल्लेख नभएको	२,६९३	०.६३	१,१०४	०.५७	१,५९०	०.६९

जम्मा	४,२६,४११	१००.००	१९५,०८०	१००.००	२३१,३३१	१००.००
-------	----------	--------	---------	--------	---------	--------

स्रोत: रा.ज.ग. २०६८, के.त.वि. ।

३. अक्सर आर्थिक सक्रिय जनसङ्ख्याको रोजगारी गर्दाको स्थिति

तालिका नं. ४.४ दाङ जिल्लाका रोजगार जनसङ्ख्याहरूको रोजगारीको स्थिति सम्बन्धी विवरण

क्र.स.	रोजगारीको स्थिति	जम्मा		पुरुष	महिला
		जनसङ्ख्या	प्रतिशत		
१	रोजगारदाता (Employer)	२,९१५	१.४४	१,८८७	१,०२८
२	तलब ज्यालामा काम गर्ने/जागिरे/कामदार (Employee)	४९,२३२	२४.३६	३६,५५९	१२,६७४
३	स्व-रोजगार (Self Employee)	१,४०,४४४	६९.४९	७०,४२८	७०,०१६
४	बेतलबी पारीवारिक सहयोगी (Unpaid Family Workers)	३,२८५	१.६३	९६९	२,३१५
	उल्लेख नभएको	६,२४१	३.०९	३,१३८	३,१०३
	जम्मा	२,०२,११७	१००	११२,९८२	८९,१३५

स्रोत: रा.ज.ग. २०६८, के.त.वि. ।

४. रोजगारीको क्षेत्र

तालिका नं. ४.५ दाङ जिल्लाको रोजगारीको क्षेत्र अनुसार जनसङ्ख्या विवरण

क्र.स.	प्रमुख रोजगारीको क्षेत्र	जम्मा		पुरुष	महिला
		जनसङ्ख्या	प्रतिशत		
१	कृषि, वन तथा माछा पालन व्यावसाय	१,३३,४१८	६६.०१	६५,९५३	६७,४६५
२	खानी तथा उत्खनन् व्यावसाय	७११	०.३५	३५४	३५७
३	औद्योगिक तथा रिसाईक्लङ्ग व्यावसाय	११,४५०	५.६७	७,८७७	३,५७३
४	विद्युत, ग्यास तथा पानीसम्बन्धी व्यावसाय	१९७	०.१०	१९७	०
५	पानी, सरसफाइ तथा फोहोर व्यवस्थापन व्यावसाय	१३२	०.०७	१०६	२६
६	निर्माण व्यावसाय	९,२९१	४.६०	८,०१९	१,२७२
७	थोक तथा खुद्रा व्यावसाय, गाडी तथा मोटरसाईकल मर्मत	११,८१९	५.८५	७,७७३	४,०४६
८	दुवानी तथा भण्डारण व्यावसाय	४,८४९	२.४०	४,७००	१,१४९
९	होटल तथा रेष्टुरेन्ट व्यावसाय	२,८८४	१.४३	१,८१३	१,०७१
१०	सूचना तथा सञ्चार सम्बन्धी	३८५	०.१९	३३५	५०
११	वित्तीय तथा बीमा सम्बन्धी	७९२	०.३९	५४३	२४९
१२	घरजग्गा खरिद बिक्रीसँग सम्बन्धित	१२४	०.०६	१२४	०
१३	प्राध्यापक, वैज्ञानिक तथा प्राविधिक क्रियाकलाप सम्बन्धी	३०४	०.१५	२४०	६४
१४	प्रशासनिक तथा सेवा सम्बन्धी क्रियाकलापहरू	८६५	०.४३	६३४	२३१
१५	सार्वजनिक प्रशासन र सामाजिक सुरक्षा	२,७०७	१.३४	२,३४८	३५९
१६	शैक्षिक कार्य	७,१६४	३.५४	४,५२६	२,६३७
१७	स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य	१,२२५	०.६१	७६१	४६४
१८	कला, मनोरञ्जन तथा रचना सम्बन्धी	१२३	०.०६	९८	२५
१९	अन्य सामुदायिक, सामाजिक तथा व्यक्तिगत सेवा	३,४४०	१.७०	२,३४९	१,०९१
२०	निजी घरमा कामगर्ने कामदारहरू	७,२४२	३.५८	२,४०९	४,८३४
२१	अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाहरू	१०७	०.०५	७४	३३
२२	उल्लेख नभएको	२,८८८	१.४३	१,७४९	१,१४०

क्र.स.	प्रमुख रोजगारीको क्षेत्र	जम्मा		पुरुष	महिला
		जनसङ्ख्या	प्रतिशत		
	जम्मा	२,०२,११७	१००	१,१२,९८२	८९,१३५

स्रोत: रा.ज.ग. २०६८, के.त.वि. ।

५. पेशा सम्बन्धी विवरण**तालिका नं. ४.६ दाङ जिल्लामा रोजगारीमा संलग्न जनसङ्ख्याहरूको पेशा/काम (Occupation)**

क्र.स.	पेशाको विवरण	जम्मा		पुरुष	महिला
		जनसङ्ख्या	प्रतिशत		
१	सशस्त्र सैनिक	४३९	०.२२	४०६	३३
२	व्यवस्थापक	२,५४०	१.२६	१,६३०	९११
३	पेशाविद्	६,९४२	३.४३	४,४७७	२,४६५
४	प्राविधिक तथा सहायक विज्ञहरू	३,०५५	१.५१	२,३८७	६६७
५	कार्यालय सहायक	२,२५९	१.१२	१,५२६	७३३
६	सेवा र बिक्री कामदार	१४,४२१	७.१३	९,९१९	४,५०२
७	कृषि, मत्स्य तथा वन सम्बन्धी दक्ष कामदार	१,२७,२४८	६२.९६	६२,१३०	६५,११८
८	औजार र सम्बन्धित सामानका बिक्री कामदार	१८,७९३	९.३०	१४,२६०	४,५३३
९	यन्त्र र मेसिन सञ्चालक तथा एसेम्बलर्स	४,३११	२.१३	४,१३९	१७२
१०	प्राथमिक पेशाकर्मी	१९,४५२	९.६२	१०,४३४	९,०१८
११	अन्य उल्लेख नभएको	२,६५७	१.३१	१,६७४	९८३
	जम्मा	२,०२,११७	१००	१,१२,९८२	८९,१३५

स्रोत: रा.ज.ग. २०६८, के.त.वि. ।

६. आर्थिक निष्कृत्यताका कारणहरू**तालिका नं. ४.८ आर्थिक रूपमा निष्कृत्य जनसङ्ख्यामा आर्थिक निष्कृत्य हुनुका कारणहरू**

क्र.स.	निष्कृत्यताका कारणहरू	जम्मा		पुरुष		महिला	
		जनसङ्ख्या	प्रतिशत	जनसङ्ख्या	प्रतिशत	जनसङ्ख्या	प्रतिशत
२	अध्ययनको कारण	१३६,०२१	६१.८१	६५,३५३	८१.७४	७०,६६७	५०.४४
३	घरधन्दा	६१,१०९	२७.७७	४,३२५	५.४१	५६,७८४	४०.५३
४	बृद्धावस्था	१२,२९९	५.५९	५,१३३	६.४२	७,१६६	५.१२
५	पेन्सन/आयस्ता	१,४६९	०.६७	१,०३३	१.२९	४३६	०.३१
६	अपाङ्गता	१,९६१	०.८९	१,१३९	१.४२	८२२	०.५९
७	जीर्णरोगी	२,०१२	०.९१	९४२	१.१८	१,०७०	०.७६
८	अन्य	१,९१४	०.८७	१,०८२	१.३५	८३२	०.५९
९	उल्लेख नभएको	३,२६३	१.४८	९४६	१.१८	२,३१७	१.६५
	जम्मा आर्थिक निष्कृत्य जनसङ्ख्या	२,२०,०४९	१००.००	७९,९५३	१००.००	१,४०,०९५	१००.००

स्रोत: रा.ज.ग. २०६८, के.त.वि. ।

७. उद्योग प्रतिष्ठान

१० वा सो भन्दा बढि कर्मचारीहरू सँलग्न रहि सञ्चालनमा रहेका उत्पादनशील उद्योग प्रतिष्ठानहरूको आर्थिक क्रियाकलापहरूको आकडा निकाल्नको लागि केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागले राष्ट्रिय औद्योगिक गणना २०६९ सञ्चालन गरी नतिजा प्रकाशन गरेको छ । यस गणनाको सन्दर्भ अवधि वि.स. २०६८ श्रावण देखि २०६९ असारसम्मको रहेको थियो । राष्ट्रिय औद्योगिक गणना

२०६९ को सूचीकरणमा दाङ जिल्लाका ८७ वटा उद्योग प्रतिष्ठानहरू रहेका थिए । सूचिकरणमा परेका सबै उद्योग प्रतिष्ठानहरूमा प्रत्यक्ष रूपमा गई गणनाको प्रश्नावली अनुसारको विवरण सङ्कलन गरिएको थियो । तर औद्योगिक गणनाको सन्दर्भ अवधि भित्र सञ्चालनमा नआएका वा उत्पादन शुरू नगरिसकेका उद्योग प्रतिष्ठानहरूको परिचयात्मक विवरण मात्र सङ्कलन गरिएको थियो । त्यसकारण दाङ जिल्लाबाट सूचीकरण भएका कूल ८७ वटा उद्योगहरू मध्ये ७८ वटा उद्योग प्रतिष्ठानहरूको पूर्ण विवरण सङ्कलन गरी तथ्याङ्क प्रशोधन तथा विश्लेषण गरी नतिजा प्रकाशन गरिएको छ । राष्ट्रिय औद्योगिक गणना २०६९ बाट प्राप्त दाङ जिल्लाका प्रमुख नतिजाहरू तलका तालिकाहरूमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ४.९ दाङ जिल्लामा १० वा सो भन्दा बढिलाई रोजगारी दिने उत्पादनशील ठूला उद्योग प्रतिष्ठान (Manufacturing Industries) सम्बन्धी केहि सूचकहरू

क्र.स.	विवरण	एकाई	मान
१	उद्योग प्रतिष्ठानको सङ्ख्या (No. of Establishments)	सङ्ख्या	७८
२	कूल रोजगारी (No. of Persons Engaged)	सङ्ख्या	२,३८३
३	तलबी कामदारको सङ्ख्या (Number of Employees)	सङ्ख्या	२,१६६
४	तलब/ज्याला/सुविधा रकम (Wages/ Salaries and other benefits)	रु.हजारमा	१,८०,२२६
५	मौज्दातमा परिवर्तन (Change in Stocks at End of the Year)	रु.हजारमा	३४,८५८
६	स्थिर सम्पत्तिमा वृद्धि (Gross Addition to Fixed Assets)	रु.हजारमा	२८,९७८
७	कूल स्थिर सम्पत्ति (Gross Fixed Assets at End of the Year)	रु.हजारमा	८,०२,४४५
८	कूल लगानी (Gross Input)	रु.हजारमा	१०,७८,०८७
९	कूल प्रतिफल (Value of Output)	रु.हजारमा	१५,७४,०६९
१०	मूल्य अभिवृद्धि (Total Value Added)	रु.हजारमा	४,९५,९८२
११	प्रतिफल र लगानीको अनुपात (output-Input Ratio)	प्रति एकाई लगानीको प्रतिफल	१.५

स्रोत: राष्ट्रिय औद्योगिक गणना २०६९ (Census of Manufacturing Establishment 2012) , के.त.बी. ।

तालिका नं. ४.१० बैधानिक स्थिति दाङ जिल्लाका ठूला उद्योगहरूको विवरण) रकम रु.हजारमा)

बैधानिक स्थिति	सङ्ख्या	रोजगारी	कूल लगानी (Gross Input)	मूल्य अभिवृद्धि (Total Value Added)	कूल प्रतिफल (Value of Output)
प्राइभेट लिमिटेड	५५	१,२२८	७,१४,३३३	१०,३६,७०३	३,२२,३७०
साझेदारी	१२	८७२	१,३४,४९१	२,२२,३८१	८७,८९०
एकल	११	२८३	१,९७,४२२	२,८६,४६३	८९,०४१
जम्मा	७८	२,३८३	१०,४६,२४६	१५,४५,५४७	४,९९,३०१

स्रोत: राष्ट्रिय औद्योगिक गणना २०६९ (Census of Manufacturing Establishment) , के.त.बी. ।

तालिका नं. ४.११ स्थाई सम्पत्ति र रोजगारीको सङ्ख्या अनुसार दाङ जिल्लाका ठूला उद्योगहरूको सङ्ख्या तथा रोजगारीको स्थिति

स्थायी सम्पत्ति			रोजगारीको सङ्ख्या		
प्रकार	सङ्ख्या	रोजगारी	प्रकार	सङ्ख्या	रोजगारी
१ करोडभन्दा कम	५७	१,८९०	१०÷१९ जना	५५	६५७
१ देखि ५ करोड	१९	४६०	२०÷४९ जना	१३	३७२
५ करोडभन्दा कम	२	३३	५० ÷ ९९ जना	४	२७८
जम्मा	७८	२,३८३	१०० जना र सो भन्दा माथि	६	१०७६
			जम्मा	७८	२,३८३

स्रोत: राष्ट्रिय औद्योगिक गणना २०६९ (Census of Manufacturing Establishment) , के.त.बी. ।

८.साना तथा घरेलु उद्योग सम्बन्धी विवरण

तालिका नं. ४.१२ दाङ जिल्लामा घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालयमा आ.व.२०७३/०७४सम्म दर्ता भएका उद्योगको प्रकार स्वामित्व

क्र.स.	उद्योगको प्रकार	सङ्ख्या	क्र.स.	विवरण	सङ्ख्या
१	घरेलु उद्योग	७३	१	प्राईभेट लिमिटेड	८३
२	साना उद्योग	२,२८३	२	साझेदारी फर्म	३८
	जम्मा	२,३५६	३	प्राईभेट फर्म	२,२३४
			जम्मा		२,३५६

स्रोत: घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय, दाङ ।

९.बैङ्क तथा वित्तीय संस्थाहरू

जिल्लामा विगत केहि वर्षदेखि बैङ्क तथा वित्तीय संस्थाहरूको सङ्ख्या तथा कारोवार मा उल्लेखनिय वृद्धि भएको छ । सहकारी ऐन अन्तर्गत सञ्चालित ऋण तथा सहकारी संस्थाहरू बाहेक नेपाल राष्ट्र बैङ्कबाट नियमन हुने वित्तीय संस्थाहरूका ७४ वटा विभिन्न कार्यालयहरू रहेका छन् । १६ वटा वाणिज्य बैङ्कहरूका २९ वटा कार्यालयहरू र १० वटा विकास बैङ्कका २२ वटा कार्यालयहरू रहेका छन् । विभिन्न वित्तीय संस्थाहरूका कार्यालयहरू रहेको स्थान तथा यसको विवरण तलका तालिकाहरूमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ४.१३ दाङ जिल्लामा रहेका वित्तीय संस्थाहरू र तिनीहरूको प्रकार

क्र.स.	वित्तीय संस्थाको प्रकार	वित्तीय संस्था सङ्ख्या	कार्यालय सङ्ख्या
१	वाणिज्य बैक (क वर्ग)	१६	२९
२	विकास बैक (ख वर्ग)	१०	२२
३	वित्त कम्पनी (ग वर्ग)	४	४
४	लघुवित्त कारोवार गर्ने संस्था (घ वर्ग)	१९	१९
	जम्मा	३९	७४

स्रोत: Banking and Financial Statistics 2015, नेपाल राष्ट्र बैक ।

तालिका नं. ४.१४ वित्तीय संस्थाहरू तथा दाङ जिल्लामा कार्यालयहरू रहेको स्थान

"क" वर्गका बैक र कार्यालयहरू रहेको स्थान

क्र.स.	बैकको नाम	शाखा सङ्ख्या	शाखा कार्यालय रहेको स्थान
१	नेपाल बैक लि.	१	घोराही
२	राष्ट्रिय वाणिज्य बैक	३	तुलसीपुर, नारायणपुर, चैलाही
३	नविल बैक	२	घोराही, तुलसीपुर
४	नेपाल इन्भेष्टमेन्ट बैक लि.	१	तुलसीपुर
५	हिमालयन बैक लि.	१	घोराही
६	नेपाल SBI बैक लि.	१	घोराही
७	एभरेष्ट बैक लि.	१	तुलसीपुर
८	बैक अफ काठमाण्डौ	२	घोराही, तुलसीपुर
९	एन.आई.सी. एसिया बैक लि.	१	
१०	कुमारी बैक लि.	१	तुलसीपुर
११	सिद्धार्थ विकास बैक लि.	२	घोराही, तुलसीपुर
१२	कृषि विकास बैक लि.	७	घोराही (२वटा), तुलसीपुर, नारायणपुर, चैलाही, गढवा
१३	ग्लोबल IME बैक	२	घोराही, तुलसीपुर
१४	सिटिजन बैक इन्टरनेशनल लि.	१	घोराही
१५	क्रिष्ट बैक	२	घोराही, तुलसीपुर

१६	मेघा बैंक	१	
	जम्मा	२९	
खख'' वर्गका बैंक र कार्यालयहरू रहेको स्थान			
क्र.स.	बैंकको नाम	शाखा सङ्ख्या	शाखा कार्यालय रहेको स्थान
१	मालिका बैंक	२	तुलसीपुर,
२	पश्चिमाञ्चल विकास बैंक	१	तुलीसुर
३	कर्णाली विकास बैंक	४	घोराही, तुलसीपुर, लमही, भालुवाङ
४	बागेश्वरी विकास बैंक	४	घोराही, तुलसीपुर, लमही, भालुवाङ
५	गोर्खा विकास बैंक	१	घोराही
६	वेष्टर्न डेभलपमेन्ट बैंक	६	घोराही, तुलसीपुर, लमही, नारायणपुर, विजैरी, गढवा
७	भार्गव विकास बैंक	१	नारायणपुर
८	राप्तीभरी विकास बैंक	१	तुलसीपुर
९	एकता बैंक	१	घोराही
१०	प्रभु विकास बैंक	१	
	जम्मा	२२	
खग'' वर्गका फाईनान्स कम्पनीहरू र कार्यालयहरू रहेको स्थान			
क्र.स.	बैंकको नाम	शाखा सङ्ख्या	शाखा कार्यालय रहेको स्थान
१	पश्चिमाञ्चल वित्तीय सहकारी संस्था	१	
२	गुडविल सहकारी संस्था	१	
३	International Leasing & Finance Co. Ltd.	१	
४	नमस्ते वित्तीय संस्था	१	
	जम्मा	४	

स्रोत: Banking and Financial Statistics 2013, नेपाल राष्ट्र बैंक ।

माथि उल्लेखित बाहेक नेपाल राष्ट्र बैंक बाट 'घ' वर्गको मान्यता पाई दाङ जिल्लामा सञ्चालन भैरहेका वित्तीय संस्थाहरू १९ वटा रहेका छन् ।

१० सहकारी

तालिका नं. ४.१५ दाङ जिल्लामा आ.व. २०७३/०७४ सम्म सञ्चालनमा रहेका सहकारी संस्थाहरूको विवरण

क्र.स.	सहकारीको प्रकार	सङ्ख्या	सदस्य सङ्ख्या		
			पुरुष	महिला	जम्मा
१.	बचत तथा ऋण सहकारी	१९६	२६,८४९	३१७४४	९०,३३७
२.	बहुउद्देशीय सहकारी	३४	९,१८७	२,६५३	११,८४०
३.	कृषि सहकारी	२८३	६,३१४	५,४८०	११,७९४
४.	दुग्ध सहकारी	२१	७४५	२२०	९६५
५.	उपभोक्ता सहकारी	३२	९२७	२६५	१,१९२
६.	विद्युत सहकारी	४	२५१	४३	२९४
७.	तरकारी, बिउ, फलफूल, मत्स्य, जडिबुटी सहकारी	१५	६९१	५८३	१,२४७
८.	मौरीपालन सहकारी	५	१११	४१	१५२
९.	सञ्चार सम्बन्धी सहकारी	५	११०	२८	१३८
१०.	शिक्षा, स्वास्थ्य सम्बन्धी सहकारी	३	७९	२२	१०१

११.	पशुपक्षीपालन सहकारी	२१	९०६	५८०	१४८६
१२.	सामाजिक उद्धमी सहकारी	२०	४०८०	४०८३	८१६३
	जम्मा	६२७	५०२५०	४५,७१६	९५९६६

स्रोत: डिभिजन सहकारी कार्यालय, दाङ, २०७४ ।

खण्ड ५

भौतिक पूर्वाधार

१. सडक

आ.व. २०७३/०७४ सम्म आइपुग्दा दाङ जिल्लामा सडक तथा यातायातको क्षेत्रमा व्यापक रूपमा विकास भएको छ। पुरानो सडकलाई कालोपत्रे गर्ने, मर्मत सुधार तथा स्तरोन्नति का साथै थुप्रै नयाँ सडकहरू पनि बनाउने कार्य भैरहेको छ। जिल्ला प्राविधिक कार्यालय दाङको जिल्लाको यातायातको गुरुयोजना (District Transport Master Plan, DTMP) अनुसार जिल्लाका प्रमुख जिल्लास्तरीय तथा राष्ट्रिय सडकहरूको प्रकार र लम्बाइ तलको तालिका दिइएको छ। जिल्लामा यी मुख्य सडकहरू लगायत अन्य गाँऊ स्तरका, गोरेटो बाटो लगायतका सबै सडकहरूको लम्बाइ ५,००० कि.मी. भन्दाबढि सडकहरू निर्माण भइसकेको छ।

तालिका नं. ५.१ दाङ जिल्लाका राष्ट्रिय स्तरका सडकहरूको विवरण

क्र.स.	सडकको नाम	लम्बाइ (किलोमीटरमा)	कैफियत
१	महेन्द्र राजमार्ग	७२.९८	
२	अमिलिया-सल्यान सडक	४५.६२	
३	भालुवाङ-गनहा खोला सडक	८.००	
४	लोहारपानी-घोराही सडक	३६.००	
१	लमही-तुलसीपुर सडक	४६.६२	
१	लमही-कोइलाबास सडक	३४.००	
५	तुलसीपुर-बिजनेटा सडक	४४.००	
२	घोराही-खुम्बास सहिदमार्ग	२४.००	

स्रोत: जिल्ला प्राविधिक कार्यालय कार्यालय, दाङ ।

तालिका नं. ५.२ दाङ जिल्लालाई अन्य जिल्लाहरूसँग जोड्ने जिल्लास्तरका सडक (Feeder Roads) हरूको विवरण

क्र.स.	सडकको नाम	लम्बाइ (कि.मी.)	जोडिने जिल्ला
१	भैसाही-सिमलतारा-हाँसीपुर-शान्तिपुर सडक	६०.००	अर्घाखाँची
२	दुधरास-सातकुले-साक्रम-छिल्लीकोट (सिमेन्ट कारखाना सडक)	१०.३४	रोल्पा
३	विजौरी-कुटेचौर-दोधेनी-छिल्लीकोट सडक	२५.००	रोल्पा
४	नारायणपुर-हापुर-रतनपुर-नारेवाङ-रोल्पाहोलेरी जोड्ने सडक	६०.००	रोल्पा
५	घोराही-मार्पेस-आराङखोला सडक	१०.४५	प्यूठान
६	कटुवाखोला-सैघा-दानचौर-बोल्दि-सैघा सडक	१२.००	रोल्पा
७	मौरीघाट-हाँसीपुर-मुर्कुटी-स्वर्गद्वारी प्यूठान सडक (गणतन्त्र मार्ग)	३५.००	प्यूठान
८	सतबरिया रिहार-राजपुर-गंगदी-सालभौरी-खाङ्गनाका सडक	३०.००	प्यूठान

स्रोत: जिल्ला प्राविधिक कार्यालय कार्यालय, दाङ ।

तालिका नं. ५.३ जिल्लाका "क" श्रेणीका सडकहरूको विवरण

क्र.स.	सडकको नाम	लम्बाइ (कि.मी.)				
		कालोपत्रे	ग्राभेल	कच्ची	अन्य	जम्मा
१	कालाकाटे-गढवा-राजपुर-कोठारी सडक	२५.००	२१.७९	०	८.२१	५५.००
२	भैसाही-सिमलतारा-हाँसीपुर-शान्तीपुर सडक	०	५१.४५	०	९.५५	६०.००
३	पवननगर-शान्तीनगर-बाघमारे-खिलापुर-गतेखोला (सुर्खेत रोड) सडक	१९.५०	०	०	५.५०	२५.००
४	दुधरास-सातखुले-चिलीकोट (सिमेण्ट कारखाना रोड) सडक	०	१०.३४	०	०	१०.३४
५	विजौरी-मानपुर-डुरुवा सडक	०	१२.५२	०	२.५	१५.००
६	घोराही-हापुर-आँखा अस्पताल सडक		२०.००	१०.००	०	३०.००
७	तुलसीपुर-वनगाँऊ-सुकौरा-गोलटाकुरी सडक		०	१३.०३	१६.९७	३०.००
८	सर्ला(सौडियार)-धर्ना (दामोदर सडक)		१३.६५	०	१.३५	१५.००
९	खैरा-कोठारी-डुरुवा सडक		१३.६६	०	१२.३५	२५.००
१०	उरहरी-बेलासपुर (दामोदर सडक)		१९.२७	०	०	१९.२७
११	टरिगाँऊ (पुकार पसल)-ललौरा-भोजपुर सडक		११.७२	०	१३.२८	२५.००
१२	नारायणपुर-हापुर-रतनपुर-नारेवाड (रोल्पाहोलेरी जोड्ने सडक)		१०.०३	०	४९.९७	६०.००
१३	सर्ला-झिङ्गनी-कुईरपानी सडक		९.४३	०	०	९.४३
१४	बकरीया-गोलटाकुरी-कालीतारा रोड				उपलब्ध नभएको	
१५	घोराही-गुरुवा गाँऊ-धारापानी-पाण्डवेश्वर मन्दिर सडक				उपलब्ध नभएको	
१६	चैलाही-केरुनिया-भालुवाड(दामोदर कृषि सडक)		१८.६३	०	१८.३७	३७.००
१७	कुईरपानी-धर्ना-फूलबारी-बकरीया सडक				उपलब्ध नभएको	
१८	घोराही-दिपशिखा रोड-लखुवार-बसन्तपुर सडक	३.४	७.६२	०	०	११.००
१९	सर्ला-शुक्रवार-नैनवार सडक	०	२३.९९	०	०	२३.९९
२०	विजौरी-कुटेचौर-धोदेनी-चिलीकोट सडक	०	२०.९१	०	४.०९	२५.००
२१	हर्नाक-स्यूजा-सैघा-होलेरी सडक	०	०	१०.००	०	१०.००
जम्मा		४७.९	२६५.०	३३.१	१४२.१	४८८.०३

स्रोत: जिल्ला प्राविधिक कार्यालय कार्यालय, दाङ ।

तालिका नं. ५.४ जिल्लाका ग्रामिण सडकहरूको विवरण

क्र.स	सडकको नाम	जम्मा लम्बाइ (कि.मी.)
१	स्यूजा-बोझपोखरा-सैघा सडक	१०.०
२	मसुरीया-खुरहुर्या-बढरा सडक	५.०
३	गोबरडिया-बढरा-लालमटिया-खुमरीया-लालमटिया चोक सडक	७.०
४	धारापानी-मेलखाली-कुईरपानी सडक	५.०
५	धनौरी-सुनडवरी-पञ्चकुले सडक	५.०
६	गोबिन्दनगर-खडकपुर-पुर्साणी-राप्तीपुल सडक	३.३
७	मझेरिया-लथहवा सडक	३.७
८	बेला (मरीखोला)-पोटली नाका सडक	४०.०
९	गोबरडिया-सिसहनिया-अन्नपूर्ण पिपरा चोक सडक	१०.०
१०	वनगाँऊ-गढवा सडक	३.४
११	ढिकपुर-आस्पारा-ढिकपुर-सेवार कृषि सडक	१३.०
१२	पोटली-कुईरपानी-देविथान सडक	५.३
१३	बैवाड-सलौरा-बालापुर-भमके-देवीथान-टरिगाँऊ-आविधारा सडक	५.५
१४	हेमन्तपुर-वनकट्टा-जिनुवागाँऊ सडक	५.६

क्र.स	सडकको नाम	जम्मा लम्बाइ (कि.मी.)
१५	उरहरी-मलवार-कोठारी-डुरुवा-ढिकपुर-नारायणपुर-खैरा सडक	२०.०
१६	आक्कासी-रातमाटा-जक्रन-बगालेपानी सडक	११.२
१७	राप्तीपुल-मगहरी-गोविन्दनगर सडक	७.०
१८	सतबरीया-जलकुण्डी-राजपुर-सिन्धुहारी नाका सडक	४५.०
१९	जुम्लेकुला-बगर-शान्तीनगर-भल्नेटी सडक	४.०
२०	खिलातपुर-नयाँबस्ती-ज्यामिरे-देवीथान सडक	१०.०
२१	दामोदर कृषि सडक	३७.०
२२	माकुडाँडा-दुधरास सडक	३.६
२३	बेलझुण्डी-मानपुर सडक	८.०
२४	बक्रुईया-फूलबारि सडक	५.०

स्रोत: जिल्ला प्राविधिक कार्यालय कार्यालय, दाङ ।

२. यातायात

तालिका नं. ५.५ राप्ती अञ्चल यातायात व्यवस्था कार्यालयमा दाङमा वि.स.२०७३ ज्येष्ठ मसान्त सम्म दर्ता भएका सवारी साधनहरूको विवरण

क्र.स.	सवारी साधनको प्रकार	सङ्ख्या	कैफियत
१	मोटर साइकिल	१८,९५४	
	निजी	१८,६८२	
	सरकारी	२७२	
२	कार, जिप	११०९	
	निजी	५१३	
	भाडाका	४९२	
	सरकारी	१०४	
३	बस, ट्रक	९९२	
	निजी	२१९	
	भाडाका	७७३	
४	ट्याक्टर	१६३३	
	निजी	१३४४	
	भाडाका	२८९	
५	टेम्पो	४०	

स्रोत: राप्ती अञ्चल यातायात व्यवस्था कार्यालय, दाङ ।

३. विमानस्थल

यस जिल्लाको टरिगाउँ गा.वि.स.मा एक कच्ची विमानस्थल रहेको छ । यो तुलसीपुर नगरपालिकाबाट करिव ३ किलोमिटर दक्षिणतर्फ रहेको छ । यस विमानस्थलबाट विगतमा काठमाण्डौ, नेपालगञ्ज, भैरहवा र चौरजहारी सम्मको हवाई यातायातको सुविधा पुर्‍याउँदै आएको थियो । हाल आएर सो विमानस्थल को धावनमार्ग कालो पत्रे भइसकेको छ तर नियमित उडानहरू भने हुन सकिरहेको छैन।नियमित उडानको लागि यहाँका राजनीतिकदलहरू,सरोकारवाला सबैले तुरुन्त पहल गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

४. दाङ जिल्लाका पुलहरूको विवरण

यस जिल्लामा पर्ने पूर्व पश्चिम राजमार्गको खण्ड अन्तर्गत ठूला साना गरि जम्मा ४१ वटा पुलहरू रहेका छन् । त्यस्तै अन्य सडक खण्डहरूमा रहेका प्रमुख पुलहरूको विवरण निम्नानुसार रहेका छन् ।

तालिका नं. ५.६ दाङ जिल्लामा रहेका प्रमुख पुलहरूको विवरण

क्र.स.	पुलको नाम	सडक खण्ड	लम्बाइ	कैफियत
१	राप्ती पुल	लमही-कोइलाबास	३०० मिटर	
२	मसोट पुल	लमही-घोराही-तुलसीपुर	६० मिटर	
३	बबई पुल	तुलसीपुर-अमिलिया	१४० मिटर	
४	गहते खोला पुल	दाङ-सुर्खेत	४० मिटर	

स्रोत: जिल्ला समन्वय समिति, दाङ।

तालिका नं. ५.७ दाङ जिल्लाका झोलुङ्गे पुलहरूको विवरण

क्र.स.	झोलुङ्गे पुलको नाम	पुल रहेको स्थान	क्र.स.	झोलुङ्गे पुलको नाम	पुल रहेको स्थान
१	तुईसोता घाट झोलुङ्गे पुल	गोल्टाकुरी-८	२२	कटुवाखोला झोलुङ्गे पुल	घोराही न.पा.
२	गोल्टाकुरी झोलुङ्गे पुल	उरहरी- गोल्टाकुरी	२३	गोठलीघाट झोलुङ्गे पुल	ढिकपुर-धर्ना
३	मलै साङ्ताघाट झोलुङ्गे पुल	पुरन्धारा-९	२४	दोधानघाट झोलुङ्गे पुल	सैघा
४	भुन्यारहघाट झोलुङ्गे पुल	पुरन्धारा-९	२५	त्रिवेणीघाट झोलुङ्गे पुल	सैघा
५	पुरन्धारा झोलुङ्गे पुल	पुरन्धारा-८	२६	अर्जुनखोलाघाट झोलुङ्गे पुल	रामपुर-३
६	ट्वाङ खोला झोलुङ्गे पुल	पुरन्धारा-८	२७	स्वामीघाट झोलुङ्गे पुल	हाँसीपुर-८
७	रुईखोला झोलुङ्गे पुल	पञ्चकुले-८	२८	गहनाखोला झोलुङ्गे पुल	हाँसीपुर-४
८	विलासपुर झोलुङ्गे पुल	पञ्चकुले-८	२९	घोसखोला झोलुङ्गे पुल	हाँसीपुर-९
९	पेदीखोला झोलुङ्गे पुल	बाघमारे	३०	रिमानघाट झोलुङ्गे पुल	लोहारपानी
१०	झोलुङ्गे पुल	बाघमारे	३१	खवरीघाट झोलुङ्गे पुल	गढवा-५
११	बस्तीखोला झोलुङ्गे पुल	शान्तीनगर	३२	कोइलाबास झोलुङ्गे पुल	कोइलाबास
१२	सिस्नेरीघाट झोलुङ्गे पुल	पवननगर-२	३३	सिसहनिया झोलुङ्गे पुल	सिसहनिया
१३	सातबासघाट झोलुङ्गे पुल	तुलसीपुर न.पा.-७	३४	भिमबाँध झोलुङ्गे पुल	राजपुर-सतबरिया
१४	सिस्नेरीघाट झोलुङ्गे पुल	तुलसीपुर न.पा.-७	३५	सिक्ताघाट झोलुङ्गे पुल	राजपुर-सतबरिया
१५	कटकुईयाघाट झोलुङ्गे पुल	तुलसीपुर न.पा.-८	३६	मजनीघाट झोलुङ्गे पुल	लालमटिया
१६	प्यालीखोला झोलुङ्गे पुल	तुलसीपुर न.पा.-७	३७	सिक्ताघाट झोलुङ्गे पुल	सौडियार-धर्ना
१७	रानीघाट झोलुङ्गे पुल	हलवार-३	३८	सिरूकलोघाट झोलुङ्गे पुल	तुलसीपुर
१८	बेतनियाघाट झोलुङ्गे पुल	हलवार	३९	चट्कौलीघाट झोलुङ्गे पुल	मानपुर
१९	ठाँटिगाँऊघाट झोलुङ्गे पुल	नारायणपुर-४	४०	चिसापानीघाट झोलुङ्गे पुल	बाघमारे
२०	साँघुरेघाट झोलुङ्गे पुल	हापुर-९	४१	मलैघाट झोलुङ्गे पुल	पञ्चकुले
२१	हापुरघाट झोलुङ्गे पुल	हापुर	४२	बाउरीघाट झोलुङ्गे पुल	हाँसीपुर

स्रोत: जिल्ला प्राविधिक कार्यालय, दाङ, २०७३।

लमही-घोराही-तुलसीपुर राजमार्गमा पर्ने अधिकांश खोलाहरूमा मोटरवेल पुलहरूको निर्माण कार्य चलिरहेको छ ।

५. विद्युतीकरण

विद्युतीकरणलाई विकासको एक सूचकको रूपमा लिईनुका साथै यसले अन्य सबै क्षेत्रको विकासलाई समेत बढावा दिनमा मद्दत पुऱ्याउदछ । वि.स. २०७४ असार महिना सम्ममा दाङक १० वटा स्थानीय तहहरू मध्ये बगलाचुली गाउँपालिकाको हाँसीपुर पनी विद्युतको सेवा विस्तार गरी साविक सबै गिविस न.पामा विद्युत पुगेको देखिएतापनि सबै वडाहरूमा भने उक्त विद्युतको सुविधा

भने पुग्न सकेको देखिदैन । जिल्लाका बजार क्षेत्र, राजमार्ग र प्रमुख सडक आसपास, नगर उन्मुख स्थानहरू लगायतका क्षेत्रमा विद्युतीकरण भएको देख्न सकिन्छ ।

६. सञ्चार क्षेत्र

जिल्लामा राष्ट्रिय स्तरबाट प्रकाशन हुने दैनिक पत्रपत्रिकाहरूमा नागरिक र रिपब्लिका, अन्नपूर्ण पोष्ट, नेपाल समाचार पत्र, द हिमालय टाइम्स, राजधानी, कान्तिपुर, नयाँ पत्रिका, हिमालयन टाइम्स र गोरखापत्र आदि लगायतका पत्रपत्रिकाहरूका स्थानीय संवाददाताहरू रहेका छन् । त्यस्तै टेलिभिजन तर्फ पनि नेपाल टेलिभिजन, कान्तिपुर, हिमालयनफ माउन्टेन, एभिन्यूज, ईमेज, सगरमाथा लगायतका टेलिभिजन नेटवर्कहरूका स्थानीय संवाददाताहरू रहेका छन् । सञ्चार सेवा प्रदान गर्ने विभिन्न क्षेत्रहरू: दुर सञ्चार, हुलाक, केबल टेलिभिजन, पत्रपत्रिका, FM रेडियो स्टेशनहरूको सेवा सम्बन्धी विवरण यस खण्डको छुट्टाछुट्टै उपखण्डहरूमा विवेचना गरिएको छ ।

क. दुर सञ्चार

जिल्लामा दूरसञ्चारसम्बन्धी उपलब्ध मुख्य सेवाहरूमा तार सहितको टेलिफोन सेवा (Land Line), जि.एस.एम. (GSM) मोबाइल सेवा, सि.डि.एम.ए. (CDMA) सेवा र इन्टरनेट सेवा मुख्य रहेका छन् । जिल्लामा मुख्य सेवा प्रदायक कम्पनीको रूपमा नेपाल टेलिकम रहेको छ । यसका अतिरिक्त यस जिल्लामा NCELL, UTL र HELLO कम्पनीहरूले पनि सेवा उपलब्ध गराउँदै आएका छन् । तर यी निकायहरूले प्रदान गर्ने सेवा मुख्यगरी शहरी क्षेत्रहरूमा रहेका छन् भने केहि कम्पनीहरूले दुर्गम स्थानमा पनि आफ्नो सेवा विस्तार गरेका छन् ।

तालिका नं. ५.८ दाङ जिल्लामा टेलिफोन तथा इन्टरनेट सेवा लाभग्राहीहरूको सङ्ख्या (आ.व. २०७३/०७४ सम्म)

क्र.स.	टेलिफोन सेवाको विवरण	ग्राहक सङ्ख्या	इन्टरनेट सेवाको विवरण	ग्राहक सङ्ख्या
१	PSTN (ल्याण्ड लाइन)	५,४६९	ADSL	१,९९३
२	GSM		WI MAX	११९
	प्रिपेड मोबाइल	२,१२,७६४	EVDO	३७
	पोष्ट पेड मोबाइल	५,२५२	जम्मा	२१४९
३	CDMA			
	फिक्स सेट पोष्टपेड	९०		
	फिक्स सेट प्रिपेड	५,०७५		
	स्काई मोबाइल पोष्टपेड	१,२२३		
	स्काई मोबाइल प्रिपेड	३६,७६१		

स्रोत: दुर सञ्चार कार्यालय घोराही, दाङ ।

ख. हुलाक सेवा

हुलाक तथा डाँक सेवा उपलब्ध गराउने मुख्य निकायको रूपमा जिल्ला हुलाक कार्यालय र यस मातहतका निकायहरू क्रियाशील रहेका छन् । जिल्लामा एक जिल्ला हुलाक कार्यालय, १४ ईलाका हुलाक कार्यालय, ३० वटा अतिरिक्त हुलाक कार्यालय, ७ वटा हुलाक सूचना केन्द्रहरू रहेका छन् । हुलाक सेवामा संलग्न स्थायी अस्थायी र करार समेत गरी कूल २४३ जना जनशक्तिहरू सक्रिय रहेकाछन् । जिल्लामा हुलाक सेवा सम्बन्धी अन्य विस्तृत विवरणहरू तलका तालिकाहरूमा देखाइएकोछ ।

तालिका नं. ५.९ जिल्लामा हुलाक सेवा सम्बन्धी विवरण

क्र.स.	हुलाक कार्यालयहरूको विवरण	सङ्ख्या	हुलाक कार्यालयहरू बाट उपलब्ध हुने सेवाहरू
--------	---------------------------	---------	---

१	जिल्ला हुलाक कार्यालय	१	क. टिकट विक्री सेवा	ख. आन्तरिक / बौद्धिक पत्र दर्ता सेवा
२	ईलाका हुलाक कार्यालय	१४	ग. हुलाक बचत बैंक सेवा	घ. धनादेश सेवा
३	अतिरिक्त हुलाक कार्यालय	३०	ड. बीमा सेवा	च. द्रुत डाँक सेवा
४	हुलाक सूचना केन्द्र	७	छ. पत्रिका दर्ता तथा नवीकरण सेवा	ज. पोष्टबक्स वितरण तथा नवीकरण
५	कूल जनशक्ति (स्थायी, अस्थायी र करार समेत गरी)	२४३ जना	झ. केबुल नवीकरण सेवा	

स्रोत: जिल्ला हुलाक कार्यालय, दाङ ।

ग. पत्रपत्रिका

आ.व. २०७३/०७४ सम्म दाङ जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा दर्ता भएका पत्रपत्रिकाहरूको सङ्ख्या ५८ वटा पुगेका छन् । तर सबै पत्र पत्रिकाहरू हाल नियमित रूपमा प्रकाशित छैनन् । दाङ जिल्लामा मुख्यरूपमा प्रकाशित हुने पत्र पत्रिकाहरूको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ५.१० जिल्लामा नियमित रूपमा प्रकाशित हुने पत्रपत्रिकाहरूको विवरण

क्र.स.	पत्रपत्रिकाको नाम	प्रकार	प्रकाशन हुने स्थान	कैफियत
१	नयाँ युगबोध	दैनिक	घोराही	
२	गोरक्ष	दैनिक	तलसीपुर	
३	गणतन्त्र	दैनिक	घोराही	
४	राप्ती पोष्ट	दैनिक	घोराही	
५	गाँउघर सातदिने	साप्ताहिक	घोराही	
६	राप्ती समाचार	साप्ताहिक	घोराही	
७	नौलो जनउभार	साप्ताहिक	घोराही	
८	सूचनापत्र	साप्ताहिक	घोराही	
९	लौव अग्रासन	साप्ताहिक	घोराही	

स्रोत: जिल्ला प्रशासन कार्यालय, दाङ, २०७४ ।

घ. FM रेडियो स्टेशनहरू

हाल यस जिल्लामा सञ्चालनमा रहेका एफ.एम. रेडियोहरू विवरण यस प्रकार रहेको छ ।

तालिका नं. ५.११ दाङ जिल्लाबाट प्रसारण हुने FM रेडियोहरूको विवरण

क्र.स.	FM रेडियोको नाम	ठेगाना	क्षमता	प्रसारण समय (दैनिक)	फोन नं.
१	रेडियो स्वर्गद्वारी एफ.एम.	घोराही	५०० वाट	१७ घण्टा	०८२-५६०९६४
२	रेडियो तुलसीपुर	तुलसीपुर	५०० वाट	१८ घण्टा	०८२-५२०९७९
३	रेडियो मध्यपश्चिम	घोराही	१००० वाट	१८ घण्टा	०८२-५६०८५४ ०८२-५६९५९०
४	रेडियो गणतन्त्र राप्ती	घोराही	१०० वाट	१७ घण्टा	०८२-५६३३३०
५	रेडियो इन्द्रेणी	घोराही	२००० वाट	१७ घण्टा	०८२-५६९५३८

६	रेडियो देउखुरी	लमही	१०० वाट	१२ घण्टा	०८२-५६२१९५
७	रेडियो पाठशाला	नारायणपुर	१०० वाट	१४ घण्टा	०८२-५४००१९
८	रेडियो झरना	घोराही	१०० वाट	१८ घण्टा	०८२-५२०८७१
					०८२-५६३१९३
					०८२-५६३२९३
					०८२-५६३२९४
९	रेडियो हाम्रो पहुँच	तुलसीपुर	५०० वाट	१५ घण्टा	०८२-५२१७७१
१०	रेडियो हाईवे	लमही	१०० वाट	१८ घण्टा	०८२-५४०६४४
					०८२-५४०११४
११	रेडियो प्रकृति	तुलसीपुर	५०० वाट	१७ घण्टा	०८२-५२१८४७
१२	रेडियो नेपालको एफ.एम. स्टेशन	विजौरी			
१३	रेडियो हापुरे	पुरन्धारा	१०० वाट		

स्रोत: स्थलगत अध्ययन (तथ्यांक संकलन) २०७४, त. का. दाग ।

ड. केबल टेलिभिजन सम्बन्धी विवरण

केबल टेलिभिजनको क्षेत्रमा विकास हुने क्रममा DTH प्रविधिबाट प्रिपेड तरिकाले आफ्नै घरमा केबल सेवा प्रयोग गर्नेहरूको सङ्ख्या दिनानुदिन बढ्दै गएकोले केबल सेवा प्रदायक संस्थाहरूको गतिविधिमा केहि कमी आएको छ । दर्ता भएका सबै केबल टेलिभिजन सेवा प्रदायक संस्थाहरू सञ्चालनमा आउन सकेका छैनन् भने ग्रामीण तथा दुर्गम भेगतिर दर्ता नभएका स-साना केबल व्यावसायी बाट सेवा उपलब्ध गराईरहेको पाईएको छ । आ.व. २०७३/०७४ सम्म जिल्ला हुलाक कार्यालय दाङमा दर्ता तथा नवीकरण भएका केबल टेलिभिजन सेवा प्रदायक हरूको विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. ५.१२ जिल्लामा केबल सेवा प्रदायक संस्थाहरूको विवरण

क्र.स.	केबल सेवा व्यावसायिहरूको नाम	ठेगाना	सेवा पुगेका गाउँपालिका/ नगरपालिका	कैफियत
१	राप्ती केबल नेटवर्क प्रा.ली.	घोराही बजार	घोराही उप.म.न.पा.	
२	साझा केबल नेटवर्क प्रा.ली.	घोराही बजार	घोराही उप.म.न.पा.	
३	स्वर्गद्वारी नेटवर्क प्रा.ली.	नारायणपुर बजार	घोराही.उम.म.न.पा.	
४	धर्म बैरागी केबल नेटवर्क प्रा.ली.	हेमन्तपुर,मानपुर, विजौरी	तु.उम.म.न.पा.	
५	स्वर्गद्वारी केबल नेटवर्क प्रा.ली.	तुलसीपुर बजार	तुलसीपुर उप.म.न.पा.	
६	मिलीजुली केबल नेटवर्क प्रा.ली.	लमही बजार	लमही न.पा तथा राप्ती गाउँपालिका	
७	सहारा केबल नेटवर्क प्रा.ली.	गढवा बजार	गढवा गाउँपालिका	
८	मनकामना केबल नेटवर्क प्रा.ली.	हापुरे,पुरन्धारा	बवई गाउँपालिका	

स्रोत: स्थलगत तथ्यांक संकलन त.का., दाङ ।

खण्ड ६

प्राकृतिक स्रोत तथा वातावरण

१. वनजङ्गल

दाङ जिल्लाको कूल भू-भागको करिव दुई तिहाई भू-भाग वनले ओगटेको छ । यस जिल्लामा रहेका वनलाई ६ प्रकारमा वर्गिकरण गरेको पाइन्छ । जसमा खोटे सल्लाको वन, साल वन, मिश्रीत खयर वन मिश्रीत सिसौ वन र कटुस-लालिगुराँस वन पर्दछन् । जिल्लामा पाईने प्रमुख प्रजातीका रूख विरूवाहरूमा साल, अस्ना, खयर, धौती, जामुन, कर्मा, खोटे सल्ला, सतिसाल

आदि हुन । यहाँ सिकाकाई, पिपला, सतबरी, हर्रो, वर्रो अमला, भ्याकुर, काउलोको वोक्रा, चिराईतो, तेजपात, वोझो, सर्पगन्धा, सेतोमुस्ली, तुलसी, अश्वगन्धा, सुगन्ध कोकिला, टिमुर, दारूहल्दी लगायत १०० भन्दा बढी प्रजातीका मूल्यवान् जडिबुटी तथा गैर काष्ठ वनपैदावारहरू पाइन्छन् ।

तालिका नं. ६.१ दाङ जिल्लामा रहेका निजी तथा सामुदायिक वन सम्बन्धी विवरण

क्र.स.	विवरण	सङ्ख्या	क्षेत्रफल(हेक्टर)
१	कूल वन	प्रा.न.	२,०१,९००
२	सामुदायिक वन	४९३	१,००,४२६
३	निजी वन	२६४	१३७.४
४	राष्ट्रिय वन(सरकारद्वारा व्यवस्थित वन	प्रा.न.	१०१४७४
५	धार्मिक वन	३	६४.६

प्रा.न. = प्राप्त नभएको ।

स्रोत: जिल्ला वन कार्यालय, दाङ, २०७४ ।

तालिका नं. ६.२ दाङ जिल्लाका वनजङ्गल सँग सम्बन्धित अन्य जानकारीहरू

क्र.स.	विवरण	मान	कैफियत
१	वन क्षेत्र	२०१९००.०० हेक्टर (कूल भु-भागको करिब दुई तीहाई)	
२			
३			
४	वन अतिक्रमण	२,४१९.७१ हेक्टर	
५	सामुदायिक वनको रूपमा हस्तान्तरण भएको	१००९३१.५७ हेक्टर	
६	सामुदायिक वनमा संलग्न घरधुरी	९४,६९१	
७	वन पैदावारमा आधारित उद्योग सङ्ख्या	१५९	
८	औषत वन क्षेत्रफल प्रति समूह	२०१.८७ हेक्टर	
९	औषत वन क्षेत्रफल प्रति घरधुरी	१.०५९ हेक्टर	
१०	औषत घरधुरी प्रति समूह	१९०.५९	
११	सामुदायिक वनमा सबैभन्दा बढि घरधुरी संलग्न भएको	घोराही उम.म.नगरपालिका	
१२	सामुदायिक वनमा सबैभन्दा कम घरधुरी संलग्न भएको	राजपुर गाउँपालिका	

स्रोत: जिल्ला वन कार्यालय, तथा तथ्याक कार्यालय दाङ २०७४ ।

२. खनिज तथा खानी

दाङ जिल्ला खनिज साधनले भरिपूर्ण भएका जिल्लाहरूमध्ये एक हो । यहाँ विभिन्न प्रकारका खनिज पदार्थहरू पाइन्छन् । यो जिल्ला देशभरिमै पत्थर कोइला र चुन ढुङ्गाका खानी तथा तिनीहरूको प्रचुरताको दृष्टिकोणले महत्वपूर्ण मानिन्छ । त्यसैले यस जिल्लाबाट वर्षेनी हजारै हजार टन कोइला उत्खनन् भई देशका विभिन्न जिल्ला तथा विदेशमा निकासी भैरहेको छ । त्यैगरी यस जिल्लामा रहेको चुनको प्रचुरताका कारण देशकै ठूला परिमाणमा गणना हुने ३ वटा सिमेन्ट उद्योगहरू सञ्चालनमा आएका छन् । कोइला र चुन ढुङ्गाका साथै यहाँ तामा, मट्टीतेल, नुनका साथै विभिन्न प्रकारका चट्टानहरू पाइन्छन् । यस जिल्लामा हाल सञ्चालनमा रहेका कोइला खानीसँग सम्बन्धित कोइला उत्खनन् उद्योगहरू १० वटा रहेका छन् ।

३. जलाधार क्षेत्रहरू

दाङ जिल्लामा मूलतः राप्ती र बबई गरी दुईवटा जलाधार क्षेत्रहरू छन् । यी जलाधार क्षेत्रका कूल उपजलाधार क्षेत्रहरू ८६ वटा छन् । जिल्लाको सम्पूर्ण ८६ वटै उपजलाधारको नाम, उपजलाधारमा पर्ने गा.वि.स./न.पा तथा उच्च भू-क्षयको सम्भावनाको स्केल लगायतका विवरणहरू तलको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. ६.४ दाङ जिल्लाका उपजलाधार क्षेत्र तथा उच्च भू-क्षयको सम्भावना अनुसारको विवरण

उपजलाधार नं.	उपजलाधारको नाम	प्रभावित क्षेत्रहरू	उच्च भू-क्षयको सम्भावना (हेक्टरमा)
१	धानखोला	गोबरडिया	०
२	मलमला	गोबरडिया	४०९
३	बहुवाखोला	गोबरडिया	६३४
४	भौरी ताल	गोबरडिया	०
५	सुपैया खोला	गोबरडिया	०
६	सीकहवा खोला	गंगापरस्पुर	४७२
७	गौल नदी	गोबरडिया	०
८	ककहवा खोला	गढवा, गंगापरस्पुर	०
९	कोइलाबास सोता	कोइलाबास	०
१०	खंग्री नदी	बेला, गढवा	३९३
११	सुकली खोला	बेला, कोइलाबास	०
१२	गुरूड खोला	बेला, गढवा	०
१३	पाटुली खोला	बेला	०
१४	रस्री खोला	बेला	०
१५	फोरी खोला	बेला, राजपुर	०
१६	करङ्ग खोला	बेला, राजपुर	५८२
१७	महन्ती खोला	राजपुर	६६१
१८	खड्ग्रा नदी	राजपुर	०
१९	हरैया खोला	राजपुर	०
२०	रीउ खोला	राजपुर	११०
२१	दङ्गमारा नाका	राजपुर	०
२२	सोनपश्री नाका	राजपुर	०
२३	गोथुवा	राजपुर	१२६
२४	भैसाही खोला	राजपुर	०
२५	भैसेही खोला	राजपुर	७८
२६	करौदी खोला	लालमटिया	३१५
२७	दोलै खोला	लालमटिया	४६६
२८	कालापानी	लालमटिया, सिसहनिया	७८
२९	भुल्कीया खोला	लालमटिया, सोनपुर, सिसहनिया	०
३०	कौडिया खोला	चैलाही, सोनपुर	३४६
३१	नाथुरी खोला	चैलाही	०
३२	अर्जुन खोला	चैलाही, सतबरिया	०

उपजलाधार नं.	उपजलाधारको नाम	प्रभावित क्षेत्रहरू	उच्च भु-क्षयको सम्भावना (हेक्टरमा)
३३	चप्पर खोला	सतबरिया	०
३४	भौकहवा खोला	सतबरिया	०
३५	बाघ खोली	सतबरिया	०
३६	धवरी खोला	सतबरिया	३६२
३७	सिमलसोता खोला	सतबरिया	०
३८	जलकुण्डी	सतबरिया	०
३९	बन्दिपुर खोला	सतबरिया	२६७
४०	तुई खोला	डुरुवा, फूलबारी, धर्ना	३४६
४१	मसोट खोला	धर्ना, लक्ष्मीपुर	०
४२	चाक्ली घाट	रामपुर, सोनपुर	९४
४३	टिसुवा खोला	हाँसीपुर, सिसहनिया, सोनपुर	०
४४	घोस खोला	सिसहनिया, हाँसीपुर	०
४५	मासिताल खोला	हाँसीपुर	०
४६	गनहा खोला	हाँसीपुर, लोहारपानी	९१३
४७	उपल्लो अर्जुन खोला	हाँसीपुर, काभ्रे, लोहारपानी	२९६९
४८	सुका खोला	काभ्रे, रामपुर	१२२१
४९	बालीम खोला	लक्ष्मीपुर, रामपुर	७८७
५०	दावाङ खोला	काभ्रे, लोहारपानी	०
५१	रूल्पा खोला	काभ्रे, रामपुर, स्यूजा	०
५२	सैघा खोला	सैघा, स्यूजा, घोराही न.पा.	११०
५३	सिसहनिया खोला	रामपुर, सैघा, स्यूजा, घोराही, लक्ष्मीपुर	२५७
५४	कटुवा खोला	लक्ष्मीपुर, घोराही	४२५
५५	धारापानी खोला	सौडियार, लक्ष्मीपुर, धर्ना	६२५
५६	सौडियार खोला	धर्ना, सौडियार, घोराही न.पा	९४
५७	ढिकपुर खोला	सौडियार, नारायणपुर, डुरुवा, ढिकपुर, धर्ना	२३५
५८	मसिना खोला	सैघा, स्यूजा, घोराही	०
५९	सेवार खोला	सैघा	०
६०	हापुर खोला	हापुर, नारायणपुर, सैघा, घोराही न.पा.	५४०
६१	खारा खोला	ढिकपुर, हापुर, मानपुर, नारायणपुर	०
६२	बाँस गजेरी	मानपुर, हापुर, बिजौरी	०
६३	वनकट्टा	बिजौरी, ढिकपुर, डुरुवा, मानपुर	७८
६४	चहुवा	बिजौरी, डुरुवा, मानपुर	१८८
६५	धम्कापुर	मानपुर, डुरुवा, बिजौरी	०
६६	उपल्लो ग्वार खोला	बिजौरी, हलवार	३१
६७	संग्रामखोला	बिजौरी	०
६८	लामी दमार	हलवार, तुलसीपुर	०
६९	तल्लो ग्वार खोला	उरहरी, तु.न.पा, टरिगाँऊ, फूलबारी, मानपुर, डुरुवा	१०९
७०	पातुखोला	गोल्टाकुरी, हेकुली, फूलबारी, टरिगाँऊ, तु.न.पा, उरहरी	११२७

उपजलाधार नं.	उपजलाधारको नाम	प्रभावित क्षेत्रहरू	उच्च भु-क्षयको सम्भावना (हेक्टरमा)
७१	कलङ खोला	गोल्टाकुरी	०
७२	अम्बापुर	गोल्टाकुरी, फूलबारी	६५१
७३	हेकुली	हेकुली, गोल्टाकुरी	१५९६
७४	गहते खोला	तुलसीपुर न.पा	५५७
७५	उपल्लो पातुखोला	तुलसीपुर न.पा.	१६३
७६	भम्के खोला	पवननगर, तुलसीपुर न.पा.	२८३
७७	कालाखोला	श्रीगाँऊ, शान्तीनगर, पवननगर, हेकुली	७५६
७८	दुबी चौर	धनौरी, गोल्टाकुरी, पञ्चकुले	९०३
७९	बौलाहा खोला	बाघमारे, शान्तीनगर	१४८०
८०	तिल कन्या	पञ्चकुले, श्रीगाँऊ	५८२
८१	च्याटि खोला	बाघमारे, पञ्चकुले, पुरन्धारा	५५१
८२	कृष्णपुर	पञ्चकुले, पुरन्धारा	०
८३	मलै खोला	पञ्चकुले, पुरन्धारा	०
८४	काला खोला	पुरन्धारा	०
८५	रामपुर	पुरन्धारा	१८९
८६	ट्वाङ्ग खोला	पुरन्धारा	०
जम्मा			२२,३५९

स्रोत: जिल्ला भूसंरक्षण कार्यालय दाङ ।

४. फोहोरमैला सम्बन्धी विवरण

तालिका नं. ६.५ दाङ जिल्लाका शहरी क्षेत्रमा वर्षेनी उत्सर्जन हुने फोहोरमैला सम्बन्धी विवरण

घोराही उपमहानगरपालिका अन्तर्गत

तुलसीपुर उपमहानगरपालिका अन्तर्गत

फोहोर उत्पादन विवरण	वार्षिक फोहोर उत्पादन(टन)	प्रतिशत	दैनिक सङ्कलन (टन)
क. जैविक फोहोर	४,४४७	८७	१२.१८
कृषिजन्य	३,८३३	७५	१०.५
कागज	३५८	७	०.९८
काठजन्य	२५६	५	०.७
ख. अजैविक फोहोर	६६४	१३	१.८२
प्लाष्टिक	१५३	३	०.४२
शिक्षा	१०२	२	०.२८
अन्य धातु	१५३	३	०.४२
अस्पतालजन्य	२५६	५	०.७
कूल जम्मा	५,१११	१००	१४.०
ग. संलग्न कूल कर्मचारी सङ्ख्या			३०
घ. कूल लागत (रु.हजारमा)			८,०००
ड. प्रतिटन लागत रु.			१,५६५.५

फोहोर उत्पादन विवरण	वार्षिक फोहोर उत्पादन(टन)	प्रतिशत	दैनिक सङ्कलन (टन)
क. जैविक फोहोर	१,६२०.६	७४	४.४४
ख. अजैविक फोहोर	५०३.७	२३	१.३८
ग. अजैविक फोहोर	६५.७	३	०.१८
कूल जम्मा	२,१९०	१००	६
घ. कूल लागत (रु. हजारमा)			४१९७.६७
ड. प्रतिटन लागत रु.			१,९१६.७५

(स्रोत: वातावरण तथ्यांक संकलन, तं.का दाङ, २०७३/७४मा)।

१. वायु प्रदूषण

राष्ट्रिय औद्योगिक गणना २०६९ बाट प्राप्त तथ्याङ्क अनुसार दाङ जिल्लाका १० वा सो भन्दा बढि कामदारहरू संलग्न रहि सञ्चालित भएका उत्पादनशील उद्योग प्रतिष्ठानहरूले औषत वार्षिक रूपमा खपत गरेको ईन्धनको परिमाणको आधारमा प्रत्येक ईन्धन अनुसार उत्पादन हुन सक्ने दुषित ग्यास/धुवा (CO₂ Emissions) को हिसाब गर्दा दाङ जिल्लामा कूल १४,८६० मेट्रिक टन दुषित धुवा उत्पादन हुने देखिन्छ । यो दुषित धुवाको परिमाण दाङ जिल्लामा १० वा सो भन्दा बढि कामदारहरू संलग्न रहि चालु अवस्थामा रहेका उद्योग प्रतिष्ठानहरूले एक वर्षमा उत्पादन गर्न सक्ने अनुमानित परिमाण हो । वातावरण सम्बन्धी विभिन्न वेभ साईटहरू बाट प्राप्त गरिएका विभिन्न ईन्धनको प्रयोगबाट उत्पादन हुनसक्ने CO₂ Emissions प्रति इकाई दर र सो अनुसार हिसाब गरि निकालिएको दुषित धुवाको परिमाण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ६.६ दाङ जिल्लामा ठूला उद्योगहरूबाट उत्पादित हुने अनुमानित दुषित ग्यास (CO₂ Emissions)

क्र.स.	ईन्धन	इकाई	कूल खपत परिमाण	दुषित धुवा उत्पादनको प्रति इकाई दर (किलो)	कूल उत्पादित दुषित धुवा (मे.टन)
१	काठ/दाउरा	किलो	३६,५५,९००	१.८३३	६,७०१.३
२	कोइला	किलो	२७,९३,३००	२.५६७	७,१७०.४
३	डिजेल	लिट्र	३,४०,३५७	२.६४	८९८.५
४	पेट्रोल	लिट्र	२३,३६९	२.३९२	५५.९
५	मट्टितेल	लिट्र	२,१२५	२.६४	५.६
६	LPG ग्यास	किलो	९,२९५	३.०२७	२८.१
जम्मा					१४,८५९.९

श्रोत: ईन्धनको कूल खपत परिमाण राष्ट्रिय औद्योगिक गणना २०६९ बाट लिईएको हो भनेदुषित धुवा उत्पादनको प्रति इकाई दर वातावरण , सम्बन्धी विभिन्न आधिकारिक web sites हरू बाट लिईएको हो ।

खण्ड ७

कृषि तथा पशुपक्षी

तथ्याङ्क प्रयोगकर्ताहरूको लागि सुझाव:

कृषि तथा पशुपक्षि सम्बन्धी कतिपय सूचकाङ्कहरूमा जिल्लास्थित कृषि कार्यालय तथा पशुसेवा कार्यालय बाट उपलब्ध गराईएका तथ्याङ्कहरू र राष्ट्रिय कृषि गणना २०६८ बाट प्राप्त नतिजाहरूमा भिन्नता देख्न सकिन्छ । तथ्याङ्क सङ्कलनको प्रकृति, प्रयोग गरिएका परिभाषाहरू तथा सङ्कलनको सङ्कलनको सन्दर्भ अवधि आदि कारणहरूले गर्दा तथ्याङ्कीय सूचकहरूमा यस्तो भिन्नता देखिने गर्दछ । तथ्याङ्क प्रयोगकर्ताहरूले आफ्नो आवश्यकता अनुसार स्रोत खुलाई जुनसुकै सूचकहरू प्रयोग गर्न सकिनेछ । राष्ट्रिय कृषि गणना २०६८ को सन्दर्भ अवधि वि.स. २०६७ पौष १७ देखि २०६८ पौष १६ सम्मको १२ महिनाको अवधि हो (कृषि गणनाको विस्तृत परिचय अनुसूची ३ मा राखिएको छ) भने कृषि तथा पशुसेवा कार्यालयहरूले उपलब्ध गराएको तथ्याङ्क आ.व. २०७२/०७३ को प्रगती प्रतिवेदनहरूमा आधारित तथ्याङ्क हो ।

(क) कृषि सम्बन्धी सूचकहरू

तालिका नं. ७.१ दाङ जिल्लाको कृषि सम्बन्धी वार्षिक आधारभूत तथ्याङ्क) आ.व. २०७३/०७४

क्र.स.	विवरण	एकाई	मान	कैफियत
१	कूल कृषक परिवार	सङ्ख्या	६८,५३५	
	वर्षभरि खान पुग्ने कृषक परिवार	सङ्ख्या	४८,४७४	कूल कृषक परिवारको ७०.७ प्रतिशत
	वर्षभरि खान नपुग्ने कृषक परिवार	सङ्ख्या	१९,८६१	कूल कृषक परिवारको २९.३ प्रतिशत
२	सिंचित क्षेत्र	हेक्टर	५८,८६२	खेती गरिएको जमिनको ८९.७ प्रतिशत

वर्षभरि	हेक्टर	१९,६५१	खेती गरिएको जमिनको ३० प्रतिशत
मौसमी	हेक्टर	३९,२११	खेती गरिएको जमिनको ५९.८ प्रतिशत
३ सिंचित क्षेत्रफलमा उत्पादकत्व			
धान	मे.ट./हेक्टर	४.१	
मकै	मे.ट./हेक्टर	२.७	
गहुँ	मे.ट./हेक्टर	२.५	
दलहन	मे.ट./हेक्टर	०.९	
तेलहन	मे.ट./हेक्टर	१.०	
ऊखू	मे.ट./हेक्टर	२४.१	
४ असिंचित क्षेत्रफलमा उत्पादकत्व			
धान	मे.ट./हेक्टर	३.३	
महै	मे.ट./हेक्टर	२.५	
गहुँ	मे.ट./हेक्टर	२.२	
जौ	मे.ट./हेक्टर	१.०	
कोदो	मे.ट./हेक्टर	१.०	
दलहन	मे.ट./हेक्टर	०.७	
तेलहन	मे.ट./हेक्टर	०.८	
५ बाली सघनता			
सिंचित क्षेत्रफल	प्रतिशत	२४०	
असिंचित क्षेत्रफल	प्रतिशत	२००	
६ जिल्लामा इजाजतपत्र लिएका एग्रीभेटहरू	सङ्ख्या	२२०	
७ जिल्लामा मुख्य रसायनिक मल विक्रेताहरू	सङ्ख्या	१११	

स्रोत: जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, दाङ, २०७३ ।

तालिका नं. ७.२ दाङ जिल्लामा भू-उपयोग सम्बन्धी विवरण

क्र.स.	विवरण	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.)	कैफियत
१	कूल क्षेत्रफल	२९५५.०	
२	वन क्षेत्र	२०१९.०	
३	कृषि क्षेत्र	६९९.५	
४	चरिचरन क्षेत्र	१२९.५	
५	अन्य क्षेत्र	१०७.०	
६	खेती गरिएको क्षेत्र	६५५.८	६५,५८० हेक्टर
	खेत	३८६.०	
	पाखो	२६९.८	

स्रोत: जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, दाङ, २०७४ ।

तालिका ७.३ जिल्लाको खाद्यान्न वासलात स्थिति २०७३

१	जिल्लाको कूल अनुमानित कूल जनसङ्ख्या (२०६८ को जनगणनाको बृद्धिदर प्रयोग गरी निकालिएको २०७३ को जनसङ्ख्या)	६०४०१८
---	--	--------

२ जिल्लाको खुद उपभोग्य खाद्य वस्तु (मेट्रिक टनमा)	१,५०,२०३
३ पशुको लागि आवश्यक दाना (मेट्रिक टनमा)	१८,०४७
४ बाँकी खुद उपभोग्य खाद्य वस्तु	१,३२,१५६
५ प्रति व्यक्ति प्रति वर्ष आवश्यक औषत खाद्यान्न परिमाण(मेट्रिक टनमा)	०.१८१
६ जिल्लाको लागि आवश्यक जम्मा खाद्यान्न (मेट्रिक टनमा)	१,०९,३२७
७ जिल्लाको खाद्यान्न स्थिति (+/-) (मेट्रिक टनमा)	२२,८२९

स्रोत: जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, तथा तथ्यांक कार्यालय दाङ, २०७३।

१. माछापालन, माहुरीपालन तथा च्याउ खेतीको अवस्था

तालिका नं. ७.४ दाङ जिल्लामा मत्स्य, माहुरी तथा च्याउ खेतीको उत्पादन सम्बन्धी विवरण

क्र.स.	विवरण	क्षेत्रफल (हेक्टरमा)	उत्पादन (मे.ट.मा)	कैफियत
१	माछापालन	१२५	३५७	
२	माहुरीपालन	६,८७० घर	२१५	
३	च्याउ खेती	५,७५० प्याकेट	२३	

स्रोत: जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, दाङ, २०७३।

२. फलफूल नर्सरी तथा घाँस उत्पादन

तालिका नं. ७.५ दाङ जिल्लामा विद्यमान फलफूल नर्सरीहरूको विवरण

क्र.स.	विवरण	ठेगाना	नर्सरीको किसिम	विरूवा उत्पादन सङ्ख्या
१	डाँगी फलफूल नर्सरी	शान्तिनगर-९	मिश्रित	विभिन्न फलफूल ३०५८ बोट
२	हरियाली नर्सरी	हलवार-३	मिश्रित	विभिन्न फलफूल ३०१० बोट
३	टंक ब. घर्ती नर्सरी	टरिगाँउ	मिश्रित	विभिन्न फलफूल ३१५० बोट

स्रोत: जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, दाङ, २०७३।

३. जिल्लाको पशुपक्षी तथ्याङ्क

तालिका नं. ७.६ दाङ जिल्लामा रहेका पशुपक्षिहरूको जातअनुसारको सङ्ख्या विवरण

क्र.स.	विवरण	पशुपक्षी को किसिम		
		वर्णशंकर	स्थानीय	जम्मा
१	गाई/गोरू	१,४०९	१,२७,८०९	१,२९,२१८
	दुहुना	५०४	२७,७१२	२८,२१६
	थारा	२१	१,३०२	१,३२३
	बहर	४१	२०,०२२	२०,०६३
	कोरेली	२८६	२३,८३५	२४,१२१
	बाच्छा	२४३	११,४७५	११,७१८
	बाच्छी	१४२	११,५८१	११,७२३
	साढे	४४	४०२	४४६
	गोरू	१२८	३१,४८०	३१,६०८
२	भैसी/राँगो	३६,८७५	८१,६१७	१,१८,४९२
	दुहुना	१९,७३५	२५,९१०	४५,६४५
	थारा	७०२	४,१२३	४,८२५

क्र.स.	विवरण	पशुपक्षी को किसिम		
		वर्णशंकर	स्थानीय	जम्मा
	थोरो	२,७९१	१७,१०३	१९,८९४
	राँगो	३,०२०	२,२०९	५,२२९
	प्रजनन् राँगो	३६७	१२४	४९१
	जोत्ने राँगो	२११	१०,२०१	१०,४१२
	पाडा	२,०४६	१०,५०२	१२,५४८
	पाडी	८,००३	११,४४५	१९,४४८
३	खसी/बाखा	८३,०१९	१,४८५४०	२,३१,४५९
	बोका	२,२५६	६,४१२	८,६६८
	खसी	१०,५६३	१७,५४५	२८,१०८
	ब्याउने बाखा	२६,८४७	३६,५४४	६३,३९१
	थारो बाखा	२,२१२	४,१४३	६,३५५
	पाठा ६ महिना भन्दा माथिका	८,१४९	१४,११५	२२,२६४
	पाठी ६ महिना भन्दा माथि	७,३२१	१४,८२२	२२,१४३
	पाठा ६ महिना भन्दा मुनिका	१२,७१४	२६,९८०	३९,६९४
	पाठी ६ महिना भन्दा मुनि	१२,९५७	२७,८७९	४०,८३६
४	भेडा/भेडी	३,४४६	३०,००७	३३,४५३
	थुमा	८३	५०२	५८५
	खसी	२१९	७५२	९७१
	ब्याउने भेडी	१,४३१	११,९८७	१३,४१८
	थारो भेडी	८७	४३७	५२१
	पाठा ६ महिनाभन्दा माथिका	३२७	३,१३२	३,४५९
	पाठी ६ महिनाभन्दा माथि	५०६	३,६८९	४,२०४
	पाठा ६ महिनाभन्दा मुनिका	३९१	४,०९९	४,४९०
	पाठी ६ महिनाभन्दा मुनि	४०	५,४००	५,८०५
५	बंगुर	६३,८४७	५३,७८५	१,१६,७३२
	वीर	१४५	४४५	५९०
	ब्याउने भुनी	७,०९६	४,९२९	१२,०२५
	थारो भुनी	१८७	९७३	१,१६०
	पाठा ६ महिनाभन्दा माथिका	६,००७	४,९६३	१०,९७०
	पाठी ६ महिनाभन्दा माथि	६,३७८	६,८४३	१३,२२१
	पाठा ६ महिनाभन्दा मुनिका	१,६७०	१२,७५९	२९,४६३
	पाठी ६ महिनाभन्दा मुनि	१७,३८७	१३,०२१	३०,४०८

कुखुरा तथा हाँसको सङ्ख्या सम्बन्धी विवरण

१ कुखुरा	८,२०,५००
ब्रोइलर	२२०५००

क्र.स.	विवरण	पशुपक्षी को किसिम		
		वर्णशंकर	स्थानीय	जम्मा
	लेयर्स	१५००००		
	स्थानीय	४५००००		
२ हासैको जम्मा सङ्ख्या		२०५००		

स्रोत: जिल्ला पशुसेवा कार्यालय, दाङ, २०७३।

तालिका नं. ७.७ दाङ जिल्लाको बालीपात्रो

क्र.स.	बाली र जात	बाली लगाउने समय	बाली भित्र्याउने समय
१	धान	ज्येष्ठ, असार, श्रावण	आश्विन, कार्तिक
२	मकै	बैशाख, ज्येष्ठ	श्रावण, भाद्र, आश्विन
३	गहुँ	कार्तिक, मङ्सिर	बैशाख, ज्येष्ठ
४	जौ	आश्विन, कार्तिक	बैशाख, ज्येष्ठ, असार
५	कोदो	ज्येष्ठ, श्रावण	कार्तिक, मङ्सिर
६	सिमी	बैशाख, असार, श्रावण	आश्विन, कार्तिक, मङ्सिर
७	मास	ज्येष्ठ, असार	कार्तिक, मङ्सिर
८	मुसुरो	आश्विन, कार्तिक, मङ्सिर	चैत्र, बैशाख, ज्येष्ठ
९	भट्मास	ज्येष्ठ, असार	आश्विन, कार्तिक
१०	वर्षे आलु	फाल्गुण, चैत्र	असार, भाद्र
११	हिउदे आलु	भाद्र, आश्विन, कार्तिक	मङ्सिर, पौष, माग
१२	चिना/कागुनो	ज्येष्ठ, असार	आश्विन, कार्तिक
१३	काउली	ज्येष्ठ, असार, भाद्र, आश्विन	भदौ, आश्विन, कार्तिक, मङ्सिर, माग
१४	प्याज	कार्तिक, मङ्सिर	बैशाख, ज्येष्ठ

स्रोत: जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, दाङ, २०७३।

तालिका नं. ७.८ दाङ जिल्लामा प्रचलित बालीका जातहरू

क्र.स.	बालीको नाम	दाङ जिल्लामा प्रचलित जातहरू
१	धान	लोकलन्त्र, हर्दिनाथ, विन्देश्वरी, राधा-४, राधा-११
२	मकै	अरुण-२, रामपुर कम्पोजिट, पोशिलो
३	गहुँ	गौतम, डब्लु के-१२०४, वि एल-१४१३
४	तोरी	उन्नती, प्रगती, सुखेत लोकल, विकास, टि-४
५	आलु	कार्डिनल, टि.पि.एस., पेरीकोली, डिजिरे, कुफ्रिज्योती, खुमलरातो
६	काउली	अगौटे-सिल्भर, कप, हाईट प्लास मध्यम-स्नोकिड, स्नोमिष्टिक, स्नाक्राउन
७	पछौटे	माधुरी, ग्लिन क्रोनेट, टि-६२१, ग्लिनस्टोन, किबो जायन्ट, ड्रमहेड, कोपेन
८	मुला	चालिस दीने, मिनो अर्ली, अलसिजन
९	रायो	मार्फा, खुमलचौडापात, खुमलरातोपात, मार्फा
१०	टमाटर	वि एस एस २०, नविन २०००, सुरक्षा, सिर्जना, इन्दम, मनिषा, सिरिस
११	बोडी	खुमल तने, चाईनीज तने
१२	प्याज	एग्री फाउन्ड डार्करेड, रेड क्रियोल, निसिकरेड
१३	सिमी	चौमासे, झँगैत्रिशुली
१४	खुर्सानी	ज्वाला, सूर्यमुखी, एन एस

१५	काक्रो	भक्तपुरे लोकल, डाईनिष्टी, बेली, निन्जा, गौरी
१६	फर्सी	मिनबल, वुलम हाउस, स्थानीय
१७	लौका	काभेरी, एन एस सिरिज
१८	करेला	पाली, मिनल, भलारी, हाईटलड
१९	भन्टा	सहस, पि पि एल

स्रोत: जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, दाङ, २०७३।

४. जिल्लाका प्रमुख कृषि बजार क्षेत्रहरू

तालिका नं. ७.९ दाङ जिल्लामा रहेका कृषि वस्तु सङ्कलन केन्द्र तथा प्रमुख कृषि बजार क्षेत्रहरूको विवरण

क्र.स.	सङ्कलन केन्द्रको नाम	ठेगाना	प्रकार	बजार लाग्ने दिन	स्थापना भएको वर्ष	कैफियत
१	तरकारी हाट बजार केन्द्र	घोराही	थोक, खुद्रा	दैनिक	२०५२	
२	तरकारी हाट बजार केन्द्र	तुलसीपुर	थोक, खुद्रा	दैनिक	२०५४	
३	तरकारी हाट बजार केन्द्र	लमही	थोक, खुद्रा	दैनिक	२०५५	
४	तरकारी सङ्कलन केन्द्र	रामपुर	खुद्रा	शनिबार	२०६१	
५	तरकारी हाट बजार केन्द्र	शान्तिनगर, चिराघाट	खुद्रा	शनिबार	२०५९	
६	तरकारी हाट बजार केन्द्र	सिसहनिया	खुद्रा	आइतबार, बुधबार	२०६२	
७	तरकारी हाट बजार केन्द्र	नारायणपुर	खुद्रा	दैनिक	२०६५	
८	तरकारी हाट बजार केन्द्र	गढवा	खुद्रा	दैनिक	२०६२	

स्रोत: स्थलगत तथ्याङ्क संकलन, तथ्याङ्क कार्यालय, दाङ।

५. राष्ट्रिय कृषि गणना २०६८ बाट प्राप्त दाङ जिल्लाका प्रमुख नतिजाहरू

राष्ट्रिय कृषि गणना २०६८ को संक्षिप्त परिचय तथा कृषि गणनामा प्रयोग गरिएका शब्दावलीहरूको बारेमा अनुसूची ४ मा उल्लेख गरिएको छ । राष्ट्रिय कृषि गणना २०६८ बाट प्राप्त भएका दाङ जिल्लाका प्रमुख नतिजाहरूको कृषि गणना २०५८ सँगको तुलनात्मक विवरण तलका तालिकाहरूमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

७.१० कृषक परिवार र कृषि उत्पादनको पर्याप्तता सम्बन्धी विवरण

क्र.स.	विवरण	इकाई	मान	कैफियत
१	कृषक परिवारको कूल जमिन	हेक्टर	६१,९५१.५	
२	कूल कृषक परिवार	सङ्ख्या	८६,६२३	
३	कृषक परिवारमा कूल जनसङ्ख्या	सङ्ख्या	४,५२,९४८	
४	कृषक परिवारको औषत आकार	जना प्रति कृषक परिवार	५.२	
५	मुख्य आयको स्रोत कृषि भएका कृषक परिवार	सङ्ख्या	६८,८३४	कूल कृषक परिवारको ७९.५ प्र.
६	मुख्य आयको स्रोत गैरकृषि भएका कृषक परिवार	सङ्ख्या	१७,७८९	कूल कृषक परिवारको २०.५ प्र.
७	आफ्नै उत्पादनले वर्षभरि खान पुग्ने कृषक परिवार	सङ्ख्या	४२,९११	कूल कृषक परिवारको ४९.५ प्र.
८	आफ्नै उत्पादनले वर्षभरि खान नपुग्ने कृषक परिवार	सङ्ख्या	४३,७१२	कूल कृषक परिवारको ५०.५ प्र.

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना २०६८ को प्रतिवेदन, के.त.बी. २०७० ।

७.११ कृषि उत्पादनको अपर्याप्तताको अवधि र पूर्तिको माध्यम

क्र.स.	अपर्याप्तताको अवधि	कृषक परिवार		क्र.स.	अपर्याप्तता पूर्तिगर्ने माध्यम	कृषक परिवार	
		सङ्ख्या	प्रतिशत			सङ्ख्या	प्रतिशत
१	१-३ महिना नपुग्ने	७,५७३	१७.३	१	आफ्नै गैर कृषि व्यावसाय	३,०८५	७.१
२	४-६ महिना नपुग्ने	१४,९८५	३४.३	२	जिल्ला भित्रै आय आर्जन	१९,९१३	४५.६
३	७-९ महिना नपुग्ने	१०,२५७	२३.५	३	जिल्ला बाहिर आय आर्जन	२,४८४	५.७
४	१०-१२ महिना नपुग्ने	१०,८९८	२४.९	४	नेपाल बाहिरको आय आर्जन	१०,९७८	२५.१
	जम्मा	४३,७१२	१००	५	पेन्सन	८४१	१.९
				६	सापटी	३,१६५	७.२
				७	अन्य आय	३,२४५	७.४
					जम्मा	४,३७१२	१००

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना २०६८ को प्रतिवेदन, के.त.बी. २०७० ।

७.१२ कृषि चलनको सङ्ख्या र क्षेत्रफल

क्र.स.	विवरण	गणना वर्ष			
		२०५८		२०६८	
		सङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत
१	कृषि चलनको जम्मा सङ्ख्या	६८,५००	१००	८६,६२३	१००
	कृषि चलन (जग्गा भएका)	६७,९८१	९९.२४	८४,०९९	९७.०९
	कृषि चलन (पशुपक्षी मात्र भएका)*	५१९	०.७६	२,५२४	२.९१
२	कृषि चलनको जम्मा क्षेत्रफल (हेक्टरमा)	६५,९८०.५	१००	६९,९५१.५	१००
	खेत	३२,९९५.३	५०.०१	३५,४२८.८	५३.९९
	पाखो	३२,९८५.२	४९.९९	२६,५२२.७	४०.०१

* नोट: ८ धुर (०.०१३५५ हेक्टर) भन्दा कम जग्गा भएका तर कृषि गणनाको परिभाषाको मापदण्ड पुरा हुने गरी पशुपक्षी वा चौपाया पालेका परिवारहरूलाई पशुपक्षी मात्र भएका कृषि चलन अन्तर्गत समावेश गरिएको छ ।

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना २०५८ र २०६८, के.त.बी. ।

७.१३ कृषि चलन अन्तर्गत क्षेत्रफल तथा कित्ता सङ्ख्या सम्बन्धी विवरण

क्र.स.	विवरण	गणना वर्ष		कैफियत
		२०५८	२०६८	
१	कृषि चलनको (जग्गा भएका) सङ्ख्या	६७,९८१	८४,०९९	
२	कृषि चलनको जम्मा क्षेत्रफल (हेक्टरमा)	६५,९८०.५	६९,९५१.५	
३	प्रति कृषि चलन सरदर क्षेत्रफल (हेक्टरमा)	०.९७	०.७३	
४	जम्मा कित्ता सङ्ख्या	२,०९,८२९	२,४१,६३९	
५	प्रति कृषि चलन सरदर कित्ता सङ्ख्या	३.०८	२.८७	
६	प्रति कित्ता सरदर क्षेत्रफल (हेक्टरमा)	०.३१	०.२६	

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना २०५८ र २०६८, के.त.बी. ।

७.१४. जग्गाको क्षेत्रफल अनुसार कृषिचलन सङ्ख्या, क्षेत्रफल तथा कित्ता सम्बन्धी विवरण

क्र.स.	कृषि चलनको क्षेत्रफल	कृषि चलन सङ्ख्या	क्षेत्रफल	जम्मा कित्ता सङ्ख्या	औषत कित्ता सङ्ख्या
१	कृषि चलन (पशुपक्षी मात्र भएका)	२,५२४	३०२.३	२,५२४	१.०
२	कृषि चलन (जग्गा भएका)	८४,०९९	६१,६४९.१	२३९,११५	२.८
३	०.१ हेक्टर भन्दा कम	१०,३३७	६१५.४	११,३३९	१.१
४	०.१ ÷ ०.२ हे. सम्म	८,१३३	१,१६९.७	१०,३७७	१.३
५	०.२ ÷ ०.५ हे. सम्म	२०,६७४	६,९०१.३	३९,२२५	१.९
६	०.५ ÷ १ हे. सम्म	२३,२३८	१६,९६८.५	६५,६६८	२.८
७	१ ÷ २ हे. सम्म	१७,२६९	२३,५०२.५	७७,५२८	४.५
८	२ ÷ ३ हे. सम्म	३,३२५	८,०६९.८	२५,०८१	७.५
९	३ ÷ ४ हे. सम्म	८०१	२,६५३.४	६,१७०	७.७
१०	४ ÷ ५ हे. सम्म	२४०	१,०६७.७	२,२४४	९.३
११	५ ÷ १० हे. सम्म	४०	२२२.७	१,१६२	२९.०
१२	१० हेक्टर भन्दा माथि	४०	४७८.०	३२१	८.०
जम्मा		८६,६२३	६१,९५१.५	२४१,६३९	२.८

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना २०६८ को प्रतिवेदन, के.त.वी. २०७० ।

७.१५ भू-उपयोगको स्थिति

क्र.स.	विवरण	एकाई	गणना वर्ष			
			२०५८		२०६८	
			मान	प्रतिशत	मान	प्रतिशत
	कृषि चलनको जम्मा क्षेत्रफल	हेक्टर	६५,९८०.५	१००.००	६१,९५१.५	१००.००
१	कृषि जग्गा	हेक्टर	६०,८४६.६	९२.२२	५८,७९९.१	९४.९१
	१.१ खेतीयोग्य जग्गा	हेक्टर	५७,७२७.१	९४.८७	५५,७३५.४	९४.७९
	अस्थायी वाली लागेको जग्गा	हेक्टर	५७५७१.४	९९.७३	५५,३८९.१	९९.३८
	अन्य खेती योग्य जग्गा	हेक्टर	१५५.७	०.२७	३४६.३	०.६२
	१.२ स्थाई वाली लागेको जग्गा	हेक्टर	२९०९.९	४.७८२	२७६५.४	४.७०
	१.३ स्थाई चौर चरन भएको जग्गा	हेक्टर	२०८.७	०.३४३	२९८.३	०.५१
२	गैर कृषि जग्गा	हेक्टर	५०६५.२	७.६७७	३१३७.८	५.०६
	२.१ निजी वन बनेलो	हेक्टर	३१७.८	६.२७४	३५५.८	११.३४
	२.२ अन्य जग्गा	हेक्टर	४७४७.४	९३.७३	२७८२	८८.६६
३	पोखरी	हेक्टर	६२.४	०.०९५	१४.६	०.०२४

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना २०५८ र २०६८, के.त.वी. ।

७.१६ जग्गाको स्वामित्व अनुसार कृषक परिवार (कृषि चलन) विवरण

क्र.स.	स्वामित्वको प्रकार	कृषक परिवार सङ्ख्या			
		२०५८		२०६८	
		सङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत
	जम्मा कृषक परिवार (कृषि चलन) सङ्ख्या	६८,५००	१००	८६,६२३	१००
१	एकल स्वामित्व भएका कृषक परिवार	५३,५०५	७८.११	६४,५८७	७४.५६
	आफ्नै हकको जग्गा कमाउने	५२,१८९	९७.५४	६१,५८२	९५.३५

अरुको हकको जग्गा कमाउने	२७७	०.५२	१,७२३	२.६७
अन्य प्रकारको उपभोग अन्तर्गत	१,०३९	१.९४	१,२८२	१.९८
२ एकभन्दा बढि प्रकारको स्वामित्व	१४,५८०	२१.२८	२२,०३६	२५.४४

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना २०५८ र २०६८, के.त.बी. ।

७.१७ कृषि चलनमा सिंचाइको स्थिति र सिंचित क्षेत्रफल

क्र.स.	विवरण	कृषक परिवार सङ्ख्या			
		२०५८		२०६८	
		सङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत
१ कृषि चलन (कृषक परिवार)					
	जम्मा कृषि परिवार सङ्ख्या	६८,५००	१००	८६,६२३	१००
	जग्गा सिंचाइ गरेका कृषि परिवार सङ्ख्या	४७,५१५	६९.९४	६५,३८८	७५.४८
२ क्षेत्रफल					
	कृषि चलनको जम्मा क्षेत्रफल	६५,९८०.५	१००	६१,९५१.५	१००
	सिंचित क्षेत्रफल	४१,६८७.४	६३.१८	४३,१५१.३	६९.६५

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना २०५८ र २०६८, के.त.बी. ।

७.१८ सिंचाइको स्रोत

क्र.स.	सिंचाइको स्रोत	कृषक परिवार		क्षेत्रफल(हेक्टर)	
		सङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत
१	नदी/ तलाउ (स्वतः वहाव,कुलेसो)	८,१७३	१२.५०	४,१९७.७	९.७३
२	नदी/तलाउ (तान्त्र पने)	१,४८२	२.२७	४८९.९	१.१४
३	बाँध/रिजर्भ्वयर	५०,००३	७६.४७	३४,७९७.१	८०.६४
४	ट्यूबेल/बोरिङ	७,५७३	११.५८	३,४०६.७	७.८९
५	मिश्रित	५६१	०.८६	८९.५	०.२१
६	अन्य	२,२०४	३.३७	१७०.५	०.४०
	जम्मा सिंचित	६५,३८८	१००.००	४३,१५१.४	१००.००

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना प्रतिवेदन २०६८, के.त.बी. ।

७.१९ अस्थायी बाली लगाएका कृषक परिवार तथा क्षेत्रफल

क्र.स.	अस्थायी बाली	कृषक परिवार		क्षेत्रफल (हेक्टर)	
		सङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत
१ खाद्यान्न बाली		८२,९७७		६६,४४९.४१	
	धान	५२,३२६	६३.०६	३३,७८२.४१	५०.८४
	मकै	७५,००४	९०.३९	२०,२२५.७	३०.४४
	गहु	३९,५०५	४७.६१	१२,०७४.४	१८.१७
	जउ	३,६४६	४.३९	३३१.७	०.५०
	कोदो	३२१	०.३९	३१	०.०५
	फापर	४०	०.०५	३.४	०.०१
	अन्य खाद्यान्न बाली	४०	०.०५	०.८	०.००
२ कोशेबाली		५३,०४८		२०,१८४.५	
	मुसुरो	४५,८३६	८६.४	१७,६२६.९०	८७.३

क्र.स.	अस्थायी बाली	कृषक परिवार		क्षेत्रफल (हेक्टर)	
		सङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत
	चना	१३,४२२	२५.३	११६४.१	५.८
	केराउ	११,९८०	२२.६	७०४.६	३.५
	रहर	१५२३	२.९	२९४.५	१.५
	बोडि	३०४६	५.७	९६.४	०.५
	मास	९६२	१.८	८४.८	०.४
	गहत	४८१	०.९	७१	०.४
	खेसरी	२४०	०.५	२५.९	०.१
	भटमास	२४०	०.५	६.५	०.०
	मुंग	४०	०.१	०.१	०.०
	अन्य कोसेबाली	२१२४	४.०	१०८.९	०.५
३	कन्दमूल बाली	५२,१२६		१,८०८.८	
	आलु	४५,९५६	८८.२	१५१७.८	८३.९
	सखरखण्ड	११,९८०	२३.०	२६८.२	१४.८
	पिडालु	२००	०.४	१९.२	१.१
	अन्य कन्दमूल बाली	३२१	०.६	३.५	०.२
४	तेलहन बाली	५९,५३८		१३,३७३.६	
	तोरी/सर्पू	५६,९३४	९५.६	११,१३६.२०	८३.३
	बदाम	५,७७०	९.७	१६५०	१२.३
	आलस	१,८३४	३.१	५५९.६	४.२
	तील	६०१	१.०	१७.४	०.१
	झुसे तिल	२८०	०.५	८.८	०.१
	अन्य तेल बाली	४०	०.१	१.७	०.०
५	नगदे बाली	८०१		६५.६	
	सुर्ती	३६१	४५.१	१३.६	२०.७
	ऊखु	२००	२५.०	१.६	२.४
	अन्य नगदे बाली	२४०	३०.०	५१	७७.७
६	मसला बाली	३७,५४२		१,११४.७	
	प्याज	२१,०७५	५६.१	२८६.६	२५.७
	बेसार	११,३७९	३०.३	२६८.५	२४.१
	अदुवा	५,३२९	१४.२	२१३.७	१९.२
	लसुन	२०,७१४	५५.२	२१२.८	१९.१
	धनिया	१२,५४१	३३.४	८६.९	७.८
	खुर्सानी	६,६११	१७.६	४१.३	३.७
	अन्य मसला बाली	७२१	१.९	४.७	०.४
७	तरकारी बाली	४८,६४०		१,७२४.४	

क्र.स.	अस्थायी बाली	कृषक परिवार		क्षेत्रफल (हेक्टर)	
		सङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत
	फूलगोपी (काउली)	१९,१९२	३९.५	२८७.५	१६.७
	बन्दागोपी	१९,९५३	४१.०	२६४.८	१५.४
	टमाटर/गोलभेडा	६,८९१	१४.२	१५४.९	९.०
	अन्य तरकारी	४१,३४८	८५.०	१,०१७.३	५९.०
८	अन्य अस्थायी भुइँ बाली	१,६८३		१७०.९	

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना २०५८ र २०६८, के.त.बी. ।

७.२० प्रमुख बालीमा प्रयोग गरिएको बीउ र विषादीको प्रयोग सम्बन्धी विवरण

क्र.स.	प्रमुख बालीको नाम	बीउ प्रयोग गर्ने कृषक परिवार (प्रतिशत)						विषादी प्रयोग गरेका कृषक परिवार (प्रतिशत)	
		२०५८			२०६८			२०५८	२०६८
		स्थानीय	उन्नत	दुवै	स्थानीय	उन्नत	हाईब्रिड		
१	धान	९६.०	३.४	०.६	४३.७	१४.५	४१.८	१०.४	३३.५
२	मकै	९५.७	४.१	०.२	७८.६	१२.६	८.८	२.१	३.५
३	गहु	९४.७	५.२	०.१	८८.०	१२.०	-	१.९	३.९
४	आलु	८५.३	१३.०	१.७	५२.५	४१.५	६.०	९.५	४३.५
५	तरकारी जात	८५.४	७.६	७.०	५९.८	३२.६	७.६	६.५	२२.५
६	अन्य बाली	९३.८	२.८	३.४	९६.६	३.३	०.१	२.२	०.१

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना २०५८ र २०६८, के.त.बी. ।

७.२१ पशुपक्षी सम्बन्धी विवरण

क्र.स.	पशुपक्षी	२०५८			२०६८			फरक प्रतिशत (जम्मा पशुपक्षी को)
		जम्मा	स्थानीय	उन्नत	जम्मा	स्थानीय	उन्नत	
१	गाई/गोरू	२,२३,२३१	२,२३,१६२	६९	१,९१,७०५	१,९१,३१०	३९५	-१४.१
२	राँगा/भैसी	४९,८६९	४९,२११	६५८	५८,१०४	५७,७१०	३९४	१६.५
३	खसी/बाखा	१,३६,६५४	उ.न.	उ.न.	२,६१,२९१	२,५५,२८०	६,०३१	९१.२
४	भेंडा/भेंडी	२१,०९०	२१,०९०		३१,७९७	३१,७९७		५०.८
५	बंगुर/सुंगुर	३०,८२२	३०,३३७	४८५	२९,०९६	२८,४०२	६९४	-५.६
६	घोडा	२०८			१६०			-२३.१
७	गाधा/खच्चर	उ.न.			२००			
८	कुखुरा	५,३४,०४४	५,२६,५२९	७,५१५	८,८१,८५६	७,१३,३७८	१,६८,४७८	६५.१
९	हाँस	५,५७६			१८,८३१			
१०	परेवा	९,३१६			३२,५७४			
११	अन्य चराचुरुङ्गी	६९			३,१६५			

नोट: उ.न. = उपलब्ध नभएको

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना २०६८ को प्रतिवेदन, के.त.बी. २०७० ।

७.२२ कृषि ऋण सम्बन्धी

क्र.स.	विवरण	२०५८	२०६८	कैफियत
१	कृषि प्रयोजनको लागि ऋण नलिएका कृषक परिवार	५२,९८५	७३,८८१	
२	कृषि प्रयोजनको लागि ऋण लिएका कृषक परिवार	१५,५१५	१३,१४२	
	नातेदारबाट	उ.न.	३,५६६	
	कृषि विकासबैंक बाट लिएका	उ.न.	२,८०५	
	महिला समूहबाट	उ.न.	२,०८३	
	वाणिज्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूबाट	उ.न.	१,४४२	
	सहकारीहरूबाट लिएका	उ.न.	१,४०२	
	कृषक समूहबाट	उ.न.	१,४०२	
	अन्य बाट	उ.न.	४४१	
३	कृषि ऋण वा थप कृषि ऋण लिन इच्छुक कृषक परिवार	१६,१०३	३३,६५६	
	बिऊ तथा मलको लागि	३,७४०	११,३३९	
	सिंचाइको लागि	५५४	४,६०८	
	कृषि औजारको लागि	६९	७६१	
	पशुपंक्षि पालनको लागि	८,१०४	१५,६६६	
	माछा पालनको लागि	१३९	५२१	
	अन्य कृषि कार्यका लागि	५,३३४	७६१	

नोट: उ.न. = उपलब्ध नभएको

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना २०६८ को प्रतिवेदन, के.त.बी. २०७० ।

७.२३ कृषक परिवारमूलीको शैक्षिक अवस्था

क्र.स.	शैक्षिक योग्यता	कृषक परिवार सङ्ख्या					
		जम्मा	प्रतिशत	पुरुष	प्रतिशत	महिला	प्रतिशत
१	जम्मा कृषक परिवारमूली	८६,६२३	१००	६८,८३४	७९.५	१७,७८९	२०.५
२	असाक्षर	२२,६७८	२६.२	१६,२६७	२३.६	६,४११	३६.०४
३	साक्षर	६३,९४५	७३.८	५२,५६७	७६.४	११,३७८	६३.९६
	५ कक्षा सम्म	१६,४६७	२५.८	१३,९४३	२६.५	२,५२४	२२.२
	६-१० कक्षा	१६,६६८	२६.१	१४,३८४	२७.४	२,२८४	२०.१
	एस.एल.सी.	४,८४८	७.६	४,४८७	८.५	३६१	३.२
	प्रमाणपत्र/१०+२	२,४४४	३.८	२,२४४	४.३	२००	१.८
	स्नातक	१,२०१	१.९	१,१६२	२.२	३९	०.३
	स्नातकोत्तर	३२१	०.५	३२१	०.६	०	०.०
	अनौपचारिक शिक्षा	२१,९९६	३४.४	१६,०२६	३०.५	५,९७०	५२.५

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना २०६८ को प्रतिवेदन, के.त.बी. २०७० ।

खण्ड द

सार्वजनिक प्रशासन

दाङ जिल्लामा सरकारी कार्यालयहरू (सरकारी आयोजनाका कार्यालयहरू समेत गरी), अर्धसरकारी निकाय तथा संस्थानहरू, इलाका स्तरका विषयगत कार्यालयहरूको नाम ठेगाना, टेलिफोन नं. आदिको विवरणहरू यस खण्ड अन्तरगत समावेश गरिएको छ ।

१. सरकारी कार्यालयहरूको विवरण

तालिका नं. ८.१ घोराही उपमहानगरपालिकामा अवस्थित सरकारी कार्यालयहरूको विवरण

क्र.स.	कार्यालयको नाम	टेलिफोन नं.	फ्याक्स नं.	कैफियत
१	कर्णाली पश्चिम राप्ती बेसिन केन्द्र	५६००३४		
२	कारागार शाखा	५६०७५९		
३	कोष तथा लेखा नि. कार्यालय	५६०१८५	५६०१८५	
४	खानेपानी तथा सरसफाइ डि.कार्यालय	५६००२६/५६१५२५	५६०५४४	
५	घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय	५६०००४		
६	घोराही उपमहानगरपालिका	५६०१६२/५६०४७०		
७	जिल्ला कृषि विकास कार्यालय	५६००२५	५६०१३०	
८	जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय	५६०००५/५६३०८४	५६२०३९	
९	जिल्ला निर्वाचन कार्यालय	५६१५८१	५६०८२०	
१०	जिल्ला पशु सेवा कार्यालय	५६००२१		
११	जिल्ला प्रशासन कार्यालय	५६००२९/५६०१३३/५६०४६६	५६००२८	
१२	जिल्ला प्रहरी कार्यालय	५६०१९९/५६२३६३/१००	५६२३६४	
१३	जिल्ला प्राविधिक कार्यालय	५६१४४२		
१४	जिल्ला वन कार्यालय	५६००३२	५६००१४	
१५	जिल्ला विकास समितिको कार्यालय	५६००३८/५६०५०५	५६०१४४	
१६	जिल्ला शिक्षा कार्यालय	५६०००९	५६००१०	
१७	जिल्ला सरकारी वकील कार्यालय	५६०००२	५६०००२	
१८	जिल्ला हुलाक कार्यालय	५६००२४	५६००२४	
१९	ट्राफिक प्रहरी कार्यालय	५६००४१/५६१११७		
२०	डिभिजन सहकारी कार्यालय	५६००१९		
२१	तथ्याङ्क कार्यालय	५६००१८	५६००१८	
२२	दाङ देउखुरी जिल्ला अदालत	५६०००३	५६०२४५	
२३	नगर विकास समिति घोराही	५६०२६९		
२४	नापी कार्यालय	५६००३३		
२५	भवन डिभिजन कार्यालय	५६००२७	५६२३३२	

क्र.स.	कार्यालयको नाम	टेलिफोन नं.	फ्याक्स नं.	कैफियत
२६	भूमिसुधार कार्यालय	५६००३०	५६००३०	
२७	म.प.सडक डिभिजन कार्यालय न. २	५६०२०३		
२८	महिला विकास कार्यालय	५६००२०		
२९	मालपोत कार्यालय	५६०१७७		
३०	यान्त्रिक कार्यालय	५६०४७९		
३१	राप्ती उपक्षेत्रीय अस्पताल	५६०११९	५६२३६५	
३२	राष्ट्रिय अनुसन्धान जिल्ला कार्यालय	५६००४३		
३३	शसस्त्र प्रहरी बल कारागार सु.वेस	५६२३७१/५६०६९९		
३४	शहिद मार्ग सडक योजना (घोराही-नुवागाँऊ- तिला-घर्तीगाँउ-थवाङ-मुसीकोट)	५६१८३४	५६१८३४	
३५	श्रीनाथ गण घोराही व्यापारिक	५६०१००/५६१०६२/५६१०६३	५६११००	
३६	सशस्त्र प्रहरी बल कारागार सुरक्षा वेस	५६२३७१	५६०६९९	
३७	साना शहरी खानेपानी आयोजना	५६०७१८		
३८	स्थानीय शिविर व्यवस्थापन कार्यालय	५६२४७९	५६२४७९	

स्रोत: जिल्ला प्रशासन कार्यालय, दाङ ।

तालिका नं. ८.२ तुलसीपुर उपमहानगरपालिकामा अवस्थित सरकारी कार्यालयहरूको विवरण

क्र.स	कार्यालयको नाम	टेलिफोन नं.	फ्याक्स नं.
१	१९ नं. बाहिनी	५२२०५४/५२२०३३/५२१४४४	५२०००१
२	अञ्चल यातायात व्यवस्था कार्यालय	५२०१९५	
३	आन्तरिक राजस्व कार्यालय	५२२१०९/५२०००९	५२०००९
४	इलाका प्रशासन शाखा कार्यालय	५२००१५	
५	इलाका प्रहरी कार्यालय	५२००२०/५२१५१०	
६	कारागार कार्यालय	५२००२१	
७	क्षेत्रीय प्रहरी इकाई कार्यालय	५२०१९९/५२२२४९	५२००९९
८	जिल्ला भूसंरक्षण कार्यालय	५२००६१	
९	तुलसीपुर उपमहानगरपालिका कार्यालय	५२०२३३/५२०३०५/५२०३२६/५२२२८६	५२२०३६
१०	नागरिक उड्डयन कार्यालय	५२१२६९	
११	उच्च अदालत	५२००२४/५२००५९/५२०५०७/५२०९४४	
१२	पुनरावेदन सरकारी वकील कार्यालय	५२०२००	५२०२००
१३	म.प. सिचाई डिभिजन नं. १	५२००८८	
१४	राप्ती अञ्चल अस्पताल	५२००११/५२१६२४	
१५	राप्ती अञ्चल आयुर्वेद औषधालय	५२०५८७	
१६	लोकसेवा आयोग रा.अ. कार्यालय	५२००१३	

क्र.स	कार्यालयको नाम	टेलिफोन नं.	फ्याक्स नं.
१७	शाना शहरी खानेपानी योजना	५२२०८८	
१८	शैक्षिक तालिम केन्द्र	५२०२८४	
१९	मालपोत कार्यालय ,तुलसीपुर		

स्रोत: जिल्ला प्रशासन कार्यालय, दाङ ।

तालिका नं. ८.३ अन्य गापा नपामा अवस्थित सरकारी कार्यालय तथा आयोजनाहरूको विवरण

क्र.स	कार्यालयको नाम	ठेगाना	टेलिफोन नं.
१	इलाका प्रशासन कार्यालय	लमही न.पा.	५४००२३
२	इलाका प्रहरी कार्यालय	लमही न.पा.	५४०१४०
३	क्षेत्रीय आयुर्वेदिक चिकित्सालय	तु.उ.म.न.पा.विजौरी	५२११०५
४	जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण सब डिभिजन कार्यालय	लमही न.पा.	५४०१८०
५	प्रगन्ना कुला सिंचाइ योजना	लमहीन.पा.	५४००५५
६	प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र	लमही न.पा.	५४००११
७	भूमिगत जल विकास परियोजना	लमही न.पा.	५४०४७२
८	शसस्त्र प्रहरी वल ज्वालामाई गण	राप्ती गा.पा.	
		भालुवाङ	५६०१११
९	सुरक्षा वेश क्याम्प	लमही न.पा.	५४०००२
१०	मालपोत कार्यालय लमही		

स्रोत: जिल्ला प्रशासन कार्यालय, दाङ ।

२. अर्धसरकारी निकाय तथा संस्थानहरू

तालिका नं. ८.४ दाङ जिल्लामा रहेका अर्धसरकारी निकाय तथा संस्थानहरूको विवरण

क्र.स	कार्यालयको नाम	ठेगाना	टेलिफोन नं.
१	आँखा उपचार केन्द्र	घोराही उप.म.न.पा.	५६०२४६
२	आयल निगम डिपो		५२०००६
३	कृषि विकास बैंक शाखा कार्यालय	घोराही उप.म.न.पा.	५६०२४२/५६०१८८
४	कृषि विकास बैंक क्षेत्रीय कार्यालय		५६०५१०/५६०५११/५६०५३६
५	कृषि विकास बैंक बैङ्किङ कार्यालय		५६११९५/५६०५८०
६	कृषि विकास बैंक शाखा कार्यालय		५२०१६६
७	कृषि विकास बैंक शाखा कार्यालय	लमही न.पा.	५४०४१२
८	कृषि सामग्री कम्पनी लि.	घोराही उप.म.न.पा.	५६००४०
९	ग्रामीण विकास बैंक		५६०५७३
१०	जनकपुर चुरोट कारखाना लि.		५६०१४०
११	दूरसञ्चार संस्थान कार्यालय	घोराही उप.म.न.पा.	५६००४४/५६१२३५

क्र. स	कार्यालयको नाम	ठेगाना	टेलिफोन नं.
१२	दूरसञ्चार कार्यालय		५२००४/५२०३३३
१३	नेपाल खाद्य संस्थान अञ्चल कार्यालय	तुलसीपुर उप.म.न.पा.	५२०११५
१४	नेपाल खाद्य संस्थान गोदाम	घोराही उप.म.न.पा.	५६१२२९
१५	नेपाल बैंक लिमिटेड शाखा कार्यालय		५६०१६६/५६००१२
१६	नेपाल वायुसेवा निगम कार्यालय एयरपोर्ट	तुलसीपुर उप.म.न.पा.	५२१५११ ५२१२६९
१७	नेपाल विद्युत प्राधिकरण		५६०११५
१८	नेपाल विद्युत प्राधिकरण प्रशाखा	लमही न.पा.	५४००१८
१९	राप्ती आँखा अस्पताल	तुलसीपुर उप.म.न.पा.	५२०१६२/३१९/३२०/३२१/ ३२२/३२३/३२४
२०	राप्ती प्राविधिक शिक्षालय	राप्ती गाउँपालिका, लालमटिया	५८००२९
२१	राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक	तुलसीपुर उप.म.न.पा.	५२०१५५
२२	राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक शाखा कार्यालय	लमही न.पा.	५४००१२
२३	रेडक्रस सोसाईटी		५२००२२/५२०३०८
२४	विद्युत ग्रिड	लमही न.पा.	५४००२२
२५	व्यावसायिक तथा सिप विकास तालिम केन्द्र	तुलसीपुर उप.म.न.पा.	५२०२४६
२६	साझा प्रकाशन		५६००३६
२७	साझा स्वास्थ्य सेवा		५६०७१०
२८	साल्ट ट्रेडिङ क. लि.		५६०००६

स्रोत: जिल्ला प्रशासन कार्यालय दाङ ।

खण्ड ९

महिला तथा बालबालिका

कूल जनसङ्ख्याको आधा भाग ओगटेको नेपाली महिलाको स्थिति अझै पनि धेरैजसो ठाँउमा उपेक्षित अवस्थामा रहेको पाइन्छ। महिलाहरूको विषय संवेदनशील विषय भएको कुरालाई हाम्रो देशमा मात्र नभएर विश्वमा नै गहन रूपमा लिन थालिएको छ। महिलाहरूको विकासको लागि सयूक्त राष्ट्र संघले सन् १९८१ मा एउटा सन्धिपत्र जारी गरेको थियो । जसमा महिला अधिकार: राजनैतिक, आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, शैक्षिक, स्वास्थ्य तथा खेलकुद सम्बन्धी उल्लेख गरिएको छ। यस विषयमा नेपालले पनि प्रतिबद्धता जनाएको छ । यिनै विषयमा तथ्याङ्कहरूको अध्ययन र विश्लेषण गरी समस्याहरूको पहिचान गर्नु पर्ने देखिन्छ। जवसम्म महिलाहरू उत्पादनमूलक कार्यमा संलग्न रहदैनन् तवसम्म देशको आर्थिक अवस्था बढ्दैन भन्ने कुरामा दुईमत छैन। केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग तथा जिल्लास्तरका सरोकारवाला निकायहरूबाट उत्पादित महिला तथा बालबालिकासँग प्रत्यक्ष सम्बन्ध राख्ने तथ्याङ्कहरू यस खण्डमा समावेश गरिएको छ ।

१. घरजग्गाको स्वामित्व तथा परिवारमूलीमा महिलाको अवस्था

राष्ट्रिय जनगणना २०६८ का अनुसार जिल्लाका कूल घरधुरीहरू मध्ये महिलाकै नाममा घर र जमिन भएका घरधुरीहरूको सङ्ख्या १४,३२२ (१२.३१ प्रतिशत) रहेको छ । त्यस्तै जमिनमात्र भएका घरधुरी १२,४६० (१०.७१ प्रतिशत) रहेको छ । घरमूलीको सन्दर्भमा राष्ट्रिय जनगणना २०६८ प्रयोग गरिएका शब्दावलीहरूको परिभाषा अनुसार "१० वर्ष उमेर पुरा गरेको महिला वा पुरुष जो अक्सर परिवारमा उपस्थित रहने र परिवारमा परि आएका दैनिक कामकाज खर्च र व्यवहार चलाउन चाँजोपाँजो (व्यवस्था) मिलाउने मुख्य व्यक्ति लाई घरमूली वा परिवारमूली भनिएको छ ।" जनगणना २०६८ को नतिजा अनुसार दाङ जिल्लामा ३२,९६० (२८.३१ प्रतिशत) परिवारमा महिला घरमूली रहेका छन् ।

तालिका नं. १.१ घरजग्गामा महिलाको स्वामित्व

क्र.स.	विवरण	परिवार सङ्ख्या	प्रतिशत	कैफियत
१	घर जग्गा दुवै महिलाको नाममा रहेको	१४,३२२	१२.३१	
२	जग्गा मात्र महिलाको नाममा रहेको	१२,४६०	१०.७१	
३	घरजग्गा दुवै महिलाको नाममा नभएको	८८,९८४	७६.४८	
४	उल्लेख नभएको (अनुत्तरित)	५८१	०.५	
	जम्मा	११६,३४७	१००	

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०६८, के.त.बी. ।

तालिका नं. १.२ लिङ्ग र उमेरको आधारमा परिवारमूलीको विवरण

क्र.स	उमेर समूह	जम्मा परिवार		पुरुष घरमूली भएका परिवार		महिला घरमूली भएका परिवार	
		सङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत
१	१०-१४ वर्ष	२६१	०.२२	१५०	०.१८	१११	०.३४
२	१५-१९ वर्ष	२,१७६	१.८७	१,१३५	१.३६	१,०४१	३.१६
३	२०-२९ वर्ष	२०,९१०	१७.९६	११,०००	१३.१८	९,९१०	३०.०७
४	३०-३९ वर्ष	३१,०२६	२६.६५	२०,७९९	२४.९२	१०,२२७	३१.०३
५	४०-४९ वर्ष	२६,०५६	२२.३८	२०,७९१	२४.९१	५,२६५	१५.९७
६	५०-५९ वर्ष	१८,६८३	१६.०५	१५,७२४	१८.८४	२,९५९	८.९८
७	६०-६९ वर्ष	१२,३७१	१०.६३	९,९३८	११.९१	२,४३३	७.३८
८	७० वर्ष र माथि	४,९३२	४.२४	३,९१८	४.६९	१,०१४	३.०८
	जम्मा	१,१६,४१५	१००.००	८३,४५५	१००.००	३२,९६०	१००.००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०६८, के.त.बी.

२. महिलाहरूको वैवाहिक स्थिति तथा पहिलो विवाह गर्दाको उमेर

राष्ट्रिय जनगणना २०६८ मा देशका हरेक परिवारमा अक्सर बसोवास गर्ने १० वर्ष वा सो भन्दा माथिल्लो उमेरका व्यक्तिहरूको वैवाहिक स्थिति को आँकडा प्राप्त गर्नको लागि प्रश्न समावेश गरिएको थियो जसमा ७ वटा विकल्पहरू समावेश गरिएको थियो । यस जनगणनाबाट प्राप्त नतिजा अनुसार दाङ जिल्लाका १० र सो भन्दा माथिल्लो उमेरका व्यक्तिहरूको वैवाहिक स्थिति खण्ड दुईमा प्रस्तुत गरिएको छ भने महिलाहरूको मात्र वैवाहिक स्थिति तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । त्यसैगरी १० वा सो भन्दा माथिको उमेरका व्यक्तिहरूको पहिलो पल्ट विवाह हुँदा पुरा भएको उमेरको आधारमा पुरुष र महिलाको पहिलो विवाह गर्दाको औषत उमेर गणना गरिन्छ । यो सूचक जनसङ्ख्याको प्रयोजनयोग्य व्यवहारसँग पनि प्रत्यक्ष सम्बन्धित रहेको छ । राष्ट्रिय जनगणना २०६८ को नतिजाअनुसार दाङ जिल्लामा १० वा सो भन्दा बढि उमेरका जम्मा महिलाहरू मध्ये ६९.१२ प्रतिशत महिलाहरूको कम्तिमा एकपटक विवाह भैसकेको देखिएको छ भने विवाहित महिलाहरूको जम्मा जनसङ्ख्या मध्ये सबैभन्दा बढि ६४.६ प्रतिशत महिलाहरूको विवाह १५-१९ वर्षको उमेर भएको देखिएको छ ।

तालिका नं. ९.३ महिलाहरूको वैवाहिक स्थिति तथा पहिलो विवाह गर्दाको उमेर सम्बन्धी विवरण

क्र.स.	महिलाहरूको वैवाहिक स्थिति	सङ्ख्या	प्रतिशत	क्र.स.	पहिलो विवाह गर्दाको उमेर	महिलाको सङ्ख्या	प्रतिशत
१	विवाह नभएको	७१,५५१	३०.८८	१	१० वर्ष भन्दा कम	१,०२१	०.६४
२	एक विवाह	१,४२,८५६	६१.६५	२	१०-१४	२२,९३३	१४.३२
३	बहुविवाह	२,०१८	०.८७	३	१५-१९	१,०३,४६७	६४.६०
४	पुनर्विवाह	५,४९७	२.३७	४	२०-२४	२८,४४७	१७.७६
५	एकल (विधवा)	९,०४३	३.९०	५	२५-२९	३,४५१	२.१५
६	पारपाचुके भएको	२५५	०.११	६	३०-३४	५७४	०.३६
जम्मा*		२,३१,७१९	१००.००	७	३५-३९	२००	०.१२
* १० वा सो भन्दा बढि उमेरका जम्मा महिलाको सङ्ख्या ।				८	४०-४४	४४	०.०३
** विवाहित महिलाको जम्मा सङ्ख्या ।				९	४५-४९	१३	०.०१
स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०६८, के.त.बी. ।				१०	५० वर्ष भन्दा माथि	१८	०.०१
		जम्मा**				१,६०,१६८	१००.००

३. विवाहित महिला र जन्माएका बालबच्चा सम्बन्धी विवरण

राष्ट्रिय जनगणनामा १५ देखि ४९ वर्ष उमेर समूहका विवाहित महिलाई हालसम्म कति बटा जिवित सन्तान जन्माउनु भएको छ भनि प्रश्न सोधिएको थियो । यो प्रश्नबाट प्राप्त आँकडाहरू Lifetime fertility निकाल्नको लागि प्रयोग गरिन्छ । राष्ट्रिय जनगणना २०६८ बाट प्राप्त १५ देखि ४९ वर्ष भित्रका विवाहित महिला र उनीहरूले जन्माएका बालबालिकाहरूको विवरण तलको तालिका मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ९.४ जन्माएका बच्चाहरूको आधारमा १५-४९ वर्ष भित्रका विवाहित महिलाहरूको विवरण

क्र.स	विवरण	आमाहरूको उमेर							
		जम्मा	१५-१९	२०-२४	२५-२९	३०-३४	३५-३९	४०-४४	४५-४९
१	बच्चा नभएका	१७,८९४	७,०८७	४,८८७	२,०२४	१,३००	१,०५७	७९३	७४६
२	१ बच्चा भएका	१८,८७६	२,६१९	९,२०७	३,९५५	१,२०५	६९९	५९१	६००
३	२ बच्चा भएका	३१,७६८	४००	६,२३३	१०,१६१	६,९८९	४,३२१	२,४१६	१,२४८
४	३ बच्चा भएका	२२,७४९	३२	१,३४२	५,०५१	५,६९३	५,०२४	३,३८३	२,३०३
५	४ बच्चा भएका	१३,४७८	०	२५५	१,६९०	२,९०२	३,५३४	२,९८९	२,१०८
६	५ बच्चा भएका	७,२१९	०	४१	४१८	१,२८०	१,७२०	२,०८४	१,६७६
७	६ बच्चा भएका	३,४९३	०	२५	१४०	४४३	८२४	१,१११	९५१
८	७ बच्चा भएका	१,८०९	०	१६	४१	१०८	३१७	५८१	७४५
९	८ बच्चा भएका	१,०३९	०	०	८	६७	१८१	३१४	४६९
१०	९ र बढि	७३४	०	०	८	०	८२	२१५	४२८
११	नखुलेको	४,५८१	०	१,५८८	१,२२७	५४६	३९९	३९७	४२३
जम्मा विवाहित महिला		१,२३,६४०	१०,१३८	२३,५९४	२४,७२३	२०,४५३	१८,१६०	१४,८७५	११,६९७

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०६८, के.त.बी. ।

तालिका नं. ९.५ आमाहरूको उमेर अनुसार जन्माएका कूल बच्चा, हालसम्म जिवित तथा मृत्यु भएका बच्चाको विवरण

क्र.स	आमाको उमेर	कूल जन्मीएका बच्चा			जिवित बच्चा			मृत्यु भएका बच्चा		
		जम्मा	छोरा	छोरी	जम्मा	छोरा	छोरी	जम्मा	छोरा	छोरी
१	१५-१९	३,५१५	१,८०२	१,७१३	३,३७९	१,७०६	१,६७३	१३६	९६	४०
२	२०-२४	२७,१८६	१४,१५३	१३,०३३	२६,१७२	१३,५४४	१२,६२८	१,०१४	६१०	४०४
३	२५-२९	४९,५४५	२४,६७३	२४,८७२	४७,२७२	२३,४३१	२३,८४१	२,२७३	१,२४२	१,०३१

४	३०-३४	५३,९७७	२७,२४९	२६,७२८	५०,७९०	२५,४५४	२५,३३६	३,९८८	१,७९६	१,३९२
५	३५-३९	५६,५६४	२८,९७०	२७,५९४	५२,५३७	२६,६७५	२५,८६२	४,०२७	२,२९६	१,७३९
६	४०-४४	५३,२८२	२७,८६९	२५,४२९	४८,५६४	२५,९९८	२३,३६५	४,७९९	२,६६३	२,०५६
७	४५-४९	४५,६९७	२३,७३२	२१,९६५	४०,५९९	२०,९९६	१९,६८३	५,०९८	२,८९६	२,२८२
जम्मा		२८९,७६६	१,४८,४४०	१,४१,३२६	२,६९,३९३	१,३६,९२४	१,३२,३८८	२०,४५५	११,५९९	८,९३६

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०६८, के.त.बी. ।

तालिका नं. ९.६ विगत १२ महिनामा बच्चा जन्माउने विवाहित महिलाहरूको विवरण

क्र.स.	आमाहरूको उमेर	जम्मा विवाहित महिला	बच्चा नभएका	१ बच्चा भएका	२ बच्चा भएका	नखुलेको
१	१५-१९	१०,९३८	९,९७६	९६२	०	०
२	२०-२४	२३,५९४	१७,३३५	२,७६९	८	३,४८२
३	२५-२९	२४,७२३	१९,४२७	१,५६३	८	३,७२५
४	३०-३४	२०,४५३	१६,९२६	५८९	०	२,९४६
५	३५-३९	१८,९६०	१५,४९०	३३३	०	२,४९७
६	४०-४४	१४,८७५	१२,८४४	१०८	०	१,९२३
७	४५-४९	११,६९७	१०,०३९	१६	०	१,६५०
जम्मा		१,२३,६४०	१,०९,९४९	६,३३२	१६	१६,९४३

नोट: यस तालिकामा विगत १२ महिना भन्नाले जनगणना दिन भन्दा १२ महिना अगाडि अर्थात वि.स.२०६७ असार ८ देखि वि.स. २०६८ असार ८ गते सम्मको अवधिलाई जर्नीउदछ ।

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०६८, के.त.बी. ।

तालिका नं. ९.७ विगत १२ महिनामा जिवित जन्मेका शिशुहरूको विवरण (विवाहित महिलाको उमेर समूह अनुसार)

क्र.स.	आमाहरूको उमेर	जम्मा		छोरा		छोरी		नखुलेको
		सङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत	
१	१५-१९	९६२	१५.१२	४७३	१५.२८	४३३	१५.८६	५६
२	२०-२४	२,७८६	४३.७८	१,३०९	४२.०४	१,९८४	४३.३७	३०९
३	२५-२९	१,५७८	२४.८०	८३२	२६.८८	६४८	२३.७४	९८
४	३०-३४	५८९	९.९३	२७७	८.९५	२४५	८.९७	५९
५	३५-३९	३३३	५.२३	१४६	४.७२	१७९	६.५६	८
६	४०-४४	१०८	१.७०	६६	२.१३	२५	०.९२	१७
७	४५-४९	१६	०.२५	०	०.००	१६	०.५९	०
जम्मा		६,३६४	१००.००	३,०९५	१००.००	२,७३०	१००.००	५३९

नोट: यस तालिकामा विगत १२ महिना भन्नाले जनगणना दिन भन्दा १२ महिना अगाडि अर्थात वि.स.२०६७ असार ८ देखि वि.स. २०६८ असार ८ गते सम्मको अवधिलाई जर्नीउदछ ।)

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०६८, के.त.बी. ।

४. बालबालिकाहरूको बसोवासको स्थिति**तालिका नं. ९.८ १५ वर्ष भन्दा कम उमेरका बालबालिकाहरूको बसोवासको स्थिति**

क्र.स.	बसोवासको स्थिति	जम्मा		बालक		बालिका	
		सङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत	सङ्ख्या	प्रतिशत
१	अपनै परिवार सँग	१८१,५३०	८५.३४	९१,८०७	८५.४६	८९,७२२	८५.२३
२	अमासँग	२३,४८३	११.०४	११,५७५	१०.७७	११,९०७	११.३९
३	बुवासँग	१,२०९	०.५६	६४९	०.६०	५६०	०.५३

४	बुवा र सौतेनी अमासँग	४५०	०.२१	२६४	०.२५	१८६	०.१८
५	अमा र सौतेला बुवा सँग	९०	०.०४	५७	०.०५	३२	०.०३
६	अन्य नातेदारसँग	९६९	०.४६	५५६	०.५२	४१३	०.३९
७	रोजगार दातासँग	८९	०.०४	६५	०.०६	२४	०.०२
८	अन्य	३,३८९	१.५९	१,८०८	१.६८	१,५८२	१.५०
९	उल्लेख नभएको	१,५०१	०.७१	६५५	०.६१	८४६	०.८०
	जम्मा	२१२,७०२	१००.००	१०७,४२९	१००.००	१०५,२७३	१००.००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०६८, के.त.बी. ।

खण्ड १०

राजनैतिक दल तथा प्रतिनिधि

१. दाङ जिल्लामा क्रियाशील राजनैतिक दलहरूको विवरण

दाङ जिल्लामा वि.स. २०७० सालको संविधान सभाको दोस्रो निर्वाचनमा भाग लिएका तथा क्रियाशील रहेका राजनैतिक दलहरूको विवरण यस प्रकार रहेको छ ।

तालिका नं. १०.१ दाङ जिल्लामा क्रियाशील रहेका प्रमुख राजनैतिक दलहरूको विवरण

क्र.स.	राजनैतिक दलको नाम	क्र.स.	राजनैतिक दलको नाम
१	नेपाली काँग्रेस	१४	नेपाल परिवार दल
२	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (ए. मा. ले)	१५	नेपालआमा पार्टी
३	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)	१६	अखण्ड नेपाल पार्टी
४	मधेशी जनअधिकार फोरम, नेपाल(लोकतान्त्रिक)	१७	समाजवादी जनता पार्टी
५	राष्ट्रिय जनमोर्चा पार्टी		
६	सङ्घीय समाजवादी पार्टी, नेपाल		
७	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माक्सवादी-लेनिनवादी)		
८	मधेशी जनअधिकार फोरम, नेपाल		
९	थरुहट तराई पार्टी नेपाल		
१०	राष्ट्रिय प्रजातन्त्र पार्टी		
११	संघीय लोकतान्त्रिक राष्ट्रिय मञ्च (थरुहट)		
१२	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (विप्लव माओवादी)		
१३	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी)		

स्रोत: जिल्ला निर्वाचन कार्यालय, दाङ ।

२. प्रतिनिधि सभा तथा संविधानसभामा प्रतिनिधित्व गर्ने निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरूको नामावली

प्रजातान्त्रिक पद्धतिको शुरूवात सँगै भएका निर्वाचनहरूबाट चुनिएका जनप्रतिनिधिहरूको नामावली निम्न अनुसार रहेको छ ।

तालिका नं. १०.२ प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन २०४८ बाट निर्वाचित दाङ जिल्लाका प्रतिनिधिहरूको विवरण

क्षेत्र नं.	निर्वाचित प्रतिनिधिको नाम	राजनैतिक दलको नाम	प्राप्त मत	कैफियत
१	हरीप्रसाद चौधरी	नेपाली काँग्रेस	उपलब्ध हुन नसकेको	
२	शिवराज गौतम	ने.क.पा. एमाले	उपलब्ध हुन नसकेको	
३	खुम ब. खड्का	नेपाली काँग्रेस	उपलब्ध हुन नसकेको	

स्रोत: जिल्ला निर्वाचन कार्यालय, दाङ ।

तालिका नं. १०.३ प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन २०५१ बाट निर्वाचित दाङ जिल्लाका प्रतिनिधिहरूको विवरण

क्षेत्र नं.	निर्वाचित प्रतिनिधिको नाम	राजनितिक दलको नाम	प्राप्त मत	कैफियत
१	हरीप्रसाद चौधरी	नेपाली काँग्रेस	१२,३२३	
२	बलदेव शर्मा	नेपाली काँग्रेस	१२,५६०	
३	शंकर पोखरेल	ने.क.पा. एमाले	१९,३६६	
४	खुम ब. खड्का	नेपाली काँग्रेस	१७,५५७	

तालिका नं. १०.४ प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन २०५६ बाट निर्वाचित दाङ जिल्लाका प्रतिनिधिहरूको विवरण

क्षेत्र नं.	निर्वाचित प्रतिनिधिको नाम	राजनितिक दलको नाम	प्राप्त मत	कैफियत
१	खुम ब. खड्का	नेपाली काँग्रेस	उपलब्ध हुन नसकेको	
२	बलदेव शर्मा	नेपाली काँग्रेस	उपलब्ध हुन नसकेको	
३	कृष्ण किशोर घिमिरे	नेपाली काँग्रेस	उपलब्ध हुन नसकेको	
४	गेहेन्द्र गिरी	नेपाली काँग्रेस	उपलब्ध हुन नसकेको	

स्रोत: जिल्ला निर्वाचन कार्यालय, दाङ ।

तालिका नं. १०.५ संविधान सभा सदस्य निर्वाचन २०६४ बाट निर्वाचित दाङ जिल्लाका जनप्रतिनिधिहरूको विवरण**प्रत्यक्ष तर्फ**

क्षेत्र नं.	निर्वाचित प्रतिनिधिको नाम	राजनितिक दलको नाम	प्राप्त मत	कैफियत
१	ईन्द्रजित थारू	ने.क.पा माओवादी	१८,०९३	
२	दामा कुमारी शर्मा	ने.क.पा माओवादी	२०,२४०	
३	कृष्ण ब. महारा	ने.क.पा माओवादी	२०,७८४	
४	शिवराज गौतम	ने.क.पा माओवादी	१८,८५४	
५	शुष्मा शर्मा घिमिरे	ने.क.पा माओवादी	१७,०६२	

स्रोत: जिल्ला निर्वाचन कार्यालय, दाङ ।

समानुपातिक तर्फ

क्र.स.	निर्वाचित प्रतिनिधिको नाम	राजनितिक दलको नाम	क्र.स.	निर्वाचित प्रतिनिधिको नाम	राजनितिक दलको नाम
१	मोहन बैद्य (किरण)	ने.क.पा माओवादी	६	शंकर पोखरेल	ने.क.पा एमाले
२	नारायण प्रसाद पौडेल	ने.क.पा माओवादी	७	शान्ता चौधरी	ने.क.पा एमाले
३	यशोदा गुरुङ (सुबेदी)	ने.क.पा माओवादी	८	दामोदर चौधरी	ने.क.पा. माले
४	बलदेव शर्मा मजगैया	नेपाली काँग्रेस	९	रश्मीराज नेपाली	राष्ट्रिय जनमोर्चा
५	विमला नेपाली	नेपाली काँग्रेस	१०	सुकुमणी चौधरी	संघिय लोकतान्त्रिक राष्ट्रिय मञ्च

स्रोत: जिल्ला निर्वाचन कार्यालय, दाङ ।

तालिका नं. १०.६ संविधान सभा सदस्य निर्वाचन २०७० बाट निर्वाचित दाङ जिल्लाका जन प्रतिनिधिहरूको विवरण**प्रत्यक्ष तर्फ**

क्षेत्र नं.	निर्वाचित प्रतिनिधिको नाम	राजनितिक दलको नाम	प्राप्त मत	कैफियत
१	पार्वती डि.सी. चौधरी	नेपाली काँग्रेस	८,७१९	
२	शुशिला चौधरी	नेपाली काँग्रेस	१०,४३०	

३	राजु खनाल	नेपाली काँग्रेस	१५,०४८
४	बुद्धीराम भण्डारी	नेपाली काँग्रेस	१४,५०३
५	दिपक गिरी	नेपाली काँग्रेस	१५,३५८

स्रोत: जिल्ला निर्वाचन कार्यालय, दाङ ।

समानुपातिक तर्फ २०७०)

क्र.स.	निर्वाचित प्रतिनिधिको नाम	राजनितिक दलको नाम	क्र.स.	निर्वाचित प्रतिनिधिको नाम	राजनितिक दलको नाम
१	अनिता देबकोटा	नेपाली काँग्रेस	७	युवराज ज्ञवाली	ने.क.पा. एमाले
२	शिला खड्का	नेपाली काँग्रेस	८	शारदा स्वर्णकार	ने.क.पा. एमाले
३	डिल्ली चौधरी	नेपाली काँग्रेस	९	रेखा शर्मा	ए.ने.क.पा.माओवादी
४	मान ब. विश्वकर्मा	नेपाली काँग्रेस	१०	गंगा चौधरी	थरुहट तराई पार्टी
५	भागवत नेपाली विश्वासी	ने.क.पा. एमाले	११	योगेन्द्र चौधरी	म.ज.अ. फो. लो.
६	अनारकली मिया	ने.क.पा. एमाले	१२	रुक्मणी चौधरी	स.लो.म.(थरुहट)

स्रोत: जिल्ला विकास समितिको कार्यालय, दाङ ।

३.स्थानीय निर्वाचन २०७४मा गाउँपालिका नगरपालिकामा रहेका मतदातासङ्ख्या तथा निर्वाचित प्रतिनिधिहरू:**तालिका नं १०.७ : स्थानीय निर्वाचन २०७४मा गाउँपालिका नगरपालिकामा रहेका मतदातासङ्ख्या**

सि.न	स्थानीयतहको नाम	जम्मा वडा सङ्ख्या	पुरुष मतदाता	महिला मतदाता	तेश्रोतिगी मतदाता	जम्मा मतदाता	जम्मा जनसङ्ख्या
१	बबई गाउँपालिका	७	७९३३	८१५४	०	१६०८७	२७४६९
२	बंगलाचुली गाउँपालिका	८	५६६८	५७४९	०	११४०७	२४२४५
३	दंगीशरण गाउँपालिका	७	६८८९	६८३४	०	१३४२३	२१४८४
४	गढवा गाउँपालिका	८	१०८२१	१०२५०	०	२१०७१	३८८९२
५	घोराही उ. म.न.पा	१९	३७७८६	४०६४१	०	७८४२७	१५६१६४
६	लमही न.पा	९	१२४४८	१२४८७	१	२४९३६	४७६५५
७	राजपुर गाउँपालिका	७	५८१९	४६०४	०	१०४२३	२५०३७
८	राप्ती गाउँपालिका	९	११३०२	११६०३	०	२२९०५	४०७६४
९	शान्तिनगर गाउँपालिका	७	७५६०	८०४१	०	१५६०१	२५२०३
१०	तुलसीपुर उ.म.न.पा	१९	३७५३८	३९३५४	१	७६८९३	१४१५२८

तालिका नं १०.८ : स्थानीय निर्वाचन २०७४मा गाउँपालिका नगरपालिकामा रहेका पदाधिकारी संख्या:

सि.न	स्थानीयतहको नाम	जम्मा वडा सङ्ख्या	निर्वाचित ११ जनाप्रमुख,उपप्रमुख तथा प्रत्येक वडाबाट १ जना वडा अध्यक्ष ,१ जना महिला सदस्य,१ जना दलित महिला सदस्य तथा खुल्ला २ जना सदस्य सहित जम्मा	दलित अल्पसंख्यकबाट गाँउ, नगरपालिकाका लागि गाउसभा , नगरसभाले निर्वाचित गर्ने सङ्ख्या	गाउसभा नगरसभामा हुने जम्मा सदस्य सङ्ख्या	गाउकार्यपालिकानगर कार्यपालिकामा रहने जम्मा सदस्य सङ्ख्या
१	बबई गाउँपालिका	७	३७	२	३९	१५

२	बंगलाचुली गाउँपालिका	८	४२	२	४४	१६
३	दंगीशरण गाउँपालिका	७	३७	२	३९	१५
४	गढवा गाउँपालिका	८	४२	२	४४	१६
५	घोराही उ. म.न.पा	१९	९७	३	१००	२९
६	लमही न.पा	९	४७	३	५०	१९
७	राजपुर गाउँपालिका	७	३७	२	३९	१६
८	राप्ती गाउँपालिका	९	४७	२	४९	१७
९	शान्तिनगर गाउँपालिका	७	३७	२	३९	१५
१०	तुलसीपुर उ.म.न.पा	१९	९७	३	१००	२९
जम्मा		१००	५२०	२३	५४३	१८६

तालिका नं०.९ : स्थानीय निर्वाचन २०७४मा दाङ जिल्लाका गाउँपालिका नगरपालिकामा विजयी प्रमुख उपप्रमुख, वडा अध्यक्ष ज्यूहरूको नामावली, प्राप्त मतसंख्या तथा राजनीतिकदलको नाम:

स्थानीय तहको नाम	पद	वडा नं	राजनीतिकदल/स्वतन्त्र	विजयीको नाम	प्राप्त मत
गढवा गाउँपालिका	अध्यक्ष		नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	सहजराम अहिर	३६७७
गढवा गाउँपालिका	उपाध्यक्ष		नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	शान्ती चौधरी	३५३५
गढवा गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	१	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	बाबुराम अधिकारी	५७७
गढवा गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	२	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)	भक्त चौधरी	६८१
गढवा गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	३	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)	तुलसीराम अधिकारी	७४९
गढवा गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	४	नेपाली कांग्रेस	गुलाम महम्मद जाग मुसलमान	५८३
गढवा गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	५	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)	प्रकाश भण्डारी	७००
गढवा गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	६	नेपाली कांग्रेस	बालचन्द्र ठकुरी	७६७

				हमाल	
गढवा गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	७	नेपाली कांग्रेस	राहुलदेव चौधरी	७२४
गढवा गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	८	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)	सददाम सिद्धीकी	१०७
घोराही उपमहानगरपालिका	प्रमुख		नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	नरूलाल चौधरी	२२०३०
घोराही उपमहानगरपालिका	उपप्रमुख		नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	सिता सग्देल/ न्यौपाने	२०७९२
घोराही उपमहानगरपालिका	वडा अध्यक्ष	१	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	राममणी पान्डेय	१००९
घोराही उपमहानगरपालिका	वडा अध्यक्ष	२	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	केशव राज आचार्य	१५६५
घोराही उपमहानगरपालिका	वडा अध्यक्ष	३	नेपाली कांग्रेस	माधव प्रसाद चौधरी	८७०
घोराही उपमहानगरपालिका	वडा अध्यक्ष	४	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	भिम बहादुर सार्की	१४४३
घोराही उपमहानगरपालिका	वडा अध्यक्ष	५	नेपाली कांग्रेस	बिष्णुमणी दाहाल	११४३
घोराही उपमहानगरपालिका	वडा अध्यक्ष	६	नेपाली कांग्रेस	रेव बहादुर बुढाथोकी	८५१
घोराही उपमहानगरपालिका	वडा अध्यक्ष	७	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	खोपीराम चौधरी	१०२७
घोराही उपमहानगरपालिका	वडा अध्यक्ष	८	नेपाली कांग्रेस	चन्द्र प्रसाद चौधरी	८४१
घोराही उपमहानगरपालिका	वडा अध्यक्ष	९	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	मान बहादुर बि.सी	१०७८
घोराही उपमहानगरपालिका	वडा अध्यक्ष	१०	नेपाली कांग्रेस	चित्र बहादुर डाँगी	१६५९
घोराही उपमहानगरपालिका	वडा अध्यक्ष	११	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	कूल बहादुर लामिछाने	१३०७
घोराही उपमहानगरपालिका	वडा अध्यक्ष	१२	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)	राजेन्द्र बुढा	१२४६
घोराही उपमहानगरपालिका	वडा अध्यक्ष	१३	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	रविलाल घर्ती मगर	९७७
घोराही उपमहानगरपालिका	वडा अध्यक्ष	१४	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)	शक्तीराम डाँगी	९६०
घोराही उपमहानगरपालिका	वडा अध्यक्ष	१५	नेपाली कांग्रेस	रमेश कुमार पान्डेय	१९८८

घोराही उपमहानगरपालिका	वडा अध्यक्ष	१६	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	लछीन प्रसाद बुढा	१२१३
घोराही उपमहानगरपालिका	वडा अध्यक्ष	१७	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)	खुशीराम चौधरी	१३३४
घोराही उपमहानगरपालिका	वडा अध्यक्ष	१८	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	भरतमणी अर्याल	१२८९
घोराही उपमहानगरपालिका	वडा अध्यक्ष	१९	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	हर्क वहादुर घर्ती	६८९
तुलसीपुर उपमहानगरपालिका	प्रमुख		नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	घनश्याम पान्डेय	२२८५७
तुलसीपुर उपमहानगरपालिका	उपप्रमुख		नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	मायाँ शर्मा	२१०३७
तुलसीपुर उपमहानगरपालिका	वडा अध्यक्ष	१	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	लक्ष्मण भन्डारी	१०७३
तुलसीपुर उपमहानगरपालिका	वडा अध्यक्ष	२	नेपाली कांग्रेस	राजु आचार्य	८३५
तुलसीपुर उपमहानगरपालिका	वडा अध्यक्ष	३	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	बिर बहादुर बि.क	१२१७
तुलसीपुर उपमहानगरपालिका	वडा अध्यक्ष	४	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	बालकृष्ण रानामगर	१३९९
तुलसीपुर उपमहानगरपालिका	वडा अध्यक्ष	५	नेपाली कांग्रेस	बिरेन्द्र कुमार शाह	१११७
तुलसीपुर उपमहानगरपालिका	वडा अध्यक्ष	६	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	नवराज लामिछाने	१३९५
तुलसीपुर उपमहानगरपालिका	वडा अध्यक्ष	७	नेपाली कांग्रेस	टोप बहादुर के.सी	१३५६
तुलसीपुर उपमहानगरपालिका	वडा अध्यक्ष	८	नेपाली कांग्रेस	बेद बहादुर के.सी	१४७७
तुलसीपुर उपमहानगरपालिका	वडा अध्यक्ष	९	नेपाली कांग्रेस	घनश्याम ढकाल	७१४
तुलसीपुर उपमहानगरपालिका	वडा अध्यक्ष	१०	नेपाली कांग्रेस	कुमार लामिछाने	१०१०
तुलसीपुर उपमहानगरपालिका	वडा अध्यक्ष	११	नेपाली कांग्रेस	चित्र बहादुर वली	१५३८
तुलसीपुर उपमहानगरपालिका	वडा अध्यक्ष	१२	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	सुर्य बहादुर डाँगी	११७७
तुलसीपुर उपमहानगरपालिका	वडा अध्यक्ष	१३	नेपाली कांग्रेस	डम्बर बहादुर न्यौपाने	१००९
तुलसीपुर	वडा अध्यक्ष	१४	नेपाली कांग्रेस	प्रशुनारायण चौधरी	१४१०

उपमहानगरपालिका					
तुलसीपुर उपमहानगरपालिका	वडा अध्यक्ष	१५	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	लक्ष्मण चौधरी	१२६९
तुलसीपुर उपमहानगरपालिका	वडा अध्यक्ष	१६	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	भुप बहादुर के.सी	१०७८
तुलसीपुर उपमहानगरपालिका	वडा अध्यक्ष	१७	नेपाली कांग्रेस	थलराज पुरी	११८१
तुलसीपुर उपमहानगरपालिका	वडा अध्यक्ष	१८	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	माधव वली	१४७२
तुलसीपुर उपमहानगरपालिका	वडा अध्यक्ष	१९	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	राम बहादुर योगी	९३३
दंगीशरण गाउँपालिका	अध्यक्ष		नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	भागीराम चौधरी	३१६१
दंगीशरण गाउँपालिका	उपाध्यक्ष		नेपाली कांग्रेस	पिमाकुमारी वली	२९६७
दंगीशरण गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	१	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	श्रीप्रसाद चौधरी	३९७
दंगीशरण गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	२	नेपाली कांग्रेस	तुलसीराम देवकोटा	४६७
दंगीशरण गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	३	नेपाली कांग्रेस	पूर्ण बहादुर चौधरी	४०६
दंगीशरण गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	४	नेपाली कांग्रेस	नेप बहादुर कुवर मगर	४८२
दंगीशरण गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	५	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)	दिपक गौतम	४२६
दंगीशरण गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	६	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)	टंक बहादुर वली	४९०
दंगीशरण गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	७	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)	विर बहादुर वली	५०५
बंगलाचुली गाउँपालिका	अध्यक्ष		नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)	भक्त बहादुर वली	३३५२
बंगलाचुली गाउँपालिका	उपाध्यक्ष		नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)	यमुना थापा मगर	३३७१
बंगलाचुली गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	१	नेपाली कांग्रेस	पदम बहादुर खत्री	३५४
बंगलाचुली गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	२	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)	मेघ बहादुर रानामगर	३३६
बंगलाचुली गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	३	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)	शोभाराज विश्वकर्मा	४९४

बंगलाचुली गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	४	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)	नारायण डाँगी	४४४
बंगलाचुली गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	५	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)	एनुराज खत्री	८३४
बंगलाचुली गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	६	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	बेदुलाल घर्ती क्षेत्री	३१०
बंगलाचुली गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	७	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)	गिर बहादुर थापा	३६५
बंगलाचुली गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	८	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)	गिर राज बाठा	३७७
बबई गाउँपालिका	अध्यक्ष		नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	भुवनेश्वर पौडेल	४२७१
बबई गाउँपालिका	उपाध्यक्ष		नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	सावित्री विश्वकर्मा	४४१०
बबई गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	१	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	खडक बहादुर कवर	५१३
बबई गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	२	नेपाली कांग्रेस	चिन्तामणीशर्मा	७२१
बबई गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	३	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	नन्दलाल वली	६२७
बबई गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	४	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	टेक बहादुर वली	९१०
बबई गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	५	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	डम्बर बहादुर श्रीस	८५८
बबई गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	६	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	राम बहादुर डाँगी	६३५
बबई गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	७	स्वतन्त्र	महाविर चौधरी	४४४
राजपुर गाउँपालिका	अध्यक्ष		नेपाली कांग्रेस	लोकराज के.सी	२३९५
राजपुर गाउँपालिका	उपाध्यक्ष		नेपाली कांग्रेस	धनपतीदेवी यादव	२२७३
राजपुर गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	१	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)	बिष्णु बहादुर बुढा	४०१
राजपुर गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	२	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)	दुर्गा प्रसाद शर्मा	५३८
राजपुर गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	३	नेपाली कांग्रेस	रामछोर यादव अहिर	२९६
राजपुर गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	४	नेपाली कांग्रेस	रामेश्वर अहिर	२१९
राजपुर गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	५	नेपाली कांग्रेस	नरेन्द्र सिंह भन्डारी	३७५
राजपुर गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	६	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)	श्याम बहादुर रोका	२५४

राजपुर गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	७	नेपाली कांग्रेस	भिम बहादुर खड्का	४००
राप्ती गाउँपालिका	अध्यक्ष		नेपाली कांग्रेस	नुमानन्द सुवेदी	४७९७
राप्ती गाउँपालिका	उपाध्यक्ष		नेपाली कांग्रेस	जगदम्बा कुमारी चौधरी	४५८२
राप्ती गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	१	नेपाली कांग्रेस	तारा बहादुर डि.सी	५९१
राप्ती गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	२	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)	जगत बहादुर थापा	५९६
राप्ती गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	३	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)	चन्दर चौधरी	५५९
राप्ती गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	४	नेपाली कांग्रेस	बिष्णुबहादुर घर्ती / क्षेत्री	५२७
राप्ती गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	५	नेपाली कांग्रेस	गोवर्धन रावत	६५६
राप्ती गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	६	नेपाली कांग्रेस	वेद प्रसाद चौधरी	४९४
राप्ती गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	७	नेपाली कांग्रेस	विद्याशरण चौधरी	६२३
राप्ती गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	८	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	गोकर्ण बहादुर रानामगर	६५७
राप्ती गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	९	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)	रिम बहादुर सुनारी मगर	२००
लमही नगरपालिका	प्रमुख		नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	कूल बहादुर खत्री/ क्षेत्री	५१५२
लमही नगरपालिका	उपप्रमुख		नेपाली कांग्रेस	देवका बेल्वासे	५०१५
लमही नगरपालिका	वडा अध्यक्ष	१	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	नुमराज पौडेल	५६०
लमही नगरपालिका	वडा अध्यक्ष	२	नेपाली कांग्रेस	श्रीनेपाल चौधरी	९२९
लमही नगरपालिका	वडा अध्यक्ष	३	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)	बाबुराम चौधरी	७९१
लमही नगरपालिका	वडा अध्यक्ष	४	नेपाली कांग्रेस	सुवास न्यौपाने	४२२
लमही नगरपालिका	वडा अध्यक्ष	५	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	बिम बहादुर के.सी	१०२७
लमही नगरपालिका	वडा अध्यक्ष	६	नेपाली कांग्रेस	गणेशमान चौधरी	५२६
लमही नगरपालिका	वडा अध्यक्ष	७	नेपाली कांग्रेस	मोहन गीरी	६४८
लमही नगरपालिका	वडा अध्यक्ष	८	नेपाली कांग्रेस	मेघ नारायण चौधरी	५९०
लमही नगरपालिका	वडा अध्यक्ष	९	नेपाली कांग्रेस	भेष बहादुर के.सी	५७७
शान्तीनगर गाउँपालिका	अध्यक्ष		नेपाली कांग्रेस	कमान सिंह डाँगी	३८५२

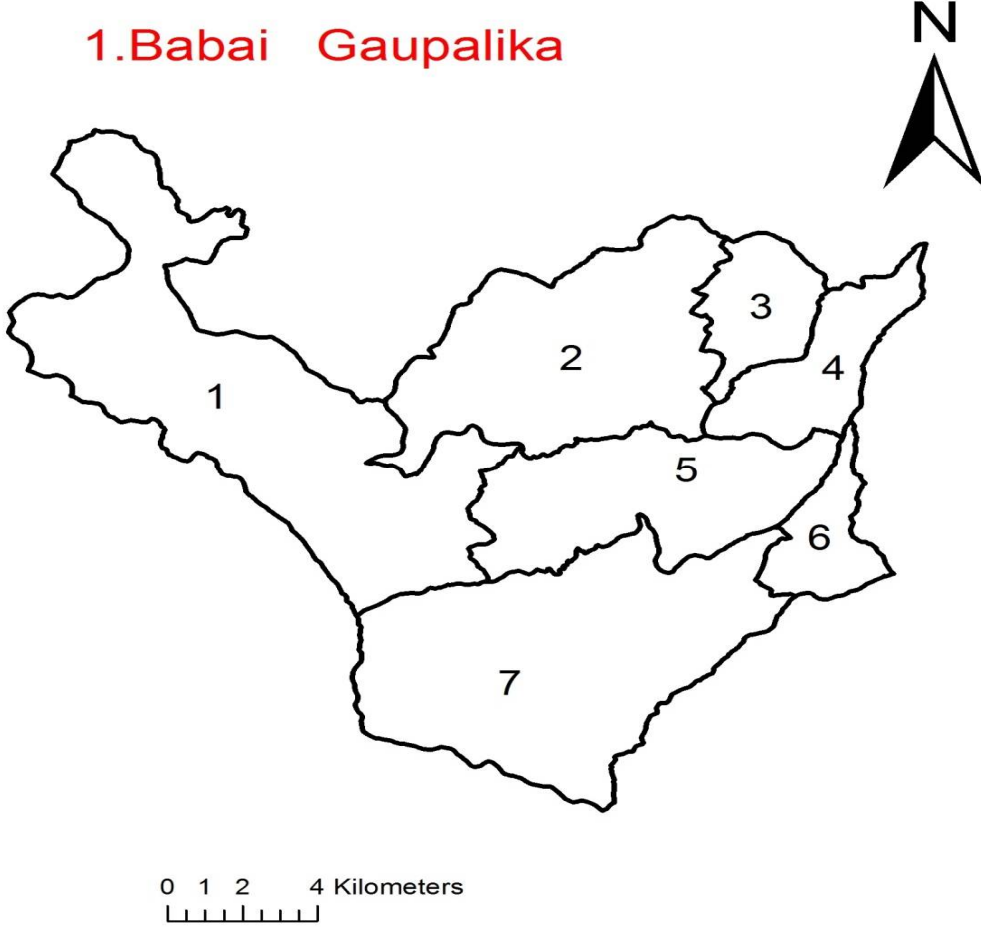
शान्तीनगर गाउँपालिका	उपाध्यक्ष		नेपाली कांग्रेस	मिथिला शाह	३८९४
शान्तीनगर गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	१	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)	जंग बहादुर पुन मगर	५५४
शान्तीनगर गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	२	नेपाली कांग्रेस	फर्सा राम डाँगी	९२५
शान्तीनगर गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	३	नेपाली कांग्रेस	बुध्दीराम तिवारी	८६५
शान्तीनगर गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	४	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	धन बहादुर के. सी.	७४८
शान्तीनगर गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	५	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)	गिरीराज बस्नेत	६७३
शान्तीनगर गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	६	नेपाली कांग्रेस	रवि बुढाथोकी	५११
शान्तीनगर गाउँपालिका	वडा अध्यक्ष	७	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)	पिमलाल वली	४९५

खण्ड ११

दाङ जिल्लाका स्थानीयतह बारेमा विस्तृत विवरण:

१. गाउँपालिकाको नाम –बबई गाउँपालिका

1.Babai Gaupalika

(क)संक्षिप्त परिचय:

प्रदेश नः ५ , अञ्चलः राप्ती , जिल्लाः दाङ

अक्षांशः २८° ४' ४५.६८" N– २८° १६' ५७.७३" N

देशान्तरः ८१°५६'६.७५" E-८२° ९' ३७ "E

नामः बबई गाउँपालिका

क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी) २४९.१

केन्द्रः हापुरे(पुरन्धारा)

वडा संख्याः ७(सात)

जनसङ्ख्या (२०६८ (अनुसार जनगणना कोः २७४६९

जनघनत्वः ११०.२७ व्यक्ति प्रति वर्ग कि.मी.

(ख)कूल आन्तरिक आय (साविक गा.वि.स. हरूको जम्मा)

आ.व.०६९७० को:६३९९५९८-

आ व. ०७०७१ को:८०७३१०८- आ .व.०७१७२ को:१०७५२१९८-

(ग)सीमाना

पूर्व: शान्तीनगर गाउँपालीका र दंगिशरण गाउँपालीका (दाङ जिल्लाका)

पश्चिम: बाँके जिल्ला उत्तर: सल्यान

दक्षिण: दंगीशरण गापा र बाँके जिल्ला

(घ) बबई गा.पा.मा गाभिने गाविसहरूको जनसङ्ख्या र क्षेत्रफल

साविकका गा.वि.स.हरू को नाम	जनसङ्ख्या	क्षेत्रफल(मी.कि वर्ग)	कैफियत
१	पञ्चकुले	८०६९	७१.२
२	पुरन्धारा	१९४००	१७७.९
	जम्मा	२७,४६९	२४९.१

(ङ)बबई गा.पा. बाट नजिक रहेका आफ्नो जिल्ला भित्रका छिमेकी गा.पा.न.पा.हरू (पायक र दूरी को आधारमा)

१.शान्तीनगर गाउँपालीका

२ दंगिशरण गाउँपालीका

३ तुलसीपुर उपमहानगरपालिका

४ उपमहानगर घोराहीपालिका

(च)बबई गा.पा.को वडा विभाजन:

क्र.स	बबई गा.पा.का नयाँ वडाहरू	साविक गाविसको नाम	साविक गा.वि.स.को वडा नं	जनसङ्ख्या
१	१	पुरन्धारा	वडा नं .९	४२७६
२	२	पुरन्धारा	वडा नं. ६, ७	३४५१
३	३	पुरन्धारा	वडा नं .४, ५	२८४६
४	४	पुरन्धारा	वडा नं .१, ३	३८३५
५	५	पुरन्धारा	वडा नं २,८	४९९२
६	६	पञ्चकुले	वडा न १ ,२, ३ र ४	४१९५
७	७	पञ्चकुले	वडा न ५, ६, ७, ८ र ९	३८७४
	जम्मा			२७४६९

(छ) सम् पूर्वधार संस्थागत

(१) शिक्षण संस्थाको विवरण

सिन.	साविक गाविस को नाम	प्रा.वि.	नि.मा.वि	मा.वि.	उ.मा.वि	स्नातक	स्नातकोत्तर	तथा निजी सामुदायिक (खुलाउने	निजी मात्र)सङ्ख्या (
------	--------------------------	----------	----------	--------	---------	--------	-------------	-----------------------------------	----------------------------

१	पञ्चकुले	५	३	१	१	०	०	सामुदायिक	३
२	पुरन्धारा	१७	४	२	१	१	०	सामुदायिक	४

(२) केन्द्र स्वास्थ्य

क्र.स	बर्बाड गा.पा अन्तर्गत रहेका स्वास्थ्य संस्थाको विवरण	स्वास्थ्य केन्द्रको प्रकृति (स्वास्थ्य चौकी, प्रा.के.स्वा., आयुर्वेद, अस्पताल)	अस्पताल वा स्वास्थ्य संस्थाको शैया सङ्ख्या (गोटा)
१	पञ्चकुले	स्वास्थ्य चौकी—१	
३	पुरन्धारा	स्वास्थ्य चौकी—१	

(३) कृषिसेवाकेन्द्र, पशुसेवाकेन्द्र तथा हुलाक कार्यालयको कच्ची, पक्की कुनै प्रकारको भवन नरहेको ।

(४) साविक गा.वि.स.मा रहेका गा.वि.स. भवनहरू:

क्र.स	साविक गाविसको नाम	पक्की	कच्ची	जम्मा		
१	पञ्चकुले	१		१		
२	पुरन्धारा	१		१		

(५) फोहोरमैला प्रशोधन / ल्याण्डफिल्ड साईट नरहेको (च) खेलकुद मैदान पार्क तथा उद्यान नरहेको

(६) बसपार्क वा बस स्टेशन:

क्र.स.	साविक गाविसको नाम	क्षेत्रफल	कैफियत
१	पञ्चकुले मा मा	०	
२	पुरन्धारा मा	३ कठ्ठा	

(७) ढल निकासको अवस्था:

क्र.स.	साविक गाविसको नाम	ढलको लम्वाई (किमी)	कैफियत
१	पञ्चकुले	०	
२	पुरन्धारा	०.०१४०	

(ज) अन्य पूर्वाधारहरू:

१ सडक को अवस्था:

क्र.स	साविक गाविसको नाम	पिच सडक (किमी)	ग्राभेल सडक (कि.मी)	कच्ची सडक (कि.मी.)	
१	पञ्चकुले	०	१२	५	
३	पुरन्धारा	०	२०.५	७	

१. वनजंगलको अवस्था:

१	बागदैला चिसापानी सामुदायिक वन सहित ५ वटा	पञ्चकुले		१३.८८	
२	देविडाडा सामुदायिक वन समेत ११ वटा	पुरन्धारा		३६.४०	

२. सिंचाइ स्रोतको नाम: च्याटीखोला सिंचाइ योजना (पुरन्धारा मा)

३. खानेपानी पहुचको अवस्था(coverage %)

क्र.स.	साविक गाविसको नाम	खानेपानी पहुचको अवस्था(coverage %)	खानेपानीको प्रकृति पाईप , कुवा , खोला बाट
१	पञ्चकुले	७९.५३	
२	पुरन्धारा	७६.२६	

४. सौचालय भएका घरधुरी प्रतिशतमा:

१	पञ्चकुले मा	९७	
२	पुरन्धारा मा	९८	

५ गा.पा.को टाढाको वस्तीवाट सम्बन्धित गापा को केन्द्रमा पुग्न लाग्ने अनुमानित समय

वाडा नं	Roadhead वाट गापा को केन्द्र पुग्न लाग्ने समय	सेवा प्राप्त गरी घर फर्कन लाग्ने समय
१ (पुरन्धारा, गंगटी)	२.५ घन्टा	५ घन्टा

६ बैंक तथा वित्तीय संस्था

क्र.स.	साविक गाविसको नाम	सहकारी संस्था	फाईनान्स	विकास बैंक	बैंक	कैफियत
१	पञ्चकुले	५	०	०	०	
३	पुरन्धारा	१०	१	०	०	

७ विद्युत सेवा (प्रतिशतमा)

क्रस	साविक गाविस को नाम	लघु जलविद्युतवाट	सोलारवाट	केन्द्रीय प्रसारणवा ट	विद्युत सेवा प्राप्त गर्ने कूल प्रतिशत	कैफियत
१	पञ्चकुले		६.४८	४७.३१	५३.७९	
३	पुरन्धारा		३१.१९	१८.८७	५०.०६	

८ व्यापारिक क्षेत्र)बजार(

क्र.स	साविक गाविसको नाम	मुख्य बजार	केन्द्रबाटको दूरी (किमि)	कैफियत
१	पञ्चकुले	हापुरे(पुरन्धारा)	२	
२	पुरन्धारा	हापुरे(पुरन्धारा)	०	

९ धार्मिकस्थलको सङ्ख्या

क्र.स	मन्दिर	मस्जिद	गुम्बा	चर्च	अन्य
१	७	०	०	०	०

खेती यीकब्यावसा विशेष

१० पकेट खेती भए/ नभएको (गर्ने उल्लेख भए भएको) : नभएको

११ ब्यवसायीक खेतीअर्गानी जस्तोक, कुखुरा पालन आदि:नभएको

१२. गा.पा.मा उद्योगको संख्या:

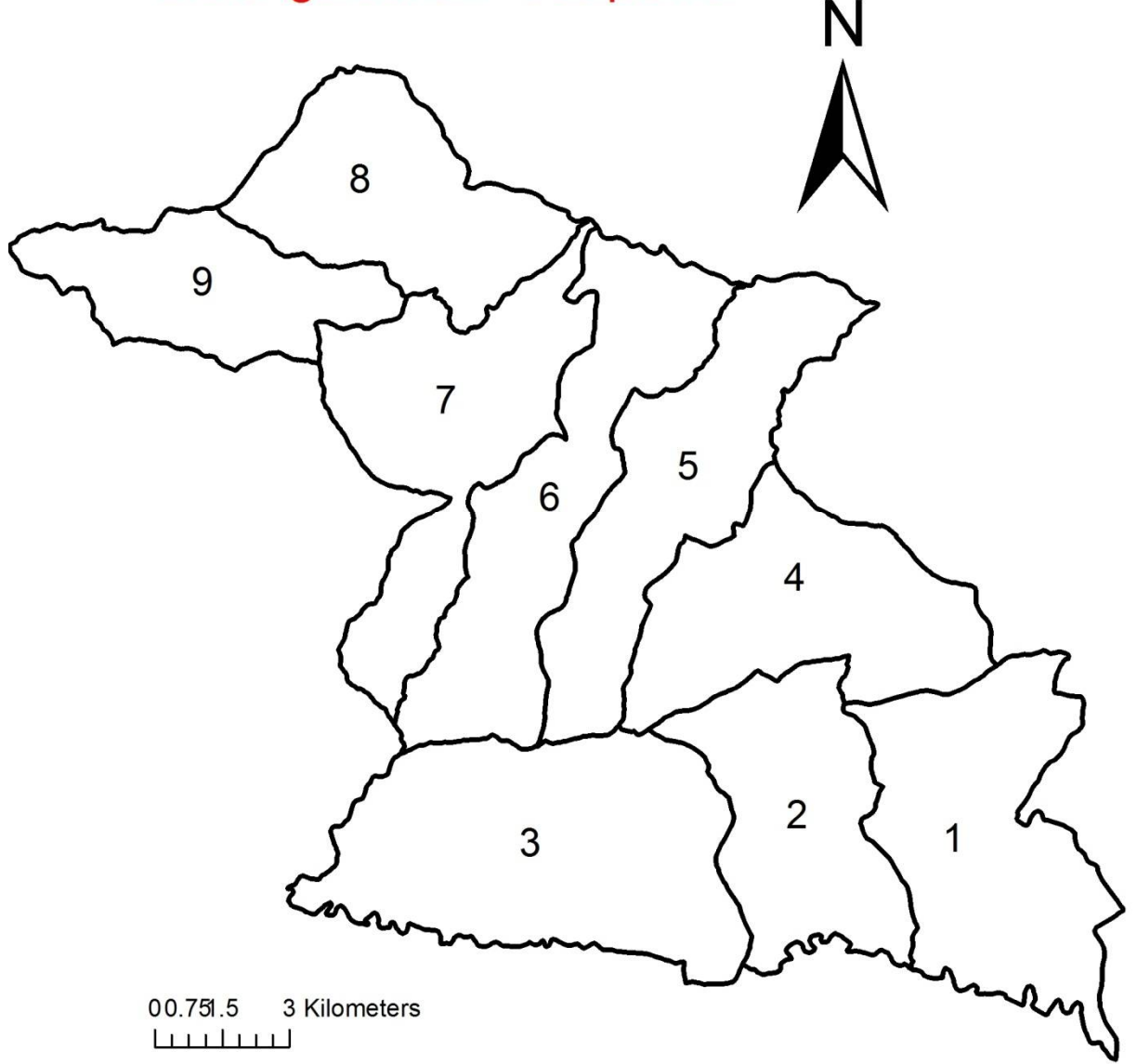
घरेलु	साना	मझौला	ठूला
७	२१२	०	०

१३. गा.पा.मा होटलको संख्या:

तारे होटल	साधारण होटल
०	९

२.गाउँपालिकाको नाम: बंगलाचुली गाउँपालीका

2.Bangalachuli Gaupalika

प्रदेश ५

अञ्चल: राप्ती

जिल्ला: दाङ

अक्षांश: २७° ५३' ४९.७९"N — २८° ५' ३१.२६"N

देशान्तर: ८२° ३१' ४५.५१"E - "८२° ४५' ३८.७४" E

(क)गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

नाम: बंगलाचुली गाउँपालीका

क्षेत्रफल (मी.कि वर्ग): २३६.७८

केन्द्र: कमिरेचौर

वडा संख्या: ८

जनसङ्ख्या (राजग २०६८ अनुसार) २४२४५

जनघनत्व: १०२.३९ व्यक्ति प्रति वर्ग कि.मी.

(ख) कूल आन्तरिक आय

आ.व. ०६९७० को: १७२३०५७।-

आ.व. ०७०७१ को: २९३८६९३।-

आ.व. ०७१७२ को: ५४०९९५२।-

(ग) गा.पा.को सीमाना

१ पूर्व: प्यूठान जिल्ला

२: पश्चिम घोराही उपमहानगरपालिका

३ उत्तर: प्यूठान जिल्ला

४ दक्षिण: राप्ती गाउँपालिका र लमही नगरपालिका

(घ) बंगलाचुली गा.पा.मा गाभिने पुराना गाविसहरू को जनसङ्ख्या र क्षेत्रफल

सि.नं.	साविकका गा.वि.स.हरू	जनसङ्ख्या	क्षेत्रफल(मी.कि वर्ग)	कैफियत
१	स्यूजा गा.वि.स.	४५४१	४०.२	
२	काभ्रे गा.वि.स.	६९१९	५५.२	
३	लोहारपानी गा.वि.स.	६०५१	५२.१	
४	हाँसीपुर गा.वि.स को वडा न ३,४,५,६,७, ८ र ९ मात्र	६७३४	८९.२८	
	जम्मा	२४२४५	२३६.७८	

(ग) गा.पा नजिक रहेका आफ्नो जिल्ला भित्रका गा.पा.न.पा.हरू पायक र दूरी का आधारमा

१. घोराही उपमहानगरपालिका

२. राप्ती गाउँपालिका

३. तुलसीपुर उपमहानगरपालिका

४. लमही नगरपालिका

(घ) बंगलाचुली गा.पा. को वडा विभाजन:

क्र.स	बबई गा.पा.का नयाँ वडाहरू	साविक गाविसको नाम	साविक गा.वि.स.को वडा नं	गाउँपालिका का नया वडाहरूको जनसङ्ख्या
१	१	स्यूजा गा.वि.स	वडा नं ८,७,६,५,४	२४२७
२	२	स्यूजा गा.वि.स	वडा नं १,२,३,९	२११४
३	३	काभ्रे गा.वि.स	वडा नं ६,७,८,९	३५३६
४	४	काभ्रे गा.वि.स	वडा नं ५,४,३,२,१	३३८३
५	५	लोहारपानी गा.वि.स	वडा नं ७,६,५,४,३	३१०८
६	६	लोहारपानी गा.वि.स	वडा नं १,२,९,८	२९४३
७	७	हाँसीपुर गा.वि.स	वडा नं ३,४,५,६	३४३६
८	८	हाँसीपुर गा.वि.स	वडा नं ७,८,९	३२९८
	जम्मा			२४२४५

(च) संस्थागत पूर्वाधारको अवस्था:

१ शिक्षण संस्था:

सिन.	साविक गाविस नाम को	प्रा.वि.	निवि.मा.	मावि.	उवि.मा.	स्नातक	स्नातकोत्तर	कैफियत	निजी मात्र)सङ्ख्या(
१	हाँसीपुर वडा न ३ दिख ९ सम्म	११	३	१	०	०	०	सामुदायिक	०
२	लोहारपानी गा.वि.स	११	०	१	०	०	०	सामुदायिक	१
३	काभ्रे गा.वि.स	४	२	२	०	०	०	सामुदायिक	१
४	स्यूजा गा.वि.स	७	०	१	०	०	०	सामुदायिक	०

२ स्वास्थ्यकेन्द्र

क्र.स	बंगलाचुली गा.पा अन्तर्गत रहेका स्वास्थ्य संस्थाको विवरण	स्वास्थ्य केन्द्रको प्रकृति (स्वास्थ्य चौकी, प्रा.के.स्वा., आयुर्वेद, अस्पताल)	अस्पताल वा स्वास्थ्य संस्थाको शैया सङ्ख्या(गोटा)
१	हाँसीपुर वडा न ३ देखि ९ सम्म	स्वास्थ्य चौकी-१-केन्द्र अयुर्वेद,१	
३	लोहारपानी गा.वि.स.	स्वास्थ्य चौकी-१	
५	काभ्रे गा.वि.स.	स्वास्थ्य चौकी-१	
७	स्यूजा गा.वि.स.	प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र-१	३

(ग) कृषि सेवा केन्द्र, पशुसेवाकेन्द्र तथा हुलाक कार्यालयको कच्ची, पक्की कुनै प्रकारको भवन नरहेको, ल्याडफिलसाइट, खेलकुद मैदान, पार्क तथा उद्यान, बसपार्क, हेलीप्याड तथा एयरपोर्ट, शवदाहगृह, ढल निकासको व्यवस्था नरहेको ।

(घ) साविक गा.वि.स.मा रहेका गा.वि.स. भवनहरू:

क्र.स	साविक गाविसको नाम	पक्की	कच्ची	जम्मा
१	हाँसीपुर	०	०	०
३	लोहारपानी	१		१
५	काभ्रे	१		१
७	स्यूजा	१		१

(ङ) पर्यटकीय स्थलहरू:

क्र.स	साविक गाविस को नाम	गोटा	
१	हाँसीपुर	१	
३	लोहारपानी	१	
५	काभ्रे	१	
७	स्यूजा	३	

(च) अन्य पूर्वाधारहरू:

१ सडकको अवस्था:

क्र.स	साविक गाविसको नाम	पिच सडक(किमी)	ग्राभेल सडक(कि.मी)	कच्ची सडक(कि.मी.)	
१	हाँसीपुर	०	०	६.४५	
३	लोहारपानी	०	१०	६	
५	काभ्रे	०	१०	७	
७	स्यूजा	०	१०	५.५	

२ खानेपानी पहुचको अवस्था(coverage %)

३ सौचालय भएका घरधुरी प्रतिशतमा:

क्र.स.	साविक गाविसको नाम	खानेपानी पहुचको अवस्था(coverage %)	खानेपानीको प्रकृति पाईप , कुवा , खोला बाट
१	हाँसीपुर	३०.९३	पाइप कुवा कोढाकिए र ट्यूबवेल, मात्र
३	लोहारपानी	६८.२८	
५	काभ्रे	६२.४६	
७	स्यूजा	९०.०५	

क्रस	साविक गाविस को नाम	सौचालय भएका घरधुरी प्रतिशतमा
१	हाँसीपुर	९२.०९
३	लोहारपानी	९३.९८
५	काभ्रे	९५.८७
७	स्यूजा	९७.०५

४ गापा को टाढाको वस्तीवाट सम्बन्धित गापा को केन्द्र पुग्न लाग्ने अनुमानित समय(घण्टा)

वडा नं	Roadhead वाट गापा को केन्द्र पुग्न लाग्ने समय	सेवा प्राप्त गरी घर फर्कन लाग्ने समय
६(हाँसीपुर)	२ घन्टा	४ घन्टा

५ बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धि विवरण:

क्रस.	साविक गाविस को नाम	सहकारी	फाईनान्स	विकास बैंक	बैंक	कैफियत
-------	--------------------	--------	----------	------------	------	--------

१	हाँसीपुर गा.वि.स	४	०	०	०	
३	लोहारपानी गा.वि.स	५	०	०	०	
५	काभ्रे गा.वि.स	४	०	०	०	
७	स्यूजा गा.वि.स	३	०	०	०	

६ विद्युत सेवा(प्रतिशत)

क्रस	साविक गाविसको नाम	लघु जलविद्युतवाट	सोलारवाट	केन्द्रीय प्रसारणवाट	विद्युत सेवा प्राप्त गर्ने कूल प्रतिशत	कैफियत
१	हाँसीपुर गा.वि.स		३८.०६	०.१३	३८.२	
३	लोहारपानी गा.वि.स		१२.८१	१८.६४	३१.४५	
५	काभ्रे गा.वि.स		११.८	२६.७५	३८.५६	
७	स्यूजा गा.वि.स		५.७४	२४.६२	३०.३६	

७ व्यापारिक क्षेत्र (बजार)

क्रस	साविक गाविस को नाम	मुख्य बजार	केन्द्रवाटको दुरी (किमि)	कैफियत
१	हाँसीपुर गा.वि.स	कमिरेचौर, काभ्रे	२८	
३	लोहारपानी गा.वि.स	कमिरेचौर, काभ्रे	१३	
५	काभ्रे गा.वि.स	कमिरेचौर, काभ्रे	०	
७	स्यूजा गा.वि.स	कमिरेचौर, काभ्रे	१७	

८ नाम स्थलको धार्मिक

क्रस	मन्दिर	मस्जिद	गुम्बा	चर्च	अन्य
१	५	०	०	०	०

९ विशेष ब्यावसायीक खेती: नभएको

१० पकेट खेती भए/ नभएको (गर्ने उल्लेख भए भएको): नभएको

११ ब्यवसायीक जस्तै अर्गानिक खेती,कुखुरा पालन,बाख्रापालन आदी: बाख्रापालन पकेट क्षेत्र

१२ गा.पा. भित्र रहेका उद्योगको संख्या:

घरेलु	साना	मझौला	ठूला
७	५६	०	०

१३ गा.पा. भित्र रहेका होटलको संख्या:

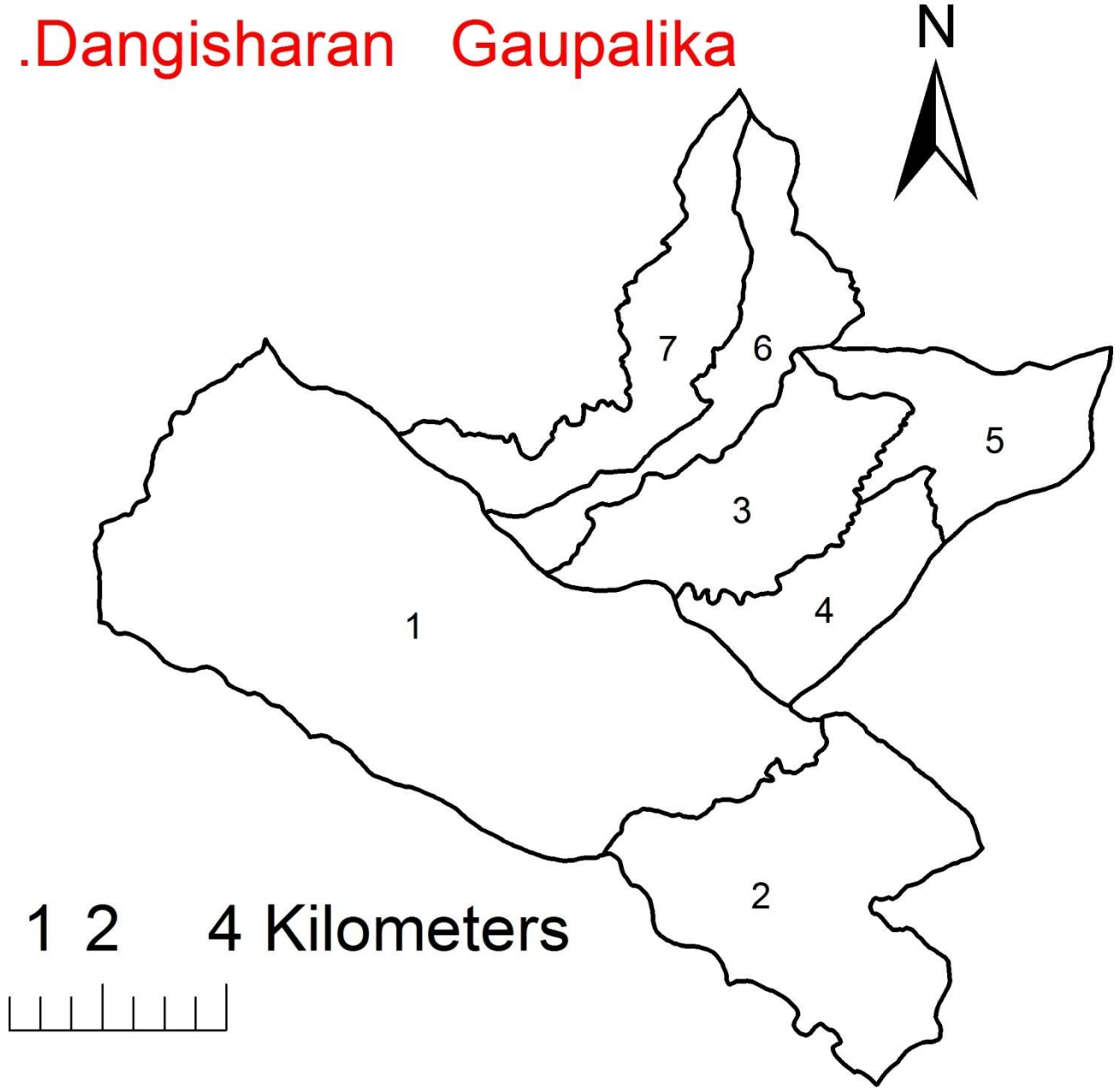
तारे	साधारण
------	--------

०

१२

३ गाउँपालिकाको नाम: दंगीशरण गाउँपालिका

.Dangisharan Gaupalika

प्रदेश नं ५

अञ्चल: राप्ती

जिल्ला: दाङ

अक्षांश: २८° ०' ५४.८२ "N — २८° ९' १६ "N

देशान्तर: ८२° ५' २८.७० "E — ८२° १३' ४०.७९ "E

संक्षिप्त परिचय

नाम: दंगीशरण गाउँपालिका

क्षेत्रफल(वर्ग कि.मी): १०७

वडा संख्या: ७

जनघनत्व: २००.७९ व्यक्ति प्रति वर्ग कि.मी.

आन्तरिक आम्दानी

आ .व. ०६९७० को: ९५९८९१-

आ व.०७०७१ को:११२८९७१-

आ .व. ०७१७२ को: १४३२५९३-

(क) सीमाना:

पूर्व: तुलसीपुर उपमहानगरपालिका

पश्चिम: बबई गाउँपालिका

उत्तर: शान्तिनगर गाउँपालिका

दक्षिण: लमही नगरपालिका / बाँके जिल्ला

(ख) गा.पामा गाभिने साविक गाविस हरूको जनसङ्ख्या क्षेत्रफल र

सि.नं.	साविकका गा.वि.स हरू	जनसङ्ख्या	क्षेत्रफल(मी.कि वर्ग)	कैफियत
१	गोल्टाकुरी	५२९३	६३.९	जनसङ्ख्या राजग २०६८ अनुसार
२	श्रीगाउ	६९८५	१८.१	
३	हेकुली	९२०६	२५	
	जम्मा	२१४८४	१०७	

(ग) दंगीशरण गा पा को वडा विभाजन:

क्र.स.	दंगीशरण गाउँपालिका को नया वडाहरू	साविक गाविस को नाम	वडा नं	प्रस्तावित गाउँपालिका / नको वडाको जन.पा.सङ्ख्या
	१	गोल्टाकुरी	वडा नं १,२,३,४ र ५ मात्र	२६४६
१	२	गोल्टाकुरी	वडा नं ६,७,८ र ९ मात्र	२६४७
	३	हेकुली	वडा नं २,३ र ८ मात्र	३१७०
२	४	हेकुली	वडा नं १,४ र ९ मात्र	२७७६
३	५	हेकुली	वडा नं ५,६,७ मात्र	३२६०
४	६	श्रीगाउ	वडा नं १,२,३ र ४ मात्र	३७६९
	७	श्रीगाउ	वडा नं ५,६,७,८ र ९ मात्र	३२२६
		जम्मा		२१४८४

(घ) संस्थागत पुर्वाधार सम्बन्धि अवस्था

१ शिक्षण संस्था .

सिन.	साविक गा.वि.स को नाम	प्रा.वि.	निवि.मा.	मावि.	उवि.मा.	स्नातक	स्नातकोत्तर	कैफियत	निजी मात्र)सङ्ख्या(
१	गोल्टाकुरी	१	२	१	०	०	०	सामुदायिक	२
२	हेकुली	४	२	०	१	०	०	सामुदायिक	२
३	श्रीगाउँ	३	०	१	१	१	०	सामुदायिक	४

२ स्वास्थ्यकेन्द्र

क्र.स	साविक गा.वि.स को नाम	स्वास्थ्य केन्द्रको प्रकृतिस्वास्थ्य चौकी, प्रा.के.स्वा., आयुर्वेद, अस्पताल)	अस्पताल वा स्वास्थ्य संस्थाको शैया सङ्ख्या(गोटा)
१	गोल्टाकुरी	स्वास्थ्य चौकी-१	०९८६८९२३९९५
२	हेकुली	स्वास्थ्य चौकी-१	०
३	श्रीगाउँ	प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र-१	३

३ कृषिसेवा केन्द्र, पशुसेवा केन्द्र तथा हुलाक कार्यालयको कच्ची, पक्की कुनै प्रकारको भवन नरहेको, ल्याडफिलसाइट, खेलकुद मैदान, पार्क तथा उद्यान, बसपार्क, हेलीप्याड तथा एयरपोर्ट, शवदाह गृह, ढल निकासको व्यवस्था नरहेको ।

४ साविक गा.वि.स.मा रहेका गा.वि.स. भवनहरू:

क्र.स	साविक गाविसको नाम	पक्की	कच्ची	जम्मा
१	गोल्टाकुरी	१		१
२	हेकुली	१		१
३	श्रीगाउँ	२		२

५ पर्यटकीय स्थल , तालतलैया

क्र.स	साविक गाविस को नाम	तालतलैया (गोटा)	पर्यटकीयस्थल(गोटा)
१	गोल्टाकुरी	०	१
	हेकुली	०	१
३	श्रीगाउँ	०	१

(घ) अन्य पूर्वाधार

१ सडकको अवस्था (कि.मि. मा)

	साविक गाविसको नाम	पिच सडक	ग्राभेल	कच्ची	
१	गोल्टाकुरी	०	१२	८	
२	हेकुली	०	११	८	
३	श्रीगाउँ	०	८	४	

२ वनजंगलको अवस्था:

क्र.स.	समुदायिक/कबुलियती वनको नाम	साविक गाविस को नाम	क्षेत्रफल कि.मी.मा	कैफियत
१	राजपुर सामुदायिकवन समेत १० वटा	गोल्टाकुरी	२१.७	
२	रानीवन सामुदायिक वन समेत १३ वटा	हेकुली	२५.७८	
३	श्रीगाउँ सामुदायिक वन समेत ७ वटा	श्रीगाउँ	७.६८	

३ सिंचाइको स्रोत

क्र.स.	सिंचाइ स्रोतको नाम	साविक गाविसको नाम	कैफियत
१		गोल्टाकुरी	
२		हेकुली	
३	प्रसङ्गवा सिंचाइ योजना	श्रीगाउँ	

५ सौचालय भएका घरधुरी प्रतिशतमा

४ खानेपानी पहुँचको अवस्था(coverage %)

क्र.स.	साविक गाविसको नाम	खानेपानी पहुँचको अवस्था(coverage)	खानेपानीको प्रकृतिपाईप), कुवा, खोला(
१	गोल्टाकुरी	२६.५४	पाइपट्यूबवेल र ढाकिएको कुवा मात्र,
२	हेकुली	३७.२४	
३	श्रीगाउँ	२१.४६	

क्र.स.	साविक गाविस को नाम र वडा	सौचालय भएका घरधुरी प्रतिशतमा	अवकायम हुने ईकाईमा रहने सार्वजनिक शौचालय (वटा)
१	गोल्टाकुरी	९५.८९	०
२	हेकुली	९८.७८	०
३	श्रीगाउँ	९६.३५	०

६ अवकायम हुने गापा वा नपाको टाढाको वस्तीबाट सम्बन्धित गापा वा नपाको केन्द्र पुग्न लाग्ने अनुमानित समय(घण्टा)

वाडा नं.	Roadhead बाट गापको केन्द्रमा पुग्न लाग्ने समय	सेवा प्राप्त गरी घर फर्कन लाग्ने समय
१(गोल्टाकुरी)	१.५ घण्टा	३ घण्टा

७ बैंक तथा वित्तीय संस्था

क्र.स.	साविक गाविस को नाम	सहकारी संस्था	फाईनान्स	विकास बैंक	बैंक	कैफियत
१	गोल्टाकुरी	६	०	०	०	
२	हेकुली	११	०	०	०	

३	श्रीगाउँ	५	०	०	०	
---	----------	---	---	---	---	--

८ विद्युत सेवा(प्रतिशत)

क्रस	साविक गाविस को नाम	लघु जलविद्युतवाट	सोलारवाट	केन्द्रीय प्रसारणवाट	विद्युत सेवा प्राप्त गर्ने कूल प्रतिशत	कैफियत
१	गोल्टाकुरी	०	५.५४	६८.९	७४.४४	
२	हेकुली	०	०.७२	५९.७१	६०.४३	
३	श्रीगाउँ	०	३.२९	३७.२६	४०.५५	

९ व्यापारिक क्षेत्र (बजार)

क्रस	साविक गाविस को नाम	मुख्य बजार	केन्द्रवाटको दूरी (किमि)	कैफियत
१	गोल्टाकुरी	श्रीगाउँ बजार	६	
२	हेकुली	श्रीगाउँ बजार	४	
३	श्रीगाउँ	श्रीगाउँ बजार	०	

१० धार्मिक स्थलहरूको संख्या:

क्रस	मन्दिर	मस्जिद	गुम्बा	चर्च	अन्य
१	६	०	०	०	०

१ पकेट खेती भए/नभएको (भएको भए उल्लेख गर्ने): नभएको

२.व्यवसायीक खेतीजस्तो

अर्गानीक खेती,कुखुरापालन,बाख्रापालन इत्यादि: नभएको

११ उद्योगको अवस्था:

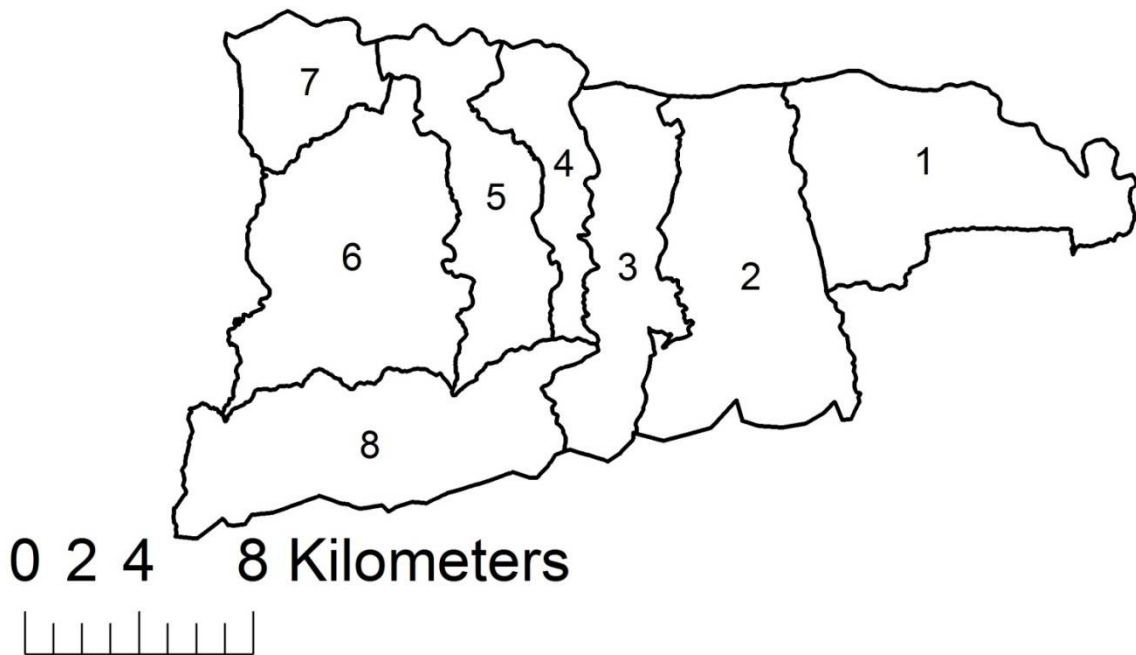
लघु	साना	मझौला	ठूला
११	२४८	०	०

१२ होटलको संख्या:

तारे	साधारण
०	५

४ गाउँपालिकाको नाम: गढवा गाउँपालिका

4. Gadawa Gaupalika

प्रदेश न ५ अञ्चल: राप्ती
जिल्ला: दाङ
अक्षांश: २७° ४०' ४०.४७ "N — २७° ५०' ३०.०३ "N
देशान्तर: ८२° २८' २३.२ "E — ८२° ४८' १७.३५ "E
(क) गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय
नाम: गढवा गाउँपालिका
क्षेत्रफल (मी.वर्ग कि): ३४५.६
केन्द्र: गढवा बजार
वडा संख्या: ८
जनसङ्ख्या (राजग २०६८ अनुसार): ३८५९२
जनघनत्व: १११.६६ व्यक्ति प्रति वर्ग कि मी
(ख) कूल आन्तरिक आय

आ.व. ०६९/७० को:१०१६३२५।-

आ०व .०७०/७१ को:१०८७६१८।-

आ० .व.७१/७२ को:४०३११४४।-

(ग)गापा को सीमाना:

१ पूर्व : अर्घाखाँची जिल्ला र कपिलवस्तु जिल्ला

२ पश्चिम: राजपुर गाउँपालिका

३ उत्तर: लमहीनगरपालिका/ राप्ती गाउँपालिका

दक्षिण: भारत

(घ)गापाको जनसङ्ख्या र क्षेत्रफल (राजग २०६८ अनुसार)

सि.नं.	साविकका गा.वि.स हरु	जनसङ्ख्या	क्षेत्रफल(वर्ग कि.मी.)	कैफियत
१	गंगापरस्पुर	१०९७२	५४.७	
२	कोइलाबास	८६८	५४.९	
४	गढवा	११४३०	८१.३	
५	गोवरडिहा	१५३२२	१५४.७	
	जम्मा	३८५९२	३४५.६	

(ङ) यस गा पा बाट नजिक रहेका आफ्नो जिल्ला भित्रका अन्य छिमेकी गाउँपालिका/नगरपालिकाहरू

१. राप्ती गाउँपालिका

२. राजपुर गाउँपालिका

३ .लमही नगरपालिका

४ .बंगलाचुली गाउँपालिका

(च)गाउँपालिकाको वडा विभाजन:

क्र.स	गढवा गा.पा.का नयाँ वडाहरू	साविक गाविसको नाम	साविक गा.वि.स.को वडा नं	गाउँपालिका का नया वडाहरूको जनसङ्ख्या
१	१	गोवरडिहा	वडा न १ दिख ३ सम्म	२८९०
२	२	गोवरडिहा	वडा न ४,५ र ६	४८६७
३	३	गोवरडिहा	वडा न ७,८ र ९	४५६५
४	४	गंगापरस्पुर	वडा न १,२,३ र ५	५१२८
५	५	गंगापरस्पुर	वडा न ४,६,७,८ र ९	५८४४
६	६	गढवा	वडा न १ देखि ५ सम्म	६४४६
७	७	गढवा	वडा न ६,७,८ र ९	४९८४
८	८	कोइलाबास	वडा न १ देखि ९ सम्म	८६८
		जम्मा		३८५९२

(छ) संस्थागत पुर्वाधार सम्बन्धि अवस्था

१ शिक्षण संस्था

सि.नं.	साविक गाविसको नाम	प्रा.वि.	नि.मा.वि.	मा.वि.	उ.मा.वि.	स्नातक	स्नातकोत्तर	कैफियत	निजी मात्र सङ्ख्या
१	कोइलावास	३	१	०	०	०	०	सामुदायिक	०
२	गढवा	५	३	०	१	०	०	सामुदायिक	३
३	गोबरडिया	७	३	१	२	०	०	सामुदायिक	३
४	गंगापरस्पुर	४	२	०	१	०	०	सामुदायिक	४

२ स्वास्थ्य केन्द्र

सिनं.	साविक गा.वि.स को नाम	स्वास्थ्यचौकी , आयुर्वेद, अस्पताल प्रा.स्वास्थ्य केन्द्र	अस्पताल वा स्वास्थ्य संस्थाको शैया सङ्ख्या(गोटा)	गापा को वडा नं
१	कोइलावास	स्वास्थ्य चौकी-१, आयुर्वेद क्लिनिक-१		१
२	गढवा	स्वास्थ्य चौकी-१		
३	गोबरडिया	स्वास्थ्य चौकी-१		
४	गंगापरस्पुर	स्वास्थ्य चौकी-१		

३ न्द्रकृषि सेवा के

सिनं.	साविक गा.वि.स.को नाम	भवनको प्रकृति: वटा			जम्मा	कैफियत
		गोटा	कच्ची	पक्की		
१	कोइलावास				०	
२	गढवा	२		२	४	
३	गोबरडिया				०	
४	गंगापरस्पुर				०	

४ पशुसेवा केन्द्र भवन, हुलाक कार्यालयका भवनहरू, फोहोरमैला प्रशोधन / ल्याण्डफिल्ड साईट, पशु बधशाला, हेलीप्याड, एयरपोर्ट, खेलकुद मैदान, ढल निकास व्यवस्था, तालतलैयाहरू नरहेको ।

५ साविकका गाविस भवनहरू

क्र.स	गा.वि.स को नाम	कच्ची	पक्की	जम्मा	कैफियत
१	कोइलावास	०	१	१	
२	गढवा	०	१	१	
४	गोबरडिया	०	१	१	
६	गंगापरस्पुर	०	१	१	

६ पार्क तथा उद्यान

क्र.स.	साविक गाविस को नाम	क्षेत्रफल(वर्ग किमी)	कैफियत
१	कोइलावास	०	

२	गढवा	०	
४	गोबरडिया	०.०८७८(१३ विगाह)	जंगल कुटी
६	गंगापरस्पुर	०	

७ बसपार्क तथा बसस्टेशन

क्र.स.	साविक गाविस को नाम	क्षेत्रफल(वर्ग किमी)	कैफियत
१	कोइलावास	०	
२	गढवा	०.०००७(२ कठ्ठा)	
४	गोबरडिया	०	
६	गंगापरस्पुर	०	

८ पर्यटकीय स्थल

क्र.स.	साविक गाविस को नाम	गोटा	कैफियत
१	कोइलावास	१	
२	गढवा	१	
३	गोबरडिया	२	
४	गंगापरस्पुर	०	

(ज) अन्य पूर्वाधारहरू:

१ सडकको अवस्था:

क्र.स.	साविक गाविसको नाम	पिच सडक	ग्राभेल	कच्ची	कैफियत
१	कोइलावास	०	०	१६	कि मी मा
२	गढवा	४	३०	०	
४	गोबरडिया	३०	१०	४	
६	गंगापरस्पुर	१०	३	३	

२ वनक्षेत्र (निजी वन बाहेक)

क्र.स.	समुदायिक / कबुलियती वनको नाम	साविक गाविस को नाम	क्षेत्रफल(वर्ग कि मी)	कैफियत
१	कोइलावास सामुदायिक वन समेत २ वटा	कोइलावास	४.६६	
२	मदपुर सामुदायिक वन समेत १४ वटा	गढवा	२३.४७	
३	फुलवारी सामुदायिक वन समेत २० वटा	गोबरडिया	३९.७२	
५	भवानी सामुदायिक वन समेत ९ वटा	गंगापरस्पुर	१९.०४	

३ सिचाईको स्रोतको नाम

क्र.स	सिचाई स्रोतको नाम	साविक गाविस को नाम	कैफियत
१		कोइलाबास	
२	घोराह-मानपुर सिचाई योजना	गढवा	
३	चिलीया-मनिकापुर सिचाई योजना	गढवा	
४	गोबरडिया सिचाई योजना	गोबरडिया गा.वि.स	
५	गोबरडिया बड्कापथ सिचाई योजना	गोबरडिया गा.वि.स	
६	सुपौला परस्पुर सिचाई योजना	गोबरडिया गा.वि.स	
७	छपालीसिचाई योजना (दगांली)	गंगापरस्पुर गा.वि.स	

४ खानेपानी पहुचको अवस्था(coverage %)

क्र.स.	साविक गाविस को नाम	खानेपानी पहुचको अवस्था(coverage)	खानेपानीको प्रकृति
१	कोइलाबास	८.	पाइपढाकिएको कुवा बाट मात्र ट्यूबवेल र,
२	गढवा	९०.०७	पाइपट्यूबवेल र ढाकिएको कुवा बाट मात्र,
५	गोबरडिया	५७.९२	पाइप ढाकिएको कुवा,ट्यूबवेल,
६	गंगापरस्पुर	९१.६८	पाइप ढाकिएको कुवा,ट्यूबवेल,

५ सरसफाइको अवस्था (सौचालय भएका घरधुरी प्रतिशतमा)

क्रस	साविक गाविस को नाम	सौचालय भएका घरधुरी प्रतिशतमा	सार्वजनिक शौचालय (वटा)
१	कोइलाबास	९०.६७	०
२	गढवा	९७.३४	०
४	गोबरडिया	९६.३०	०
६	गंगापरस्पुर	९८.४५	०

६अव कायम हुने गापा वा नपाको टाढाको वस्तीबाट सम्बन्धित गापा वा नपाको केन्द्र पुग्न लाग्ने अनुमानित समय(घण्टा)

वाडा नं	Roadhead बाट गापा को केन्द्र पुग्न लाग्ने समय	सेवा प्राप्त गरी घर फर्कन लाग्ने समय
१ (कोइलाबास)	४घण्टा	८ घण्टा

७ वित्तीय संस्था:

क्र.स.	साविक गाविसको नाम	सहकारी संस्था	फाईनान्स	विकास बैक	बैंक	कैफियत
१	कोइलावास	१	०	०	०	
२	गढवा	९	०	०	१	
४	गोबरडिया	५	०	०	०	
६	गंगापरस्पुर	१२	०	०	०	

८ विद्युत सेवा(प्रतिशत)

क्रस	साविक गाविसको नाम	लघु जलविद्युतवाट	सोलारवाट	केन्द्रीय प्रसारणवाट	विद्युत सेवा प्राप्त गर्ने कूल प्रतिशत	कैफियत
१	कोइलावास	०	०.५३	४५.४५	४५.९९	
२	गढवा	०	१.०१	७९	८०.०१	
५	गोबरडिया	०	५.५४	६८.९०	७४.४४	
६	गंगापरस्पुर	०	०.२	७६.८६	७७.०६	

९ ब्यापारिक क्षेत्र)बजार(

क्रस	साविक गाविसको नाम	मुख्य बजार	केन्द्रवाटको दूरी (किमि)	कैफियत
१	कोइलावास	गढवा	३२	
३	गढवा	गढवा	०	
५	गोबरडिया	गढवा	२३	
७	गंगापरस्पुर	गढवा	६	

१० धार्मिक स्थलको नाम

क्रस	मन्दिर	मस्जिद	गुम्बा	चर्च	अन्य
१	८	१	०	०	

११ पकेट खेती भए/ नभएको (भएको भए उल्लेख गर्ने) धान खेती पकेट क्षेत्र

१२ ब्यवसायीक खेती जस्तो अर्गानीक खेती ,वाखापालन, कुखुरा पालन आदि: वाखापालन पकेटक्षेत्र

१३ उद्योग हरूको अवस्था:

घरेलु	साना	मझौला	ठूला
४	९१	०	०

गापा मा रहेका होटल सङ्ख्या

तारे	साधारण
०	७

५ उपमहानगरपालिकाको नाम: घोराही उपमहानगरपालिका

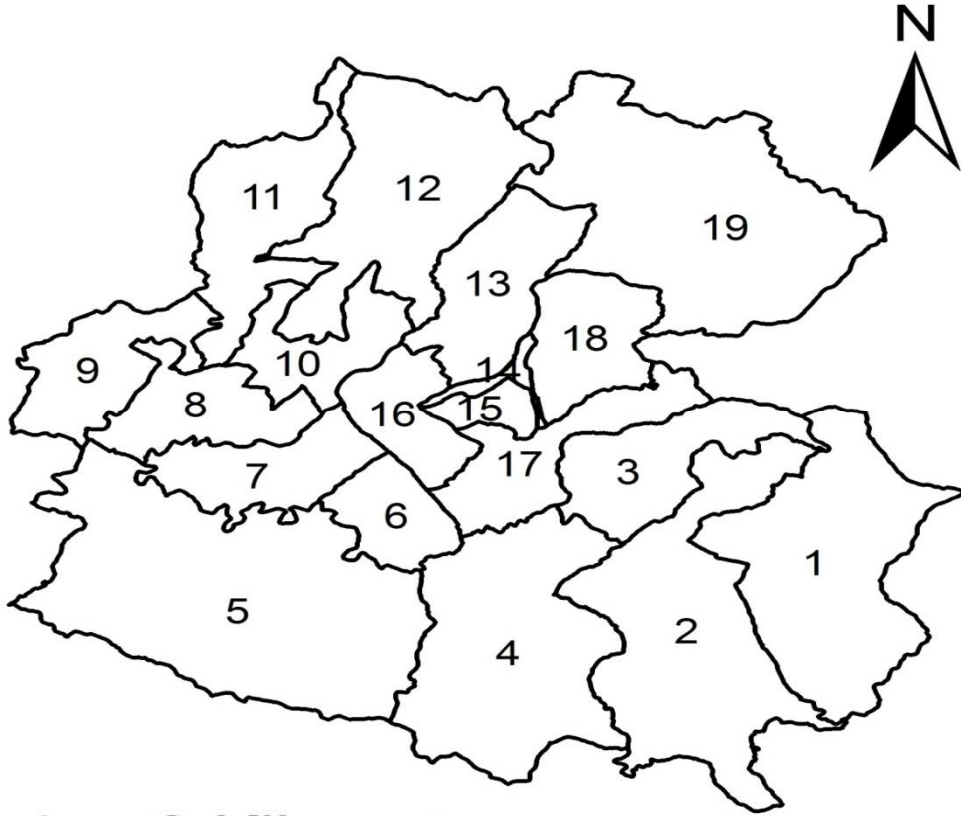
प्रदेश नं. ५ अञ्चल: राप्ती

जिल्ला: दाङ

अक्षांश: २७°५४' १.१३ "N—२८° ८' ५२०.३ "N

देशान्तर: ८२°२०' २७८.६ "E-८२° ३६' ४१ "७४.E

५. Ghorahi Upa-mahanagar palika

0 2 4 8 Kilometers

(क) उपमहानगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय

नाम: घोराही उपमहानगरपालिका

क्षेत्रफल (मी.वर्ग कि): ५०४.७

केन्द्र: घोराही बजार

वडा संख्या: १९

जनसङ्ख्या (वि.सं. २०६८ अनुसार) : १५६१६४

जनघनत्व: ३०९.४२ व्यक्ति प्रति वर्ग कि मी

(ख) नपाको कूल आन्तरिक आय:

आ .व. ०६९७० को:३७२४९४४०।-

आ०व .७०७१ को:४९८८२९९२।-

आ०७१ .व. ७१७२ को:४८०४९५८७।-

(ग)सीमाना:

पू : बंगलाचुली गाउँपालिका

पश्चिम: तुलसीपुर उपमहानगरपालिका

उत्तर: रोल्पा जिल्ला

दक्षिण: लमही नगरपालिका

(घ) उपमहानगरपालिकामा गाभिने गाविस/नपाको जनसङ्ख्या र क्षेत्रफल:

सि.नं.	साविकका गा स.वि./नगरपालिकाहरू	जनसङ्ख्या	क्षेत्रफल(वर्ग कि मि)	कैफियत
१	घोराही नपा.	६२९२८	७२.०	
२	त्रिपुर न पा	४११८३	११३.२	
३	लक्ष्मीपुर गा.वि.स	१३७२५	६५.८	
४	रामपुर गा.वि.स	१२६२८	९४.७	
५	धर्ना गा.वि.स	६८५१	७२.४	
६	सौडियार गा.वि.स	१२१०१	२६.७	
७	सैघा गा.वि.स	६७४८	५९.९	
	जम्मा	१५६१६४	५०४.७	

(ङ) उपमहानगरपालिका बाट जिल्लाभित्रका नजिकका नपा/ गापा हरूको विवरण:

१. तुलसीपुर उपमहानगरपालिका

२. बंगलाचुली गाउँपालिका

३. राप्ती गाउँपालिका

४. लमही नगरपालिका

(च) घोराही उपमहानगरपालिकाको वडा विभाजन:

क्र.स	नयाँवडाहरू	साविक गाविस वा नपाको नाम	साविक वडा न.	जनसङ्ख्या
१	१	रामपुर गा.वि.स	वडा नं ५,७,८ र ९	५०८६
२	२	रामपुर गा.वि.स	वडा न १,२,३,४ र ६	७५४२
३	३	लक्ष्मीपुर गा.वि.स	वडा नं १,२,३ र ६	६७६९
४	४	लक्ष्मीपुर गा.वि.स	वडा न ४,५,७,८ र ९	६९५६
५	५	धर्ना गा.वि.स	वडा नं १ दिख ९ सम्म	६८५१
६	६	सौडियार गा.वि.स	वडा नं १ ,२ ,३ र ४	५४८३

७	७	सौडियार गा.वि.स	वडा नं ५, ६, ७, ८ र ९	६६१८
८	८	त्रिपुर नपा.	वडा नं ४ र ११	६६५८
९	९	त्रिपुर नपा.	वडा नं १०, १२ र १३	७४३४
१०	१०	त्रिपुर नपा.	वडा नं १, २ र ३	१००४९
११	११	त्रिपुर नपा.	वडा नं ५ र ८	७१३३
१२	१२	त्रिपुर नपा.	वडा नं ६, ७ र ९	९९०९
१३	१३	घोराही नपा.	वडा नं ७ र ८	७२२४
१४	१४	घोराही नपा.	वडा नं १०	१११८१
१५	१५	घोराही नपा.	वडा नं ११	१९७५७
१६	१६	घोराही नपा.	वडा नं १ र ९	६१०१
१७	१७	घोराही नपा.	वडा नं २, ३, ४	९३००
१८	१८	घोराही नपा.	वडा नं ५ र ६	९३६५
१९	१९	सैघा गा.वि.	वडा नं १ देखि ९ सम्म	६७४८
		जम्मा		१५६१६४

(छ) संस्थागत पुर्वाधार सम्बन्धि अवस्था:

१ शिक्षण संस्था सम्बन्धि विवरण:

सिनं.	साविक गाविस/नपा को नाम	प्रा.वि.	निमावि	मावि.	उमावि	स्नातक	स्नातकोत्तर	कैफियत	निजी मात्र सङ्ख्या()
१	रामपुर गाविस	७	२	२	१	०	०	सामुदायिक	१
२	लक्ष्मीपुर गाविस	५	२	१	१	०	०	सामुदायिक	१
३	धर्ना गा.वि.स	६	१	१	०	०	०	सामुदायिक	१
४	सौडियार गा.वि.स	५	१	३	०	०	०	सामुदायिक	३
५	त्रिपुर न पा	१६	३	४	३	०	०	सामुदायिक	८
६	घोराही नपा.	१५	४	४	२	४	१	सामुदायिक	३२
७	सैघा गाविस	९	२	१	०	०	०	सामुदायिक	०

२। स्वास्थ्य केन्द्र

क्र.स	साविक गा.वि.स /नपाको नाम	स्वास्थ्य केन्द्रको प्रकृति	अस्पताल वा स्वास्थ्य संस्थाको शैया सङ्ख्या(गोटा)
१	रामपुर गा.वि.स	स्वास्थ्य चौकी-१	
२	लक्ष्मीपुर गा.वि.स	स्वास्थ्य चौकी-१	

३	धर्ना गा.वि.स	स्वास्थ्य चौकी-१	
४	सौडियार गा.वि.स	स्वास्थ्य चौकी-१	
५	त्रिपुर न पा	स्वास्थ्य चौकी-३	
६	घोराही नपा.	राप्ती उप क्षेत्रीय अस्पताल-१,	१००
७	घोराही नपा.	दिपज्योती अस्पताल-१ निजी ,	१५
८	घोराही नपा.	गोर्खा अस्पताल-१ निजी ,	५५
९	घोराही नपा.	घोराही अस्पताल-१ निजी ,	१५
१०	घोराही नपा.	चिनारी अस्पताल-१ निजी ,	१५
११	घोराही नपा.	मितेरी अस्पताल-१	१५
१२	घोराही नपा.	अयु अस्पताल-१	१५
१३	घोराही नपा.	लाइफकेयर अस्पताल-१	ल्याबसेवाहरू मात्र उपलब्ध छ ।
१४	सैघा गा.वि.स	स्वास्थ्य चौकी-१	

३ घोराही उपमहानगरपालिका अन्तर्गत कृषिसेवाकेन्द्रका भननहरू रहेकामात्र साविक गाविस नपाको विवरण:

क्र.स	साविक गाविस/नपाको नाम	कच्ची	पक्की	जम्मा	कैफियत
१	रामपुर	०	२	२	
२	घोराही नपा.	०	६	६	

४ घोराही उपमहानगरपालिका अन्तर्गत पशुसेवाकेन्द्रका भननहरू रहेकामात्र साविक गाविस नपाको विवरण:

क्र.स	साविक गाविस/नपाको नाम	कच्ची	पक्की	जम्मा	कैफियत
१	घोराही नपा.	२		२	

५ घोराही उपमहानगरपालिका अन्तर्गत हुलाक कार्यालयका भननहरू रहेकामात्र साविक गाविस नपाको विवरण:

क्र.स	साविक गाविस / नपाको नाम	भवनको प्रकृति: वटा			कैफियत
		गोटा	कच्ची	पक्की	
१	घोराही नपा.	२	१	१	

६ घोराही उपमहानगरपालिका अन्तर्गत साविक गाविस नपाका भननहरू को विवरण:

क्र.स	साविक गाविस / नपाको नाम	भवनको प्रकृति: वटा			कैफियत
		जम्मा	कच्ची	पक्की	
१	रामपुर गा.वि.स	१		१	
२	लक्ष्मीपुर गा.वि.स	१		१	
३	धर्ना गा.वि.स	१		१	
४	सौडियार गा.वि.स	१		१	
५	त्रिपुर नपा	४		४	

६	घोराही नपा.	२		२	
७	सैघा गा.वि.स	२		२	

७ फोहोरमैला प्रशोधन/ल्याण्डफिल्ड साईट भएको साविकको गाविस/ नपा:

क्र.स.	साविक गाविस / नपाको नाम	नपा/गापाको वडा नं	क्षेत्रफल(वर्ग किमी)	कैफियत
१	घोराही नपा.		०.०१३५२	

८ खेलकुद मैदान भएको साविकको गाविस/ नपा

क्र.स.	साविक गाविस / नपाको नाम	क्षेत्रफल(वर्ग किमी)	कैफियत
११	घोराही नपा.	०.०४०६	

९ पार्क तथा उद्यान भएका साविकका गाविस/नपाहरू:

क्र.स.	साविक गाविस / नपाको नाम	नपा/ गापाको वडा नं	क्षेत्रफल(वर्ग) (किमी)	कैफियत
१	घोराही नपा.	१५	०.००३४	शहिद लखन थापा पार्क
२	घोराही नपा.	१३	०.०१३५	थारू संग्राहलय,पनौरा
३	घोराही नपा.	१३	०.०१३५	गुलरिया पार्क ,(नेत्रलाला पार्क)गुलरिया

१० बसपार्क वा बस स्टेशन भएका साविकका गाविस/नपाहरू:

क्र.स.	साविक गाविस / नपाको नाम	गापा/नपाको वडा न	क्षेत्रफल(वर्ग किमी)	कैफियत
१	घोराही नपा.	१४	०.०४७३	
२	त्रिपुर नपा.		०.००११	

११ ढल निकास ब्यवस्था भएका साविकका गाविस/नपाहरू:

क्र.स.	साविक गाविस / नपाको नाम	नपा/ गापाको वडा नं	ढलको लम्बाई(किमी)	कैफियत
१	त्रिपुर नपा		०.३१०	
२	घोराही नपा.		३.१	

१२ शवदाहको अवस्था र सम्भाव्यता

क्र.स.	साविक गाविस / नपाको नाम	नपा/ गापाको वडा	कैफियत
१	घोराही नपा.	१४	व्यवस्थित भएको

१३ पर्यटकीय स्थल

क्र.स	साविक गाविस / नपाको नाम	नपा / गापाको वडा न	गोटा
१	रामपुर गा.वि.स		३
२	लक्ष्मीपुर गा.वि.स		२
३	धर्ना गा.वि.स		१
४	सौडियार गा.वि.स		०
५	त्रिपुर नपा		३
६	घोराही नपा.		८
७	सैघा गा.वि.स		१

(ज) अन्य पूर्वाधारसेवाहरू:

१ सडक (कि मि मा)

क्र.स	साविक गाविस / नपाको नाम	पिच सडक	ग्राभेल	कच्ची	
१	रामपुर गा.स.वि.	०	७	२.५	
२	लक्ष्मीपुर गा.स.वि.	१६	९	३	
३	धर्ना गा.स.वि.	०	१७	९	
४	सौडियार गा.स.वि.	०	१५	६	
५	त्रिपुर न(स.वि.नारायणपुर गा)पा.	४	३१	१५	
६	घोराही नपा.	१६.५	१५.५	२	
७	सैघा गा.स.वि.	०	०	५.५	

२ सिंचाइस्रोतको अवस्था:

क्र.स	सिंचाईको स्रोतको नाम	साविक गाविस/नपाको नाम	कैफियत
१	रामपुर कुलो सिंचाइ योजना	रामपुर गा.वि.स	
२	बालीम कुलो सिंचाइ योजना	रामपुर गा.वि.स	
३	भैसकुर्मा सिंचाइ योजना	लक्ष्मीपुर गा.वि.स	
४	कछारे कुलो सिंचाइ योजना	सौडियार गा.वि.स.	
५	सौरी कुलो सिंचाइ योजना	त्रिपुर नपा, नारायणपुर	
६	हापुर गुर्जे खोला सिंचाइ योजना	त्रिपुरनपा, हापुर	
७	ठाँटी कुलो सिंचाइ योजना	घोराही नपा.	
८	घोराही कर्जाही सिंचाइ योजना	घोराही नपा.	
९	कटुवाखोला सिंचाइ योजना	घोराही नपा.	
१०	गहिरा गाँउ सिंचाइ योजना	घोराही नपा.	

११	अम्बापुर सिंचाइ योजना	घोराही नपा.	
१२	रतनपुर सिंचाइ योजना	घोराही नपा.	

३ तालतलैयाहरूको अवस्था:

क्र.स	तालतलैयाको नाम	साविक गाविस वा नपाको नाम	कैफियत
१	किचेनीदह, चरिङ्गे दह , भोटेदह	रामपुर गा.वि.स	
२		लक्ष्मीपुर गा.वि.स	
३	लरैना दह	त्रिपुर नपा ,ढिकपुर	
४	बाहकुने दह, ज्यामिरेदह	घोराही नपा.	

४.१ सामुदायिक वनको अवस्था

क्र.स	सामुदायिक वनको नाम	सामुदायिक वन रहेको क्षेत्र	निजी वनको क्षेत्र	क्षेत्र (वर्ग कि मी)	कैफियत
१	चरिङ्गेदह सा२१समेत .वन.	रामपुर		५७५०.	
२	स्यालापानी सा१४समेत .वन.	लक्ष्मीपुर		३६१५.	
३	सरिकोट सा१३समेत .वन.	धर्ना		३९७२.	
४	कृष्ण सा१४समेत .वन.	सौडियार		१८३५.	
५	हरियाली महीला सा .वन. ९समेत	त्रिपुर नपा, ढिकपुर		०३४.	
६	इन्द्रेणी सा८समेत .वन.	त्रिपुर नपा, नारायणपुर		२३१.	
७	खजुरे सा२०समेत .वन.	त्रिपुर नपा., ह्यापुर		२०३१.	
८	अम्बेकेश्वरी महीला सा .वन. ३६समेत	घोराही नपा.		२५२३.	
९	लेखडाडा सा९समेत .वन.	सैघा गा.स.वि.		११३८.	

४.२ खानेपानी पहुँचको अवस्था (Coverage percentage)

क्र.स.	साविक गाविस वा नपाको नाम र वडा	खानेपानी पहुँचको अवस्था	खानेपानीको प्रकृति
१	रामपुर गा.वि.स	७१.२	पाइपट्यूबवेल र ढाकिएको कुवा मात्र,
२	लक्ष्मीपुर गा.वि.स	६५.८३	पाइपट्यूबवेल र ढाकिएको कुवा मात्र,
३	धर्ना गा.वि.स	५६.२७	पाइपको कुवा मात्र ट्यूबवेल र ढाकिए,
४	सौडियार गा.वि.स	४६.७५	पाइपट्यूबवेल र ढाकिएको कुवा मात्र,

५	त्रिपुर नपा	४६.८४	पाइपट्यूबवेल र ढाकिएको कुवा मात्र,
६	घोराही नपा.	७८.२८	पाइपट्यूबवेल र ढाकिएको कुवा मात्र,
७	सैघा गा.वि.स	५५.२३	पाइपट्यूबवेल र ढाकिएको कुवा मात्र,

५ सरसफाइको अवस्था

क्रस	साविक गाविस वा नपाको नाम	सौचालय भएका घरधुरी प्रतिशतमा	सार्वजनिक शौचालय सख्या
१	रामपुर गा.वि.स	९८.०५	
२	लक्ष्मीपुर गा.वि.स	९७.५	
३	धर्ना गा.वि.स	९५.६५	
४	सौडियार गा.वि.स	९६.४५	
५	त्रिपुर नपा	९८.९८	
६	घोराही नपा.	९८.७६	२ वटा
७	सैघा गा.वि.स	९४.८९	

६ अब कायम हुने गापा वा नपाको टाढाको वस्तीबाट सम्बन्धित गापा वा नपाको केन्द्र पुग्न लाग्ने अनुमानित समय(घण्टा)

वाडा नं	Roadhead बाट गापा वा नपाको केन्द्र पुग्न लाग्ने समय	सेवा प्राप्त गरी घर फर्कन लाग्ने समय
१९ (सैघा)	१.५ घण्टा	३ घण्टा

७ बैंक तथा वित्तीय संस्था

क्र.स.	साविक गाविस/नपाको नाम	सहकारी संस्था	फाईनान्स	विकास बैंक	बैंक	कैफियत
१	रामपुर गा.वि.स	१३	०	०	०	
२	लक्ष्मीपुर गा.वि.स	१८	०	०	०	
३	धर्ना गा.वि.स	१५				
४	सौडियार गा.वि.स	९	०	०	०	
५	त्रिपुर न.पा	३१	१	२	२	
६	घोराही नपा.	४७	५	७	१०	
७	सैघा गा.वि.स	३	०	०	०	

८ विद्युत सेवा (प्रतिशत)

क्र.सं.	साविक गाविस वा नपाको नाम	लघु जलविद्युतवाट	सोलारवाट	केन्द्रीय प्रसारणवाट	विद्युत सेवा प्राप्त गर्ने कूल प्रतिशत	कैफियत
१	रामपुर गाविस		३.५६	४६.८७	५०.४१	
२	लक्ष्मीपुर गाविस		०.८२	६२.३१	६३.१३	
३	धर्ना गाविस		०.६४	५९.२२	५९.८६	
४	सौडियार गाविस		०.१६	७५.०५	७५.२१	
५	त्रिपुर नपा		१.५६	७८.५३	८०.०९	
६	घोराही नपा		०.७३	८७.०६	८७.७९	
७	सैघा गा.विस		१६.२९	३.७४	२०.०३	

९ व्यापारिक क्षेत्र

क्र.सं.	साविक गाविस वा नपाको नाम	मुख्य बजार	केन्द्रवाटको दूरी (किमि)	कैफियत
१	रामपुर गाविस	घोराही बजार	८	
२	लक्ष्मीपुर गाविस	घोराही बजार	४	
३	धर्ना गाविस	घोराही बजार	७	
४	सौडियार गाविस	घोराही बजार	८	
५	त्रिपुर नपा	घोराही बजार	१०	
६	घोराही नपा.	घोराही बजार	०	
७	सैघा गाविस	घोराही बजार	२१	

१० घोराही उपमहानपा मा थप पूर्वाधारहरूको अवस्था:

क्र.सं.	संग्राहलय	सामुदायिक भवन वा सभाहल	हाटबजार वा फलफुल तथा तरकारी बिक्री केन्द्र	प्राविधिक शिक्षालय	सपिड मल	बस पार्क/ बस टर्मिनल
१	१	१	२	७	१	१

११ धार्मिक स्थलहरूको संख्या:

क्र.सं.	मन्दिर	मस्जिद	गुम्बा	चर्च	अन्य
१	१७	२	१	२	०

१२ विमानस्थल भए/ नभएको: नभएको

हेलीप्याड: भएको

आन्तरीक विमानस्थल: नभएको

१३ शवदाह स्थल : भएको

१४ पशुवधशाला : नभएको

१५ पकेट खेती, बाखापालन, माछापालन, कुखुरापालन भए/ नभएको (भएको भए उल्लेख गर्ने) माछापालन तथा बाखापालन पकेट क्षेत्र रहेको

१६ घोराही उपमहानपा भित्र रहेका उद्योगहरूको सङ्ख्या

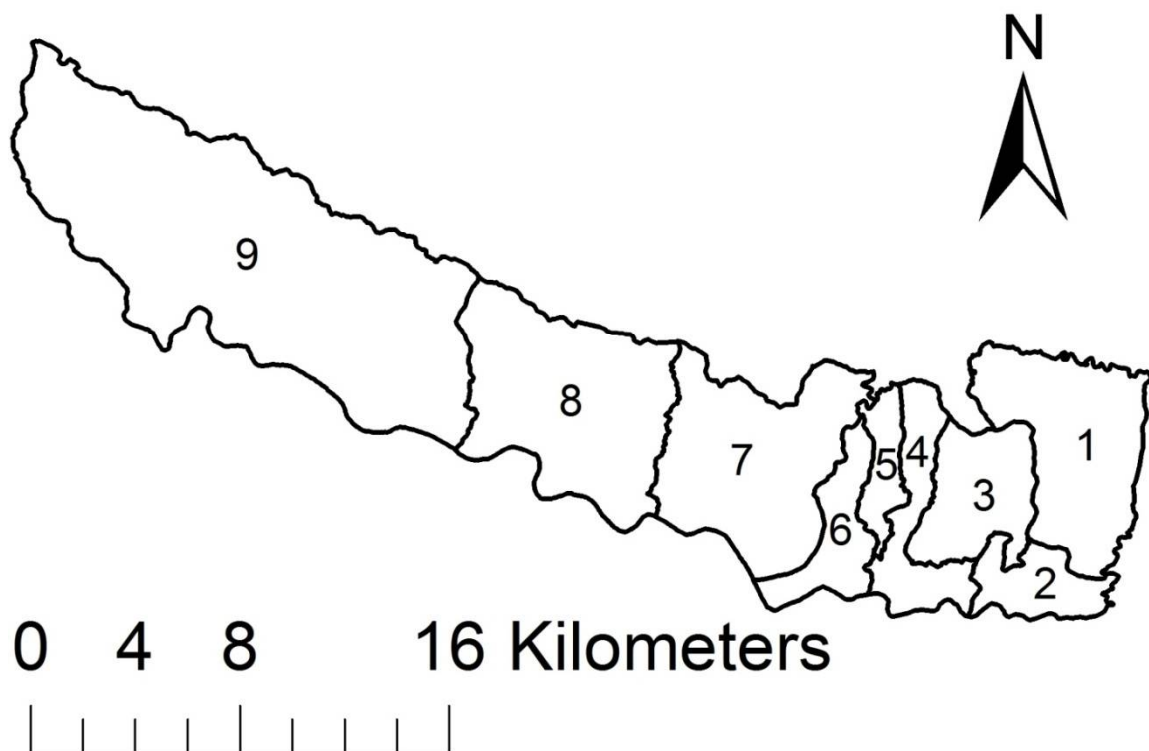
घरेलु	साना	मझौला	ठूला
२६	६६९	५	३

१७ घोराही उपमहानपा भित्र रहेका होटलहरूको सङ्ख्या

तारे	साधारण
०	१४९

६ नगरपालिकाको नाम – लमही नगरपालिका

5. Lamahi Nagarpalika

प्रदेश न ५

अञ्चल: राप्ती

जिल्ला: दाङ

अक्षांश: २७°५०' १२.२ "N—२८° १' ३२ "६१.N

देशान्तरः ८२ °११ '३२.०७ "E- ८२°३७'२७ "३१.E

(क)नगरपालिको संक्षिप्त परिचय

नाम: लमही नगरपालिका

क्षेत्रफल (मी.वर्ग कि): ३१५.४०

केन्द्र: लमही बजार

वडा संख्या: ९

जनसङ्ख्या (राजग २०६८ अनुसार): ४७६५५

जनघनत्व: १५१.१४ व्यक्ति प्रति वर्ग कि मी

(ख)कूल आन्तरिक आय:

आ .व.०६९/७० को: १६७१५८८।-

आ व. ०७०/७१ को: २४३६६४७।-

आ.व.०७१/७२ को: ५९३१७८७।-

(ग)लमही नगरपालिकाको सीमाना:

१ पूर्व: राप्ती गाउँपालिका

२ पश्चिम: बाँके जिल्ला

३ उत्तर: तुलसीपुर उपमहानगरपालिका, घोराही उपमहानगरपालिका

दक्षिण: राजपुर गाउँपालिका, गढवा गाउँपालिका

(ड) नपामा गाभिने गाविस/नपाको जनसङ्ख्या र क्षेत्रफल:

सि.नं.	साविकका गाविस/नगरपालिकाहरू	जनसङ्ख्या	क्षेत्रफल(मी.वर्ग कि)	कैफियत
१	सतवरिया गाविस	१३३७०	२१४.७	
२	लमही न.पा.	३४२८५	१००.७	
	जम्मा	४७६५५	३१५.४	

(च) लमही नपा बाट दूरी र पायकको हिसबले नजिक रहेका गापा/नपाहरू:

१. गढवा गाउँपालिका २. घोराही उपमहानगरपालिका

३. राप्ती गाउँपालिका ४. राजपुर गाउँपालिका

(छ) लमही नपाको वडा विभाजन:

क्र.स	नयावडाहरू	साविक गाविस वा नपाको नाम	साविक वडा नं	जनसङ्ख्या
१	१	लमही नपा.	वडा न १ र ३	४५६३
२	२	लमही नपा.	वडा न २ र ४	५८८०
३	३	लमही नपा.	वडा नं. ५ र ६	६६२०
४	४	लमही नपा.	वडा न ७ र ८	५०३५
५	५	लमही नपा.	वडा न ११	७१७३
६	६	लमही नपा.	वडा न ९, १०	५०१४
७	७	सतवरिया	वडा न १, २ र ३	४७७४
८	८	सतवरिया	वडा न ४, ५, ६ र ७	५१०८
९	९	सतवरिया	वडा न ८ र ९	३४८८
		जम्मा		४७६५५

(ज) पूर्वाधार सम्बन्धि अवस्था:

१ शिक्षण संस्था .

सि.नं.	साविक गाविस /नपाको नाम	प्रा.वि.	निमावि	मावि.	उमावि	स्नातक	स्नातकोत्तर	कैफियत	निजी मात्र)सङ्ख्या(
२	लमही नपा	८	४	३	३	२	१	सामुदायिक	१३
६	सतवरिया	४	३	३	०	०	०	सामुदायिक	३

२ स्वास्थ्य केन्द्र:

क्र.स	साविक गाविस नपाको नाम	स्वास्थ्य केन्द्रको प्रकृति	अस्पताल वा स्वास्थ्य संस्थाको शैया सङ्ख्या(गोटा)	कैफियत
१	लमही नपा	देउखुरी सामुदायिक अस्पताल-१	५१ शैया	
२	लमही नपा	प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र-१	३	
३	लमही नपा, सोनपुर	स्वास्थ्य चौकी-१		
४	सतबरीया	स्वास्थ्य चौकी-१		

३ कृषिसेवाकेन्द्र भवन:

क्र.स	साविक गा.वि.स. वा नपाको नाम	भवनको प्रकृति: वटा			नपाको वडा नं	कैफियत
		गोटा	कच्ची	पक्की		
१	लमही नपा	२		२		

४ पशुसेवाकेन्द्र भवनहरू:

क्र.स	गापा/नपाको नाम	गोटा	कच्ची	पक्की	कैफियत
१	लमही नपा	१		१	

५ हुलाक कार्यालयहरू

क्र.स	गापा/नपाको नाम	गोटा	कच्ची	पक्की	कैफियत
१	लमही नपा	१		१	

६ साविक गाविस / नपाका भवनहरू

क्र.स	साविक गाविस / नपाको नाम	भवनको प्रकृति: वटा			कैफियत
		गोटा	कच्ची	पक्की	
१	लमही नपा	३		३	
२	लमही नपा, सोनपुर	१		१	
३	सतबरीया	१		१	

७ फोहोरमैला प्रशोधन / ल्याण्डफिल्ड साईट:

क्र.स.	साविक गाविस / नपाको नाम	हालको नपाको वडा न	क्षेत्रफल(वर्ग किमी)	कैफियत
१	लमही नपा		०.०१३५	निर्माणाधिन अवस्था

८ खेलकुद मैदान

क्र.स.	साविक गाविस / नपाको नाम	नपा/गापाको वडा न	क्षेत्रफल(वर्ग किमी)	कैफियत
१	लमही नपा		०.०१३६ (२ विगाह)	क्रिकेट मैदान

९ पार्क तथा उद्यान

क्र.स.	साविक गाविस / नपाको नाम	नपा/गापाको वडा नं	क्षेत्रफल(वर्ग किमी)	कैफियत
१	लमही न.(विस.चैलाही गा)पा.		०.०००१ (३ कठ्ठा)	शान्ती पार्क

१० वसपार्क वा बस स्टेशन

क्र.स.	साविक गाविस / नपाको नाम	नपा/गापाको वडा नं	क्षेत्रफल(वर्ग किमी)	कैफियत
१	लमही नपा		०.०१३६ (२ विगाह)	

११ ढल निकास ब्यवस्था

क्र.स.	साविक गाविस / नपाको नाम	नपा/गापाको वडा नं	ढलको लम्बाई(किमी)	कैफियत
१	लमही नपा		०.८५०	

१२ पर्यटकीय स्थल

क्र.स	साविक गाविस / नपाको नाम	नपा/गापाको वडा नं	गोटा
१	लमही नपा		१
५	लमही नपा ,सोनपुर		१
७	सतबरीया गाविस		२

(झ) पूर्वाधार सेवाहरू:

१ सडकको अवस्था (कि मी मा)

क्र.स	साविक गाविस / नपाको नाम	पिच सडक	ग्राभेल	कच्ची	कैफियत
१	लमही नपा	१३.६	१५	९	
२	सतबरीया गाविस	५५	३	२	

२ वनक्षेत्र (निजी वन बाहेक)

क्र.स	समुदायिक / कबुलियती वनको नाम	साविक गाविस वा नपाको नाम र वडा नं	क्षेत्रफल	कैफियत
१	घुम्ना सामुदायिक वन समेत ११	लमही नपा	२४.७२	
२	भवानी सामुदायिक वन समेत १२	लमही नपा,सोनपुर	२५.९९	
३	उचानिम्बु सामुदायिक वन समेत २६	सतबरीया	१२६.७२	

३ सिंचाइ स्रोतको अवस्था:

क्र.स	सिंचाइ स्रोतको नाम	साविक गाविस / नपाको नाम	कैफियत
१	चुली सिंचाइ योजना	लमही नपा	

२	फल्कापुर सिंचाइ योजना	लमही नपा, सोनपुर	
३	कौडिया सोता सिंचाइ योजना	लमही नपा, सोनपुर	
४		सतबरीया	

४ तालतलैया को स्थिति:

क्र.स	तालतलैयाको नाम	साविक गाविस वा नपाको नाम र वडा नं	हालको गापा/नपा	कैफियत
१	जखेरा ताल	लमही नपा, सोनपुर	लमही नपा	
२	रिहार दह	सतबरीया	लमही नपा	

६ सरसफाइको अवस्था

५ खानेपानी प्रयोगको अवस्था (coverage percentage)

क्र.स.	साविक गाविस वा नपाको नाम र वडा	खानेपानी पहुचको अवस्था)	खानेपानीको प्रकृति
१	लमही नपा	८३.५५	पाइपढाकिएको कुवा मात्र, ट्यूबवेल,
२	सतबरीया	४६.४२	

क्र.स	साविक गाविस वा नपाको नाम	सौचालय भएका घरधुरी प्रतिशतमा	अब कायम हुने ईकाईमा रहने सार्वजनिक शौचालय (वटा)
१	लमही नपा	९८.०१	१ वटा
२	सतबरीया	९७.८६	

७ अब कायम हुने गापा वा नपाको टाढाको वस्तीबाट नपाको केन्द्र पुग्न लाग्ने अनुमानित समय(घण्टा)

वाडा नं	Roadhead बाट गापा वा नपाको केन्द्र पुग्न लाग्ने समय	सेवा प्राप्त गरी घर फर्कन लाग्ने समय
९(सतबरीया)	१ घण्टा	२ घण्टा

८ बैंक तथा वित्तीय संस्था

क्र.स	साविक गाविस वा नपाको नाम	सहकारी संस्था	फाईनान्स	विकास बैंक	बैंक	कैफियत
१	लमही नपा	२३	०	५	२	
२	सतबरीया	१७	०	०	०	

९ विद्युत सेवा(प्रतिशत)

क्रस	साविक गाविस वा नपाको नाम	लघु जलविद्युतवाट	सोलारवाट	केन्द्रीय प्रसारणवाट	विद्युत सेवा प्राप्त गर्ने कूल प्रतिशत	कैफियत
१	लमही नपा		१.४४	९०.१७	९१.६१	
२	सतबरीया		७.२४	६१.८२	६९.०५	

१० ब्यापारिक क्षेत्र)बजार(

क्रस	साविक गाविस वा नपाको नाम	मुख्य बजार	केन्द्रवाटको दूरी (किमि)	कैफियत
१	लमही नपा	लमही बजार	०	
२	सतबरीया	लमही बजार	२८	

११ थप पूर्वाधारहरु (नपामा रहेका पूर्वाधारहरु)

क्रस	संग्राहलय	सामुदायिक भवन वा सभाहल	हाटबजार वा फलफुल तथा तरकारी बिक्री केन्द्र	प्राविधिक शिक्षालय	सपिड मल	बस पार्क/ बस टर्मिनल
१	०	०	१	२	०	१

११ धार्मिक स्थलहरुको सङ्ख्या

क्रस	मन्दिर	मस्जिद	गुम्बा	चर्च	अन्य
१	७	३	०	२	०

१२ विमानस्थल भए/ नभएको: नभएको

१३ हेलीप्याड: भएको

१४ आन्तरी विमानस्थल: नभएको

१५ पशुवधशाला: नभएको

१६ पकेट खेती भए/ नभएको (भएको भए उल्लेख गर्ने): धान तथा तरकारी खेती पकेट क्षेत्र

१७ ब्यवसायीक खेती ,कुखुरापालन,माछापालन इत्यादि :कुखुरापालन ,माछापालन पकेट क्षेत्र

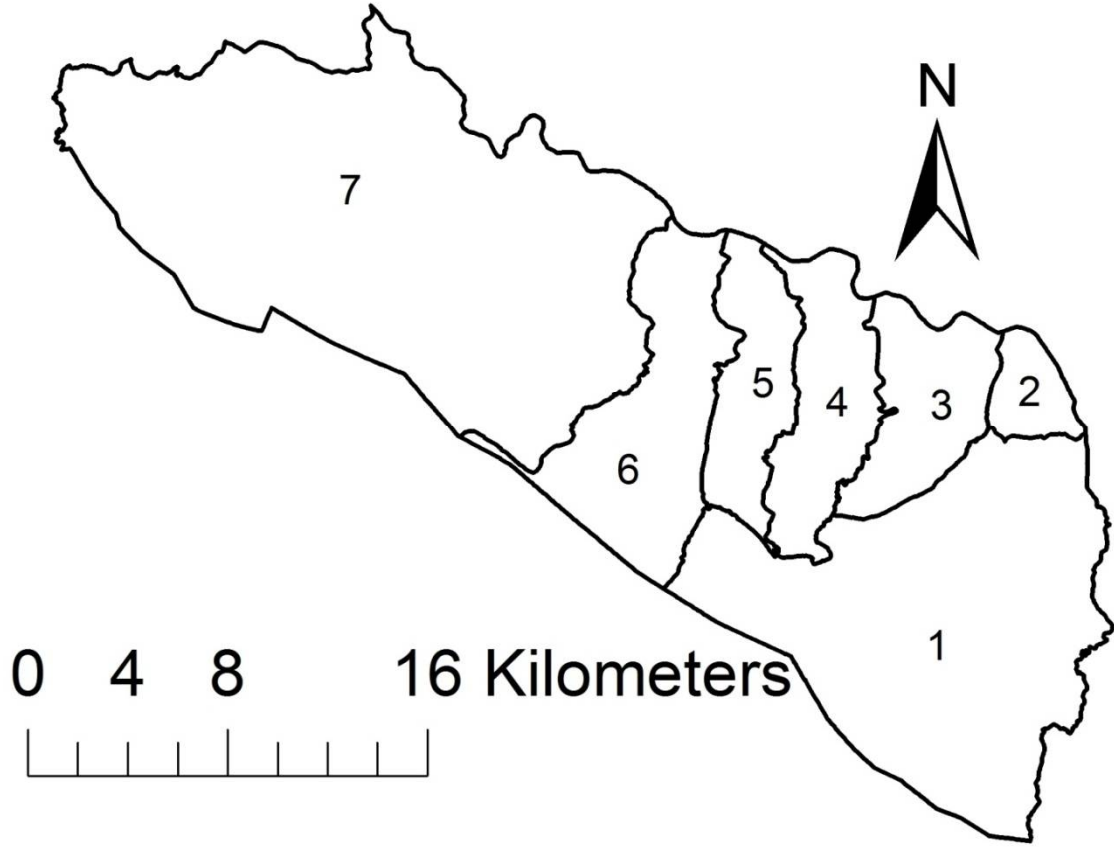
१८ नपा भित्र रहेका उदयोयहरुको संख्या:

घरेलु	साना	मझौला	ठूला
१३	३०१	८	२

१९ नपाभित्र रहेका होटलहरुको सङ्ख्या

तारे	साधारण
०	४८

७ गाँउपालिकको नाम – राजपुर गाउँपालिका

प्रदेश न ५ अञ्चल: राप्ती
 जिल्ला: दाङ
 अक्षांश: २७°४०' ४० "N—२७ °५८ '२०.८५ "N
 देशान्तर: ८२°४' १४.६६ "E-८२° २९ '५१ "६७.E
 (क)गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय
 नाम: राजपुर गाउँपालिका
 क्षेत्रफल (वर्ग कि मी): ५५६.८
 केन्द्र: जंग्रहवा (राजपुर)
 वडा संख्या: ९
 जनसङ्ख्या (राजग २०६८ अनुसार) २५०३७
 जनघनत्व: ४४.९६ व्यक्ति प्रति वर्ग कि मी
 (ख) गापाको कूल आन्तरिक आय:
 आ.व.०६९/७० को: ७६०११९।-
 आ व.०७०/७१ को: ८१२९९७७।-
 आ.व.०७१/७२ को: ११३९९०७१।-
 (ग)
 (घ) राजपुर गाउँपालिकाको सीमाना:

- १ पूर्व: गढवा गाउँपालिका
 २ पश्चिम: बाँके जिल्ला
 ३ उत्तर: लमही नगरपालिका
 ४ दक्षिण: भारत

(ग) राजपुर गाउँपालिका को जनसङ्ख्या र क्षेत्रफल (राजग २०६८ अनुसार)

सि.नं.	साविकका गाविसहरू	जनसङ्ख्या	क्षेत्रफल(मी.वर्ग कि)	कैफियत
२	राजपुर	१३७९२	३५८.५	
३	बेला	११२४५	१९८.३	
	जम्मा	२५०३७	५५६.८	

(घ) राजपुर गाउँपालिकाको नजिकमा रहेका जिल्लाभित्र रहेका गापालपाहरू (दूरी र पायकको हिसाबमा)

१. गढवा गाउँपालिका
 २ लमही नगरपालिका
 ३ .तुलसीपुर उपमहानगरपालिका
 ४ .राप्ती गाउँपालिका

(ङ) राजपुर गाउँपालिकाको वडा विभाजन र जनसङ्ख्या

क्र.स	नयाँ वडाहरू	साविक गाविस को नाम	वडा नं	जनसङ्ख्या
१	१	बेला	वडा न २ र ३	३८७१
२	२	बेला	वडा न १, ४ र ५	४०७६
३	३	बेला	वडा न ६, ७, ८ र ९	३२९८
४	४	राजपुर	वडा न १, २ र ३	२८६०
५	५	राजपुर	वडा न ४, ५ र ६	३१७०
६	६	राजपुर	वडा न ७ र ८	२६९२
७	७	राजपुर	वडा न ९	५०७०
		जम्मा		२५०३७

(च) संस्थागत पूर्वाधार सम्बन्धि अवस्था:

१ शिक्षण संस्था .

सि.नं.	साविक गाविस को नाम	प्रा.वि.	नि.मा.वि	मा.वि.	उमावि	स्नातक	स्नातकोत्तर	कैफियत	निजी मात्र सङ्ख्या
१	बेला	९	२	०	१	०	०	सामुदायिक	०
२	राजपुर	११	६	१	१	०	०	सामुदायिक	०

२ स्वास्थ्य केन्द्र

क्र.स	साविक गा.वि.सको नाम	स्वास्थ्य केन्द्रको प्रकृति	अस्पताल वा स्वास्थ्य संस्थाको शैया सङ्ख्या(गोटा)	कैफियत
१	बेला	स्वास्थ्य चौकी-१, अयूर्वेद क्लिनिक-१		
२	राजपुर	स्वास्थ्य चौकी-१		

३ कृषिसेवा केन्द्र, पशुसेवा केन्द्र तथा हुलाक कार्यालयको कच्ची, पक्की कुनै प्रकारको भवन नरहेको, ल्याडफिलसाइट, खेलकुद मैदान, पार्क तथा उद्यान, बसपार्क, हेलीप्याड तथा एयरपोर्ट, शवदाहगृह, ढलनिकासको व्यवस्था नरहेको ।

४ साविक गाविस / नपाका हालका भवनहरू

क्र.स	साविक गाविसको नाम	जम्मा	कच्ची	पक्की	कैफियत
१	बेला	१	०	१	
२	राजपुर	१	०	१	

५ पर्यटकीय स्थल

क्र.स	साविक गाविस / नपाको नाम	गोटा	कैफियत
१	बेला	२	
२	राजपुर	२	

(छ) अन्य पूर्वाधार तथा स्रोतहरूको अवस्था:

१ सडक (किमि मा)

क्र.स	साविक गाविस को नाम	पिच सडक	ग्राभेल	कच्ची
१	बेला	०	१४	०
२	राजपुर	०	७	०

२ वनक्षेत्र (निजी वन बाहेक)

क्र.स	समुदायिक / कुवुलियती वनको नाम	साविक गाविसको नाम	क्षेत्रफल (वर्ग कि मी)	कैफियत
१	देविस्थान सामुदायिक वन समेत १४ वटा	बेला	५१.३३	
२	गंगदी सामुदायिक वन समेत २७ वटा	राजपुर	९४.५१	

३ सिचाईको स्रोत

क्र.स	साविक गाविसको नाम	साविक गाविसको नाम	कैफियत
१	बेला सिचाई योजना	बेला	
२	गंगदी सिचाई योजना	राजपुर	

४ खानेपानी प्रयोगको अवस्था(Coverage percentage)

क्र.स.	साविक गाविस वा नपाको नाम र वडा	खानेपानी पहुचको अवस्था	खानेपानीको प्रकृति
१	बेला	५२.७	धारा, पाइप, ट्यूबवेल, ढाकिएको इनार

२	राजपुर	४१.८१	धारा,पाइप,ट्यूबवेल,ढाकिएको इनार
---	--------	-------	---------------------------------

५ सरसफाइको अवस्था

क्रस	साविक गाविसको नाम	सौचालय भएका घरधुरी प्रतिशतमा	सार्वजनिक शौचालय (वटा)
१	बेला	९४.९३	
२	राजपुर	९३.०४	

६ अव कायम हुने गापा वा नपाको टाढाको वस्तीबाट सम्बन्धित गापा को केन्द्रमा पुग्न लाग्ने अनुमानित समय(घण्टा)

वडा नं	Roadhead बाट गापा को केन्द्र पुग्न लाग्ने समय	सेवा प्राप्त गरी घर फर्कन लाग्ने समय
१(बेला)	२ घन्टा	४ घन्टा

७ बैंक तथा वित्तीय संस्था

क्र.स.	साविक गाविसको नाम	सहकारी संस्था	फाईनान्स	विकास बैंक	बैंक	कैफियत
१	बेला	७	०	०	०	
२	राजपुर	११	०	०	०	

८ विद्युत सेवा(प्रतिशत)

क्रस	साविक गाविस को नाम	लघु जलविद्युतबाट	सोलारबाट	केन्द्रीय प्रसारणबाट	विद्युत सेवा प्राप्त गर्ने कूल प्रतिशत	कैफियत
१	बेला		६.८१	४६.०३	५२.८५	
२	राजपुर		१६.१३	३७.२६	५३.३९	

९ धार्मिकस्थलहरूको संख्या:

क्रस	मन्दिर	मस्जिद	गुम्बा	चर्च	अन्य
१	८	१	०	०	

१० पकेट खेती भए/नभएको (भएको भए उल्लेख गर्ने) बाखापालन पकेट क्षेत्र

११ राजपुर गापामा रहेका उद्योगहरूको संख्या:

घरेलु	साना	मझौला	ठूला
४	७४	०	०

१२ राजपुर गाउँपालिका क्षेत्र भित्र रहने होटल संख्या:

तारे	साधारण
०	७

दा गाउँपालिकाको नाम- राप्ती गाउँपालिका

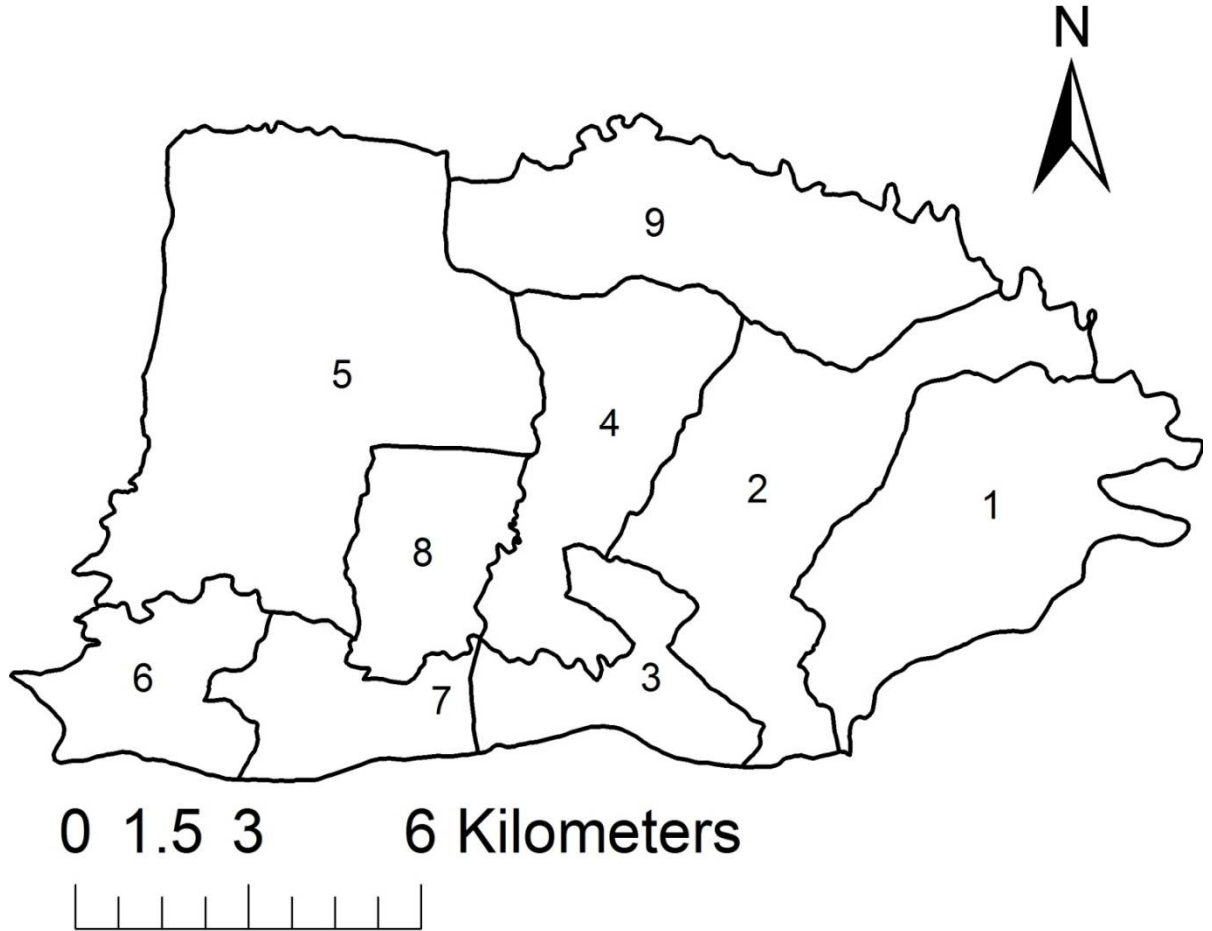
प्रदेश नं. ५ अञ्चल: राप्ती

जिल्ला: दाङ

अक्षांश: २७°४९' १४.४८ "N—२७° ५५' १२.२६ "N

देशान्तर: ८२°३६'२६ "E-८२° ४८ '३५ "E

8.Rapti Gaupalika

(क) संक्षिप्त परिचय

नाम: राप्ती गाउँपालिका

क्षेत्रफल(वर्ग कि मी): १५५.४२

केन्द्र: सिसनिया

वडा संख्या: ९

जनसङ्ख्या (राजग २०६८ अनुसार): ४०७६४

जनघनत्व: २६२.२८ व्यक्ति प्रति वर्ग कि मी

(ख)गाउँपालिकाको कूल आन्तरिक आय

आ.व. ०६९/७० को: २५०९२९८।-

आ.व. ७०/७१ को: २७५६९२०।-

आ.व. ७१/७२ को: ३३४६०००।-

(ग)गाउँपालिकाको सीमाना

१ पूर्व: अर्घाखाँची र कपिलवस्तु जिल्ला

२ पश्चिम: लमही नगरपालिका

३ उत्तर: बंगलाचुली गाउँपालिका

४ दक्षिण: गढवा गाउँपालिका

(घ)राप्ती गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या र क्षेत्रफल (राजग २०६८ अनुसार)

सि.नं.	साविकका गाविस हरू	जनसङ्ख्या	क्षेत्रफल(मी.वर्ग कि)	कैफियत
१	सिसहनिया,	१७६७०	६६.०	
२	लालमटिया	२१३८९	६८.६	
३	हाँसपुर गाविस को वडा न १ र २ मात्र	१७०५	२०.८२	
	जम्मा	४०७६४	१५५.४२	

(ङ)राप्ती गाउँपालिकाबाट नजिकमा रहेका जिल्ला भित्रका गाउँपालिका र नगरपालिकाहरू (दूरी र पायकको हिसाबमा)

१. लमही नगरपालिका

२. गढवा गाउँपालिका

३. बंगलाचुली गाउँपालिका

४. घोराही उपमहानगरपालिका

(च)राप्ती गाउँपालिकाको वडा विभाजन र जनसंख्या:

क्र.स	नयाँ वडाहरू	साविक गाविसको नाम	साविकका वडाहरू	जनसङ्ख्या
१	१	लालमटिया	वडा न ३	५६६२
२	२	लालमटिया	वडा न ४ र ७	५०९८
३	३	लालमटिया	वडा न १, २ र ८	५३७१
४	४	लालमटिया	वडा न ५, ६ र ९	५२५७
५	५	सिसहनिया	वडा न ५ र ७	५१५९
६	६	सिसहनिया	वडा न ८ र ९	४५५०
७	७	सिसहनिया	वडा न १ देखि ३ सम्म	४०३१
८	८	सिसहनिया	वडा न ४ र ६	३९३०
९	९	हाँसपुर गाविसको वडा न १ र २ मात्र	वडा न १ र २ मात्र	१७०५
		जम्मा		४०७६४

(छ) संस्थागत पूर्वाधार सम्बन्धि अवस्था:

१ शिक्षण संस्था .

सि.नं.	साविक गाविस कोनपाको नाम/	प्रा.वि.	निमावि	मावि.	उमावि	स्नातक	स्नातकोत्तर	कैफियत	निजी मात्र)सङ्ख्या(
१	सिसहनिया	५	४	०	१	०	०	सामुदायिक	३
२	लालमटिया	८	५	१	२	१	०	सामुदायिक	९
३	हासिपुर गाविसको वडा नं १ र २ मा	२	०	०	०	०	०	सामुदायिक	२

२ स्वास्थ्य केन्द्र:

क्र.स	साविक गाविसहरू	स्वास्थ्य संस्थाको प्रकृति	बेड सङ्ख्या	कैफियत
१	सिसहनिया	स्वास्थ्य चौकी-१		
२	लालमटिया	स्वास्थ्य चौकी-१ ,		
३	लालमटिया	राप्ती लाइफ केयर हस्पिटल	५० शैया	
४	हासिपुरको १ र २ मा	०	०	०

३ कृषिसेवाकेन्द्र, पशुसेवाकेन्द्र तथा हुलाक कार्यालयको कच्ची, पक्की कुनै प्रकारको भवन नरहेको , ल्याडफिलसाइट, खेलकुद मैदान, पार्क तथा उद्यान, तालतलैया, हेलीप्याड तथा एयरपोर्ट, शवदाहगृह, ढलनिकासको व्यवस्था नरहेको ।

४ साविक गाविस / नपाका हालका भवनहरू

क्र.स	साविक गाविसको नाम	जम्मा	कच्ची	पक्की	कैफियत
१	सिसहनिया	१		१	
२	लालमटिया	१		१	
३	हासिपुरको १ र २ वडामा	०		०	

५ बसपार्क वा बस स्टेशन

क्र.स.	साविक को नाम	हालको गापाको वडा नं	क्षेत्रफल(वर्ग किमी)	कैफियत
१	सिसहनिया		०	
२	लालमटिया		०.००१	भालुवाङ बसपार्क
३	हासिपुर १ र २ मा		०	

६ पर्यटकीय स्थल

क्र.स	साविक गाविस को नाम	गोटा	कैफियत
१	सिसहनिया	२	
२	लालमटिया	१	गिद्ध संरक्षण क्षेत्र
३	हासिपुर गाविस १ र २ वडामा	१	

(ज) अन्य पूर्वाधारसेवाहरू:

१ सडक (किमी मा)

क्र.स	साविक गाविसको नाम	पिच सडक	ग्राभेल	कच्ची	
१	सिसहनिया	८	९	११	
२	लालमटिया	१३	१४	१०	
३	हाँसिपुर गाविसको १ र २ वडामा	०	२	३	

२ वनक्षेत्र (निजी वन बाहेक)

क्र.स	सामुदायिक वनको नाम	साविस गाविसको नाम	क्षेत्रफल	कैफियत
१	कालापानी सामुदायिक वन समेत ८ वटा	सिसहनिया	२२.६५	
२	शान्ती सामुदायिक वन समेत ७ वटा	लालमटिया	५१.१२	
३	भद्राक्षी सामुदायिक वन समेत २ वटा	हाँसिपुर गाविसको १ र २ वटामा मात्र	५.०३	

३ सिंचाइ स्रोतको नाम:

क्र.स	सिंचाइ योजनाको नाम	साविक गाविसको नाम	कैफियत
१	सिसहनिया सिंचाइ योजना	सिसहनिया	
२	लालमटिया सिंचाइ योजना	लालमटिया	
३	मसुरिया सिंचाइ योजना	लालमटिया	
४	बड्कापथ सिंचाइ योजना	लालमटिया, सिसहनिया	
५	प्रगन्ना सिंचाइ योजना	लालमटिया, सिसहनिया	
६		हाँसिपुर १ र २ मा	

५ सरसफाइको अवस्था

४ खानेपानी प्रयोगको अवस्था (Coverage percentage)

क्र.स.	साविक गाविसको नाम	खानेपानी पहुँचको अवस्था	खानेपानीको प्रकृति
१	सिसहनिया	९४.०५	पाइप ,ढाकिएको कुवा, ट्यूबवेल मात्र
२	लालमटिया	८३.२	पाइप ,ढाकिएको कुवा, ट्यूबवेल मात्र
३	हाँसिपुर गाविसको १ र २	८७	पाइप ,ढाकिएको कुवा, ट्यूबवेल मात्र

क्र.स	साविक गाविसको नाम	सौचालय भएका घरधुरी प्रतिशतमा	सार्वजनिक सौचालय (वटा)
१	सिसहनिया	९६.३४	०

२	लालमटिया	९८	१ वटा
३	हाँसपुरगाविसको १ र २ वडामा म	९८	०

६ अव कायम हुने गापा वा नपाको टाढाको वस्तीवाट सम्बन्धित गापा वा नपाको केन्द्र पुग्न लाग्ने अनुमानित समय(घण्टा)

वडा नं	Roadhead वाट गापा को केन्द्र पुग्न लाग्ने समय	सेवा प्राप्त गरी घर फर्कन लाग्ने समय
वडा नं १ , लालमटिया	२ घण्टा	४ घण्टा

७ बैंक तथा वित्तीय संस्था

क्र.स.	साविक गाविसको नाम	सहकारी संस्था	फाईनान्स	विकास बैंक	बैंक	कैफियत
१	सिसहनिया	१०	०	१	०	
२	लालमटिया	१२	०	१	१	
३	हाँसपुर वडा नं १ र २ मा	२	०	०	०	

८ विद्युत सेवा(प्रतिशत)

क्र स	साविक गाविसको नाम	लघु जलविद्युतवाट	सोलारवाट	केन्द्रीय प्रसारणवाट	विद्युत सेवा प्राप्त गर्ने कूल प्रतिशत	कैफियत
१	सिसहनिया		१.९३	७७.७५	७९.६९	
२	लालमटिया		०.७४	८२.३७	८३.११	
३	हाँसपुरगाविसको १ र २ मात्र		०.७३	उपलब्ध नभएको		

९ व्यापारिक क्षेत्र (बजार)

क्रस	साविक गाविस वा नपाको नाम	मुख्य बजार	केन्द्रवाटको दूरी (किमि)	कैफियत
१	सिसहनिया	लमही बजार	१२	
२	लालमटिया	भालुवाङ बजार	३	
३	हाँसपुरगाविस को १ र २ लाई	भालुवाङ बजार	१४	

१० थप पूर्वाधारहरू(हालको गापामा)

क्रस	संग्राहलय	सामुदायिक भवन वा सभाहल	हाटबजार वा फलफुल तथा तरकारी बिक्री केन्द्र	प्राविधिक शिक्षालय	सपिड मल	वस पार्क/ वस टर्मिनल
१	०	०	१	२	१	१

११ धार्मिकस्थलहरूको संख्या:

क्रस	मन्दिर	मस्जिद	गुम्बा	चर्च	अन्य
१	८	३	०	२	०

१२ पकेट खेती भए/नभएको (भएको भए उल्लेख गर्ने): धान तथा तरकारी खेती पकेट क्षेत्र

१३ व्यवसायीक खेती जस्तो अर्गानीक खेती ,वाखापालन, कुखुरा पालन आदी:कुखुरापालन पकेट क्षेत्र

१४ गापामा रहेका उद्योगहरूको संख्या:

घरेलु	साना	मझौला	ठूला
१३	३०१	८	२

१५ गापामा रहेका होटलहरूको सङ्ख्या

तारे	साधारण
०	४८

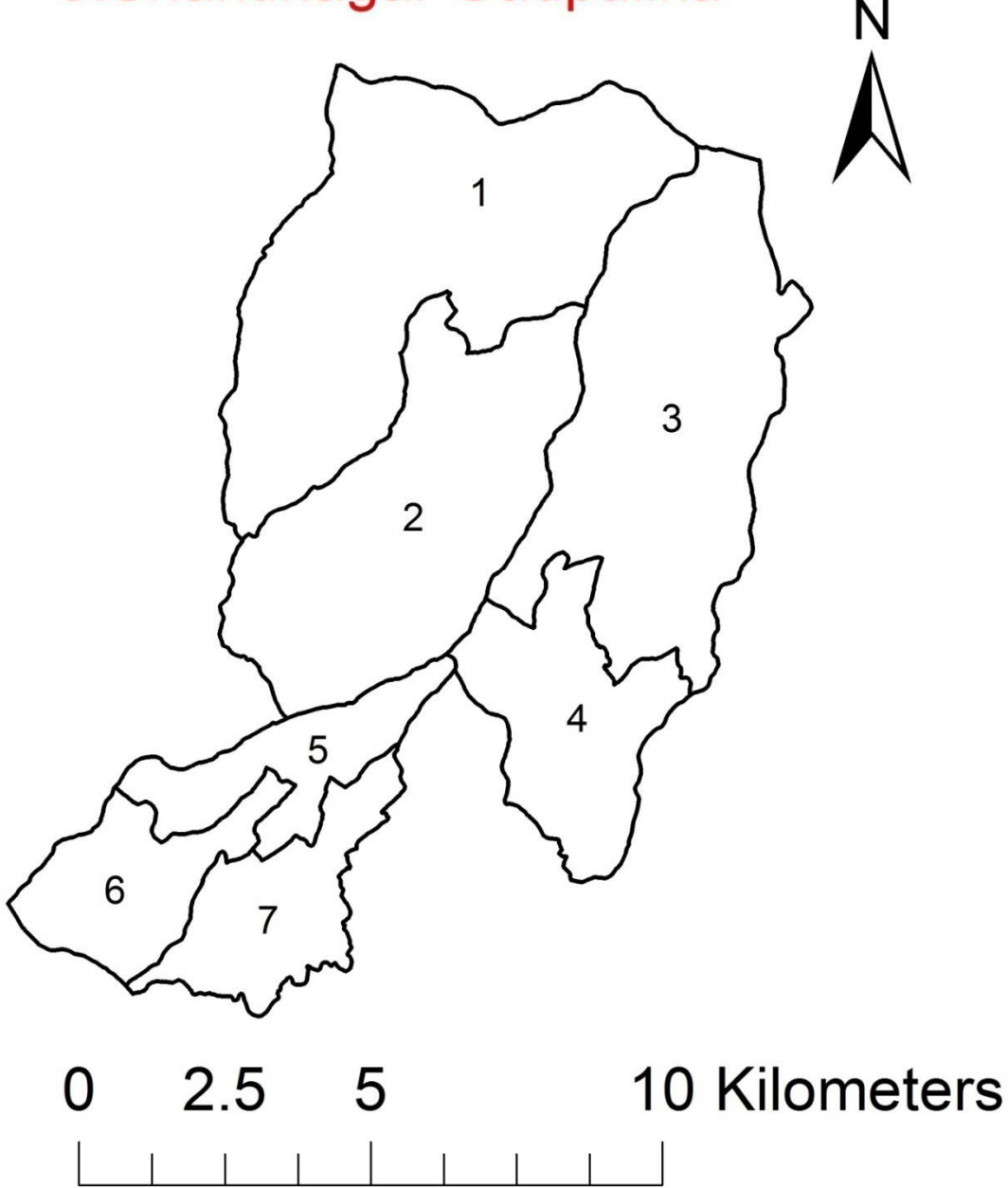
९ गाउँपालिकाको नाम- शान्तीनगर गाउँ पालिका

प्रदेश न ५ अञ्चल: राप्ती जिल्ला: दाङ

अक्षांश: २८° ६' २८ "N—२८° १४' ५३ "N

देशान्तर: ८२°७'५ "E—८२° १४' १७ "E

9.Shantinagar Gaupalika

(क)शान्तीनगर गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

नाम: शान्तीनगर गाउँपालिका

क्षेत्रफल (वर्ग कि मी) : ११२.३

केन्द्र: खैरेनी (साविक धनौरी गाविस)

वडा संख्या: ७

जनसङ्ख्या (राजग २०६८ अनुसार): २५२०३

जनघनत्व: २२४.४३ व्यक्ति प्रति वर्ग कि.मी.

(ख)गाउँपालिकाको कूल आन्तरिक आय:

आव.०६९/७० को: ९३५९३५।-

आ व.०७०/७१ को: ९६२५६७।-

आ.व.०७१/७२ को: ११७८९९४।-

(ग) गाउँपालिकाको सीमाना

१पुर्व: तुलसीपुर उपमहानगरपालिका

२ पश्चिम: बबई गाउँपालिका

३ उत्तर: सल्यान जिल्ला

४ दक्षिण:दंगीशरण गाउँपालिका

(घ)शान्तीनगर गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या र क्षेत्रफल:

सि.नं.	साविकका गाविसहरू	जनसङ्ख्या	क्षेत्रफल (वर्ग कि मी)	कैफियत
१	बाघमारे	७७८७	५३.२	
२	शान्तिनगर	७९८३	३७.२	
३	धनौरी	९४३३	२१.९	
	जम्मा	२५२०३	११२.३०	

(ङ)शान्तीनगर गाउँपालिकाका छिमेकी गापालपाहरू (जिल्लाभित्रका दूरी र पायकका हिसाबले) १.तुलसीपुर उपमहानगरपालिका

२. बबई गाउँपालिका

३.दंगीशरण गाउँपालिका

४.घोराही उपमहानगरपालिका

(च)शान्तीनगर गाउँपालिकाको वडा विभाजन जनसङ्ख्या र क्षेत्रफल:

क्र.स	नया बनेका वडा नं	साविक गाविसको नाम	साविकको वडा नं	जनसङ्ख्या
१	१	बाघमारे	वडा नं १,७,८ र ९	३११७
२	२	बाघमारे	वडा नं २ देखि ६ सम्म	४६७०
३	३	शान्तिनगर	वडा नं ३ देखि ७ सम्म	४३३४
४	४	शान्तिनगर	वडा नं १,२ , ८ र ९	३६४९
५	५	धनौरी	वडा नं ६,८ र ९	२७८६
६	६	धनौरी	वडा नं १ ,२ र ५	३१४१

७	७	धनौरी	वडा नं३, ४ र ७	३५०६
		जम्मा		२५२०३

(छ) संस्थागत पूर्वाधार सम्बन्धि अवस्था:

१ शिक्षण संस्था .

सिनं.	साविक गाविसको नाम	प्रा.वि.	निमावि	मावि.	उमावि	स्नातक	स्नातकोत्तर	कैफियत	निजी मात्र)सङ्ख्या(
१	शान्तीनगर	३	२	१	१	०	०	सामुदायिक	३
२	धनौरी	४	२	२	०	०	०	सामुदायिक	६
३	बाघमारे	५	५	१	१	०	०	सामुदायिक	१

२ स्वास्थ्य केन्द्र.

क्र.स	साविक गाविसको नाम	स्वास्थ्य केन्द्रको प्रकृति	अस्पताल वा स्वास्थ्य संस्थाको शैया सङ्ख्या(गोटा)	कैफियत
१	शान्तीनगर	स्वास्थ्य चौकी—१		
२	धनौरी	स्वास्थ्य चौकी—१		
३	बाघमारे	स्वास्थ्य चौकी—१		

३ कृषिसेवाकेन्द्र, पशुसेवाकेन्द्र तथा हुलाक कार्यालयको कच्ची, पक्की कुनै प्रकारको भवन नरहेको , ल्याडफिलसाइट, खेलकुद मैदान,पार्क तथा उद्यान, तालतलैया, हेलीप्याड तथा एयरपोर्ट,शवदाहगृह, ढलनिकासको व्यवस्था नरहेको ।

४ साविक गाविस / नपाका हालका भवनहरू

क्र.स	साविक गाविसको नाम	जम्मा	कच्ची	पक्की	कैफियत
१	शान्तीनगर	१	०	१	
२	धनौरी	०	०	०	
३	बाघमारे	१	०	१	

५ पर्यटकीय स्थल

क्र.स	साविक गाविस को नाम	गोटा	कैफियत
१	शान्तीनगर	१	
२	धनौरी	१	
३	बाघमारे	२	

(झ) अन्य पूर्वाधार सेवाहरूको अवस्था:

१ सडकको अवस्था (कि मी मा)

क्र.स.	साविक गाविस / नपाको नाम	पिच सडक	ग्राभेल	कच्ची	
१	शान्तीनगर	३	२	२	

२	धनौरी	०	२०	३	
३	बाघमारे	२	११	७	

२ वनक्षेत्र (निजी तथा राष्ट्रिय वन बाहेक)

क्र.स	समुदायिक / कबुलियती वनको नाम	साविक गाविसकोनाम	क्षेत्रफल	कैफियत
१	बयाले सिमतारा सा वन समेत . वटा	शान्तीनगर	१२.२	
२	गिधनिया सामुदायिक वनसहित १७ वट	धनौरी	८.०४	
३	बाघमारे बिष्णुपुर सामुदायिक वन सहित ९ वटा	बाघमारे	१७.३६	

३ सिंचाइको स्रोत:

क्र.स	सिंचाइ योजनाको नाम	साविक गाविस को नाम	कैफियत
१	बयाले सिमतारा सिंचाइ योजना	शान्तीनगर	
२	बौराह खोला-कुमलगढी सिंचाइ योजना	धनौरी	
३	सालघारे माझकुलो सिंचाइ योजना	बाघमारे	

५ सरसफाइको अवस्था

४ खानेपानी प्रयोगको अवस्था(Coverage percentage)

क्र.स	साविक गाविसको नाम	खानेपानी पहुचको अवस्था(Coverage)	खानेपानीको प्रकृति
१	शान्तीनगर	९३.६७	पाइप ,ढाकिएको कुवा ,ट्यूबवेल मात्र
२	धनौरी	२७.२१	पाइप ,ढाकिएको कुवा ,ट्यूबवेल मात्र
३	बाघमारे	९२.१६	पाइप ,ढाकिएको कुवा ,ट्यूबवेल मात्र

क्र.स	साविक गाविस को नाम	सौचालय भएका घरधुरी प्रतिशतमा	सार्वजनिक शौचालय (वटा)
१	शान्तीनगर	९६.३५	
२	धनौरी	९६	
३	बाघमारे	९९	

६ अव कायम हुने गापा वा नपाको टाढाको वस्तीबाट सम्बन्धित गापा वा नपाको केन्द्र पुग्न लाग्ने अनुमानित समय(घण्टा)

वाडा नं	Roadhead बाट गापा को केन्द्र पुग्न लाग्ने समय	सेवा प्राप्त गरी घर फर्कन लाग्ने समय
६ (धनौरी)	१.५ घण्टा	३ घण्टा

७ बैंक तथा वित्तीय संस्था

क्र.स.	साविक गाविस वा नपाको नाम	सहकारी संस्था	फाईनान्स	विकास बैंक	बैंक	कैफियत
१	शान्तीनगर	६	०	०	०	
२	धनौरी	९	०	०	०	
३	बाघमारे	५	०	०	०	

८ विद्युत सेवा(प्रतिशत)

क्र.स.	साविक गाविसको नाम	लघु जलविद्युतवाट	सोलारवाट	केन्द्रीय प्रसारणवाट	विद्युत सेवा प्राप्त गर्ने कूल प्रतिशत	कैफियत
१	शान्तीनगर		३.८३	६४.५६	६८.३९	
२	धनौरी		०.५७	६१.१०	६१.६७	
३	बाघमारे		१३.०४	२३.७६	३६.८०	

९ व्यापारिक क्षेत्र)बजार(

क्र.स.	साविक गाविसको नाम	मुख्य बजार	केन्द्रवाटको दूरी (किमि)	कैफियत
१	शान्तीनगर	चिराघाट (शान्तीनगर)	०	
२	धनौरी	चिराघाट(शान्तीनगर)	६	
३	बाघमारे	चिराघाट(शान्तीनगर)	४	

१० धार्मिक स्थलहरूको संख्या:

क्र.स.	मन्दिर	मस्जिद	गुम्बा	चर्च	अन्य
१	७	०	०	०	०

११ पकेट खेती भए नभएको भएको भए उल्लेख गर्ने: नभएको

१२ ब्यवसायीक खेती जस्तो अर्गानीक खेती ,वाखापालन, कुखुरा पालन आदी :नभएको

१३ उद्योगहरूको संख्या:

घरेलु	साना	मझौला	ठूला
७	२०२	०	०

१३. गाउँपालिका भित्र रहेका होटल को संख्या:

तारे	साधारण
०	३

१० उपमहानगरपालिकाको नाम - तुलसीपुर उपमहानगरपालिका

प्रदेश नं. ५ अञ्चल: राप्ती जिल्ला: दाङ

अक्षांश: २७° ५६' ५२" N — २८° १४' ४७" N

देशान्तर: ८२° १२' २७" E — ८२° २५' ४०" E

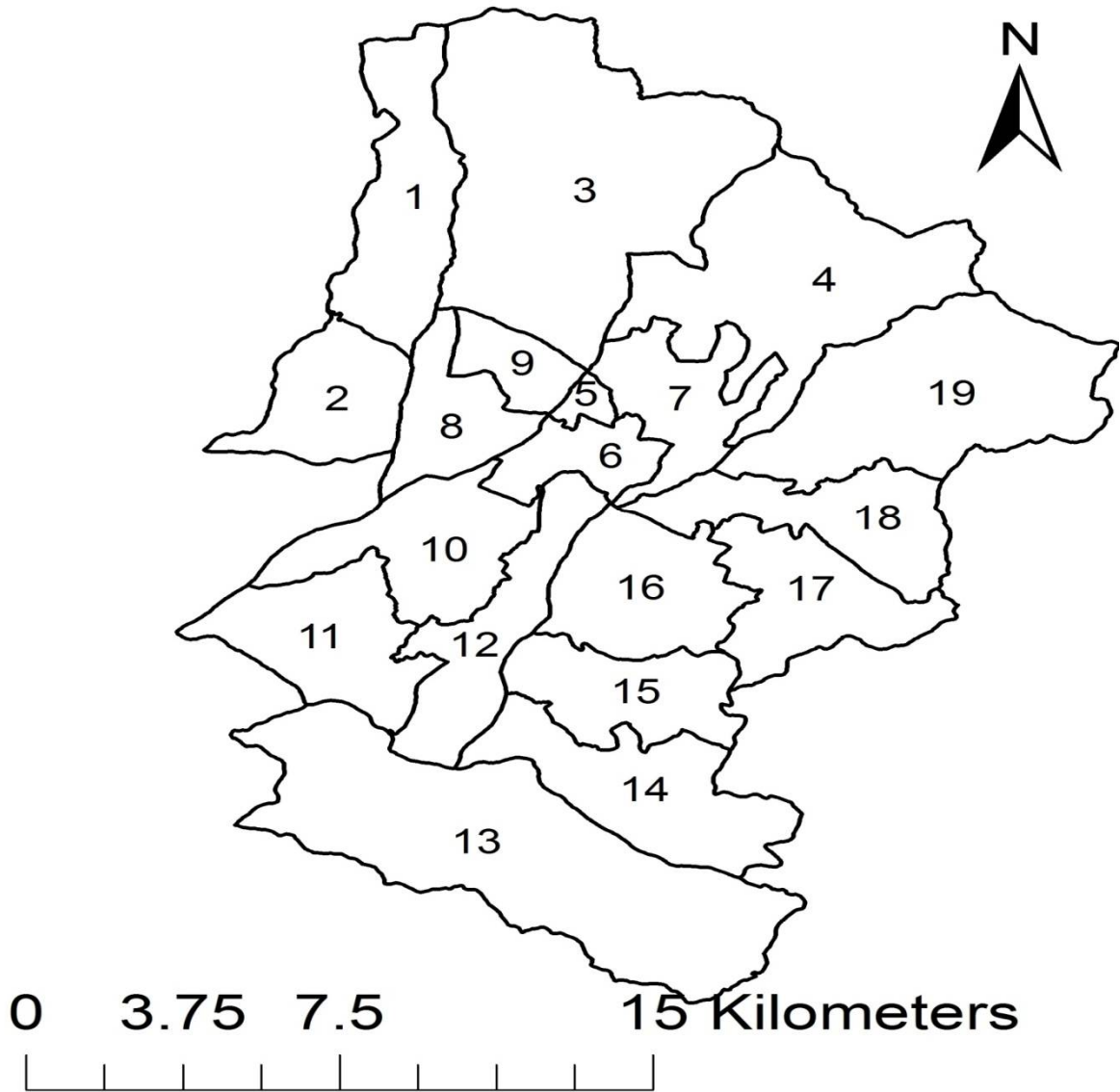
(क) उपमहानगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय

नाम: तुलसीपुर उपमहानगरपालिका क्षेत्रफल (मी.वर्ग कि): ३७१.९

केन्द्र: तुलसीपुर वडा संख्या: १९

जनसङ्ख्या (राजग २०६८ अनुसार) १४१५२८ जनघनत्व: ३८०.५५ व्यक्ति प्रति वर्ग कि मी

10. Tulsipur Upa-mahanagarपालिका

(ख) उपमहानगरपालिकामा सम्मिलित सबै गापा/नपाको कूल आन्तरिक आय:

आ.व.०६९/७० को: १२४९७१३५।-

आ.व.०७०/७१ को: १६३१८९०१।-

आ.व.०७१/७२ को: २३९२१८८८।-

(ग) तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाको सीमाना:

१ पुर्व: घोराही उपमहानगरपालिका

२ पश्चिम: दंगीशरण गाउँपालिका र शान्तीनगर गाउँपालिका

३ उत्तर: सल्यान जिल्ला/ रोल्पा जिल्ला

४ दक्षिण: लमहीनगरपालिका

(घ) तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाको जनसङ्ख्या र क्षेत्रफल (राजग २०६८ अनुसार)

सि.नं.	साविकका गाविस/नगरपालिकाहरू	जनसङ्ख्या	क्षेत्रफल(वर्ग किमी)	कैफियत
१	तुलसीपुर नपा.	५१५३७	८९.२	
२	तुलसीपुर नपा (साविकहलवार गाविस)	१००६८	३७.१	
३	तुलसीपुर नपा (साविक उरहरी गाविस)	१२८६१	२५.४	
४	तुलसीपुर नपा (साविक टरीगाउ गाविस)	१११३५	२३.२	
५	फूलवारी गाविस	५४८९	५०.५	
६	डुरुवागाविस	१२९७९	३३.७	
७	मानपुरगाविस	१४८६४	३२.१	
८	विजौरीगाविस	१३९२२	४८.७	
९	पवननगर गाविस	८६७३	३२	
	जम्मा	१४१५२८	३७१.९	

(ङ) तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाको वडा विभाजन:

क्र.स	नयाँ वडा नम्बरहरू	साविक गाविस/नपाको नाम	वडा नं	जनसङ्ख्या
१	१	पवननगर	वडा न १ देखि ४ सम्म	४३६१
२	२	पवननगर	वडा न ५ देखि ९ सम्म	४३१२
३	३	तुलसीपुर न.पा	वडा न १ , ७ र १०	७४७९
४	४	तुलसीपुर न.पा	वडा न २ , १६ र १७	८१२६
५	५	तुलसीपुर न.पा	वडा न ५	११६४८
६	६	तुलसीपुर नपा.	वडा न ६	१२९६९
७	७	तुलसीपुर नपा.	वडा न ३, ४ र १५	१०८१७

८	८	तुलसीपुर नपा.	वडा नं ८ र ११	५६४१
९	९	तुलसीपुर नपा.	वडा नं ९	४९२५
१०	१०	तुलसीपुर नपा.	वडा नं १३ र १४	६४९७
११	११	तुलसीपुर न.पा.	वडा नं १९ र २०	८६६१
१२	१२	तुलसी न.पा.	वडा नं १२ र १८	८८३८
१३	१३	फुलवारी	वडा नं १ देखि ९ सम्म	५४८९
१४	१४	डुरुवा	वडा नं २,३,८ र ९	६०४०
१५	१५	डुरुवा	वडा नं १,४,५,६ र ७	६९३९
१६	१६	मानपुर	वडा नं २,३,४,५ र ६ मात्र	७६०३
१७	१७	मानपुर	वडा नं १,७,८ र ९	७२६१
१८	१८	विजौरी	वडा नं १,३,४,५ र ७	७६७१
१९	१९	विजौरी	वडा नं २,६,८ र ९	६२५१
	जम्मा			१४१५२८

(च) संस्थागत पूर्वाधार सम्वन्धी अवस्था:

१ शिक्षणा संस्थाहरू

सिनं.	साविक गाविस/नपाको नाम	प्रा.वि.	निमावि	मावि.	उमावि	स्नातक	स्नातकोत्तर	कैफियत	निजी मात्र)सङ्ख्या(
१	फूलवारी गाविस	१	१	२	०	०	०	सामुदायिक	१
२	पवननगरगाविस	७	१	१	१	०	०	सामुदायिक	४
३	तुलसीपुर नपा(हलवार, उरहरी र टरीगाउ समेत)	२५	६	४	६	४	१	सामुदायिक	४७
४	विजौरी	६	१	२	२	१	१	सामुदायिक	६
५	मानपुर	५	१	१	०	०	०	सामुदायिक	६
६	डुरुवा	६	३	०	१	०	०	सामुदायिक	२

२ स्वास्थ्यकेन्द्र

क्र.स	साविक गाविस/नपाको नाम	स्वास्थ्य केन्द्रको प्रकृति	अस्पताल वा स्वास्थ्य संस्थाको शैया सङ्ख्या(गोटा)	कैफियत
१	फूलवारी	स्वास्थ्य चौकी-१		
२	पवननगर	स्वास्थ्य चौकी-१		

३	तुलसीपुर नपा.	राप्ती अंचल अस्पताल-१	५० शैया	
४	तुलसीपुर नपा.	राप्ती अंखा अस्पताल-१	५० शैया	
५	तुलसीपुर नपा.	राप्ती लाइफ केयर अस्पताल-१	५५ शैया	
६	तुलसीपुर नपा.	अंचल अंयूर्वेद अस्पताल-१		
७	तुलसीपुर नपा.	तुल्सीबाल अस्पताल-१ ,तुलसीपुर सिटी अस्पताल-१	३० शैया	
८	तुलसीपुर नपा(हलवार,टरीगाउ र उरहरीमा)	स्वास्थ्य चौकी-१/१ वटाका दरले जम्मा ३ वटा		
९	विजौरी	स्वास्थ्य चौकी-१		
१०	विजौरी	क्षेत्रीय अयूर्वेद अस्पताल	५० शैया	
११	मानपुर	स्वास्थ्य चौकी-१		
१२	डुरुवा	स्वास्थ्य चौकी-१		

३ तुलसीपुर उपमहानपा अन्तर्गत कृषिसेवाकेन्द्रका भवनहरू रहेका साविसका गाविसनपाहरू

क्र.स	साविक गाविस/नपाको नाम	जम्मा	कच्ची	पक्की		
५	तुलसीपुर नपा.	१	०	१		

४ तुलसीपुर उपमहानपा अन्तर्गत पशुसेवाकेन्द्रका भवनहरू नरहेको

४ तुलसीपुर उपमहानपा अन्तर्गत हुलाककार्यालयका भवनहरू रहेका साविसका गाविसनपाहरू मा साविक तुलसीपुर नपामा मात्र १ वटा पक्की भवन रहेको ।

५ तुलसीपुर उपमहानपा अन्तर्गत साविक गाविस/ नपाका हालका भवनहरू

क्र.स	साविक गाविस/नपा	जम्मा	कच्ची	पक्की	कैफियत
१	फूलवारी	१	०	१	
२	पवननगर	१	०	१	
३	तुलसीपुर नपा.	१	०	१	
४	तुलसीपुर नपा,हलवार गाविसको	१	०	१	
५	विजौरी	०	०	०	
६	मानपुर	१		१	
७	डुरुवा	१		१	
८	टरीगाउ (तुनपा)	१		१	
९	उरहरी (तुनपा)	१		१	

७ फोहोरमैला प्रशोधन / ल्याण्डफिल्ड साईट:

क्र.स.	साविक गाविस / नपाको नाम	हालको नपाको वडा	क्षेत्रफल(वर्ग किमी)	कैफियत
१	तुलसीपुर नपा.		०.०२०३	

८ खेलकुद मैदान

क्र.स.	साविक गाविस / नपाको नाम	तुलसीपुर उपमहानपाको नया वडा न	क्षेत्रफल(वर्ग किमी)	कैफियत
१	तुलसीपुर नपा.		०.००८६	
२	विजौरी		०.००७२	

९ पार्क तथा उद्यान

क्र.स.	साविक गाविस / नपाको नाम	पार्कको नाम	क्षेत्रफल	कैफियत
१	तुलसीपुर नपा.	राप्ती शान्ती उद्यान	१४ विगाह	
२	तुलसीपुर नपा.	पुष्पलाल स्मृति पार्क	१ विगाह	
३	तुलसीपुर नपा.	सुनबर्षा पार्क	५ विगाह	

१० वसपार्क वा बस स्टेशन

क्र.स.	साविक गाविस / नपाको नाम	हालको उपमहानपाको वडा	क्षेत्रफल	कैफियत
१	तुलसीपुर नपा.		६ विगाह	

११ ढल निकास ब्यवस्था

क्र.स.	साविक गाविस / नपाको नाम	हालको वडान	ढलको लम्वाई(किमी)	कैफियत
३	तुलसीपुर नपा.		१.५	

१२ शवदाहको अवस्था र सम्भाव्यता

क्र.स.	साविक गाविस / नपाको नाम	हालको उपमहानपाको वडान	कैफियत
१			सम्भाव्यता सबै गामा.स.वि.
२	तुलसीपुर नपा		२ वटा व्ययस्थित रहेको
३	विजौरी		१ वटा व्ययस्थित रहेको

१३ पर्यटकीय स्थल

क्र.स	साविक गाविस / नपाको नाम	गोटा	कैफियत
१	फूलवारी	१	
२	पवननगर	१	
३	तुलसीपुर नपा.	४	
४	तुलसीपुर नपा, हलवारमा	१	
५	विजौरी	४	
६	मानपुर	१	
१३	डुरुवा	२	
१५	टरीगाउ (तुनपा)	१	
१६	उरहरी (तुनपा)	१	

(छ) अन्यपूर्वाधार सेवाहरू तथा श्रवतहरू:

१ सडकको अवस्था (किमीमा)

क्र.स	साविक गाविस / नपाको नाम	पिच सडक	ग्राभेल	कच्ची	
१	फूलवारी	५	१५	३	
२	पवननगर	३	२	२	
३	तुलसीपुर नपा (उरहरी, हलवार, टरीगाउ समेत)	३४	२०	१०	
४	विजौरी	५	३	१३	
५	मानपुर	६	५	१५	
६	डुरुवा	०	१४	४	

२ वनक्षेत्र (निजी र राष्ट्रिय वन बाहेक)

क्र.स	समुदायिक / कवुलियती वनको नाम	साविकगाविस/ नपाको नाम	क्षेत्रफल(वर्ग किमी)	कैफियत
१	जनकल्याण सामुदायिक वन समेत १३ वटा	फूलवारी	३७.४७	
२	भ्यूडहर सामुदायिक वन समेत ९ वटा	पवननगर	१२.७७	
३	सुकिदह सामुदायिक वन समेत ३५ वटा	तुलसीपुर नपा/हलवार	३८.५४	
४	कात्तीके रानी सामुदायिक वन सहित १६ वटा	विजौरी	२२.४२	
५	श्रृजना महीला सामुदायिक वन सहित ५ वटा	मानपुर	११.२०	
६	कन्जवार सामुदायिक वन सहित १५ वटा	डुरुवा	१९.११	
७	अनन्दवार सितलपुर सामुदायिक वन समेत ११ वटा	टरीगाउ/उरहरी (तुनपा)	४९.५	

३ सिंचाइको स्रोत:

क्र.स	सिंचाइ योजनाको नाम	साविक गाविस वा नपाको नाम	कैफियत
१		फूलवारी	नभएको
२	मनिकापुर —शिरखुटी सिंचाइ योजना	पवननगर	
३	गुरैना सिंचाइ योजना	तुलसीपुर नपा.	
४	रानीवन सिंचाइ योजना	तुलसीपुर नपा.	
५	रानीगाड सिंचाइ योजना	तुलसीपुर नपा.	
६	हलवार सिंचाइ योजना	तुलसीपुर नपा./हलवार	
७	शिरकुलो सिंचाइ योजना	तुलसीपुर नपा.	
८		विजौरी	
९	चौवाखोला सिंचाइ योजना	मानपुर	
१०	मनिकापुर सिंचाइ योजना	मानपुर	
११	भितुरिया सिंचाइ योजना	डुरुवा	
१२	कन्जवार सिंचाइ योजना	डुरुवा	
१३	क्वाडखोला सिंचाइ योजना	टरीगाउ (तुनपा)	
१४	कचिलाकचिली सिंचाइ योजना	उरहरी (तुनपा)	
१५	लंकुकुवा सिंचाइ योजना	टरीगाउ/उरहरी(तुनपा)	

४ तुलसीपुर उपमहानगरपालिका अन्तर्गत रहेका तालतलैया को विवरण:

क्र.स	तालतलैयाको नाम	साविक गाविस वा नपाको नाम	कैफियत
१	गौरी गाउ ताल	टरीगाउ (तुनपा)	८ विगाह क्षेत्रफल रहेको

५ खानेपानी प्रयोगको अवस्था (Coverage percentage)

क्र.स.	साविक गाविस वा नपाको नाम	खानेपानी पहुँचको अवस्था	खानेपानीको प्रकृति
१	फूलवारी	३५.७	पाइपमात्र ट्यूबवेल् र ढाकिएको कुवा,
२	पवननगर	८५.८३	पाइपट्यूबवेल् र ढाकिएको कुवा मात्र,
४	तुलसीपुर नपा.	७२.३२	पाइपट्यूबवेल् र ढाकिएको कुवा मात्र,
९	विजौरी	७६.६६	पाइपट्यूबवेल् र ढाकिएको कुवा मात्र,
११	मानपुर	६१.०१	पाइपट्यूबवेल् र ढाकिएको कुवा मात्र,
१३	डुरुवा	४५.५९	पाइपढाकिएको कुवा मात्र ट्यूबवेल् र

६ सरसफाइको अवस्था

क्रस	साविक गाविस वा नपाको नाम र वडा	सौचालय भएका घरधुरी प्रतिशतमा	सार्वजनिक शौचालय (वटा)
१	फूलवारी	९६.९	
२	पवननगर	९६.८	
३	तुलसीपुर नपा.	९९.७	१
४	विजौरी	९७.१	
५	मानपुर	९५.९	
६	दुरुवा	९६.७	

७ अव कायम हुने गापा वा नपाको टाढाको वस्तीबाट सम्बन्धित उपमनपाको केन्द्रमा पुग्न लाग्ने अनुमानित समय(घण्टा)

वाडा नं	Roadhead बाट उपमनपाको केन्द्रमा पुग्न लाग्ने समय सेवा प्राप्त गरी घर फर्कन लाग्ने समय
१३ (फूलवारी)	२ घण्टा ४ घण्टा

८ बैंक तथा वित्तीय संस्था

क्र.स.	साविक गाविस वा नपाको नाम	सहकारी संस्था	फाईनान्स	विकास बैंक	बैंक	कैफियत
१	फूलवारी	५	०	०	०	
२	पवननगर	८	०	०	०	
३	तुलसीपुर नपा.	५७	४	७	१०	
४	विजौरी	१२	०	१	०	
५	मानपुर	७	०	०	०	
६	दुरुवा	६	०	०	०	

९ विद्युत सेवा(प्रतिशत)

क्रस	साविक गाविस वा नपाको नाम	लघु जलविद्युतबाट	सोलारबाट	केन्द्रीय प्रसारणबाट	विद्युत सेवा प्राप्त गर्ने कूल प्रतिशत	कैफियत
१	फूलवारी		१.३	३१.९५	३३.२५	
२	पवननगर		३.९	५४.४३	५८.३२	
३	तुलसीपुर नपा.		१.६८	८१.५	८२.७३	
४	विजौरी		४.२६	६३.८२	६८.०८	
५	मानपुर		०.९७	७२.७७	७३.७४	
६	दुरुवा		०.९१	४६.६९	४७.६१	

१० थप पूर्वाधारहरूको अवस्था:

क्रस	संग्राहलय	सामुदायिक भवन वा सभाहल	हाटबजार वा फलफुल तथा तरकारी बिक्री केन्द्र	प्राविधिक शिक्षालय	सपिड मल	बस पार्क/ बस टर्मिनल
१	१	१	२	५	०	१

११ धार्मिक स्थलहरूको संख्या:

क्रस	मन्दिर	मस्जिद	गुम्बा	चर्च	अन्य
१	१५	१	०	१	०

१२ आन्तरी विमानस्थल/ नभएको: भएको १३ हेलीप्याड: भएको १४ पशुवधशाला: नभएको

१५ पकेट खेती भए/ नभएको (भएको भए उल्लेख गर्ने): धानखेती पकेट क्षेत्र

१६ व्यवसायीक खेती जस्तो अर्गानीक खेती, वाखापालन, कुखुरा पालन आदी: नभएको

१७ उद्योगहरूको संख्या:

घरेलु	साना	मझौला	ठूला
२२	४०३	५	४

१९ उपमहानगरपालिका भित्र रहेका होटलहरूको संख्या:

तारे	साधारण
०	७२

खण्ड १२

स्थानीय तह (गाउँपालिका तथा नगरपालीका) अनुसार तथ्याङ्क तालिकाहरू लगायत राष्ट्रिय जनगणना, कृषिगणना, अवधारणा तथा परिचय र तथ्याक एन ,नियमहरू

अनुसूची १ स्थानीय तह अनुसारको परिवार सङ्ख्या, जनसङ्ख्या, औसत घरपरिवार आकार र लैंगिक अनुपात विवरण:

सि. न	स्थानीय तहको नाम	परिवार सङ्ख्या	जनसङ्ख्या विवरण			औसत घर परिवार आकार	लैंगिक अनुपात
			पुरुष	महिला	जम्मा		
१	बबई गाउँपालिका	5945	12529	14940	27469	4.62	83.86
२	बंगलाचुली गाउँपालिका	4730	10879	13366	24245	5.13	81.39
३	दंगीशरण गाउँपालिका	4455	9983	11501	21484	4.82	86.80
४	गडवा गाउँपालिका	7271	18560	20103	38663	5.32	92.32
५	घोराही उ. म.न.पा	35452	74653	83975	158628	4.47	88.90
६	लमही न.पा	9438	23140	24872	48012	5.09	93.04
७	राजपुर गाउँपालिका	4476	12275	12786	25061	5.60	96.00
८	राप्ती गाउँपालिका	8058	19641	21308	40949	5.08	92.18
९	शान्तिनगर गाउँपालिका	5328	11595	13608	25203	4.73	85.21
१०	तुलसीपुर उ.म.न.पा	31262	67804	75065	142869	4.57	90.33
	जम्मा	116415	261059	291524	552583	4.75	89.55

अनुसूची २ स्थानीयतहको वडागत घरपरिवार तथा जनसङ्ख्या विवरण

स्थानीय तह	वडा	पुरुष	महिला	जम्मा	घरपरिवार सङ्ख्या
बबई गाउँपालिका	1	2063	2213	4276	860
	2	1562	1889	3451	711
	3	1233	1613	2846	628
	4	1717	2118	3835	850
	5	2264	2728	4992	1074
	6	1901	2294	4195	992
	7	1789	2085	3874	830
जम्मा		12529	14940	27469	5945
बंगलाचुली गाउँपालिका	1	1002	1425	2427	540
	2	972	1142	2114	435
	3	1507	2029	3536	769
	4	1468	1915	3383	704
	5	1399	1709	3108	542
	6	1292	1651	2943	574
	7	1634	1802	3436	610
	8	1605	1693	3298	556
जम्मा		10879	13366	24245	4730
दंगिशरणा गाउँपालिका	1	1192	1454	2646	537
	2	1219	1428	2647	582
	3	1476	1694	3170	632
	4	1342	1434	2776	526
	5	1565	1695	3260	659
	6	1663	2096	3759	805
	7	1526	1700	3226	714
जम्मा		9983	11501	21484	4455
गढवा गाउँपालिका	1	2716	3190	5906	1155
	2	2395	2472	4867	856
	3	2236	2329	4565	863
	4	2500	2628	5128	951
	5	2866	2978	5844	1080
	6	3043	3403	6446	1260
	7	2350	2634	4984	916
	8	454	469	923	190
जम्मा		18560	20103	38663	7271
घोराही उपमहानगर पालिका	1	2159	2927	5086	1139

स्थानीय तह	वडा	पुरुष	महिला	जम्मा	घरपरिवार सङ्ख्या
	2	3382	4160	7542	1559
	3	3118	3651	6769	1405
	4	3475	3766	7241	1528
	5	3077	3774	6851	1562
	6	2516	2967	5483	1144
	7	3031	3587	6618	1309
	8	3001	3657	6658	1422
	9	3385	4049	7434	1589
	10	4585	5464	10049	2239
	11	3215	3918	7133	1522
	12	4431	5478	9909	2179
	13	3276	3948	7224	1649
	14	6201	5879	12080	2713
	15	10758	10037	20795	5628
	16	2903	3220	6123	1280
	17	4660	4860	9520	2041
	18	4351	5014	9365	2206
	19	3129	3619	6748	1338
जम्मा		74653	83975	158628	35452
लमही नगरपालिका	1	2128	2546	4674	985
	2	2922	2958	5880	1032
	3	3191	3429	6620	1257
	4	2417	2618	5035	991
	5	3417	3756	7173	1644
	6	2370	2644	5014	1023
	7	2535	2451	4986	929
	8	2469	2647	5116	884
	9	1691	1823	3514	693
जम्मा		23140	24872	48012	9438
राजपुर गाउँपालिका	1	1744	2132	3876	767
	2	1980	2104	4084	771
	3	1698	1600	3298	519
	4	1468	1392	2860	459
	5	1617	1553	3170	515
	6	1309	1383	2692	476
	7	2459	2622	5081	969

स्थानीय तह	वडा	पुरुष	महिला	जम्मा	घरपरिवार सङ्ख्या
जम्मा		12275	12786	25061	4476
राप्ती गाउँपालिका	1	2850	2970	5820	1320
	2	2449	2649	5098	1055
	3	2642	2729	5371	1057
	4	2473	2812	5285	1046
	5	2432	2727	5159	1018
	6	2189	2361	4550	732
	7	1953	2078	4031	753
	8	1874	2056	3930	756
	9	779	926	1705	321
जम्मा		19641	21308	40949	8058
शान्तिनगर गाउँपालिका	1	1454	1663	3117	656
	2	2224	2446	4670	939
	3	1951	2383	4334	992
	4	1584	2065	3649	808
	5	1303	1483	2786	552
	6	1439	1702	3141	645
	7	1640	1866	3506	736
जम्मा		11595	13608	25203	5328
तुलसीपुर उ.म.न.पा	1	1962	2399	4361	993
	2	2089	2223	4312	905
	3	3494	3985	7479	1663
	4	3647	4480	8127	1817
	5	6178	5920	12098	2790
	6	6372	6689	13061	3317
	7	5246	5881	11127	2427
	8	2748	2893	5641	1229
	9	2340	2585	4925	1169
	10	3017	3480	6497	1347
	11	4061	4600	8661	1794
	12	4247	4591	8838	1771
	13	2522	2967	5489	1227
	14	2781	3259	6040	1266
	15	3188	3761	6949	1470
	16	3554	4049	7603	1535
	17	3372	3889	7261	1553

स्थानीय तह	वडा	पुरुष	महिला	जम्मा	घरपरिवार सङ्ख्या
	18	3718	4016	7734	1658
	19	3268	3398	6666	1331
जम्मा		67804	75065	142869	31262

अनुसूची ३ स्थानीय तहमा मातृभाषा अनुसार जनसङ्ख्या

दाङ जिल्लाका स्थानीय तहको नाम										
मातृ भाषाको नाम	बबई गाउँपालिका	बंगलाचुली गाउँपालिका	दंगिशरण गाउँपालिका	गढवा गाउँपालिका	घोराहि उ.म.न.पा	लमही न.पा	राजपुर गाउँपालिका	राम्ती गाउँपालिका	शान्तिनगर गाउँपालिका	तुलसीपुर उ.म.न.पा
नेपाली	25879	23511	12381	15902	113454	18128	12917	18783	20405	106963
मैथली	3	6	1	34	371	73	40	57	1	80
भोजपुरी	11	1	0	12	133	11	0	28	2	162
थारू	944	2	9036	17413	36772	28211	5377	20391	4252	33015
तामाङ	2	0	19	12	93	12	6	15	0	18
नेवारी	1	0	8	29	441	125	12	53	0	194
मगर	597	25	11	340	1659	439	122	588	495	1025
अवधि	11	0	0	3480	281	363	6134	12	0	22
वान्तवा	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
गुरूङ	1	0	0	6	71	11	1	160	0	31
लिम्बु	0	0	0	1	6	3	0	0	0	5
उर्दु	6	0	0	1077	344	137	197	297	0	81
शेर्पा	0	0	0	6	24	0	0	10	0	0
हिन्दी	0	3	6	72	1236	438	7	251	4	773
बंगला	0	0	0	0	16	0	1	0	0	7
राजस्थानी	0	0	0	0	10	0	0	0	0	0
कुमाल	0	0	0	0	0	0	0	0	0	20
थकाली	0	0	0	2	0	0	0	4	0	0
छन्त्याल	0	0	2	5	6	1	1	5	24	176
सिं भाषा	8	0	6	12	18	0	1	0	6	10
राई	0	0	0	0	31	6	2	1	0	8
खाम	0	680	0	211	3463	25	228	266	6	192
डोटेली	1	0	4	43	18	11	5	14	0	9
अन्य	0	0	1	3	29	7	6	1	0	5
उल्लेख नभएको	5	17	9	3	147	10	4	13	8	72

अनुसूची ४ स्थानीय तह अनुसार जातजातिगत विवरण:										
दाङ जिल्लाका स्थानीय तह हरूको नाम										
जातजातिको नाम	बबई गाउँपालिका	बंगलाचुली गाउँपालिका	दंगिशरण गाउँपालिका	गढवा गाउँपालिका	घोराहि उ.म.न.पा	लमही न.पा	राजपुर गाउँपालिका	राप्ती गाउँपालिका	शान्तिनगर गाउँपालिका	तुलसीपुर उ.म.न.पा
क्षेत्री	13605	7106	6329	3479	37847	5324	3565	3997	10918	45502
ब्राह्मण - पहाडी	1082	1187	1060	2128	20179	4437	366	3937	1823	20416
मगर	5202	10390	900	3237	27690	3040	4506	5492	3381	11293
थारू	1118	6	9807	17572	39981	28651	5500	20594	4442	35445
तामाङ	13	4	21	48	180	44	7	39	11	89
नेवार	26	2	39	153	2340	323	81	218	80	1335
मुसलमान	37	7	4	1180	1317	528	219	615	197	673
कामी	3393	2571	1008	1280	10180	1038	2477	941	2532	9859
यादव	0	0	0	2980	116	177	4814	10	0	45
राई	0	9	3	21	115	62	2	19	3	86
गुरुङ	30	6	0	142	538	68	78	311	8	614
दमाई	710	763	649	664	4480	534	669	751	526	5104
लिम्बु	1	0	1	9	29	9	0	0	0	13
ठकुरी	198	212	173	257	1976	444	319	641	371	2113
सार्की	481	1263	408	515	3777	260	230	329	206	2979
तेली	0	1	0	65	49	7	102	12	0	50
चमार	0	0	0	45	169	11	369	0	0	222
कोइरी	1	6	0	0	34	0	0	0	0	3
कुर्मी	0	0	0	1	34	11	27	0	0	3
सन्ध्यासी	723	327	845	735	3886	528	585	872	368	4055
धानुक	0	0	0	6	17	2	0	2	0	6
मुसहर	0	0	0	1	35	1	0	1	2	6
दुसाध	1	0	0	51	25	1	0	1	4	10
शेर्पा	10	0	0	0	33	2	0	10	1	5
सोनार	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
केवट	0	0	0	0	11	0	0	0	0	0
ब्राह्मण - तराइ	0	3	8	19	37	5	18	10	0	9
कठबनियान	4	0	4	87	146	184	42	20	1	114
घर्ती/भुजेल	23	3	8	28	102	7	15	6	7	27
मल्लाह	0	0	0	8	21	11	0	9	0	7

कलवार	4	0	0	0	23	53	0	0	0	31
कुमाल	382	7	43	3214	243	1713	709	1626	16	492
ठाकुर	0	1	0	27	21	9	0	10	0	39
राजवंशी	0	0	0	0	5	1	0	2	0	0
सुनुवार	0	21	0	0	8	1	0	0	0	57
लोहार	0	0	0	0	24	6	0	0	0	12
टाट्टमा	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
धोवी	0	0	0	15	2	17	10	0	0	7
माझी	78	0	0	132	35	69	72	8	0	3
नुनिया	0	0	0	0	0	0	0	1	0	5
कुम्हार	0	0	0	0	0	0	62	0	0	0
दनुवार	0	0	0	1	0	0	1	1	0	1
चेपाङ/प्रजा	0	0	0	0	9	0	0	4	0	1
हलुवाङ	0	0	0	72	672	43	96	254	0	569
राजपुत	0	2	0	7	29	2	12	0	0	0
कायस्थ	0	0	0	10	1	15	4	5	0	13
मार्वाडी	3	0	0	0	15	16	0	0	0	4
सतार	0	0	0	0	1	0	0	0	0	
झागड	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
सरदार	0	0	0	2	7	1	0	1	0	4
बराङ	0	0	0	0	11	0	0	0	0	0
कहर	0	2	0	27	8	0	2	3	0	0
लोध	0	0	0	84	2	0	0	0	0	3
वोटे	0	0	0	0	2	0	2	0	3	3
बिन	1	0	0	0	8	0	0	0	0	1
गदेरी	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
यख्या	0	0	2	0	1	6	0	0	0	4
दराङ	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0
ताजपुरिया	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
थकाली	0	0	0	2	9	0	0	4	2	16
माली	0	0	0	0	0	0	9	0	0	0
बंगाली	0	0	0	0	18	0	1	0	0	4
छन्त्याल	0	0	2	5	14	1	1	5	32	211
डोम	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
वोटे	139	0	1	159	14	29	0	5	0	0
ब्रह्म	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0
गाइने	99	9	0	0	311	16	15	0	26	288
जिरेल	1	0	0	0	9	4	0	0	0	0
बादी	78	0	156	32	656	18	42	115	43	578

मेचे	०	०	०	०	१	०	०	०	०	०
लेप्चा	०	०	०	०	०	०	०	०	१	०
पंजावी	०	०	०	०	२६	०	०	२	०	२
राजी	०	०	०	०	१	०	०	०	०	०
कोचे	०	०	०	१	०	०	०	०	०	०
धुनिया	०	०	०	०	०	०	०	०	०	७
मुन्डा	०	०	०	१	१	०	०	०	०	०
राउटे	०	०	६	०	०	०	०	०	०	०
होल्मो	२	०	०	०	३	०	७	०	०	१
कुसुन्डा	०	०	०	०	५	९२	०	०	०	१
ल्होमी	१	०	०	०	५७	५	०	०	०	३९
कलार	१	०	०	०	०	०	०	०	०	०
कहारीकार	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१
खवास	०	०	०	०	०	१	०	०	९	०
राजधोव	०	०	०	०	८	०	०	०	०	०
कोरी	०	०	०	६	९९	०	१०	०	०	६
यम्फु	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१
साम्पाङ	४	०	०	०	०	०	०	०	०	०
खालिङ	०	०	०	०	१	०	०	०	०	३
दलित अन्य	०	३३१	०	११७	७३१	१५२	०	०	१४९	१७१
जनजाति अन्य	०	०	०	०	२	२	०	०	०	११
तराइ अन्य	१४	६	२	३३	१४१	२८	१०	६४	३६	१८०
उल्लेख नभएको	४	०	४	१	१५	४	४	०	०	९
विदेशी	०	०	०	४	२८	०	०	०	५	५
जम्मा	२७४६९	२४२४५	२१४८४	३८६६३	१५८६२८	४८०१२	२५०६१	४०९४९	२५२०३	१४२८६९
स्थानीय तहमा बढी जनसङ्ख्या हुने जातजाति	क्षेत्री	मगर	थारू	थारू	थारू	थारू	थारू	थारू	क्षेत्री	क्षेत्री
सङ्ख्यामा	१३६०५	१०३९०	९८०७	१७५७२	३९९८१	२८६५१	५५००	२०५९४	१०९१८	४५५०२
प्रतिसतमा	४९.५	४२.८	४५.६	४५.४	२५.२	५९.७	२१.९	५०.३	४३.३	३१.८

अनुसूची ५ स्थानीय तह अनुसार साक्षरता दर

जिल्ला	स्थानीय तहको नाम	साक्षरता दर (प्रतिशत)		
		पुरुष	महिला	जम्मा
दाङ	बबई गाउँपालिका	73.1	57.6	64.6
	बंगलाचुली गाउँपालिका	70.0	50.3	59.0
	दंगीशरण गाउँपालिका	77.2	62.3	69.1
	गडवा गाउँपालिका	70.6	56.0	62.9
	घोराही उ. म.न.पा	82.6	66.4	73.9
	लमही न.पा	78.3	63.5	70.6
	राजपुर गाउँपालिका	70.0	50.8	60.2
	राप्ती गाउँपालिका	74.5	59.4	66.6
	शान्तिनगर गाउँपालिका	74.5	60.0	66.6
	तुलसीपुर उ.म.न.पा	83.5	67.0	74.7

अनुसूची ६ घरपरिवारले बतीबाल्नको लागि प्रयोग गर्ने ईन्धन

जिल्ला	स्थानीय तह	विजुली	मट्टीतेल	गोबर ग्याँस	सोलार	अन्य	उल्लेख नभएको	जम्मा परिवार सङ्ख्या
दाङ	बबई	1640	1843	14	1404	1019	25	5945
	बंगलाचुली गाउँपालिका	844	835	14	769	2247	21	4730
	दंगीशरण गाउँपालिका	2422	1679	2	125	211	16	4455
	गडवा गाउँपालिका	5516	910	10	62	730	39	7267
	घोराही उ. म.न.पा	24672	8466	86	602	1457	136	35419
	लमही न.पा	7337	1272	18	253	503	49	9432
	राजपुर गाउँपालिका	1847	628	4	530	1445	19	4473
	राप्ती गाउँपालिका	6220	689	73	266	726	81	8055
	शान्तिनगर गाउँपालिका	2722	1994	8	288	303	13	5328
	तुलसीपुर उ.म.न.पा	21961	7707	84	568	753	170	31243

अनुसूची ७ घरपरिवारले प्रयोग गर्ने खानेपानीको प्रकार अनुसारको घरपरिवार सङ्ख्या

स्थानीय तहको नाम	धारा/पाइप	ट्यूबेल	व्यवस्थित ईनार	अव्यवस्थित ईनार	मूलधारा	नदी / कुवा	अन्य	उल्लेख नभएको	जम्मा
बबई गाउँपालिका	4354	33	206	179	654	493	1	25	5945
बंगलाचुली गाउँपालिका	2902	2	85	1096	419	183	22	21	4730
दंगिशरण गाउँपालिका	395	283	440	2595	436	190	101	15	4455
गडवा गाउँपालिका	1871	3446	184	1477	53	169	28	39	7267
घोराही उ. म.न.पा	16014	814	6231	8190	1332	1750	958	130	35419
लमही न.पा	1419	4072	1335	2122	217	36	182	49	9432
राजपुर गाउँपालिका	158	1891	45	1112	127	1038	83	19	4473
राप्ती गाउँपालिका	2277	4097	448	932	121	62	41	77	8055
शान्तिनगर गाउँपालिका	3290	118	274	978	355	148	153	12	5328
तुलसीपुर उ.म.न.पा	14890	1985	5572	5734	1622	799	473	168	31243

अनुसूची ८ घरपरिवारले खाना पकाउन प्रयोग गर्ने इन्धनको प्रकार अनुसारको घरपरिवार सङ्ख्या

स्थानीय तह	काठ / दाउरा	मट्टी तेल	एल.पी ग्याँस	गोबर/गुइँठा	गोबर ग्याँस	विजुली	अन्य	उल्लेख नभएको	जम्मा
बबई गाउँपालिका	5843	31	26	7	12	1	0	25	5945
बंगलाचुली गाउँपालिका	4656	15	28	7	3	0	0	21	4730
दंगिशरण गाउँपालिका	4189	21	48	128	52	1	0	16	4455
गडवा गाउँपालिका	6631	19	125	65	383	1	4	39	7267
घोराही उ. म.न.पा	21552	221	8906	2976	1475	17	141	131	35419
लमही न.पा	7101	14	1190	28	1046	5	5	43	9432
राजपुर गाउँपालिका	4391	5	13	5	40	0	0	19	4473
राप्ती गाउँपालिका	5710	32	765	10	1450	5	7	76	8055

शान्तिनगर गाउँपालिका	5230	16	23	8	36	1	1	13	5328
तुलसीपुर उ.म.न.पा	23524	172	5232	1239	791	12	102	171	31243

अनुसूची ९ राष्ट्रिय जनगणना २०६८ परिचय

राष्ट्रिय जनगणनाको परिचय

कुनै पनि राष्ट्रको भौगोलिक सीमाभित्र कुनै निश्चित समय र परिधिभित्र रहेर त्यस क्षेत्रको बसोबास गर्ने सम्पूर्ण नागरिकहरूको गणना गर्ने प्रकृतिलाई राष्ट्रिय जनगणना भनिन्छ । अर्थात् कुनै देश वा ठाउँका जनताहरूको सम्पूर्ण विवरण सहितको तथ्याङ्क सङ्कलनलाई जनगणना भनिन्छ । जनगणना गर्नुको मुख्य उद्देश्य त्यस क्षेत्रमा रहने मानिसको निश्चित सङ्ख्याको एकिन गर्नु हो । यसको लागि कुनै क्षेत्र विशेषमा रहेको निश्चित घरहरूको सङ्ख्यालाई लिईन्छ र उक्त घरमा रहेका परिवार सङ्ख्या, महिला/पुरुष, रहन सहनको स्तर, बसाई-सराई, शिक्षाको अवस्था तथा जन्म र मृत्युको सम्पूर्ण बनौट आदिलाई समावेश गरी तथ्याङ्क सङ्कलन गरिन्छ ।

जनगणनाबाट सङ्कलन भएको तथ्याङ्क देशको सामाजिक तथा आर्थिक विकासको लागि योजना तर्जुमा, अध्ययन एवं अनुसन्धान गर्न प्रयोग गरिने आधारभूत तथ्याङ्क भएकाले कुनै पनि देशमा राष्ट्रिय जनगणनालाई एक महत्त्वपूर्ण राष्ट्रव्यापी कार्यको रूपमा लिईन्छ । यस्तो आयोजना सञ्चालन गर्नको लागि आर्थिक स्रोत, जनशक्ति र साधन जुटाउनु पर्ने तथा तयारीको लागि पनि लामो समय लाग्ने भएकाले सबै जसो मूलकहरूमा जनगणना सामान्यतया १०/१० वर्षमा जनगणना सञ्चालन गर्ने चलन छ । नेपालमा वि.स. १९६८ (सन् १९११) देखि जनगणना सञ्चालन हुँदै आएको छ । वि.स. १९९८ सम्म सञ्चालन भएका जनगणनाहरू सामान्य व्यक्ति गणना (Head Count) का रूपमा मात्र सिमीत थिए भने वि.स. २००९/११ (सन् १९५२/५४) देखि सञ्चालन भएका जनगणनाहरू अन्तरराष्ट्रियरूपमा तुलनायोग्य आधुनिक (बैज्ञानिक) जनगणनाहरू मानिन्छन् । शुरूका जनगणनाहरू तात्कालिन मौजुदा **जनसङ्ख्या गोश्वारा**बाट सञ्चालन गरिन्थे भने वि.स. २००९/११ को जनगणना तात्कालिन **सङ्ख्या विभाग**बाट सञ्चालन गरिएको थियो । वि.स. २०१८ सालपछिका सबै जनगणनाहरू केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागले सञ्चालन गर्दै आएको छ । नेपालमा वि.स. २०२८ सालमा सञ्चालित सातौँ जनगणनाको लगत प्रशोधनका लागि पहिलो पटक कम्प्यूटर (IBM 1401) को प्रयोग गरिएको थियो ।

वि.स. २०६८ (सन् २०११) को जनगणना नेपालको जनगणनाको इतिहासको ११ औँ जनगणना हो । यसको स्थलगत विवरण सङ्कलनको कार्य वि.स. २०६८ साल ज्येष्ठ र असार महिनामा सम्पन्न गरिएको थियो । बैज्ञानिक तवरले तयार गरिएको प्रश्रावली, शहरी क्षेत्रका लागि गणना क्षेत्र नक्सा र ग्रामीण क्षेत्रमा गाँउ विकास समितिको नक्शाको प्रयोग, हालसम्मकै समावेशी फिल्ड स्टाफको परिचालन, गहन प्रचारप्रसार, नागरिक समाजबाट स्वतन्त्र पर्यवेक्षण, स्वदेशी वित्तीय साधनको मितव्ययी प्रयोग र भरपर्दो प्रशोधन आदि यस जनगणना २०६८ का प्रमुख विशेषताहरू हुन् ।

जनगणनामा प्रयोग गरिएका केहि महत्त्वपूर्ण तथ्याङ्किय परिभाषाहरू

कुनै पनि विषयको तथ्याङ्क सङ्कलन गर्दा सो को परिभाषा स्पष्ट उल्लेख हुन आवश्यक हुन्छ । सङ्कलन गरिएको तथ्याङ्कहरू परिभाषामा एकरूपता भएमा मात्र तथ्याङ्कलाई तुलनात्मक रूपमा अध्ययन गर्न सकिने भएकोले यहाँ उल्लेख गरिएको हो । नेपालमा महत्त्वपूर्ण तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने जिम्मेवारी केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागको भएकोले जनसाङ्ख्यिक तथ्याङ्क आदि सङ्कलन गर्दा यस निकायले प्रयोग गर्ने परिभाषाहरूमा एकरूपता पाउन सकिन्छ । केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागद्वारा सञ्चालन गरिने राष्ट्रिय जनगणनामा प्रयोग गरिएका केहि महत्त्वपूर्ण परिभाषाहरू यहाँ उल्लेख गरिएको छ ।

क. जनगणना विधि र अक्सर बसोबास

जनगणना गर्दाको मुख्य उद्देश्य भनेको गणनामा कोहि व्यक्ति नछुटुउन तथा कोहि व्यक्ति नदोहोरिउन भन्ने हो । जनगणना गर्ने मुख्य २ वटा विधिहरू छन् : वास्तविक उपस्थिति विधि (De-Facto Method) र स्थाई बसोबास गणना विधि (De-Jure Method) । वास्तविक उपस्थिति विधि (De-Facto Method) बाट तथ्याङ्क सङ्कलन गर्दा निश्चित समयमा जो जहाँ छ त्यहीबाट तथ्याङ्क सङ्कलन गर्नु पर्दछ । यो पद्धतिमा प्रायः निश्चित रातको समयलृप्त सन्दर्भ समय मानि त्यस रात जो जहाँ छ त्यहीबाट तथ्याङ्क

सङ्कलन गरिन्छ । अर्को विधि वास्तविक उपस्थिति विधि (De-Facto Method) बाट तथ्याङ्क सङ्कलन गर्दा कानुनी रूपमा बसोवास गरेको ठाँउ (Legal Place of Residence) बाट तथ्याङ्क सङ्कलन गर्न सकिन्छ ।

नेपालमा वि.स. २००९/११ देखि सञ्चालन हुँदै आएका प्रत्येक जनगणनाहरूमा परिमार्जित वास्तविक उपस्थिति (Modified De-Jure) पद्धतिको आधारमा गणना हुँदै आएको छ । यस विधि अनुसार व्यक्तिको गणना गर्दा व्यक्ति प्रायजसो जुन ठाँउमा बसोवास गर्छन् त्यो व्यक्ति/परिवारको त्यही ठाँउबाट गणना गरिन्छ । गणनाको अवधिमा कुनै व्यक्ति छोटो समयको लागि औषधोपचार वा तीर्थयात्रा वा पर्यटनका लागि आफ्नो अक्सर बसोवासको स्थान छोडी अन्यत्र गएको भएतापनि त्यस्ता व्यक्तिको गणना अक्सर बसोवासको आधारमा सम्बन्धित स्थानको भएको मानि सो स्थानबाटै गणना गरिन्छ । यस्तै यस विधिमा कामगर्ने मान्छे वा भान्से पनि एउटै परिवारमा खाने र बसोवास गर्ने गरेको भए तिनीहरूलाई त्यही परिवारमा सामेल गरी गणना गर्नु पर्दछ ।

सामान्यतया व्यक्तिको गणना गर्दा अक्सर बसोवासको अवधारणाबाट नै गणना गर्नुपर्दछ । तर अक्सर बसोवासको एकिन गर्न नसकिएको अवस्थामा कुनै पनि व्यक्ति ६ महिना वा सो भन्दा बढी समयको लागि स्वदेशकै अन्यत्र वा विदेशबाट आई यस क्षेत्रमा बसोवास गरिरहेको रहेछ भने त्यस्ता व्यक्तिलाई गणना गरिएको क्षेत्र वा स्थानमा समावेश गरिन्छ ।

ख. घर परिवार

सामान्यतया एउटै आम्दानी तथा खर्चले व्यवहार चलाई एकै भान्सामा खानपान गरी बसेका व्यक्तिहरूको समूहलाई परिवार भनिन्छ । परिवारमा एकमात्र वा धेरै व्यक्तिहरू हुन सक्दछन् । तिनीहरू नातेदार पनि हुन सक्दछन्, नहुन पनि सक्दछन् वा कोही असम्बन्धित व्यक्ति (जस्तै: कृषि काम गर्ने स्थायी कामदार, स्थाई रूपमा काम गर्ने कामदार आदि) मिलेर पनि परिवार बन्न सक्दछ । एउटा घरमा एक वा एकभन्दा बढि परिवार पनि बसोवास गरेका हुन सक्दछन् ।

ग. परिवारमूली

परिवारमा अक्सर उपस्थित रहने वा बसोवास गर्ने १० वर्ष उमेर पुरा गरेको महिला वा पुरुष, परिवारमा परि आएका दैनिक काममकाज खर्च र व्यवहार चलाउने व्यवस्था मिलाउने परिवारको मुख्य व्यक्तिलाई परिवारमूली भनिन्छ ।

घ. अपाङ्गता

अपाङ्गता भन्नाले शरिरको कुनै एक वा एकभन्दा बढि अङ्गहरूले सामान्यरूपमा काम गर्न नसकेर दैनिक कार्यहरू सरलतापूर्वक गर्न अप्ठ्यारो पर्ने अवस्था हो । यस प्रकारको अवस्था स्थायी वा अस्थायी हुनसक्दछ । विभिन्न कानुनी दस्तावेजहरू तथा अन्य सर्वेक्षणले अपनाएका परिभाषा अनुसार बुँदागत रूपमा अपाङ्गता भन्नाले:

- हातखुट्टा कमजोर, लुलो भृङ्ग कुनै कामकाज गर्न समस्या, हिडडुल गर्न समस्या भए,
- आँखाले देख्नमा समस्या भए,
- बोलनमा र कानले सुन्नमा समस्या भए,
- उमेर अनुसार व्यवहार गर्न नसक्ने र सिक्नमा वा पढ्नमा ढिलाई वा गाह्रो हुनु,
- एकोहोरो भएर बस्ने, दिक्दार भई एकान्तमा बस्ने, अनौठो व्यवहार गर्ने र आत्महत्या बारे भन्ने वा आत्महत्या गर्न कोशिस गर्नु जस्तो व्यवहार,
- छारेरोग वा छापने रोग/व्यथाले ग्रसित भए,
- कुनै दिर्घ समस्या वा रोग भएको भएमा ।

ड. साक्षर जनसङ्ख्या

५ वर्ष उमेर पुरा गरेको लेख र पढ्न दुवै कार्य गर्न सक्ने जनसङ्ख्यालाई साक्षर जनसङ्ख्या भनिन्छ ।

अनुसूची १० कृषि गणना २०६८ परिचय

कृषि गणनाको परिचय

नेपालका हरेक जिल्लास्तर सम्मका कृषि क्रियाकलाप, कृषि उत्पादन तथा संरचनागत विवरण सङ्कलन गर्ने उद्देश्यले केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागले राष्ट्रिय स्तरमा कृषि गणना सञ्चालन गर्दै आएको छ । वि.स. २०१८ सालमा पहिलो पटक कृषिगणना भएको थियो भने त्यसपछि प्रत्येक दश-दश वर्षमा कृषिगणना हुँदै आएको छ । राष्ट्रिय कृषि गणना २०६८ नेपालको छैटौँ कृषि गणना हो । राष्ट्रिय कृषि गणनामा देहाय बमोजिमका परिभाषा भित्र परेका कृषक परिवारलाई समेटि तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको थियो ।

कृषि चलन (Agricultural Holdings): एउटै व्यक्तिले रेखदेख (व्यवस्थापन) गरेको कृषि उत्पादनको एक इकाइलाई **कृषि चलन** भनिन्छ । यस्तो कृषि चलनभित्र आफ्नो हकको वा अर्काको हकको भएपनि जुनसुकै शर्तमा लिई आंशिक वा पूर्णरूपमा कृषिको उत्पादनको हेतुले उपभोग गरिएको सम्पूर्ण जग्गा वा कृषि उत्पादनकै हेतुले पालिएका सम्पूर्ण पशुपक्षि आदि पर्दछन् । साधारण भाषामा भन्नु पर्दा एक परिवारको रेखदेखमा रहेको एउटा जिल्ला भित्रको सम्पूर्ण कृषि कार्यलाई कृषि चलन भनिन्छ । राष्ट्रिय कृषि गणना २०६८ मा जग्गाको क्षेत्रफल वा पशुपक्षी को सङ्ख्या तल उल्लेख गरिएको बमोजिम भएमा मात्र कृषि चलन मानिएको छ ।

- क. हिमाल र पहाडका जिल्लामा कम्तिमा ४ आना (०.०१२७२ हेक्टर) र तराईका जिल्लामा कम्तिमा ८ धुर (०.०१३५५ हेक्टर) क्षेत्रफलमा बाली लगाएको भएमा वा
- ख. जुनसुकै उमेरका कम्तिमा १ वटा गाई / भैसी जस्ता ठूला चौपाया पालेको भएमा वा,
- ग. कम्तिमा ५ वटा भेडा-बाख्रा जस्ता साना चौपाया पालेको भएमा वा,
- घ. माउ चल्ला गरी कम्तिमा २० वटासम्म पाल्नु चराचुरूङ्गी (कुखुरा, हाँस आदि) पालेको भएमा ।

माथि उल्लेखित कम्तिमा कुनै एक शर्त पुरा गर्ने जिल्लाभित्रका कृषक परिवारलाई कृषि चलन भनिन्छ ।

कृषि गणनाको उद्देश्य

- कृषि विकासका लागि जिल्ला, क्षेत्रीय तथा राष्ट्रिय स्तरका योजना तर्जुमा एवं नीति निर्माण, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्न आवश्यक पर्ने तथ्याङ्कको खाँचो पुरा गरी योजनाविद् र नीति निर्माताहरूलाई सघाउ पुर्‍याउने ।
- जग्गाको उपभोग र उपयोग तथा बाली लागेको जग्गाको क्षेत्रफल तथा उत्पादन विवरण प्राप्त गर्ने ।
- उमेर र जात अनुसार विभिन्न पशुपक्षी हरूको सङ्ख्याको विवरण प्राप्त गर्ने ।
- वनबनेलो तथा सहायक कृषि क्रियाकलाप सम्बन्धी विवरण प्राप्त गर्ने ।
- कृषि औजार तथा कृषिका साधनहरू, गैरआवासिय भवन, कृषि ऋण, खाद्यान्नको पर्याप्तता र कृषि बजार सुविधा सम्बन्धी विवरण प्राप्त गर्ने ।
- कृषि सम्बन्धी अन्य सर्वेक्षणको लागि आधार तयार गर्ने ।

कृषि गणनाको महत्व एवं उपयोगिता

- सरकारी तथा गैर सरकारी क्षेत्रकालागि कृषि क्षेत्रको बनौट तथा कृषि कार्य सम्बन्धी विवरण उपयोगी हुने ।
- कृषि गणनाबाट कृषकको अवस्था तथा आवश्यकताको पहिचान हुने भएकाले सरकारको कृषि क्षेत्रको विकासको लागि योजना तर्जुमा तथा नीति निर्माण गर्न सहयोग हुने ।
- कृषि विकास नीति एवं योजनाको प्रभावकारीतको अनुगमन एवं मूल्याङ्कन गर्न सघाउ पुग्ने ।
- सरकारले सञ्चालन गरिरहेको गरिवी निवारण एवं खाद्य सुरक्षाकार्यक्रम तथा सहस्राब्दी विकास लक्ष्य अनुगमन गर्न सघाउ पुग्ने ।
- कृषक, व्यापारी, लेखक एवं अनुसन्धानकर्ताको लागि कृषि तथ्याङ्क ज्यादै उपयोगी हुने ।

गणना विधि

नेपालका ७५ वटै जिल्लाबाट कृषक परिवारको प्रतिनिधित्व हुनेगरी छानिएका कृषक परिवारहरूसँग अन्तरवार्ता लिई गणना कार्य सञ्चालन गरिएको थियो । नमुना छनौट दुई चरणमा गरिएको थियो । छनौटको पहिलो चरणमा कृषि विकास मन्त्रालयबाट प्राप्त प्रमुख नौ वटा बालीहरू (धान, मकै, गहुँ, कोदो, जौ, तेलहन, आलु, उखु र तरकारी) को तीन वर्षको औषत क्षेत्रफलको आधारमा ७५ जिल्लाबाट ५२०० गणना क्षेत्र (Enumeration Area) छनौट गरिएको थियो । तर मनाङ्ग जिल्लामा भने पूर्ण गणना गरिएको थियो । गणना प्रयोजनको लागि गणना क्षेत्र भन्नाले साधारणतया वडालाई मानिएको थियो । कतिपय अवस्थामा ठूला वडालाई वडा खण्डमा र साना वडालाई दुई वा दुई भन्दा बढी वडाहरू गाभेर गणना क्षेत्र निर्धारण गरिएको थियो । छनौटको दोस्रो चरणमा छानिएका प्रत्येक गणना क्षेत्रबाट सम्पूर्ण कृषक परिवारको लगत सङ्कलन गरि Systematic Random Sampling विधिबाट २५ परिवार छनौट गरिएको थियो । यसरी छनौटमा परेका ५२०० गणना क्षेत्रबाट १,२४,१४४ कृषक परिवारमा गई प्रत्यक्ष अन्तरवार्ता विधिबाट तथ्याङ्क सङ्कलन कार्य सम्पन्न गरिएको थियो । तथ्याङ्क सङ्कलन कार्य अन्तर्गत कृषकहरूले गरेका कृषि कृयाकलाप सम्बन्धी विवरण सङ्कलन गरिएको थियो ।

कृषि गणना २०६८ को सन्दर्भ अवधि

- **सन्दर्भ वर्ष:** २०६७ पौष १७ देखि २०६८ पौष १६ सम्मको १२ महिनाको अवधिलाई सन्दर्भ अवधि मानिएको थियो ।
- **सन्दर्भ दिन:** गणना भएको दिनलाई सन्दर्भ दिन मानिएको छ ।

अनुसूची ११ अवधारणा तथा परिभाषा

प्रकाशनमा उल्लेखित केहि महत्वपूर्ण शब्दावलीहरूको अवधारणा तथा परिभाषाहरू यस प्रकार रहेका छन् ।

क. जनगणनाको विधि

जनगणनामा व्यक्ति गणना गर्दा अक्सर बसोबास (Usual Place of Residence) को आधारमा गरिन्छ । यस आधारमा कुनै व्यक्ति प्रायजसो जुन स्थानमा बस्दछ त्यसको त्यहीबाट गणना गर्ने गरिन्छ । यदि अक्सर बसोबास छुट्टाउन सकिएन भने ६ महिना वा सो भन्दा बढि समय जहाँ बसोबास गरेको छ त्यहीबाट गणना गरिन्छ ।

ख. परिवार सङ्ख्या

जनगणना २०५८ मा नाता पर्ने वा नपर्ने तर प्रायः एउटै भान्सामा खानपिन गर्ने व्यक्तिहरूको समूहलाई परिवार भनेर परिभाषित गरिएको छ । एउटा परिवारमा एक मात्र वा दुई वा दुईभन्दा धेरै व्यक्तिहरू हुनसक्दछन् । त्यस्तो परिवार एउटा घरघुरीमा एकभन्दा बढि पनि हुन सक्दछन् ।

ग. औषत परिवार सङ्ख्या

प्रतिपरिवार एकाईमा रहेको औषत सदस्य सङ्ख्या देखाउने सुचक नै औषत परिवार सङ्ख्या वा परिवारको औषत आकार हो । कुनै स्थान विशेषको कूल जनसङ्ख्यालाई त्यस स्थानको कूल परिवार सङ्ख्याले भाग गर्दा आउने मानलाई औषत परिवार सङ्ख्या भनिन्छ ।

घ. उमेर

कुनै पनि व्यक्तिले जन्मेपछि पार गरेको वर्ष वा समय नै उसको उमेर हो । उमेरलाई पुरा गरेको समयलाई वर्षमा व्यक्त गरिन्छ । जन्मेपछि एक वर्ष पुरा नहुन्जेलसम्मको उमेरलाई शुन्य (०) वर्ष मानि उनिहरूलाई शिशु (Infant) भनिन्छ ।

ङ. शहरी जनसङ्ख्या

आवश्यक पूर्वाधारहरूको विकास भएको ठाँउ तथा शहरी क्षेत्र भनि परिभाषित गरिएको भु-भागलाई शहरी क्षेत्र भनिन्छ । नेपालमा नगरपालिकाले ओगटेको भु-भागलाई शहरी क्षेत्र मानिएको छ । त्यही क्षेत्रमा बसोबास गर्ने जनसङ्ख्यालाई शहरी जनसङ्ख्या भनिन्छ ।

च. जनसङ्ख्या बृद्धिदर

प्रतिशत जनसङ्ख्यामा प्रतिवर्ष बृद्धिहुनेहरूको सङ्ख्यालाई जनसङ्ख्या बृद्धिदर भनिन्छ । २०६८ को जनगणनामा नेपालको वार्षिक बृद्धिदर १.३५ छ भन्नुको अर्थ २०५८ र २०६८ को दशकमा नेपालको जनसङ्ख्या वार्षिक १.३५ प्रतिशतका दरले बृद्धि भएको देखिन्छ ।

छ. जनसङ्ख्या दोब्बर हुने समय

वर्तमान जनसङ्ख्या बृद्धिदर आगामी वर्षहरूमा पनि कायम रहदा जति वर्षमा वर्तमान जनसङ्ख्या दोब्बर हुन्छ त्यो नै जनसङ्ख्या दोब्बर हुने समय हो ।

ज. आश्रित अनुपात

१५ वर्ष भन्दा कम (०-१४ वर्ष) र ६० वर्ष भन्दा माथिल्लो उमेर समूहको जनसङ्ख्यालाई जोडेर १५-५९ वर्ष उमेर समूहको जनसङ्ख्याले भाग गर्दा प्राप्त अनुपात जसले काम गर्ने उमेरको जनसङ्ख्यामा काम गर्न नसक्ने र अरूमा आश्रय लिनुपर्ने जनसङ्ख्याको अनुपात देखाउँछ ।

झ. आर्थिक रूपमा सक्रिय जनसङ्ख्या (Economically Active Population)

दश वा सो भन्दा माथिल्लो उमेरका कूल जनसङ्ख्या मध्ये जनगणनाको दिन भन्दा विगत १२ महिना अगाडि देखि कम्तिमा एक महिना आर्थिक काम (कृषि/आफ्नै खेतीपाती, तलब/ज्याला, आफ्नै गैहृकृषी व्यावसाय, विस्तारित आर्थिक काम र कामको खोजी र कामको खोजी) मा संलग्न जनसङ्ख्या नै आर्थिक रूपले सक्रिय जनसङ्ख्या हो ।

ज. अक्सर आर्थिक रूपमा सक्रिय जनसङ्ख्या (Usual Economically Active Population)

दश वा सो भन्दा माथिल्लो उमेरका आर्थिक रूपमा सक्रिय मा कूल जनसङ्ख्या मध्ये विगत १२ महिना (गणनाको दिनको) मा कम्तिमा ६ महिना वा सो भन्दा बढि अवधि आर्थिक काम (कृषि/आफ्नै खेतीपाती, तलब/ज्याला, आफ्नै गैहृकृषी व्यावसाय, विस्तारित आर्थिक काम र कामको खोजी र कामको खोजी) मा संलग्न जनसङ्ख्या नै अक्सर आर्थिक रूपले सक्रिय जनसङ्ख्या हो ।

ट. आर्थिक सक्रियता दर

१० वर्ष वा सो भन्दा माथिल्लो उमेर समूहको आर्थिक रूपमा सक्रिय जनसङ्ख्यालाई सोहि उमेर समूहको जम्मा जनसङ्ख्याले भागगरी १०० ले गुणाना गर्दा प्राप्त हुने प्रतिशत नै आर्थिक सक्रियता दर हो । यसमा रोजगार र बेरोजगार दुवै जनसङ्ख्यालाई समावेश गरिन्छ ।

ठ. कूल रोजगारी दर

आर्थिक रूपमा सक्रिय कूल जनसङ्ख्यामा जम्मा रोजगार (१ हप्तामा कम्तिमा १ घण्टा कुनै आर्थिक काम गरेको) जनसङ्ख्याको प्रतिशत नै कूल रोजगारी दर हो ।

ड. कूल प्रजनन् दर

प्रजननयोग्य उमेर (१५-४९) का प्रति विवाहित महिलाहरूले आफ्नो कूल प्रजनन् उमेरमा जन्माउने जिउदो बच्चाहरूको सङ्ख्या बताउने सूचक नै कूल प्रजनन् दर हो ।

ढ. कृषि चलन वा कृषक परिवार

हिमाल र पहाडमा कम्तिमा चार आना र तराईमा कम्तिमा ८ धुर वा सो भन्दा बढि कृषि प्रयोजनको जमिन उपयोग गर्ने वा कम्तिमा १ वटा ठूला चौपाया वा कम्तिमा ५ वटा साना चौपाया वा कम्तिमा २० वटा चराचुरुङ्गी वा साना ठूला गरी कम्तिमा ५ वटा चौपाया पालन गर्ने परिवारलाई कृषि चलन वा कृषक परिवारमा समावेश गरिन्छ ।

ण. जनघनत्व

प्रति एकाई क्षेत्रफलमा रहेको कूल जनसङ्ख्यामा व्यक्त गर्न जनघनत्वको प्रयोग गरिन्छ । यसले कुनै स्थानको क्षेत्रफल र त्यस स्थानको जनसङ्ख्या बीचको सम्बन्ध देखाउदछ । यसलाई प्रायः जनसङ्ख्या प्रति वर्ग किलोमिटरमा व्यक्त गरिन्छ ।

त. परिवार नियोजनको साधन प्रयोग कर्तादर

१० वर्ष भन्दा माथिल्लो उमेरका विवाहित सङ्ख्यामा परिवार नियोजनका स्थाई वा अस्थायी उपाय अवलम्बन गर्ने जनसङ्ख्याको प्रतिशत मूल्य नै परिवार नियोजनको साधन प्रयोगकर्तादर हो ।

थ. लैङ्गिक अनुपात

प्रायः प्रतिसय जना महिलामा पुरुषको सङ्ख्या व्यक्त गर्ने इकाई नै लैङ्गिक अनुपात हो । कुनै स्थान विशेषको कूल पुरुषको सङ्ख्यालाई महिलाको सङ्ख्याले भागगरी १०० ले गुणा गर्दा लैङ्गिक अनुपात प्राप्त हुन्छ ।

द. साक्षरता दर

५ वर्ष वा सो भन्दा माथिल्लो उमेर समूहको साक्षर (पढ्न र लेख्न दुवै जान्ने) जनसङ्ख्यालाई सोहि उमेर समूहको जम्मा जनसङ्ख्याले भाग गरी १०० ले गुणा गर्दा प्राप्त हुने प्रतिशत नै साक्षरता दर हो । जनगणनामा प्रयोग गरिएको परिभाषा अनुसार पढ्न लेख्न र सामान्य हरहिसाब गर्न सक्ने व्यक्तिलाई साक्षर भनिन्छ ।

ध. शिक्षक विद्यालय अनुपात

यसले प्रति विद्यालयमा रहेको औषत शिक्षक सङ्ख्या जनाउछ । कूल शिक्षक सङ्ख्यालाई कूल विद्यालय सङ्ख्याले भाग गर्दा यो अनुपात प्राप्त हुन्छ ।

न. शिक्षक विद्यार्थी अनुपात

यसले प्रति विद्यालयमा रहेको औषत शिक्षक सङ्ख्यालाई जनाउँदछ । कूल शिक्षक सङ्ख्यालाई कूल विद्यालयल सङ्ख्याले भागगर्दा यो अनुपात प्राप्त हुन्छ ।

न. उद्योगको कूल लगानी

औद्योगिक प्रतिष्ठानले प्रयोग गरेको कच्चा पदार्थको लागत, विद्युत तथा ईन्धनको खर्च, औद्योगिक सेवा वाफतको खर्च र गत आर्थिक वर्षको मौज्दातको परिवर्तन समेत समावेश गरिएको कूल लागत नै उद्योग प्रतिष्ठानको कूल लगानी हो ।

प. उद्योगको कूल प्रतिफल

औद्योगिक प्रतिष्ठानको बिक्री, औद्योगिक सेवावाफत प्राप्त रकम, आफन्त लागि गरेको उत्पादन, तयारी र अर्धतयारी वस्तु मा भएको मौज्दातमा भएको मूल्य परिवर्तन समेत समावेश गरी आएको कूल मूल्यलाई उद्योग प्रतिष्ठानको कूल प्रतिफल (Gross Out Put) भनिन्छ ।

फ. मूल्य अभिवृद्धि

औद्योगिक प्रतिष्ठानको कूल प्रतिफल र कूल लगानीको फरकलाई कूल मूल्य अभिवृद्धि (Gross Value Added) भनिन्छ ।

ब. मानव विकास सूचकाङ्क

जन्मदेखिको औषत आयु, शैक्षिक स्तर र समायोजित वास्तविक प्रतिव्यक्ति आयका आधारमा तयार पारिएको राष्ट्रको समग्र सामाजिक आर्थिक विकासको स्तर मापन गर्ने सूचकाङ्कलाई मानव विकास सूचकाङ्क (Human Development Index, HDI) भनिन्छ ।

भ. कूल गार्हस्थ उत्पादन

कुनै देशको अर्थ व्यवस्थाले आवासिय र गैर आवासिय दुवै खाले श्रमिकको प्रयोगद्वारा एक आर्थिक वर्षमा उत्पादन र प्रयोगमा आएका जम्माजम्मी वस्तु र सेवाहरूको मूल्यलाई कूल गार्हस्थ उत्पादन भनिन्छ ।

म. जनसङ्ख्या प्रक्षेपण

विगत र वर्तमानको प्रजनन दर, मृत्युदर र बसाई सराईको स्वरूप र केहि निश्चित मान्यताका आधारमा भविष्यका निमित्त जनसङ्ख्याको आकार र स्वरूपको तथ्याङ्किय वा गणितिय तरिकाले अनुमान गर्ने कार्यलाई नै जनसङ्ख्या प्रक्षेपण भनिन्छ । यस पुस्तकमा दाङ जिल्लाको र गा.वि.स. तथा नगरपालिकाहरूको जनसङ्ख्या प्रक्षेपण घाताङ्किय (Exponential Method) को आधारमा गरिएको छ ।

अनुसूची १२ तथ्याङ्क ऐन २०१५

tYofÍ Pp, @)!%

लालमोहर सदर मिति

२०१५/०८/१०

नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित मिति

२०१५/०८/१८

संसोधन गर्ने ऐन

१. तथ्याङ्क संसोधन ऐन, २०१८
२. केहि नेपाल कानून (संसोधन र पुनः व्यवस्थापन) ऐन, २०२०
३. संक्षिप्त कार्यविधि ऐन, २०३०
४. तथ्याङ्क (दोस्रो संसोधन) ऐन, २०३०
५. न्याय प्रशासन सुधार (चौथो संसोधन) ऐन, २०४३
६. न्याय प्रशासन सुधार (चौथो संसोधन) ऐन, २०४३
७. न्याय प्रशासन ऐन, २०४८

लालमोहर र प्रकाशन मिति

२०१८/०९/१३
२०२०/११/१६
२०२८/१२/२०
२०३०/१२/११
२०३१/०४/१८
२०४३/७/२६
२०४८/२/१६

८. गणतन्त्र सुदृढीकरण तथा केहि नेपाल कानून संसोधन गर्ने ऐन, २०६६ ☺

२०६६/१०/७

२०१५ सालको ऐन नं. २०

तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने सुविधा प्राप्त गर्नको निमित्त बनेको ऐन

जनतालाई अधिक मात्रामा ठोस हित हुने नीति निर्धारण गर्न, सरकारी विभागहरूको प्रशासकीय निपुणता बढाउन र मुलुकको आर्थिक गतिविधि बारे यथार्थ ज्ञान प्राप्त गर्न नेपाल सरकारलाई यथार्थ आधार चाहिएको र त्यस्तो आधार जुटाउन तथ्याङ्क सङ्कलन सम्बन्धी सुविधाको व्यवस्था गर्न र तथ्याङ्क सङ्कलन, सङ्ग्रह, प्रकाशन र विश्लेषण गर्ने कामको निमित्त एक केन्द्रीय विभागको स्थापना गरी शान्ति र व्यवस्था एवं सर्वसाधारण जनताको सुविधा र आर्थिक हित कायम राख्न बाञ्छनीय भएकोले श्री ५ महाराजाधिराजबाट मन्त्रिपरिषद्का सल्लाह अनुसार यो ऐन बनाई जारी गरिबक्सको छ ।

१. संक्षिप्त नाम, विस्तार र प्रारम्भ:

- (१) यस ऐनको नाम "तथ्याङ्क ऐन, २०१५" रहेको छ ।
- (२) यो ऐन नेपाल र मूलुकमा लागु हुनेछ ।
- (३) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

☺ यो ऐन २०६५ साल ज्येष्ठ १५ गतेबाट लागु भएको ।

☺ केहि नेपाल कानून (संसोधन र पुनः व्यवस्थापन) ऐन, २०२० द्वारा संसोधित ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,-

- (क) "अधिकार प्राप्त अधिकृत" भन्नाले यो ऐन अन्तर्गत सङ्कलन गर्नु पर्ने तथ्याङ्क र खबरको विवरण सङ्कलन गर्न सूचित आदेशद्वारा अधिकार दिइएको अधिकृत सम्झनु पर्दछ ।
- (ख) "महानिर्देशक" भन्नाले नेपाल सरकारबाट नियुक्त केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागको महानिर्देशक सम्झनु पर्दछ ।
- (ग) "सूचित आदेश" भन्नाले नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित आदेश सम्झनु पर्दछ ।
- (घ) "विभागको अधिकृत" भन्नाले तोकिए बमोजिम केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागको अधिकृत भनि नियुक्त भएको व्यक्ति सम्झनु पर्दछ ।
- (ङ) "तोकिएको" वा "तोकिए बमोजिमको" भन्नाले यो ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिमको सम्झनु पर्दछ ।

३. विवरण दाखिला गराउने अधिकार: नेपाल सरकारले सूचित आदेशद्वारा कुनै वर्गको व्यक्तिहरूको भोग चलन वा नियन्त्रणमा रहेको सोही आदेशमा तोकिएको कुरा सम्बन्धी तोकिएको खबर, लगत र तथ्याङ्कको तोकिएको ढाँचाको विवरण तोकिएको समयमा महानिर्देशक छेउ दाखिल गर्न त्यस्तो व्यक्तिलाई आदेश गर्न सक्छ ।**४. तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने निर्देश गर्ने अधिकार:** नेपाल सरकारले सूचित आदेशद्वारा यस दफामा लेखिए बमोजिम कुनै कुराका सम्बन्धमा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्न निर्देश गर्न सक्छ ।

)२) उपदफा (१) अन्तर्गत निकालिएको आदेशद्वारा देहाय बमोजिम गर्न सकिने छ:-

- (क) सङ्कलन गर्नुपर्ने खबरको लगत तोक्ने,
- (ख) त्यस्तो खबर सङ्कलन गर्ने कामको निमित्त अधिकार प्राप्त अधिकृतहरू नियुक्त वा मनोनित गर्ने, तिनीहरूको काम, कर्तव्य र अधिकारहरू तोक्ने र त्यस्तो काम, कर्तव्य र अधिकारहरू प्रयोग तथा पालना गर्दा तिनीहरूले अपनाउनु पर्ने कार्यविधि तोक्ने, र

(ग) त्यस्तो आदेश अन्तर्गत सङ्कलन गर्न पर्ने तथ्याङ्क सुविधापूर्वक सङ्कलन गर्नको निमित्त नेपाल सरकारको विचारमा आवश्यक देखिएका वा आकस्मिक अरु सबै कुराहरूको व्यवस्था ।

५. **विवरण दाखिला गराउने महानिर्देशकको अधिकार:** महानिर्देशकले आफै वा अरु कुनै अधिकृतद्वारा कुनै व्यक्ति छेउ लिखित सूचना पठाई तोकिएको कुरा सम्बन्धी तोकिएको खबर, लगत र तथ्याङ्कको तोकिएको ढाँचाको विवरण तोकिएको समयमा आफू छेउ दाखिल गर्न त्यस्तो व्यक्तिलाई आदेश गर्न सक्छ ।
६. **रेकर्ड जाच्ने अधिकार:** महानिर्देशक वा निजको अधिकारक्षेत्र भित्र रही काम गर्ने कुनै अधिकार प्राप्त अधिकृत वा निजद्वारा दफा ५ अन्तर्गत लिखित रूपमा अधिकार पाएको कुनै अधिकृतले दफा ३ वा दफा ४ अन्तर्गतको आदेश वा दफा ५ अन्तर्गतको सूचनामा तोकिएको कुनै कुराको सम्बन्धमा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने प्रयोजनको निमित्त वा त्यस्तो आदेश वा सूचना अन्तर्गत दाखिल भएको कुनै लगत, विवरण वा खबर साँचो हो होईन भन्ने कुराको जाँचको निमित्त देहाय बमोजिम गर्न सक्छ:-
- (क) कुनै खबर वा विवरण दाखिला गर्नु पर्ने कर्तव्य भएका कुनै व्यक्तिको भोग चलन वा नियन्त्रणमा रहेको कुनै घर जग्गामा पूर्वसूचना दिई मनासिब माफिकको समयमा प्रवेश गर्ने,
 - (ख) त्यस्तो व्यक्तिको भोग चलन वा नियन्त्रणमा रहेको कुनै लिखत वा चीज आफू छेउ पेश गर्ने आदेश दिन र त्यसको जाँच गर्न र,,
 - (ग) यो ऐन अन्तर्गत सङ्कलन गर्नु पर्ने तथ्याङ्क सम्बन्धी कुनै खबर कुनै व्यक्तिलाई थाहा छ भन्ने मनासिब माफिकको विश्वास भएमा निजसँग कुनै प्रश्न सोच्ने ।
७. **विवरण माग्ने अधिकार:** महानिर्देशकले नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित सूचनाद्वारा सोही सूचनामा तोकिएको कुरा सम्बन्धी तोकिए बमोजिमको खबर वा तथ्याङ्कको तोकिएको ढाँचाको विवरण तोकिएको समयमा आफू छेउ दाखिल गर्न कुनै वर्गको व्यक्तिलाई अनुरोध गर्न सक्छ ।

७क. विवरण माग्ने अधिकारः) १) कुनै सरकारी कार्यालय, सरकारी स्वामित्व भएको वा यस उद्देश्यको लागि सरकारी सहायत प्राप्त संस्था वा विदेशी व्यक्ति वा संस्थाले व्यावसायिक उद्देश्यले कुनै आर्थिक कुराको लगत, खबर वा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्न चाहेमा केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागबाट प्राप्त गर्नु पर्छ ।

२) उपदफा (१) बमोजिम तथ्याङ्क सङ्कलन गर्नको निमित्त स्वीकृति प्राप्त गर्न चाहने व्यक्ति वा संस्थाले सम्बन्धित तथ्याङ्क सङ्कलन गर्नु परेको कारण सो सङ्कलन गरिने इलाका, सङ्कलन गर्दा अपनाईने प्रणाली वा कार्यक्रमको सम्बन्धमा विस्तृत विवरण केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागमा पेश गर्नु पर्नेछ ।

७ख .तथ्याङ्कलाई प्रयोग वा प्रकाशित गर्नु अघि प्रमाणित गराउनु पर्नेः) १) दफा ७क. बमोजिम तथ्याङ्क सङ्कलन गर्न स्वीकृती प्राप्त गर्ने व्यक्ति वा संस्थाले तथ्याङ्क सङ्कलन गरी त्यसलाई प्रयोगमा ल्याउन वा प्रकाशित गर्नु अघि केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागबाट प्रमाणित गराउनु पर्छ ।

२) उपदफा (१) बमोजिम तथ्याङ्क तथ्याङ्क प्रमाणित गर्दा केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागले कुनै खर्च व्यहोर्नु पर्ने भए त्यस्तो खर्च समेत तथ्याङ्क प्रमाणित गराउन चाहने व्यक्ति वा संस्थाले केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागलाई बुझाउनु पर्नेछ ।

३) केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागको स्वीकृती प्राप्त नगरी कुनै तथ्याङ्क विदेशी व्यक्ति, संस्था वा अन्तर्राष्ट्रिय संस्थालाई उपलब्ध गराउनु हुँदैन ।

८. **खबर वा विवरणको प्रकाशनमा प्रतिबन्धः** (१) दफा ३ वा दफा ४ वा दफा ५ वा दफा ६ वा दफा ७ अन्तर्गत दाखिल भएको वा प्राप्त गरिएको वा तयार भएको कुनै व्यक्तिगत वा कुनै परिवार वा फर्म वा कम्पनी सम्बन्धी विवरण वा खबर वा त्यसको कुनै अंश सो खबर वा विवरण दिने व्यक्तिको वा निजद्वारा अधिकार प्राप्त प्रतिनिधिको लिखित स्वीकृती विना महानिर्देशक वा विभागको अधिकृत बाहेक अरु कसैलाई प्रत्यक्ष रूपबाट देखाउन वा प्रकाशित गर्न हुँदैन ।

२) यो ऐन अन्तर्गत मुद्दा चलाउने प्रयोजनको निमित्त त्यस्तो विवरण अदालतमा पेश गर्नमा उपदफा (१) ले बाधा

पुर्न्याउने छैन ।

९. **सजाय:** (१) दफा ३ वा दफा ४ वा दफा ५ अन्तर्गत कुनै खबर वा विवरण दिनु पर्ने कर्तव्य भएका कुनै व्यक्तिले देहायको कसुर गरेमा निजलाई त्यस्तो प्रत्येक कसुरको निमित्त रु. २००/- दुईसयसम्म जरिवाना वा दुई महिनासम्म कैद वा दुवै सजाय हुनेछ:-

☆)क) जानी जानी त्यस्तो खबर वा विवरण तोकिएको म्यादभित्र नदीएमा वा दिन इन्कार गरेमा, वा
(ख) जानी जानी कुनै झुठ्ठा खबर वा विवरण दिएमा वा दिलाएमा, तर यस उपदफा अन्तर्गत सजाय हुने कसुर कुनै कम्पनी वा सङ्गठित संस्थाले गरेकोमा सो कसुर भएको कुरा आफुलाई थाहा थिएन वा सो कसुर रोक्न आफूले सकभर उचित प्रयत्न गरेको थियो भन्ने कुरा प्रमाणित गर्न सकेमा बाहेक सो कम्पनी वा संस्थाको प्रत्येक महानिर्देशक, मेनेजर, सेक्रेटरी वा अरू प्रतिनिधिलाई रु. ३००/- तीनसयसम्म रु. जरिवाना वा तीन महिनासम्म कैद वा दुवै सजाय हुनेछ ।

☞ दोस्रो संसोधनद्वारा थप ।

☞ पहिलो संसोधन द्वारा संसोधित ।

☆)दोस्रो संसोधन द्वारा संसोधित ।

-)३) उपदफा (१) बमोजिम तथ्याङ्क सङ्कलन गर्न मनासिब देखिएमा केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागले स्वीकृती दिनेछ र त्यसरी स्वीकृती दिदा सो विभागले तथ्याङ्क सङ्कलन गर्दा अपनाउनु पर्ने प्रणाली र आवश्यक देखिएका अन्य शर्त समेत तोकिदिन सक्नेछ ।
-)२) कुनै व्यक्तिले महानिर्देशक वा निजद्वारा दफा ६ अन्तर्गत अधिकार प्राप्त कुनै अधिकृतलाई सो दफाको खण्ड (क) अन्तर्गत कुनै घर जग्गामा प्रवेश गर्ने अधिकारको प्रयोगमा बाधा पुर्‍याएमा वा सो दफाको खण्ड (ख) अन्तर्गत पेश गर्न दिइएको कुनै लिखत वा चीज जानी जानी पेश गर्न इन्कार गरेमा वा सो दफाको खण्ड (ग) अन्तर्गत सोधिएको कुनै प्रश्नको उत्तर दिन इन्कार गरेमा वा जानी जानी झुठ्ठा उत्तर दिएमा निजलाई रु. १००/- एकसयसम्म जरिवाना वा एक महिनासम्म कैद वा दुवै सजाय हुनेछ ।

☆)२क) दफा ७ क. बमोजिम स्वीकृति प्राप्त गरी तथ्याङ्क सङ्कलन गर्नु पर्नेमा स्वीकृती प्राप्त नगरी वा स्वीकृति प्रदान गर्दा तोकिएको प्रणाली वा शर्त विपरीत हुने गरी तथ्याङ्क सङ्कलन गरेमा वा दफा ७ ख. बमोजिम कुनै तथ्याङ्कलाई प्रयोगमा ल्याउनु वा प्रकाशित गर्नु अघि प्रमाणित गराउनु पर्नेमा सो नगराई प्रयोगमा ल्याउने व्यक्ति वा संस्था र प्रकाशन गर्ने व्यक्तिलाई त्यस्तो प्रत्येक कसुर वाफत पाँच हजार रुपैयासम्म जरिवाना हुनेछ ।
तर यस उपदफा अन्तर्गत सजाय हुने कसुर कुनै सङ्गठित संस्थाबाट भएकोमा त्यस्तो कसुर आफ्नो जानकारी बेगर भएको हो भन्ने कुरा प्रमाणित गर्न सकेमा बाहेक त्यस्तो कसुर वाफतको सजाय सम्बन्धित संस्थाको महाप्रबन्धक वा प्रबन्धक वा प्रमुखलाई हुनेछ ।

-)३) महाप्रबन्धक वा विभागको अधिकृत वा कुनै अधिकार प्राप्त अधिकृतले देहायको कसुर गरेमा निजलाई त्यस्तो कसुरको निमित्त रु. २००/- दुईसय सम्म जरिवाना वा २ महिनासम्म कैद वा दुवै सजाय हुनेछ:-

-)क) दफा ८ उल्लंघन गरी कुनै खबर वा विवरण वा त्यसको कुनै अंश प्रकाशन गरेमा, वा
(ख) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेका वा आदेश पालन गर्दा उचित सावधानी वा तत्परता नदेखाएमा, वा
(ग) आफ्नो जिम्मामा रहेका तथ्याङ्क सम्बन्धी रेकर्ड लापरवाहीले वा जानी जानी नष्ट गरेमा वा अन्य किसिमबाट त्यसमा नोक्सानी पुर्‍याएमा वा गलत नतिजा निष्कर्ष गरी कुनै खबर कित्ते गरेमा वा अन्य तरीकाबाट प्रयोग गरेमा वा त्यस्तो रेकर्ड आफ्नो व्यक्तिगत वा अनाधिकृत कामो लागि प्रयोग गरेमा ।
-)४) दफा ८ उल्लंघन गरी कुनै व्यक्तिले कुनै अधिकार प्राप्त अधिकृत वा विभागको अधिकृतबाट कुनै खबर वा विवरण प्राप्त गरेमा निजलाई रु. २००/- दुईसयसम्म जरिवाना वा २ महिनासम्म कैद वा दुवै सजाय हुनेछ ।
तर त्यसरी प्राप्त गरेको खबर वा विवरण प्रकाशित समेत गरेमा निजलाई रु. ५००/- पाँचसयसम्म जरिवाना वा ५ महिनासम्म कैद वा दुवै सजाय हुनेछ ।

☆ दोस्रो संसोधन द्वारा संसोधित ।

५) कुनै व्यक्तिले जनतालाई यो ऐन अन्तर्गत दिइएको कुनै आदेशको पालन नगर्नु भनी वा अधिकार पाएका कुनै अधिकृतद्वारा कानुन बमोजिम मागिएको कुनै खबर वा विवरण वा सोधिएको कुनै प्रश्नको उत्तर नदीनु भनी प्रचार गरेमा निजलाई रु. ५००/- पाँचसयसम्म जरिवाना वा पाँच महीनासम्म कैद वा दुवै सजाय हुनेछ ।

☆ १०. मुद्दा हेर्ने अधिकार र पुनरावेदन: १) यस ऐन अन्तर्गत देहायको कसूरको सम्बन्धमा कारवाही र सजाय गर्ने अधिकार देहायको अधिकारी वा अदालतलाई हुनेछ:-

क) दफा ९ को उपदफा (१), (२) र (५) को कसूर सम्बन्धमा प्रमुख जिल्ला अधिकारी,

ख) दफा ९ को उपदफा (२) को कसूरको सम्बन्धमा महानिर्देशक, र

ग) दफा ९ को उपदफा (३) र (४) को कसूरको सम्बन्धमा जिल्ला अदालत ।

२) राजपत्राङ्कित अधिकृतको सम्बन्धमा नेपाल सरकारको अनुमति र केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागका कर्मचारीको सम्बन्धमा महानिर्देशकको अनुमति नभई यो ऐन अन्तर्गत सजाय हुने कुनै कसूरको सम्बन्धमा कुनै उजुर लाग्ने छैन ।

३) उपदफा (१) बमोजिम प्रमुख जिल्ला अधिकारी वा महानिर्देशकले गरेको निर्णय उपर *पुनरावेदन अदालतमा पुनरावेदन लाग्नेछ ।

† १०क. अधिकार प्रत्यायोजन गर्न सक्ने: दफा १० को उपदफा (१) को खण्ड (ख) बमोजिम महानिर्देशकलाई भएको अधिकार नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी कुनै अधिकृतले प्रयोग गर्न पाउने गरी प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

☆ ११. नेपाल सरकार वादी हुने: यस ऐन अन्तर्गतको मुद्दामा नेपाल सरकार वादी हुनेछ ।

१२. आदेशमा प्रश्न उठ्न नसक्ने: यो ऐनद्वारा प्रदत्त अधिकारीको प्रयोग गरी दिइएको कुनै आदेशका सम्बन्धमा कुनै अदालतमा प्रश्न उठ्न सक्ने छैन ।

१३. नियम बनाउने अधिकार: यो ऐनको उद्देश्य कार्यान्वित गर्न नेपाल सरकारले नियम बनाउन सक्छ ।

१४. खारेजी: जनगणना ऐन, २०१३ खारेज गरिएको छ ।